СВЕТИ ИСИДОР ПЕЛУСИОТ

КЊИГА III

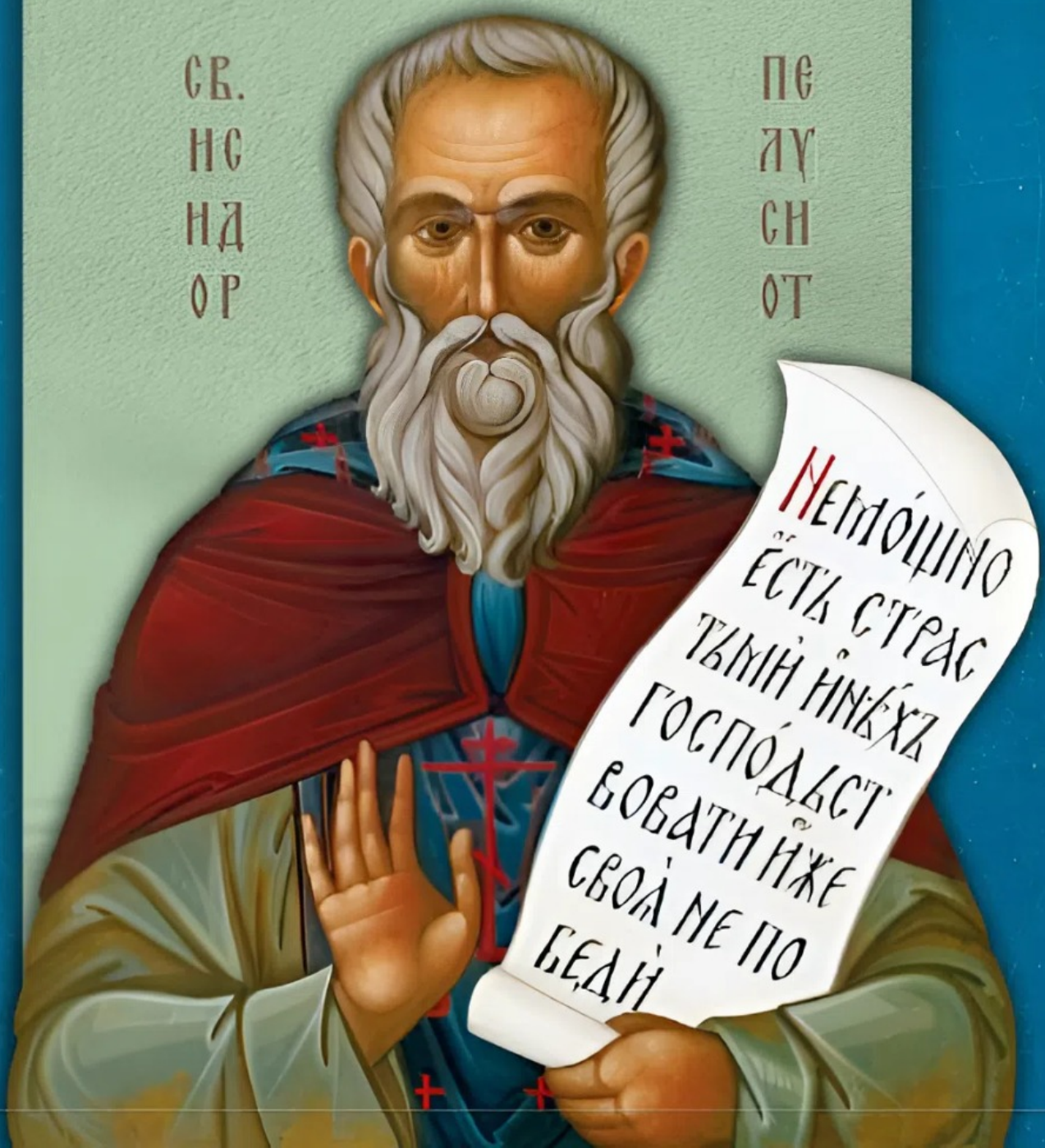

СВЕТИ ИСИДОР ПЕЛУСИОТ КЊИГА III

800

ЕДИЦИЈА СВЕТИ ОЦИ

КЊИГА III

Излази са благословом
Његовог Преосвештенства
Епископа зворничко-тузланског г. Фотија

Наслов оригинала:
ΙΣΙΔΩΡΟΣ
ΠΗΛΟΥΙΩΤΗΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

Превод са грчког језика:
Ђорђе Рафаиловић

Рецезент и лектор:
Др Дарко Крстић

Издавач:
Издавачка кућа
Епархије зворничко-тузланске „Синај”

Штампа:
Еурографика, Зворник

Тираж:
500

Бијељина, 2024. година

ОД СВЕТОГ ИСИДОРА ПЕЛУСИОТА

ПЕТ КЊИГА ПОСЛАНИЦА И ТУМАЧЕЊЕ СВЕТОГ ПИСМА

КЊИГА ТРЕЋА
(PG.78, 727-1048)

Бијељина
2024.

1. – Посланица презвитеру Зосими

Саветодавна.

Ако за тебе не важи никаква реч нити о паклу нити о Царству, требао би барем да престанеш са садашњим измотавањем.

2. – Посланица Марону

О будућем суду.

Проповед о суду, која није уопште двосмислена, него славна и позната и истинита и призната од свих мудрих људи и од Светог Писма, и која ће у сваком случају да се обистини, треба да је имаш на срцу ако желиш да будеш праведан, и да престанеш да чиниш оно што мислиш да неће бити осуђено, да би и самог себе ослободио од пакла, и оне који те гледају од саблазни, и нас од жалости, и лење од очајања.

3. – Посланица Амонију

О стиху: „Јер ко није против нас, са нама је"[1].

У време рата треба на неки начин да сматраш пријатељем не само твог саборца, него и онога који изгледа као да је на страни непријатеља, али не одапиње стреле. Зато и Божија реч гласно говори: „Јер ко није против нас, са нама је".

---

[1] Лк 9, 50.

4. – Посланица ђакону Евтонију

„И паде на земљу од стране звезда и од силе његове”[2]

Пошто је и онима који су веома посвећени читању ово промакло уму, не бих могао да те осудим да не читаш, него ћу ти рећи укратко следеће: Као што апостол звездама назива оне који својим врлинским животом просветљавају оне који их гледају, пишући: „Међу којима сијате као звезде у свету”[3], тако и пророк Данило звездама назива оне који сијају својом побожношћу и најбољи су у свом понашању. Јер када каже: „И паде на земљу са звезда и од силе његове”[4], наравно да нису пале звезде, као што су неки мислили – далеко од такве мисли – него Антиох Епифан, зато што је о њему била реч изговорена од анђела, када је упечатљиво побеђен од Макавеја и изгубио је власт над Јудејом. Јер није рекао: Пале су звезде, већ је Антиох пао од стране звезда које су се бориле храбро, то јест био је побеђен. Међутим, ако неко то „пао” разуме као „ударен”, како се често каже, као „удари” уместо „згази”, „Његове руке су га исцелиле”, написавши и други слог са дифтонгом, могло би да значи, да је убио седморо браће и њихову мајку, као и свештеника Елеазара, који су показали светло и сјајно понашање и појавили су се на земљи као звезде. Јер се Макавеј преводи од Персијанаца као „Владар”, наиме, „Господар”. Дакле, у она времена, када се против тих познатих људи дрзнула Антиохова трагична владавина, пошто су се Макавеји сложно побунили против њега, отерали су га из своје земље. Зато је

---

[2] Дан 8, 10. Овде се грчки превод разликује од српског. Српски превод: „...и обори на земљу неке од војске и од звезда и погази их”.

[3] Фил 2, 15. Слободан превод.

[4] Дан 8, 10.

и произишло ово име од оних који су пострадали. Зато су се Макавејима назвали они који су за време Макавејског периода поднели неподношљиве муке, и нису се одрекли отачких закона.

5. – Посланица истом

О ономе што је рекао Спаситељ за Цркву да: „Врата пакла...[5]".

Није да се нико неће борити против Цркве и неће настојати да Је угаси, него ће се наравно побунити многи против Ње, али ће бити потучени до ногу, зато је речено: „И врата пакла неће је надвладати"[6], то јест Цркву. Наравно тако је и било. Зато што се водио рат против Ње, међутим није била побеђена, него напротив, показала се сјајнијом од оних који су настојали да Је угасе. Дакле, зашто се чудиш када се и светитељи боре у овом свету? Зато што се из ратова победе показују сјајније, а плен поштованији.

6. – Посланица схоластику Ирону

О сили Божијих речи и обећања.

Када Бог говори или обећава, и логика и силогизми и моћ убеђивања речима нека нестану бестрага. Јер је све ово ништа када се упореди са достојанством Онога који говори.

---

[5] Мт 16, 18.

[6] Исто.

7. – Посланица схоластику Антиоху

О злопамћењу, и да светитељи не желе да плету своје победничке венце од великих несрећа других људи, већ занемарујући много пута своје ствари, исправљају ствари својих ближњих.

Злопамћење није дело храбре душе, него намучене и злобне. Међутим, пошто о истим стварима немају сви исто мишљење, већ једни сматрају савест као доказ излечења оног који се понаша непристојно, док други сматрају да ако такав човек нема свест о реченом, разуман човек треба да следи мудрије људе од себе, и да сматра веродостојним њихово мишљење. А оно је, да се одмах прихвати терапија. Зато што лажан осећај срамоте не иде даље од слушања. Међутим, пошто си написао: Шта ако се човек који вређа не задовољава, него настоји да се занима начином живота оног који се понаша непристојно? Рекао бих, да је ово веома невероватно, али ако се деси треба свако да га избегава као дивљу звер. Јер ово што си написао је већ неко рекао: „И сусрећем се са људима и разговарам, јер ми чини велику похвалу", наравно, ово су речи великог човека – зато што треба да кажемо истину – ако учи својим делима, али свакако није превазишао врлину светих људи. Јер наши светитељи не желе да плету своје победничке венце од великих несрећа других људи, већ много пута занемарују своје ствари да би исправили свог ближњег. Јер не гурају друге са литице, да би дали себи већи значај, већ их саветују ако могу да им буду од користи, међутим ако не, онда их избегавају, да они не би склизнули у још већу провалију. Јер ово што чине не чине тражећи почасти, већ старајући се за спасење људи.

8. – Посланица презвитеру Афродизију

О утеси код приповедања великих несрећа.

Пошто приповедање тужних догађаја доноси неку утеху ономе који је урођен у тугу, и наравно када се дешава ка истинским пријатељима – зато што ћутање доприноси повећању великих несрећа, па многи који су показали стрпљење и предали су своје несреће тишини, пали су у страшне страсти – треба оне који желе да испричају своје велике несреће да прихватимо смирено, и пошто се мука ублажи приповедањем, тада треба да принесемо прихватљиву терапију. Јер ако им од почекта затворимо уста, и стећи ћемо репутацију антипатичних људи, и умањићемо нашу помоћ њима, јер ћутање онемогућава да туга достигне свој врхунац. Међутим ако ставимо лек после олакшања бола, бићемо на добитку што се тиче две ствари, и то да постанемо симпатични, и то да не грешимо у лечењу.

9. – Посланица Лисинију и васпитачу Дионисију

О судијама.

Треба они који су постављени за судије да имају најоштрији ум, да би избегавајући како говорничку вештину адвоката тако и убедљивост њихових речи, могли да зароне у дубину сваког појединачног случаја, и оданде, пошто су уловили истину, да је изнесу на светлост дана.

10. – Посланица Епископу Ираклиду

Шта значи напрсник који виси на грудима свештеника.

Напрсник, најученији мој, нема само једно значење, али када се наглашава први слог, означава пророчанство, а када се наглашава други, означава оно што је одређено да се носи на грудима Архијереја, као на пример света реч, или кућа, или храм. Међутим, пошто питаш: Из ког разлога се качи на груди Архијереја? Кажем, да прво треба напрсник, као сила ума, да се носи изнад вољног и пожудног дела душе као неки јахач који зауздава коње. После, да подсећа да је у његовом свештеном украсу истина и искреност. Зато што на напрснику постоје записане речи, „Јасноћа" и „Истина", од којих прва означава искреност а друга истину. Ако опет желиш да их разумеш и другачије, духовној неизговореној речи доликује истина, а изговореној јасноћа. Пошто се наводно појавило неко сијање, као што кажу, у оним каменчићима, када је свештеник био послан да служи у Светињи над светињама, што је заиста објављивало будуће догађаје, зато је и назван са ова два имена[7].

11. – Посланица Теоктисту

О стиху: „Сваки који гледа на жену са жељом већ је учинио прељубу у срцу свом"[8].

Истражи пажљиво овај стих, пријатељу мој, и наћи ћеш га испуњеног праведношћу. Зато што није рекао: Онај који је видео жену и пожелео је, једноставно про-

[7] Погледај Изл 28, 15-30, где се даје подробни опис напрсника.

[8] Мт 5, 28.

лазећи успут, казниће се као прељубник, зато што би ово било неизводиво и неразумна претња, него је рекао: „Онај који види жену и жели је", наиме онај који сталним сећањем на њу разбуктава страст, онај који то ставља у дело, онај који стално уходи, и сталним и непрекидним погледом узгаја страст, „већ је учинио прељубу у срцу свом"[9]. Зато што то „већ", за оне који немају ни мало ума, показује да је речено за оне који предузимају неизводиве ствари. Јер шта би могло да се деси, ако је жена удата и целомудрена и чувана од многих? Како би је освојио онај који се заљубио у њу? Према томе је исправно речено, „већ је учинио прељубу", онај који се не би уздржао од самог чина, наравно, ако би био изводив, и ако сва сила његове душе не би устукнула пред љубављу, нити би тело било уверено да не иде стално тамо и да не ужива у пожуди неуздрживим погледима на њу, када још и многи заљубљени црвене када гледају своје драге. Ако љубав према доброј репутацији зауздава очи и суздржава телесну љубав, ово ће још више да учини страх Божији.

Међутим, ако неко каже: Шта дакле, ако је прељуба изводива, а он је избегне? Могао бих да кажем, да је заиста ово велика и Божија ствар, и прави доказ девствености, и он, иако је видео и био рањен у пролазу, неће тежити да је гледа стално, него ће се преместити далеко, да непрекидно гледање не баци дрва у ватру страсти. Међутим, ако прижељкује да је види, прекорева самог себе оним што гледа. И ако опет, гледајући је стално, говори да не трпи никакво зло, биће прекорен од вишег од сваке похвале Јова, који каже: „Веру учиних са очима својим, па како бих погледао на девојку?"[10]. Наиме, ако сматра самог себе малим да се

[9] Исто

[10] Јов 31, 1.

надмеће са оним који је уништио силу ђаволску, и заиста само због овог нећеш му се веровати када каже, да гледа стално, али не страда. Опет ако прихватимо да говори истину, прекорева се да погрешно тумачи Божију заповест. Јер Бог није рекао: Погледај, али немој да желиш, или, да желиш али покажи стрпљење. И ако се овим начином (понашања) постиже да буде бестидан, треба да црвени слушајући оног који говори: „А ја више не живим, него живи у мени Христос”[11]. Зато што Онај који је рекао ове речи које су изнад сваке филозофије, Онај који је носио богатство благодати као у земљаним судовима[12], био је испуњен агонијом стремећи ка овом рату, и рекао је: „Него морим тело своје и трудим да како сам другима проповедајући избачен не будем”[13]. Дакле, ако је тако велики човек суздржао разјареност тела, нека покуша свако себи да обезбеди сигурност избегавајући да гледа, да се не би, приближавајући дрва огњу, упалио пламен страсти.

12. – Посланица истом

О истој теми.

Веома се дивим твојој једноставности, која је узвеличала тумачење Божанских заповести, међутим, писала ми је опет говорећи: Дакле, зашто је крива она која је била гледана, или онај који је био погођен у срцу када ју је видео? Јер треба да разумеш да жена која корача као целомудрена и честита жена и не тежи да привлачи мушкарце које сусреће, уопште није кри-

11 Гал 2, 20.

12 2 Кор 4, 7.

13 1 Кор 9, 27.

ва, међутим, она која кокетира са мушкарцима и баца мреже сензуалности и нуди отров, крива је и те како. И ово говорим, јер си мислио, да је само за мушкарце речена ова заповест, не знајући да је речена и за жене. Јер су Божији закони заједнички за оба пола, осим оних који су донесени посебно за сваки род. Наравно ако нису савладане еротском љубављу, на њих се не односи ова заповест, међутим, пошто и њих савлађује ова страст, заповест се упућује и женама. Наиме, као ово: „Блажен човек који не иде на веће безбожника"[14], и, „Блажен је човек који се боји Господа"[15], и друге такве (ствари), није речено само за мушкарце, него и за жене, односи се и на подређени пол кроз мушкарца који има власт над женом, тако да је донет закон за оба пола да не буду савладани жељом због непрестаног гледања објекта пожуде. Зато што не треба да верујемо ни овде оно које неки настоје да учитају у стих: „Смрт је за човека одмор"[16], покушавајући да покажу да је смрт одмор само за мужевне и храбре, али не и за друге који се називају људима, што они сматрају да треба да значи и у овом стиху. Наравно, посебно оно прво ми изгледа бесмислено. Јер ако је заиста смрт одмор за мужевне и храбре, чинећи крај борби и почетак награда, зато је речено и за храбру жену: „Ко ће наћи врсну жену?"[17]. И да не би неко помислио, да је ово речено због тога што је то немогуће, речено је на другом месту: „Врсна жена је венац мужу свом"[18]. Много пута име мушкарца указује на мужевност, али чувени Јов није говорио

[14] Пс 1, 1.

[15] Пс 112, 1.

[16] Јов 3, 23. Овде се грчки превод разликује од српског, српски превод: „Човеку коме је пут сакривен и ког је Бог затворио одасвуд".

[17] Пр 31, 10.

[18] Пр 12, 4.

само о храбрим људима, него о сваком човеку уопште, који је мучен неизбежним великим несрећама.

Међутим, ако неко не верује, може то лако да разуме из контекста, који каже следеће: „Јер због чега се даје видело невољницима, и живот онима који су болне душе, који жуде за смрћу а ње нема, и траже је већма него закопано благо, који играју од радости када она коначно дође? Човеку је смрт одмор, јер је Бог затворио ланац несрећа које су га задесиле"[19]. Када каже, искушења се одсвуд узносе до неба и не може нико да се сачува од њих, као што је речено и другде: „Утврђење своје је подигао око мене"[20], тада је смрт добродошла и пожељна. Међутим ако, пошто је речено „човеку", не прихватају ово тумачење, могуће је да их прекоримо, говорећи им, да име мушкарца није речено само за мушкарца, већ и за жену. Јер се каже човекоубица, не само за онога који је убио мушкарца него и жену. Статуом се назива кип не само мушкарца него и жене. Дакле, остављајући ове ствари, пошто нису толико ефикасне, покушаћу да их учиним да размишљају аргументима узетим из Божанских речи. Наиме, шта би могли да кажу, ако чују ово: „Човек преступник ће ићи путевима злим"[21], и шта када се каже, „Човек безуман неће познати"[22]? Шта се опет каже: „Биће сличан човеку лудом"[23]? Јер ако у овим примерима мушкарац не значи сваки човек, него само мужеван и храбар, како се онда овде мушкарцем назива преступник и безуман и луд?

---

19 Јов 3, 20-23.

20 Јов 19, 6.

21 Пр 6, 12.

22 Пс 92, 6.

23 Мт 7, 26.

Него, оставивши све ово, вратићу се на тему. Пошто су и заповести Старог Завета и Јеванђељска учења, од којих прве забрањују грехе, а друга потврђују блаженства, речена и за мушкарце и за жене, треба и жене да се чувају и да стављају узде на очи, да због развратног погледа не подлегну казнама за прељубнице. Јер ако је нагон за полним чином дат као једнак међу половима зато што једни кажу да је тиранскија жеља код мушкарца, а други код жене, али у сваком случају мушкарац сеје, а у жену се сеје. Један рађа, а друга се порађа. Један преузима улогу земљорадника, а друга земље. А за оне ситуације у којима ни мушкарац не може да чини ствари које се тичу жене, нити жена ствари које се тичу мушкараца, донесени су посебни закони, а сви други су за све заједнички и недељиви. Јер као што је донесен закон, „Не чини прељубу", и не кажњава се само мушкарац, ако су ухваћени због овог, већ и жена, тако дакле и овде, наравно, јер је речено: „Свако ко погледа жену са жељом, већ је учинио прељубу у срцу свом", свима је јасно, да свака жена која гледа мушкарца са жељом, већ је обљубљена од њега у срцу њеном.

13. – Посланица истом

Зашто су неки прописи закона заједнички и за мушкарце и за жене, а неки су посебни за сваки појединачни пол?

Треба да читаш Свето Писмо, и да не питаш баш о свему. Јер да си га прочитао знао би да су за мушкарца донети закони о неким стварима посебно о лучењу семена, док су за жену донети закони о менструацији (месечном циклусу). И за мушкарца да не оповргава

законе природе, и манијакално жели мушкарце и да помамно бесни за мушкарцем, што не може да донесе плода, а за жену, за воду прекора, када је осумњичена за прељубу. И за мушкарца који је претрпео нехотимично лучење семена у сну, и за жену када се месечно чисти и пораћа, закон говори да су нечисти, и оставља их ван црквене порте док се не очисте. И многе друге посебне ствари које су донете као закон, које сада није неопходно да ти их кажем, јер можеш да сазнаш о томе из онога што је речено у Светом Писму, да су само за оне случајеве, када ни жена не може да чини оно што чини мушкарац, нити мушкарац оно што чини жена, донесени посебни закони. А сви други су заједнички за оба пола, као што су: „Љуби Господа Бога свог свим срцем својим, и ближњега свога као самога себе"[24], такође, „Не убиј, не чини прељубе, не кради, не сведочи лажно, поштуј оца свог и матер своју, не заклињи се лажно, не пожели ништа што је туђе"[25], и све што је директно повезано са овим. Међутим, ако дођеш до Јеванђељских заповести, наћи ћеш опет исто: „Благо сиромашнима Духом, благо кроткима, благо милостивима, благо гладнима и жеднима правде, благо онима који су чистог срца, благо онима који мир граде"[26], и све сличне ствари. Али и оно што је речено за безбрачност и невиност, речено је за оба пола, иако се изражава у мушком лицу, јер то одговара законодавству које се обраћа јачем полу. Јер ко може ово да прими нека прими[27]. И ово је јасно по томе да су многе заповести и постале прихваћене и примењене су.

---

[24] Пнз 6, 5; Мт 22, 37-39.

[25] Изл 20, 12-17.

[26] Мт 5, 3-10.

[27] Мт 19, 12.

14. – Посланица истом

О хотимичним и нехотичним греховима.

Због тога је закон захтевао да се подвргну очишћењу и природна и нехотична лучења семена, да бисмо много више избегавали хотимична и противприродна лучења семена. Јер Онај који им је забранио улазак у свето место, због ствари које само изгледају, али нису прави грехови све док се не очисте, проузрокује већи страх онима који својевољно греше и прети им страшнијом казном. Јер ако се нехотично сагрешење не опрашта тако једноставно, јасно је да ће хотимично сагрешење бити неопростиво, ако не буде излечено искреним покајањем.

15. – Посланица монаху Јелисеју

Да што неко има већи свештенички чин, толико је страшније његово сагрешење.

То да неки верник падне у преступ је страшно, међутим ово да се деси свештенику је страшније, а да то исто учини онај који је наследио Архисвештенство је најстрашније. Јер што неко има већи свештенички чин, толико је веће његово сагрешење. Јер ако и учини исти грех као обичан верник, његов грех постаје много погубнији, рачунат не по својој природи, него по достојанству оног који га је учинио. И зато упоређујем учитеља са слушаоцем, у тренутку када је законодавац рекао, да је прекршај Архијереја исте снаге са прекршајима целог народа, и одредио је, ако он падне у преступ, да принесе жртву, коју би принео цео народ ако би сагрешио[28]. Да рана није била иста и исте величине, не би одредио једнако јаку терапију.

[28] Лев 4, 3.

16. – Посланица истом

Да оно што захтева Божанска природа, само је врлина међу свим стварима у стању да понуди.

Овај закон и норма о природи Божијој је одредио, да се код рода који је створен не раздељују почасти према друштвеном положају нити је ово било могуће, него да се мери побожност сразмерно снази оних који јој доприносе. Даље, нико од оних који се боре са сиромаштвом да не буде огорчен, него штавише да се радује. Јер оно једино што тражи Божанска природа, ово само врлина може више од свих ствари да Му то дарује.

17. – Посланица Епископу Теодосију

О стицању новца, и да се не ваљају сви у страстима.

Наравно, то да Евсевије, учитељ нестицања богатства и искусан тумач небеских догми, ваљајући се у земаљским стварима, прима мито, то је страшно, а да не мисли да је то страшно, то не знам, међутим, ово за шта је сада оптужен од тебе, и потврђује се од многих веродостојних људи, можда ће изгледати невероватно онима који су заједно са нама, међутим ово није претеривање. Јер ко би пожелео да лако поверује у то, да оне који се подвизавају у нестицању богатства, и истичу се у другом начину уздржања, а не могу да му изгледају корисни за стицање новца, и сматра их бескориснима, и лишава их свештеничког чина, не сматрајући их достојним свештенства, док богаташе, пошто ужива њихово богатство, наговара да постану свештеници, иако су испуњени сваким злом, верујући да свештенослужење не треба да се повери врлини,

него богатству? Требало је дакле, као што си рекао, да они који нису савладани овим страстима пронађу потребну терапију, јер и пошто их је веома мало и не виде се од мноштва, и плашећи се одвратности многих, плачу, али не показују ништа храбро и енергично, те зато постају сумњиви, да и они пате од исте болести као и остали. Међутим, ти који си храм мржње према злу, немој да мислиш да су сви такви, већ постоје неки који су задржали понашање апостола, један од којих си и ти, за које се никад није изнело мишљење које се износи против оних који греше.

18. – Посланица презвитеру Агату

О вечности Свете Тројице.

Најбожанственија, о најмудрији, одредба и Логос Очев (зато што ћу наставити ка тумачењу без увода, јер ми причињава бол да кажем оно што мислим), ако је касније рођен, као што говоре, није вечан, а опет ако је вечан, као што ми кажемо, није касније рођен. Јер ништа није тако посебна и карактеристична црта Божије природе као вечност. Његов одсјај показује савечност Оцу, карактер ипостаси Његово уипостазирано постојање[29], Логос Његову нестрадалност и бестелесност, а Син лично својство и једносушност. Дакле, позајмљујући од свега овога оно што је корисно, остатак, који не одговара Божанској природи, остављамо. Дакле, код рођених бића „пре" и „после" имају смисла, док код Свете и најцарскије Тројице, појмови „прво" и „друго" немају смисла. Зато што је Бог изнад броја и времена.

[29] Јевр 1, 3.

19. – Посланица презвитеру Атанасију

О сведочанствима Филона и Јосипа.

Ако је Јудејац који се посвађао са тобом, као што кажеш, рекао да Законодавац није рекао ништа више од онога што је записано, кажи му, да осуђују ваше незнање два човека, који су били ваши писци после доласка Христовог, највећи теоретичар Филон и највећи историчар Јосиф. Први је скоро цео Стари Завет претворио у алегорију, а други, пишући са јасношћу, места која Законодавац не даје најјасније тумачи са великом вештином, док места где се користи алегорија тумачи са озбиљношћу. Међутим, за све што се сложио да је речено директно, то тумачи дословце. Јер ако приложимо пророчке речи које потврђују ово, неће оклевати да их погрешно протумаче и искваре. Ако пак покажемо апостолске одлуке и доказе и тумачења, са непобожношћу ће да се усуде да их избришу. Међутим, сведочанства оних, који се од њих сматрају мудрима, немају право да избришу.

20. – Посланица Епископу Ермогену

О свештенству.

Свештенство је постављено као средина између Божанске и људске природе, са циљем да првој служи, а другу са покајањем да учини бољом. Дакле, ако неко мисли нешто више од овога, изгледа ми да уопште не мисли.

21. - Посланица истом

О врлини.

Светитељи, најмудрији мој, су највеће опасности због врлине сматрали средством великог успеха.

22. - Посланица ђакону Исидору

О Божанском савезу и помоћи.

Као што је – да бих користио јасан пример – Јерусалим, када је био наоружан савезом са Богом, стајао усправно, и постизао је победе без труда и крвопролића, међутим, када је због своје разјарености према њему прекинуо савез са Богом, лако га је непријатељски огањ бацио на колена, тако и душа, када је ограђена помоћу Божијом због постојаности у понашању, лако побеђује непријатеље, међутим, када греши, овде ће бити уништена огњем страсти, а на оном свету ће бити кажњена огњем суда.

23. - Посланица софисти Асклипију

Да је непоколебиво убеђење вере.

Ако је Ксеркс, мој софисто (зато што ћу да ти говорим теби блиским примерима), покорио Дарданеле, али није могао јармом ропства да потчини убеђење Атињана, и док се у првом случају користио свим средствима и променио је закон који је установљен за елементе природе, међутим, Атињане није могао да поколеба у оно што су веровали, ти мислиш да ћеш са једним једноставним саветом да промениш наше миш-

љење и да ћеш то да преобратиш у ласкање? И како то није неразумно? Дакле, престани да нас саветујеш тако нешто, јер у противном ћу те избацити из круга пријатеља.

24. – Посланица чтецу Мартирију

О љубави према новцу.

Страшна и најдрскија љубав према новцу, не познајући ситост, води душу која је савладана њом до крајње границе зла. Треба да ову љубав у сваком случају одбацимо од самог почетка, јер ако постане наш господар, постаће непобедив.

25. – Посланица Сириону

Да све треба да се дешава ка изградњи Цркве.

Храбри Павле, најбољи стратег, који није обешчастио хиротонију Цара, онај који је занемарио своје ствари, да би биле исправљене ствари код других људи, није тежио ничему више осим интересу Цркве, и проповедао је да све треба да се дешава за изградњу Цркве. Међутим, ми гледамо оно што изгледа да је у нашем интересу, зато што тежимо нашој слави, и то више волимо од Цркве, иако се слава Цркве у сваком случају одражава и на нас, а наша слава не прелази на заједничке ствари. Јер ако, да би изгледало како се бринемо о себи, се не занимамо за изградњу наших ближњих, како штета неће бити већа од користи?

26. – Посланица презвитеру Касију

Против оних који говоре да постоји постајање, наиме судбина, то јест такозвана срећа.

Није, пријатељу мој, страшно, када чинимо страшне ствари, да страшно и пострадамо, међутим, то да поднесемо страшне ствари, а да нисмо учинили нешто страшно, је врхунац најстрашнијег. Како дакле, да се одбранимо од овога пред онима који нас осуђују? Мишљења сам на ниједан други начин, него говорећи, у првом случају, да страдамо праведно, а у другом да се дешава због нашег искушења. Зато што је праведност прве казнила праведно, а другима је дала прилику да задобију победничке венце. У супротном, они који прихватају случајност, неће моћи да дају одговор на оба ова проблема. Јер није праведно, нити онај који је приморан да учини нешто, нити онај који не чини ништа страшно, да подносе страшне муке. Међутим, ми који подржавамо да постоји Промисао Божија, и тачно говоримо, и побожни смо и показујемо разумне разлоге страдања.

27. – Посланица презвитеру Агату

О Светој Тројици.

Оно што у Светом Писму превазилази једнину у говору о Богу је показатељ разлике ипостаси, а оно што се изражава у једнини је показатељ истоветности природе. Зато што је прво речено да би се уђуткали Савелије и Јудејци, а друго да се осуде Арије, Евномије и Незнабожци. Зато што, проширујући с једне стране код Свете Тројице број својстава, и са друге стране ограничавајући их на једну суштину, уче веома исправ-

но, и следе учења небеских откривења, нити падајући у многобоштво због разлике природе, нити пропадајући у Јудаизам, са његовим сједињавањем у једном лицу.

28. – Посланица Епископу Афтонију

Да о стварима у које се сумња треба да се расуђује на основу ствари које су општеприхваћене.

Оно у шта се сумња треба да се расуђује на основу ствари које су општеприхваћене, а не оне општеприхваћене на основу оних у које се сумња. Са овим мислим следеће: Када се изгубило из сећања вавилонског цара виђење слике у сну, и када је тражио да сазна, не само објашњење слике, него и само виђење, и сви су се нашли у немоћи, тада Данило није рекао прво оно што је Вавилонац тражио, пре него што ће да објасни оно што је јасно. Јер, пошто је испричао све оно што му је пало на ум, приказао је себе достојним поверења и ван сваке сумње у погледу ствари које су биле подложне сумњи[30]. Јер учење о општеприхваћеним стварима је поништило оптужбу да је оно што је речено лажно.

29. – Посланица Епископу Ермогену

Да је јасан показатељ понашања сваког човека начин живота људи којима је окружен.

Ако је јасан показатељ понашања сваког човека начин живота људи којима је окружен, онда немој да се чудиш ако Евсевије има поштоваоце у кругу пристали-

[30] Дан 2, 29.

ца Мартинијана и Зосима и Марона и других сличних њима по понашању. Јер када би био љубитељ врлине, не би више волео горе поменуте од оних који су пријатељи врлине, али пошто за друга и пријатељицу има зло, дружи се са онима који имају исто понашање.

30. – Посланица презвитеру Архондију

Да је славан и достојан јавне похвале човек који је достигао саме врхове врлине.

Човек који побеђује не због слабости противника, него величином своје снаге савлађује најјаче противнике, је славан и достојан јавне похвале. Немој да се гордиш што си победио једног или двојицу. Јер ако достигнеш саме врхове врлине, тада ћеш заиста бити проглашен победником.

31. – Посланица граматику Офелију

Са каквим значењем је речено ово: „Првороћени целе природе"[31].

Остављајући већ утврђене ствари, рећи ћу јасно оно што мислим, иако ћу некима да изгледам као да крчим нов пут тумачења. Првороћени, ако се нагласи други слог, означава онога који се родио први, међутим, ако се нагласи претпоследњи слог, означава онога који рађа први пут. И наравно, ово знате веома добро ви који сте опонашаоци Хомера. Јер је првороткињом Хомер назвао ону жену која је родила први пут. Дакле, исправно

[31] Кол 1, 15. Овде се грчки превод разликује од српског. Српски превод гласи: „Који је обличје Бога што се не види, који је рођен пре сваке твари".

је, или чак штавише неопходно, да размислимо да је у наведеном стиху божанствени Павле користио овај појам са отприлике таквим значењем, не учећи да је Христос рођен први од створења – далеко била од нас једна таква мисао – Онај који је на другом месту назван исијавањем славе и карактером ипостаси Очеве, већ да се први родио, наиме да је створио сву твар, да буде, ако се нагласи трећи слог, примарни, а не првороћени, првостворитељ а не првостворени. Међутим, ако је рођење овде схваћено уместо стварања, нека се нико не чуди, зато што је и другде речено: „...заборавио си Бога Родитеља свог”[32], и, „Синове родих и подигох”[33], и, „Ја рекох: Богови сте и синови Вишњега сви”[34]. Јер пошто је и родио Бог, родио је а да није патио, и стварајући ствара а да не пати и као што приличи Богу без напора, Свето Писмо користи ова имена, не да схватимо рађање као стварање, и стварање као рађање, као што изгледа да чине јеретици учећи са подмуклошћу, него да прикаже лакоћу и нестрадалност Божију. Међутим ако неко, робујући некој предрасуди, а не тежећи истини, се не буде слагао, нити ћу ја прихватити његово мишљење, нити ће он бити задовољан самим собом.

Дакле, поверимо ово питање непристрасним судијама, и нека слушаоци буду судије. Наиме, ако он може да покаже нешто, нека то покаже, међутим, ако тражи од мене доказ, довешћу за сведока оног истог који је то рекао. Јер пошто је рекао: „Прворођени све твари”, још и је додао: „Јер у Њему би саздано све што је на небу и што је на земљи”[35]. Дакле, да је рекао: Створени су после

---

32 Пнз 32, 18.

33 Ис 1, 2.

34 Пс 82, 6.

35 Кол 1, 16.

Њега, дајте ваш глас тужиоцу, међутим ако је рекао: „У Њему" зато што је у Створитељу стварање и боравиште свих, које је објашњавајући другде рекао: „Јер у Њему живимо и крећемо се и јесмо"[36], онда је наша победа, као што мислим, неоспорна. Међутим, ако додам и следеће, наша победа ће бити још јаснија. Јер каже: „И Он је пре свега"[37]. Није рекао: Он је настао пре свега, већ „Он је пре свега и све у Њему постоји". Није рекао: Са Њим, нити после Њега би створено. И зашто одбацују оне који кажу, јединородан по Божанству, и првороћен од нове твари према људској природи? Јер ако се ни тако не разуме, да не буде назван ни „првостворитељ", док „Првороћени", ако се споји са Јединородним, може да покаже племенитост рода, зато што неко може да буде и првороћени и јединородни син. Међутим, ако се повеже са створеним бићима, нема места за то. Зато, или је јединостворен или првороћен. Јер једно побија друго. И шта га је спречавало да каже јасно: Првостворени од све творевине? И ако се сматра првостворeним, како је јединородан? Јер оно што је једино не допушта друго, док прво искључује једино. Наиме, по чему се разликује од створења у том погледу, ако и он би створен? И како не црвене од стида клањајући се створењима и борећи се са својим ставовима и одлукама? Јер забрањујући поклоњење творевини, као незнабожачко дело, не схватају да то и сами чине.

Дакле, треба да знамо и ово: Да иста имена не значе у сваком случају исте ствари, нити хомонимија у свакој околности показује синонимију. Зато што се рађање углавном односи на Сина, а за створења се користи неправилно. За Сина због истине и једносушности, за створења

[36] Дап 17, 28.

[37] Кол 1, 17.

због части и због усиновљења. Зато желећи нас, родио нас је Речју истине. Нека не рађа овде хомоним равночасност, нити оно што је неправилно речено, да мислимо да говоре буквално. Јер бес и гнев, и све друго што не приличи Божанској природи, говорећи неправилно, не би могао ниједан логичан (човек) да каже да је речено буквално. Јер је јасно, да када се сваком стиху и свакој речи даје неопходно и одговарајућетумачење, то рађа истину.

32. – Посланица војнику Исаији

Да је Божанска сила увек иста, а људске ствари немају ништа поуздано.

Веома сам изненађен, да иако познајеш са великом прецизношћу, да је Божанска сила непобедива, и увек је иста и на исти начин, а код људских (ствари) ништа није поуздано, нити сигурно, него ако и изгледа да је веома снажно, неизвесно је зато што поседује општепризнату промену у супротно, када нема небеску помоћ, и изазива катастрофалан пад, како онда не показујеш скромност, него надуван од натприродне дрскости изазиваш промену супротну добру.

33. – Посланица Павлу

Шта значи виђење пророка Захарије, у коме је видео грех спуштен унутар мерице оловног суда[38].

Пошто си питао, због чега је Захарије видео грех спуштен унутар мерице оловног суда, одговарам ти, да

[38] Зах 5, 7.

олово показује тежину греха јер ништа није теже и натоваренније од греха, који оне које зароби баца на дно пакла, а мерица значи крај дуготрпељивости Божије за оне који су сагрешили и почетак њихове казне. Зато што им неће дозволити да греше неограничено и непрестано, већ толико да не подлегну веома тешким казнама.

34. – Посланица Евтонију

О стиху: „Пазите да правду вашу не чините пред људима да вас они виде, иначе плату немате од Оца вашег који је на небесима"[39].

Љубав према почастима је страшна и енергична, и страшно влада људским родом, а спасоносни Логос је мудро и зналачки ограничава и преображава је на боље, када каже: „Пазите да правду вашу не чините пред људима да вас они виде, иначе плату немате од Оца вашег који је на небесима"[40]. Јер пошто је знао, бивајући Творац и Уредитељ свега, да од почетка добро посађена семена частољубља у људима, посађена не једноставно и насумице, него са намером да, бивајући страствени љубитељи почасти, се предају тежњи ка бољем, имајући најбоље заштитно средство да не постану слуге ропским страстима, али су жудњу за славом, овај урођени дар, окренули ка супротном и окренули су се ка земаљској слави, заборављајући небеску, опет Он, као најбољи земљорадник, старајући се о души, одсеца изданке ка горем, и спречава разјарену склоност страшног лудила према материјалним стварима које води ка људском славољубљу. А све оно што

[39] Мт 6, 1.

[40] Исто.

је од овог частољубља благо и повољно за доношење плода небеских почасти, не само да их не напушта, него их оживљава и чини још плоднијим, из корена заустављајући разметање коме теже они који желе људску славу, и дозвољавајући им да траже само славу која стреми ка Богу.

35. – Посланица презвитеру Јераку

О покајању Херимона, Зосиме и Марона.

Или више, или бар не мање од твоје великодушности, смо се постарали, колико је то било до нас, да се и Херимон и Зосим и Марон покају, и да се, прихвативши бољи поглед на живот, ослободе срамоте. Међутим, пошто су, као што изгледа, пали у несавладиво зло, и нису желели ни у ком случају да се поврате, због тога неки, који су се тргли од зла, тугују, и од других су опет искључени из друштва, јер су их подстицали на погубну страст. Али нећемо опет да изоставимо ништа од онога што зависи од нас, да се не би можда, барем у последњи час, покајали и склопили савез са врлином, са којом се не стиде да воде необјављени рат. Ово је наша дужност, а друге (ствари), мислимо, да су мање важне.

36. – Посланица Херимону, Зосими, Марону и Евстатију

О будућем суду.

Ако чините оно што чините, јер не очекујете суд, ипак треба да знате ово: Да је зло, и без друге казне,

само по себи казна, а врлина, и без победничких венаца, је сама по себи венац. Јер је штавише реч о будућем суду (и ова тврдња је) достојна поверења и истинита и у вези оних који су кажњени још у овом животу, и прихваћена је од свих људи. Међутим, ако вас је зло одвело у тако велики и помамни поремећај ума, да реч о будућем суду просто нестане из ваших мисли, међутим, да занемарим чињеницу да су многи и овде кажњени, да не мислите да је мала казна то да овде будете исмевани од свих, и да вас мрзе сви, нити је мала слава то да пристојно, скромно и уз похвале проведете живот на овом свету.

37. – Посланица софисти Арпокру

О суду.

Изгледа ми најнеумесније то да, о ономе о чему се нису сложили нехришћански мудраци и Свето Писмо, се о томе много говори, а о ономе о чему су се сложили, веома мало. Зато што реч о суду, која је логична и праведна, и пристаје разумнима, и прихваћена је и од нас и од њих, само мали број људи привлачи да чине оно што треба. Јер већина (да не мисли неко да ово говорим потакнут гневом), као да не постоји суд, нити промисао, која је присутна и надгледа оно што се дешава, чине оно што чине као у ноћи без месеца, док говор о противречним стварима, и поред тога што није убедљив, поробљава многе. Зато што су равнодушни према исправном понашању, оштре језик више од онога што треба, и док се о скромности код њих уопште не говори, брбљају о нерођеној материји и о другим (стварима), које, ни када се спознају, не доприносе тако много спасењу, ни када не постоји знање о њима не

штете онима који их нису научили. Дакле, нека прво науче да се тргну из равнодушности речју суда која се признаје и од нас и од њих, и да се старају о исправном животу. Јер је потпуно неумесно, са једне стране да ћуте о овоме о чему се слажу, а оне теме око којих се нису сложили да их разглабају свугде и на сваки начин.

38. – Посланица Серину

О сажаљењу према нашим ближњима који страдају.

У општим и неизлечивим злим (стварима) нема места сажаљењу. Јер сви, оплакујући своје страсти, немају времена да покажу сажаљење према својим ближњима.

39. – Посланица ђакону Херимону

Да онај који је поражен у моралном животу не треба да се бори за догмате вере.

Човек лошег понашања, кажем, не само да не треба да отвара уста о догматима, већ нити о било којој другој теми, док се не очисти искреним покајањем. Јер ако је грешнику Бог рекао: „Зашто ти казујеш законе моје?”[41], много више је забранио оном који се налази у овом стању а усуђује се да истражује догмате вере. Зато што су догматска учења толико узвишенија од заповести, колико небо од земље, и душа од тела. Престани дакле, да са једне стране трпиш поразе у морал-

[41] Пс 50, 16.

ном животу, а са друге да се бориш за догматска учења, да не претрпиш пораз и у догми. Зато што многи имају навику, да на основу мишљења о говорнику суде и о ономе о чему говори.

40. – Посланица схоластику Теодору

Саветодавна о исправном начину живота.

Твој брат, дивни мој, је диван због свог понашања, а ти због своје речи. Он због исправности понашања, а ти због вештине језика. Он због свог понашања испуњеног скромношћу, а ти због помпезности изражавања. Он се понаша као да је испуњен плодом, а ти као да си испуњен лишћем. Наиме, ако је то тако, опонашај свог брата, да се истакнеш и у једном и у другом. Зато што он нема толико велику потребу за твојим предностима, колико ти за његовим.

41. – Посланица истом

Да човек треба да споји бистрину са благошћу и умешност речи са кротким понашањем.

Неки који ти се диве због оштрине твога ума и због твоје речитости, оптужују те као свађалачки настројеног, неприступачног и тешког (човека). Зато што треба према потчињенима да покажеш снисходљивост, а према надређенима да не уступаш. Дакле, ако је ово тако, немој да вређаш најбоље образовање лошим понашањем, него да спојиш бистрину са благошћу и умешност речи са кротким понашањем, да постанеш славан са обе стране.

42. – Посланица истом

О оном какав треба да буде мудар у речи.

Мудрог у речи ћу ја барем сматрати оног човека који може јасно да покаже оно што мисли, а не оног који и јасне ствари затамњује премудрим и узвишеним речима. Зато што први оно што је скривено износи на видело, а други и оно што је свима јасно, сакрива у мраку. Зато је овај први веома угледан, пошто жели корист својим слушаоцима, а онај други, пошто прижељкује своју славу, остаје без награде.

43. – Посланица Павлу

О зависти.

Није уопште чудно, ако они који горе огњем пакости, не постају бољи нити доброчинствима која су им учињена. Зато што се добрим делима још више разгневљују, пошто схватају, да имају потребу за добротом.

44. – Посланица Епископу Серапиону

О дуготрпељивости и праштању незахвалницима.

Пошто су принципи доказивања невидљивих ствари две врсте, зато што сваки доказ и вера започиње или од чулног опажаја или од јасног схватања, и мени је неопходно, или једно од ово двоје, или обоје да их користим, да бих ублажио бес који гори у твом срцу, као што си ми написао. Наиме, као што расуђивања до којих се долази логичним размишљањем нису свима подједнако изводљива и лака, и пошто човек који жели

да разуме нешто од невидљивих ствари, треба да је и интелигентан, и да се вежба у најранијем детињству у наукама које изоштравају размишљање, боље је да почнем од искуства и од онога што се десило Владици Христу. Зато што ове ствари могу подједнако да прате и неуки и веома интелигентни.

Дакле, зашто се љутиш јер се Евсевије, који мисли да је Епископ, као што си ми написао, понаша против целе Цркве као да је пијан, и показује своје пијанство, не само против свих, него и против тебе, који си му много пута учинио добро? Али, пријатељу, буди стрпљив. Дакле, избегавајући ово да докажем са поставкама и закључцима, принећу доказ од Христовог страдања. Иако је у сваком случају оно што се десило Њему од подмуклих Јудејаца било неподношљиво и изнад сваког опроштаја, ипак хајде да прихватимо да је било подношљиво. Шта би онда рекао и за проклетог Јуду, који је био прибројан у ону Божанску групу људи, у друштво око Цара, и примио је власт против демона и болести и смрти, и од неугледног и непознатог постао је славан? Није ли издао Оног који је њему био узрок толиких добара? Јер она неукротива звер – зато што је исправно да се тако називају они који ни са доброчинствима не постају бољи – пошто се превише испунила трпељивошћу Спаситеља, окренула је против Њега своју засићеност доброчинствима. Са овим мелодијама покушај да умириш и укротиш огањ гнева, зато што се стишава код оних који их користе.

45. – Посланица монаху Ориону

О једноставности.

Називајући те неко најдиректнијим каноном и најтачнијом мером пријатељства, неће промашити исти-

ну. Зато што си једноставан на језику, још једноставнији у расуђивању, и крајње једноставан у животу.

46. – Посланица Епископу Лампетију

Зашто је закон лепрознима, или другима који су претрпели нехотичне болести, заповедио да остану ван храмовног простора.

Законодавац, најмудрији мој, кажњавајући неуздржаност родитеља – јер многи ступају у односе са својим женама пре него што се оне очисте, јер мисле да је жена створена само за уживање, а не за рађање деце – забрањује улазак у храмовни простор онима који су рођени од нечистих полних односа, да би их, иако они лично нису сагрешили својом вољом, бар нехотично уразумио, и да их примора да живе пристојно, јер би се казна пренела и онима који ће се родити од њих. Дакле, шта може да постоји болније родитељима, од тога да гледају своју децу, коју желе да виде успешнијима и познатијима од њих самих, да не учествују ни у друштвеним ни у верским окупљањима? Наиме, ову казну им је наметнуо одмах као нужну да би због страха од казне избегавали разврат. Зато што су организми који се рађају од нечисте крви подложни овим болестима. Међутим, многи су у вези овога доживели и друге казне, једни очигледно, а други тајно, док ће на оном свету сви они свакако бити кажњени. Зато што неће бити могуће, ако је казнио децу због неуздржања њихових родитеља, да остави некажњене оне који су преступили закон.

47. – Посланица истом

О томе да свако треба да избегава друштво оних који се понашају непристојно.

Пошто је неопходност да Евсевијеве присталице више воле једно од ово двоје, или да мрзе или да учествују у његовом неуздржању, јер протерује оне који живе целомудрено, а воли оне који знају да се понашају непристојно, посаветоваћу те да избегаваш њихово друштво, да се не инфицираш неком заразном болешћу.

48. – Посланица истом

О понизности и уображености.

Не прихватам, о самоизвајана статуо скромности, да човек кад живи као обичан грађанин изгледа веома смирен, а када се дочепа власти да замишља да је виши од људске природе зато што мислим како је ово заиста доказ кукавичке и немужевне и сирове душе. Напротив, живећи као обичан грађанин треба да буде поносан, а кад буде постављен за господара, да буде благ и умерен према потчињенима, и да избегава слабости које вребају у свакој од ове две околности: понизност једног, и уображеност оног другог.

49. – Посланица Паладију

Саветодавна (у циљу) избегавања зла и увежбавања врлине.

Када се отргнеш од зла, тада можеш да тежиш и врлини. Јер када уклониш зло, тада ће ти се дати могућ-

ност да истражиш на који начин ћеш стећи врлину. Пре него што поставиш исправан почетак и темељ, мислим да је сувишно да започињеш крајњу тачку и врх.

50. – Посланица Августалију[42] Теодору

О уображености.

Када је неко цар и има обилно богатство, и испуњен је великом радошћу и има непобедиву снагу, и хвале га сви и благосиљају, јер је украшен свим оним што се сматра добрима, треба да размишља шта је било мало пре богатства, и шта ће бити мало после благостања, и да се не надима од уображености. Међутим, ако све ово није могуће заједно да постоји (зато што са богатством не може заједно да постоји и велика радост), јер понекад ратови уништавају удобност; нити ће када се сретну радост и богатство постојати сигурност, ако неки од господара планира тиранску власт, јер много пута или изнутра ничу сплетке, или од споља се пале пламенови рата, из ког разлога, због једне од ових ствари које се сматрају добрима, постајемо уображени и размишљамо против свих људи?

51. – Посланица презвитеру Павлу

О стиху: „Како ћемо певати песму Господњу на земљи туђој?"[43]

Стих „Како ћемо певати песму Господњу на земљи туђој?", мислим да има двоструко тумачење. Пошто

[42] Један од двадесет пет свештеника у част поштовања Августа.

[43] Пс 137, 4.

штавише није дозвољено ван Јерусалима ни Пасха да се прославља, нити други празници, због чега су неки били осуђивани, да су прочитали закон ван њега. Међутим, пошто је после угаснула њихова одважност због Вавилонског ропства, говорили су: Како можемо она чуда која су се десила у Египту и у пустињи и у Палестини, као и она против Етиопљана и Асираца, када је убијено сто осамдесет пет хиљада непријатељских војника без рата и битке, да их приповедамо, јер нам нико не верује о томе пошто сада живимо поражени у ропству? Јер пошто им је стварност одузела слободно изражавање, јер бејаху исмевани да се неправедно горде за прошла доброчинства, а њиховим делима су прекоревани, рекли су нешто слично ономе што су рекли три младића у пећи: „Не можемо да отворимо уста". То јест, не можемо да говоримо слободно о старим поштовањима светиња. Стид и срамота завладала је Твојим робовима, јер је велика несрећа угасила слободно изражавање. Зато и исмејани, остајемо безгласни. Зато неће нам веровати, ако појемо наше победе, а живимо понижени и поробљени.

52. - Посланица војнику Исаији

О скромности.

Пошто ти ствари иду добро, не буди савладан од уобразености, уверен да нећеш доживети никакво зло, него имајући на уму да се обично ствари мењају ка супротном, буди скроман, и да не изађеш ван људских граница. Јер правда надгледа све оно што се дешава, која онима који мисле да ће их казна заобићи одређује казну управо на онај начин, којим су мислили да ће је избећи.

53. – Посланица Епископу Лампетију

Посланица Ефесцима: Шта значи ово што је речено? „Укинувши закон заповести у његовим прописима"[44].

Велико је преимућство Јеванђеља над законом. Зато што закон ограничава човекољубље само према људима истог племена, а Јеванђеље га проширује и на инородне. И закон наређује да се воле пријатељи, а Јеванђеље подстиче да волимо и непријатеље. Јер закон доноси заповести као деци, док Јеванђеље указује натприродно учење као филозофима. И ово је оно што желиш да сазнаш: „Укинувши закон заповести у његовим прописима". Укинуо га је, али га није оповргнуо, него га је обухватио унутар више филозофије. Јер заповешћу да се не гледа на жену развратно, у сваком случају се обухвата и то да се не чини прељуба, а заповешћу да се не гневи, обухваћено је и то и да се не чини убиство.

54. – Посланица презвитеру Зосими

О покајању, макар и у дубокој старости.

Ако још ниси достигао дубоку старост, а оповргаваш оно што је речено раније, када ћеш се покајати? Барем поштуј име старости, које, као што је речено, произилази од израза чезнути за земљом. Дакле, пошто ће се тело распасти у земљи, и душа ће по васкрсењу заједно са њиме да подлегне најстрашнијим казнама јер је правда жедна казни против оних који је занемарују, зато покажи покајање. Јер ако и немаш довољно

[44] Еф 2, 15. Слободан превод. Пошто се грчки превод разликује од српског. Српски превод: „Закон заповести наукама укинувши..."

времена да исцелиш толико много рана, међутим, ово ти неће изазвати малу утеху у оним страшним мукама.

55. – Посланица Павлу

О покајању.

Мислим да се ниси преварио, него си сам од себе желео да спознаш истину лукавством. Међутим, ако си заиста обмануо себе и скренуо од истине, спознавши то одбаци лукавство. Зато што се твој брат покајао, пошто је изнео логичан разлог, а није измислио никакво лажно оправдање.

56. – Посланица деци Доротеја

Саветодавна у циљу избегавања освете.

Иако вас је напао тужилац, да вас ухвати изненада и да вас примора на измирење, међутим, када је изгубио на суду, пошто је изгубио победу, попримио је изглед оног који преклиње. Међутим, ви поштујте закон за оне који преклињу, и ваша победа ће бити сигурнија, а ваша слава ће постати вечна.

57. – Посланица схоластику Исидору

О мери у говору.

Право сажимање са јасношћу није занемаривање доказа, него одбацивање оног што уопште не доприноси расправљању о овој теми. Јер као што оно што се налази ван питања теме то се оставља са стране, тако је неоп-

ходно да се не изостави ништа од онога што доприноси грађењу случаја. Дакле, ни ти, када се деси да настане расправа и извођење доказа, да не осуђујеш дужину говора, али да пазиш ово, да је немогуће да се разјасни на други начин тема о којој се расправља, изузев ако се детаљно не испитају све појединости. Јер ако треба да изразиш своје мишљење, говор да ти буде кратак, међутим ако треба да изнесеш доказ, тада је неопходно да га прошириш, међутим, избегавајући све што је сувишно и таутологију[45].

58. – Посланица Епископу Аполонију

Посланица Јеврејима. Тумачење на стих: „Који, бивајући исијавање славе и обличје бића Његовог"[46].

Наравно, да је следио у свему људске страсти, требао би онај који осуђује Божанско рођење, што није дозвољено ни рећи, да чује ако жели да буде правичан, да, ако код тебе рађање имплицира страдање, код мене стварање подразумева страдање. Зато што не знам, ако будем следио људску слабост, да оно што се ствара, ствара се без страсти. Међутим, ако прихвати неопходне (ствари) које приличе Богу, а заобиђе у трку оно што му не приличи, треба да разуме, да, пошто смртник рађа страдално, бесмртни Бог рађа без страдања. Дакле, схватајући ово и божанствени Павле, и као да се испунио на неки начин божијим надахућем, превазилазећи све земаљске примере, одредио је да је Син: „Исијавање славе обличје бића његовог", објављујући

[45] Таутологија је понављање истог појма за речи истог значаја или кад се користи синоним. Нпр. : Хладно је оно што нам даје осећај хладног.

[46] Јевр 1, 3. Слободан превод цитата. Грчки превод се разликује од Српског. Српски превод: „Који будући сјајност славе и обличје бића Његовог....."

првим исказом да је савечан заједно са Оцем, а другим, да заиста има ипостас.

59. – Посланица презвитеру Зосими

Саветодавна у циљу избегавања сплетке према пријатељима и доброчинитељима.

Којим погледом ћеш гледати своје пријатеље, наравно, ако их још уопште имаш, када си намеравао да учиниш зло човеку добротвору и пријатељу? Јер се он са тобом, као што сам питао и информисао се, дружио без страха, мислећи да има сигурну гаранцију да (од тебе) неће доживети никакву сплетку, већ само велику благонаклоност и доброчинство, међутим, ти си и саме дивље звери превазишао у дивљаштву и свирепости зато што постоје и међу њима оне које осећају захвалност за своје доброчинитеље и чак се и поносиш због овог зла. Када ћеш напокон престати да своју душу зарањаш у бездан зла, увећавајући јој потребу да се непрестано спушта све ниже и ниже?

60. – Посланица ђакону Евтонију

Да нико не треба да пропусти прави тренутак за ствари.

Онај који пропушта прави тренутак за ствари, скренуће са лова на добро. Јер ко би прихватио земљорадника, који је, уместо да оре и сеје, да би имао богату у класју жетву, постао тром и проводи време у кући? И ко би прихватио виноградара, који треба да гаји виноград и да да добро грожђе и пресу за грожђе пуну вина, а непрестано се бави проблемима других? Такође, ко би унајмио морнара, који треба да плови у право вре-

ме, због повећања трговине, а он остаје у луци и ваља се по кафанама? У сваком случају нико. Дакле, ако је ово овако, ко би прихватио хришћанина који у време борбе тражи венце? Зато што је живот овде стање борби и мученичких венаца, а на оном свету је стање награда и почасти. Хајде у овом животу да не промашимо право време за ствари, да се не бисмо на оном свету бескорисно кајали.

61. – Посланица Марону, Паладију, Евстатију и Зосими

Саветодавна у циљу избегавања зла и подвизавања у врлини.

Многи од Грка, ловећи само славу на овом свету, јер можда нису очекивали ништа после одласка из овог живота, штавише осуђујући зло, и верујући да животне ствари нису ништа, подвизавајући се у врлини су постали чувени и сви говоре о њима. Међутим ви, чудим се веома много из ког разлога, нити због славе, нити због будућег суда, нити због угледа, нити због награде, нити због било чега другог што би оне, који живе потпуно безосећајно, могло да мотивише да учине нешто добро, не прихватате наговарање да се удаљите од зла.

62. – Посланица презвитеру Атанасију

Подстицајна ка повратку у врлину.

Појем такозвано порицање. Зато што сам учинио грешку у мојој намери, или да кажем оно што је још истинитије, у мишљењу, пошто те не нађох онаквог как-

вог сам мислио да јеси, покушавао сам да те хвалим. Међутим, ово није моја кривица, него твоја промена, која нагиње ка горем. Јер наравно, пошто и ја верујем онима који похваљују, и аплаудирам онима који су похваљени зато што имам неку склоност ка добру, веровао сам онима који су те хвалили зато што желим да сви будете достојни, међутим, ти си, променивши се на горе, прекорео не мене, већ самог себе. Међутим, да сам се разочарао, не би ово писао, пошто чекам са нестрпљивошћу твоју промену на боље, и пишем ти и подстичем те, да се вратиш старој врлини.

63. – Посланица Теопомбију

О Аријанцима и Евномијанцима.

Ништа није тако посебна карактерна црта Божанске природе као вечност. Дакле, онај који каже, да је Син потоњи од Оца, од кога је засијао без почетка, он укида, наравно, колико зависи од њега, оно што карактерише вечну и неупрљану суштину. Зато што је изнад броја и времена, и нити подноси изразе „пре" и „после", нити јој приличе речи „прво" и „друго", зато што је неприступачна, као и у свим другим (стварима), и у овим именима, са којима се карактеришу искључиво створења.

64. – Посланица Павлу

О трпељивости.

Питао сам и сазнао сам, да си ти, поступајући са мудрошћу, својом вољом избегао власт, међутим, најпријатељскији Херимон, који је рашчињен од Амонија, и не

знам како је рукоположен од Евсевија, мислећи да неће бити ухваћен у злочину, не само да није поцрвенео од срамоте, него је брбљањима наградио твоје филозофско расположење. Стога немој да се онеспокојаваш, ако је човек који се не стара ни за врлину, нити страх Божији има у грудима, наоштрио језик против твоје благости, већ да очекујеш да и за то задобијеш победнички венац.

65. – Посланица ђакону Нилу

О истини.

Истина украшава све уметности и науке. Међутим, ако је она одсутна, оне немају никакав изглед пристојности. Јер грчка филозофија, која је обећавала да ће да истражује истину, отпала је од ње; реторика се, са друге стране стара само за убедљивост и лепршавост говора, док се граматика хвали како подучава кроз искуство знања речи. Дакле, ако се оне украшавају истином, треба да буду жељене од стране мудрих, међутим, ако се наоружавају против ње, требају да се ниподаштавају.

66. – Посланица истом

Како треба да се разуме ово: „Ако те око или рука твоја саблажњава”[47].

Јеванђељска реч није неразумна, него испуњена високим логичким смислом. Сматра се да је веома велико постигнуће то да неко суздржава жељу, међутим,

[47] Мт 5, 29. Слободан превод. Грчки превод се разликује од српског. Српски превод: „Ако те око твоје десно саблажњава…”.

још веће је то да неко предвиди да не буде савладан болешћу. Дакле, уређујући ово, Христос рекавши: „Сваки који гледа на жену са жељом, већ је учинио прељубу у срцу свом"[48], није назвао прељубником оног који је прошао и изненада видео и био рањен њеном лепотом, него вадећи стрелу којом је погођен, излечио је страст. Зато што није рекао: „Онај који виде", него „онај који гледа", дакле онај који је од претходног сећања привукао страст, и то храни у себи, и често иде ка жени коју је видео, и посматра туђу лепоту, и непрекидним гледањем доживљава на неки начин (сексуално) уживање. А ти наравно, уређујући своје (ствари) као што треба, како и доликује тресеш се од страха у вези ове заповести, и молиш да ти буде протумачена, и не верујеш онима који су достигли такав степен безосећајности, да говоре како гледање женске лепоте не штети оног који је гледа. Међутим, ја ти признајем да се стараш о свом спасењу, а за оне кажем, да је боља сигурност, од несигурне амбициозности, и то да се Божије заповести сматрају бољим од својих размишљања, је и исправно и потпуно праведно. Међутим, ако неко не верује, нека барем чује писца *Прича Соломонових*, који је, пре Јеванђељске заповести, рекао: „Да не усредсредиш очи своје ка њој, него бежи далеко, и немој да остајеш дуго времена на оном месту"[49], и још свеврлинског писца који каже: „Од женске лепоте многи су били преварени"[50], и друго још: „Немој да у детаље истражујеш туђу лепоту"[51]. Није рекао: Немој да погледаш! Јер се ово дешава аутоматски, него, „немој да у детаље истражујеш"

---

48 Мт 5, 28.

49 Пр 9, 18. Слободан превод. Број стиха грчког преводиоца не одговара броју стиху у српском преводу Старог Завета.

50 Сир. 9, 8.

51 Сир. 9, 8.

забрањујући спознају проистеклу из проучавања, радознало посматрање, гледање са жељом. Зато каже: „Пријатељство (се) од овога пали као ватра"[52], то јест, из овога се рађа срамотна љубав.

Али и међу нехришћанима многи се нису занимали много за овај детаљ, ово се сматрало да је разумно и истинито. Али и Сократ – јер ћу ређи и примере из нехришћанског света, пошто их увежбава у целомудрености – када је видео неког који је пољубио лепог младића, рекао је: „Онај који би лако могао и оштрици мача да израчуна запремину и у ватру да падне, онај који се усудио да упали у себи такав огањ пољупцем". И Диоген, када је видео младића украшеног разврат-нијим изгледом, него што то приличи мушкарцу, рекао је: „Дакле, ако тежиш мушкарцима, ниси успео, а ако женама, њима чиниш неправду". Зато што улепшавањем мушкарци лове жене, а жене и женскасти мушкарце. А Агесилај је једног лепог младића, у кога је био заљубљен, и који је желео да га пољуби, спречио у томе. Александар није подносио ни да види Даријеву жену, зато што је веровао да је непристојно да онај који је победио мушкарце, буде побеђен од жене.

Наравно, ако не треба да користим само грчке примере, него и варварске, нити ћу ово да занемарим да учиним. Наиме Кир, цар Персије, није се усудио ни да види Пантеу, која је била издвојена за њега, а имала је осведочену непобедиву лепоту. Али и једном Кировом слуги који је стално у њу гледао и говорио да не подноси ништа страшно, саветовао је да не гледа стално у њу. Зато каже: „Ватра сагорева оне који су близу, а лепота (и) оне који стоје далеко". И није слагао. Зато што је поробљен онај који је рекао да је јачи од уживања.

[52] Сир. 9, 8.

И пошто није могао да је убеди зато што је она била мудра, запретио јој је да ће је силовати, док она није то обелоданила Киру. А Кир схвативши да је, пошто је тај био затворен са непобедивом звери, претрпео то што је претрпео, саопштио је оном који се узносио да му гледање женске лепоте уопште не наноси штету: „Ако убедиш жену, наравно да опраштам, међутим, ако је силујеш, не опраштам ти".

Дакле, и Јеванђељска заповест, и писац *Прича Соломонових*, који је саставио и *Премудрост Исака сина Сирахова*, и Грчки и Персијски примери се слажу да треба да се чуваш свом снагом, и да зауздаваш очи, и да задржаваш радознао и развратан поглед, зато што напада најрањивије делове тела. Јер се због овог гледања улива веома велико зло у душу, и пошто завлада прво њеним (најрањивијим) деловима и протера свако логичко размишљање, чини је да сва буде предата страсти.

67. – Посланица презвитеру Зосими

Подстицајна у циљу покајања.

Сазнавши да, док би требало да трчиш да се покајеш, и да тражиш опроштај за преступе које си учинио, ти се, напротив, супротстављаш овим стварима, и штавише се спремаш за нове гадости и прижељкујеш да новим гадостима засениш прошле. А онда сам заплакавши, рекох самом себи: Исидоре, зашто се узалуд трудиш, сејући на каменитом тлу? Зашто тежиш да учиниш нешто корисно за онога, који не жели да има користи? Зашто се трудиш и бдиш, јер онај за кога бива бдење га чини бескорисним, тиме да не спроводи у дело оно што му је написано да чини? Престани да се узалуд трудиш и да переш сапуном Етиопљанина да би

побелео и да гребеш ватру и да печеш камен. И пошто сам се заситио да осуђујем самога себе, проклија поново у мени добра нада, која ме је и нехотице приморала да напишем опет ова слова. А ти, када видиш до којих дубина зла си достигао, покажи ревност да се поново вратиш у покајање.

68. – Посланица презвитеру Теогносту

О високом мишљењу о себи.

Веома се чудим, како они који нису везани лакомисленошћу и надменошћу због тога што су почаствовани од многих функцијом председника, имају убеђење да су изнад правде, и не прихватају да учине ни овај уступак, јер сматрају увредом то да буду побеђени од правде.

69. – Посланица Нилу

О скромности и надмености.

Пошто је велика висина смиреноумља као и пад надмености, саветујем те да смиреноумље пригрлиш, а у ово друго да не упаднеш.

70. – Посланица граматику Офелију

О безакоњима Зосимовим.

Не само обале, као што каже Хомер – а ти си написао да вичу избацујући из уста морску пену – већ

и земља и море опевају трагедије нових Зосимових безакоња. Јер је достигао толико велику, као што кажу, висину безосећајности, да Божанске заповести сматра преварантским играма речи, и оне који саветују оно што треба, сматра да говоре глупости, и да жестоко напада људе сваког узраста и положаја. Дакле, ко не би заплакао? Ко не би ридао, не само за њим него и за оним, који се усудио да му повери светло свештенство? Јер је страшно и да неко од обичних верника и лаика буде заражен са толико великим злом, међутим, да то буде случај са човеком који је насилно упао у свештенство, то је од свега најстрашније. Дакле, знамо све ово, и непрестано слушајући о Зосиминим непочинствима плачемо, и не престајемо да га саветујемо, и нећемо престати докле год дишемо. Зато немој да покушаваш да подучаваш као оне људе који нису чули, оно што не може да буде предато нити забораву нити ћутању. Наравно неки покушавају, као полумртвог, да га поврате у живот, а други га оплакују као већ мртвог. Међутим, ни ови ни они не постижу ништа, осим што добијају подсмех од њега.

71. – Посланица ђакону и лекару Ниламону

О покајању.

Наравно да је Бог човекољубив, то знам веома добро, али и да кажњава најстрожије оне који ниподаштавају Његово човекољубље, то проповеда и Свето Писмо, и саме ствари то потврђују. Заиста, ко је изазвао Потоп[53]? Ко је спалио земљу Содомљана заједно

[53] Пост 6, 5.

са њеним становницима[54]? Ко је казнио Јерусалим? Ко је заробио Јудејце и расејао их свугде по земљи као одбегле робове достојне бичевања? Хајде, да не грешимо, имајући поверење само у човекољубље Божије, али имајући на уму и Његову праведност, покајмо се. Јер добровољно покајање припрема логичан пут за Судијино човекољубље.

72. – Посланица Епископу Ираклију

Владарима.

Владари оних људи који својом вољом желе да ови господаре над њима, они, мислим, да истински владају, и наравно када су владари познати због њихове врлине онда је и пожељно да владају. А они који мисле да владају људима који их не желе, они ми изгледају да су слични онима који више кажњавају, него што владају.

73. – Посланица Паладију

Да вера без дела не спашава човека.

У опасности си (заиста, како да те именујем, да те назовем као што заслужујеш), да не знаш оно што је очигледно чак и малој деци. Дакле, да не мислиш да ће само вера (ако треба да назовем вером ону која је осуђена самим твојим делима), моћи да те спасе. Зато што вера, која те од почетка оправдала, захтева њој одговарајућа дела, без којих није могуће да будеш спасен. Јер онај који је био прихваћен по благодати, исправно

[54] Пост 19, 24-26.

је да се истиче својим добрим делима, да не буде савладан у будућности од незахвалности.

74. – Посланица Епископу Теодосију

О власти, и да је правило власти да се све дешава у интересу потчињених.

Основно правило власти, о, ти који си најпрецизнији испитивач науке о власти, је то, да онај који влада чини све у интересу својих потчињених. Јер онај владар који уређени поредак власти преображава у тиранију и неред, и изазива муке потчињеним, а уживања задржава за самог себе, он се не држи основног правила власти, већ својим делима потписује основно правило тираније.

75. – Посланица истом

О стиху: „Да дате телеса своја у жртву живу, свету, угодну Богу"[55].

Богоносни Павле, чудесни мој, препознаје оне свештенике који не изражавају своју побожност принесеним жртвама, него једноставном природом приносе сами од себе чисту жртву својих сопствених тела. Јер је најбоља жртва то да имамо чисту мисао и непорочно тело. Зато је рекао оно што си желео да сазнаш: „Да дате телеса своја у жртву живу, угодну Богу, то да буде ваше умно богослужење"[56]. Јер пишући ово није послао само свештеницима, као што мислиш, него целој Цркви. Зато

[55] Рим 12, 1.

[56] Исто.

што је наредио сваком, што се тиче овог дела, да буде свештеник самом себи. И ако непорочност живота чини да лаик буде рукоположен за свештеника, очигледно је да разврат рашчињава свештенике и враћа их у ред лаика. И ово диктирају канони, међутим, не дешава се увек, а из којих разлога, није моје да о томе говорим. Они који су овенчани Божанским свештенством и стекли су својим достојанством место предстојатеља на служби Божијој, ако сачувају и непорочност својих тела, заиста су свештенији од свештеника. Јер као што у Старом Завету није ником било дозвољено да свештенослужи, осим свештеницима, а у време Пасхе су сви на неки начин били почаствовани свештенством зато што је свако појединачно жртвовао јагње, тако и у Новом Завету, коме неће следити ниједан други завет, извршење бескрвне жртве посебно имају они којима је дозвољено да је приносе, међутим свако је рукоположени свештеник свог тела, не да би као нерукоположен ускочио на место власти над верницима, већ да би бивајући господар над злом, учинио своје тело храмом или олтаром непорочности.

76. – Посланица посланику Архондију

Из ког разлога је законодавац дозволио да се да писани развод женама које су омрзнуте од својих мужева[57]?

Не личиш на законодавца Мојсија ни мудрошћу, коју је добио од Бога, да би могао да проникнеш, нити си схватио његов начин размишљања, већ си остао толико удаљен од његове генијалности, колико и од његовог начина живота. Зато што не избацује, као што и не

[57] Мт 19, 7.

треба, жене које не греше против установе брака, већ желећи да спречи веће и болније зло, није просто озаконио најгору ствар, него ју је само допустио, не само јер је сматрао бољим очигледан брак од тајне прељубе, на коју би могли да се дрзну зато што не би оклевали да спавају са туђим женама, него је сматрао бољим да оне буду избачене, него да буду убијене унутар брака. Дакле, одвојио је оне који не могу да живе заједно. Јер они који су пробали крв пророка, не би поштедели ни своје жене које мрзе. Нити они који су и самог Законодавца Христа јавно покушали да убију много пута, не би се суздржали да убију јавно или помоћу лукавстава, оне жене које су оптужили за прељубу. Спречавајући пре свега веће зло, дозволио је мање, уместо да га забрани.

Наравно да није једноставно погодити начин размишљања премудрог Мојсија, али углавном бива јасно и из чињенице да су их пророци, за чијом крви су били жедни, јавно оптуживали да су подривали туђе бракове, али не мање и од онога што ће бити сада речено. Јер Христос дошавши на овај свет, када су му поставили исто питање, не само да није осудио Мојсија, већ га је и жестоко одбранио, окрећући кривицу за преступ ка њима, због којих је и он био приморан да занемари оно што одговара људској природи и да дозволи да отпусте своју жену. Зато је рекао: „Са обзиром на тврдоћу вашег срца Мојсије вам је допустио да отпуштате своје жене"[58], то јест, због безосећајности и грубости ваше. „Али од почетка", каже, „није било тако"[59]. Оним (женама) које преступају закон брака, наредио је и Он да се истерају. Међутим, када се ово не дешава, све друге недостатке жена је наредио мужевима да их подносе, штавише је рекао да је то неопход-

[58] Мт 19, 8.

[59] Мт 19, 8.

но. Ни тако једноставно да дође до развода, али ни без разлога. Зато што, сваком од оних који живе у законитом браку, не одобрава развод за било којуману жене, међутим, прељуба се тиче правила брака, која обешчашћује и порекло деце, и растура сродничке односе међу породицама, и разара цео људски живот.

77. – Посланица ђакону Исидору

О телима, која ће постати духовна по Васкрсењу.

Тела ће постати духовна по Васкрсењу, рекао је Божанствени Павле, из два разлога: Биће лака и прозрачна и јача од сваке страсти и тежине и биће испуњена само Духом Светим. Зато што сада, и када су присутна, славу за учињена дела има само душа, међутим, по Васкрсењу ће тела бити сасуди Духа. И не само она, него и душа ће постати духовна, чиниће све сагласно са Његовим законима. Међутим, ако неко пита да сазна о телима грешника, рећи ћемо му да, или у складу са претходним тумачењем, ће бити лака и прозрачна, или да ће бити мучена огњем, али неће бити уништена, или да и ако буду желели да греше, неће бити у стању.

78. – Посланица истом

Шта значи: „Био сам цар монозонима, окружен лако наоружаном војском"[60].

Дакле, пошто си желео да сазнаш, шта значи ово што је рекао чувени Јов: „Био сам цар окружен лаком

[60] Јов 29, 25. Овде се грчки превод разликује од српског. Српски превод: „Бејах као цар у војсци", касније у тексту Св. Исидор објашњава ко су они.

наоружаном војском", мислим да је ово рекао јер су монозони били, или војни редови, или варварске хорде, или пљачкашке банде, у овом смислу је речено: Или су сходно закону вршили кажњавање војника, или су доминирали храброшћу над варварима, или су изазивали страх пљачкашима и спречавали их да спроводе њихове навике живота, и ако се не би дисциплиновали, затварали би их у мрежу закона.

79. - Посланица Паладију

Да треба да жудимо више за истином, него за славом.

Пошто сам сазнао да намераваш да се трудиш, не због самог знања, него да стекнеш славу због знања, желим ти да и то постигнеш, али више желећи истину, него славу. Међутим, ако ти је сада тешко јер си опијен страшћу славољубља, знам добро да ћеш, када се уразумиш, да изразиш захвалност.

80. - Посланица презвитеру Зосими

Саветодавна у циљу уздржавања од зла.

Кажу неки, да понашавши се као ношен најбржим коњем у свим срамотним и ропским страстима, чуваш себе потпуно неприступачним за добре и племените ствари, без лажи и бесмислености, наравно у злим стварима уживајући са задовољством, а добре ствари одбијајући, и то својом вољом и жељом да не желиш да чиниш ништа исправно. Зато ће ти бити тешко кретање ка добру. Јер не бих могао да говорим о повра-

ку, пошто људи говоре да никада ниси ни размишљао нити поступао исправно. Размишљајући о томе да си достигао дубоку старост, јасно ти је да ти је смрт близу, и барем у последњи час, заситивши се од зла, удаљи се од њега.

81. - Посланица истом

Подстицајна у циљу избегавања страсти.

Не чудим се да си као необразован у свим осталим стварима, показао и у овоме своје незнање, али бих се онда зачудио, када би се спотакао код осталих ствари, а у овој да си до краја сагрешио. Непристојне страсти познајеш по себи и нису ти потребне речи, међутим, пошто добре и човекољубиве страсти не познајеш, о њима ћу да ти говорим. И ове су милосрдност, човекољубље, сажаљење, добра намера, и друге које су сродне њима. Међутим, ако те узнемирава то да се и ове добре особине називају страстима, довешћу ти за гаранте и сведоке људе достојне поверења по овом питању. Наравно, знам да ти нећеш да пратиш ово што ћу ти говорити, зато што си неваспитано створење, међутим, ја ћу ти ипак рећи. Дакле, Демостен говорник, који је достигао врх Грчке, говорећи о Филипу, када га је замолио да преда заробљене грађане Олинта, рекао је: „Нека Филип (мало) пострада и нека да помиловање". И Јосиф, човек најпознатији због свог образовања и знања речи, пишући о побуњеницима који су се истакли током освајања Јерусалима, рекао је: „Када дивља и немилосрдна природа прихвати да се увежбава у разјарености, са обе стране постаје непроходна и неприступачана самилости и доброј и човекољубивој страсти". И није изгубио ниједну другу добру страст,

као милостивост. Али и Филон, који се сматра да је или ученик или тумач Платонов, због висине свог учења зато је речено о њима: „Или је Платон опонашао Филона, или Филон Платона", хвалећи Мојсија као човека који је мрзео зло, рекао је: „Савладан снажном страшћу, и испуњен праведним гневом, осуђује неке Египћане, то јест надзорнике Фараонове". Јер душа некако страда када се нагиње или ка милосрђу или ка доброј намери или ка доброти или ка мржњи према злу. Јер ако неко не омекша духовно, није могуће да учини милостињу оном који га моли. Ако га не гане, неће се сажалити на онога који га преклиње. Ако не пострада нешто, неће учинити добро непријатељу. Ако не поверује, да се чини зло праведности, неће се окренути ка мржњи према злу. Дакле, ову промену називају страст. Јер као што онај који се окреће од бољег ка горем страда, тако и онај који се окреће од горег ка бољем, такође на неки начин страда. Зато што је страст реч која показује промену.

Дакле и ти, иако си у последњем стадијуму свог живота, избегавај непристојне страсти, да некад не дођеш до (тога) да похвалиш савет, када ти похвале више неће бити од икакве користи.

82. – Посланица Амону

О Евсевијевом лудилу.

Да је достојан блаженог помена Тимотеј укротио насртаје неукротиве звери, и преобратио немилосрдност ка хармоничном расположењу, то је јасно показало, после његове смрти, лудило лукавог Евсевија које га је савладало са толиком силом.

83. – Посланица ђакону Евтонију

Да не треба да се квари лепота душе, чак и када се нађе у великим несрећама.

Иако се лепота тела не квари ни због изненадних напада страсти, и одржава се чак и у сузама, много више лепота душе не треба да се мења због искушења која се дешавају, чак и ако се нађе у великим несрећама.

84. – Посланица презвитеру Агатону

Зашто је закон наредио да се не ткају заједно лан, вуна и порфира[61], а у *Књизи Левитској* је детаљно образложио и за лепрозне одежде и за скупоцено камење[62].

Пошто си написао, питајући шта је хтео да постигне Мојсије када је донео закон да се лан и вуна не ткају заједно, и да се у ланене одежде не утка порфира и да се детаљно образложе ствари у вези са лепрозним одеждама и скупоценим камењем, могао бих и дубља тумачења ових (ствари) да ти учиним јасним јер садрже најбоље алегорије, које могу да буду корисне онима који имају свој ум увежбан за дубље значење, али пошто знам многе који мисле да они који говоре ово из незнања умртвљују подвиге, међутим, ти осећаш радост у овим стварима, и само у тумачењу Светог Писма, даћу ти директан одговор, без околишања. Наиме, мислим да уводећи вернике у праву мудрост и желећи

[61] Пнз 22, 11.

[62] Лев 14, 40.

да се баве само са неопходним стварима, удаљио је сваку бесмислену праксу. То да се не ткају заједно лан и вуна удаљило је разноврсност, са тиме да се не плете порфира у ланеним одеждама удаљило је луксуз и улепшавање, а са тиме да се баве са лепром одежди и са драгим камењем, забранио је стицање добара више него што је потребно и њихово нагомилавање. Зато што се ово обично дешава са одеждама које се дуго користе по кућама. Да се ограничиш само на неопходне ствари, и да не стичеш нити да гомилаш ништа сувишно, нити да се улепшаваш, него сваку бригу и интересовање да пренесеш на бригу за душу.

Међутим, ако желиш, можеш да имаш корист и од нехришћана, који кажу: У дане смокви које дају свој род, да код питомих смокава којима опада плод користите за притезање дивље смокве. Рекао бих, да и Исократ, када је послао Димонику саветодавне речи, посаветовао га је: „У свом облачењу да си елегантан, али да се не улепшаваш претерано. Зато што је карактерна црта елеганције префињеног величанственост, а за оног који се улепшава бескорисна брига". И да је ово истинито, показује се оним што је рекао Диоген са јасношћу. Наиме, гледајући неког малолетног младића, да је дотеран на развратан начин, непримерен мушкарцу, рекао му је: „Ако тежиш мушкарцима, промашио си, а опет ако женама, њима чиниш неправду". Дакле, ако су се и нехришћани старали за оно што треба, како онда није требао онај свештеник и богоугодан човек, уводећи их у праву мудрост, да Изабраном народу забрани сваку шароликост и бесмислено облачење и улепшавање и да озакони пристојност и скромност, којима се постиже најбољи живот?

85. – Посланица презвитеру Мартинијану

Подстицајна у циљу уздржавања од страсти.

Неки говоре, да си незасит и безосећајан препродавац житарица, и да ловиш прилике за добитак, искоришћаваш несташице жита на тржишту и производиш велике несреће. Међутим знај, да као што њих лишаваш свог милосрђа, тако и себе лишаваш Божијег милосрђа. Дакле, размисливши, да други немају толику потребу за тобом, колико ти имаш потребу за Богом, постиди се пред својим сродницима.

86. – Посланица библиотекару Леонтију

Саветодавна.

Обзнани твом пријатељу до детаља стихове књиге коју сам ти написао, да се не прикраде заборав, и да код тебе не изазове штету, а код њега оптужбу за незахвалност.

87. – Посланица Епископу Леонтију

О пријатељству и љубави.

Почетак пријатељства и искра љубави, и оно што нас је обојицу ранило, мене и најбољег Евтонија, у жељи међу нама, је начин нашег живота који мрзи зло. Јер пошто сам га видео да је изложен опасности са радошћу, не само због врлине, него и због оних који су пријатељи врлине, овим, али и јер сам тражио остале

трагове његове мудрости, сам рањен пријатељством са њим. Међутим, неки полудели софисти, који су смишљали како да обешчасте догмате вере, пошто смо их овде победили њиховим оружјем и ударали смо их са силогизмима[63], нисмо стали докле год их нисмо надјачали и постигли јасну победу. Ово је друга искра у нашој међусобној љубави, није више искра, већ бакља која се бљештаво запалила и даље пламти. Такав је закон Божије љубави. Јер телесна љубав, пошто је приземна, јер произилази из тела која су променљива, отиче као вода и вене као цвеће. Наравно, ни ватра не остаје, када се истроши горивни материјал, која је предуслов пламена, већ са њом нестаје и ватра, нити жудња остаје, када нестаје горивни материјал. Насупрот томе, љубав по Богу која је и целомудрена, пошто се односи на нешто постојано, зато је и трајна, и колико лепота врлине постаје очигледнија, толико више повезује са самим собом и једне са другима оне који су љубитељи истих ствари.

88. – Посланица истом

Саветодавна у циљу безбедне употребе кормила Цркве и повољне пловидбе.

Иако, као што си рекао, постоје неки који су преузели заштиту народа, наравно, почињући од лажне бриге за сиромашне, а завршавајући својим богаћењем, ти међутим немој да обраћаш пажњу на бродоломнике, него на оне који безбедно управљају кормилима Цркве и плове са повољним ветром.

[63] Расуђивање, закључивање итд.

89. – Посланица ђакону Исидору

Како се тумаче „недеље" од Данила.

Пошто си, бивајући трудељубив и жељан знања, пожелео да сазнаш како су се испуниле шесдесет девет седмица у годинама које су записане код пророка Данила, и које почињу да се рачунају од поновног зидања Јерусалима, и завршавају се његовим падом, знај да Јерусалим није обновљен током владавине цара Кира, већ током двадесете године царевања Макрохира. Зато што тада, као што проповеда Јездра, дошао је и изградио га је Немија. Како су се дакле, као што кажеш, скратиле седамдесет седмица твом народу и светом граду? Зато што је рат почео у шестедсет деветој седмици, то јест у години четиристо осамдесет трећој, и у наредних седам година се завршио, и са њиме су се завршиле и Јудејске ствари. Међутим, ако питаш: Како? Треба да знаш да после двадесете године царевања Макрохира, док није нестало Персијско царство, прошло је сто тринест година. После њега следило је Македонско Царство које је трајало отприлике двеста деведесет четири године. После њега Римско Царство, којим је владао Август четрдесет три године, после Тиберије двадесет две године, у наставку Гај четири године, и Клаудије седам година. И осме године Клаудијеве владавине почело је комешање Јудејаца, које се распламсало у њихов рат са Римљанима, што је довело до пада Јерусалима. Јер за време владавине Нерона, који је наследио Клаудија, славно су ратовали али су доживели потпуни пораз од Веспазијана, генерал је тад био Нерон, који је касније постао цар.

90. – Посланица презвитеру Зосими

Подстицајна у циљу промене начина живота.

Сазнајем како, због оних (ствари) које се сматрају срамотним, се веома растужујеш, међутим, за оне које су заиста срамотне, не само да се не кријеш од срамоте, већ се и поносиш њима. Наравно, то да си рођен од оца роба, што није исмевање твог избора, о томе уопште и не говориш, већ толико осуђујеш оне људе који подстичу друге ка врлини, колико би требао да осуђујеш оне који воде у немар. Наравно, и то што си некада припадао обичним верницима, није требало у сваком случају тако да ниподаштаваш, него је требало саветима и поукама да извучеш себе из бездана зла, што би било и исправно и преко потребно. Тада не би била тако велика штета и срамота за Цркву. Пошто мислиш да се убрајаш међу свештенике, то остављам са стране, не зато што желим да те повредим, него је моја намера да те излечим, не остављаш ни оне који желе да тихују и да воде миран живот. Јер ничу многи многобошци и Јудејци да исмевају Цркву, и приказујући твој живот, мисле да тиме штете учењу Цркве. Међутим, ако се не бојиш суда, замени га бар са садашњом славом. Ако не жудиш за Царством Божијим, жуди бар за добрим угледом. Ако не желиш победничке венце, бар се ослободи срамоте. Ако се не стараш за високе функције, побрини се барем да не будеш исмејан. Ако не дрхтиш од вечне осуде, бој се барем људских закона, да не будеш ухваћен на делу и не поднесеш најстрожију казну.

91. – Посланица ипођакону Теофилу

Веома похвална.

Тимотеј, који у овом тренутку ужива у завршетку живота потпуну испуњеност свим добрима, које се назива Царство небеско, толику је корист изазвао својом врлином код оних који су га гледали, да и самим сећањем на њега уразумљује оне који су га се сетили. Зато што је било довољно само да им дође у мисао, да би их посрамио, и да учини чистим од неразумних страсти оне који су га дозвали у сећање.

92. – Посланица граматику Офелију

О хомонимима и синонимима.

Наравно, за вас граматике хомоним је исто што и синоним, међутим, за филозофе није, већ се хомонимима називају оне (ствари) које имају само исто име, а суштина имена је друга, док су синоними оне ствари које истовремено постоје и у објекту и у начину постојања и у имену. Али пошто си ти изузет од таквог знања и имаш неизвежбан ум, тражио си да пренесем ова значења на светописамске стихове, па ћу колико је то у мојој моћи покушати да ти широм отворим врата (ових) значења. Истраживање се у Светом Писму односи и на Бога и на људе, али што се тиче Бога означава тачно знање, а што се тиче људи, да се оно што тражимо налази трудом и испитивањем. Дакле, где се ова именица приписује и Богу и човеку, то су хомоними а не синоними. Ово је као пример: „Истражујте

писма"[64], са овим што је речено за Бога, „А Онај који испитује срца, зна шта је воља Духа", наравно ово је хомоним, али не и синоним. А ово: „А Онај који испитује срца"[65], са овим, „Јер Дух све испитује, и дубине Божије"[66], су синоними, јер саопштавају да најтачније знање припада Оцу и Светоме Духу. Мислим како је разјашњен смисао овога.

Међутим, ако желиш да се ово докаже и са другим именом, учинићу и ово. Реч „добро" каже се и за Бога и за човека, али показује хомонимију. Израз: „Добар човек", упоређен са овим: „Како је добар Бог Израиљу[67]" даје хомонимију, а „Како је добар Бог Израиљу" са овим: „Дух Твој добри нека ме води на земљу праву"[68], су синоними. Зато што овде не постоји само заједница у имену, него и стварна. Али и „гнев", када се говори за Бога и за нас, нису синоними, него хомоними. Зато што, говорећи за Бога саопштава казну која се шаље без страсти онима који греше, а код нас означава страстан покрет и узнемирење помисли. И ово: „Додај безакоње на безакоње њихово"[69], је хомоним. Зато што ово што говори значи следеће: Додај казну на грех њихов. И ово: „Ако неко разара храм Божији, разориће њега Бог"[70], је хомоним. Јер речено значи следеће: Ако неко прља храм Божији, биће кажњен од Њега.

---

64 Јн 5, 39.

65 Рим 8, 27.

66 1 Кор 2, 10.

67 Пс 73, 1.

68 Пс 143, 10. У грчком преводу стоји: „Дух Твој благи ће ме одвести правим путем..."

69 Пс 69, 27.

70 1 Кор 3, 17.

93. – Посланица истом

Да добро постоји по природи у Богу, а у нама после подвига и напредовања.

Доброту Бог има по својој природи, не без да је жели, него својевољно, нити присилом, него слободном вољом, а ми је стичемо подвигом и сталним напредовањем. И њу немамо нераздвоиву, као што је има Божија природа, него променљиву, ако се љубав (према) лењости меланхолично настани у нама.

94. – Посланица истом

О стиху: „Пророка ће вам подићи, Господ и Бог ваш"[71].

Кажи Јудејцу који се свађао са тобом, који, наравно, није рекао ништа важно, нити убедљиво, него је исповраћао ништавна брбљања, и рекао је како је за сина Исуса Навина речено ово: „Пророка ће вам подићи Бог између браће ваше, као што сам ја[72]". Чиниш велику грешку, и не размишљаш исправно, и избегаваш да научиш, и кријеш веће (ствари), које нису сагласне са Мојсијем. Зато што је речено: „Њега да послушате у свему што вам заповеди. А ко год не би послушао оног пророка, биће искорењен из народа овог"[73]. Прво, ово је установио Мојсије после своје хиротоније надахнут Богом. Друго, ако је син Навинов превазишао Мојсија, ово што се говори би могло да буде могуће, али не истинито. Међутим, био је много инфериорнији од њега,

[71] Пнз 18, 15.

[72] Пнз 18, 18.

[73] Пнз 18, 19.

и ова мисао се чини веома немогућом. Треће, није додао ништа закону, већ се понашао сагласно Мојсијевим законима. Четврто, није требао, да је реч била о њему, да каже: „Подићи ће", него, „подигао је". Пето, да је требао да каже: „Сваки човек који не послуша овог пророка", а говорећи, „оног", њега је избрисао. Шесто, како су Јовану Крститељу, који се родио после много генерација, послали изасланство да га питају, да ли је он тај очекивани пророк, и он је рекао: „Не нисам!"?[74] Зато што је био пророк, али није био тај Пророк. Седмо, како су, када је дошао Спаситељ на овај свет, они који су гледали чуда говорили: „Он је заиста тај Пророк"[75]? Дакле, нека истражи добро колико је аргумената против њега, и нека се скрушено поклони истинитом Пророку и Цару.

95. – Посланица ђакону Исидору

О стиху „по лику и подобју"[76].

Пошто си ме ти, најмудрији и најоштроумнији, замолио да ти укратко протумачим чувен проблем и без околишања, једно се супротставља другом. Зато што јасно захтева много речи, а укратко мало. Дакле, колико ми је могуће, спајајући јасноћу са краткоћом, ти одговарам. Веома добро чине људи када, упоређују највише Биће са највишим делом човека. Међутим, ако мислиш да је нејасно ово што је речено, биће јасније речено. Дејствују на најбољи начин они који представљају Бога са највишим делом човека, наиме са раз-

[74] Јн 1, 21.

[75] Мк 11, 32.

[76] Пост 1, 26.

умном душом. Јер они који Га доживљавају на антриопоморфан начин, они су потпуно глупи, зато што Га мешају са стварима које се говоре по снисходљивости и не прихватају да размишљају ни о чему Божанском. Дакле, како је речено: „Покровом твојих крила покрићеш ме[77]", и, „седам очију Господњих који надгледају сву земљу[78]", када човек нема нити крила, нити седам очију? И како је Павле објавио, да Бог није сличан са изумима човековог ума[79]? И како је такође Исаија рекао: „Ако би се сви народи посматрали као суза из ведра, и као пљувачка, и Ливан не би био довољан за огањ, и све четвороножне животиње нису довољне за жртву, са чиме ћете изједначити Бога?[80]". Како је опет Мојсије, чију реч покушавају да протумаче на злоковачки начин, рекао: „И да чувате веома добро ваше душе, зато што нисте видели ниједан лик у онај дан када је говорио вама?".

Међутим, ни они, као што мислим, не подучавају на најтачнији начин. Зато што је човек слика власти и царства, а не суштине, и ако је начин његовог живота добар, он је и слика врлине. Јер ако и окарактеришемо мисаону душу бесмртном, међутим, није једносушна са оном најбожанскијом и беспочетном природом, него је удаљена тако много од ње, колико је природно да буде удаљено створење од Створитеља. Јер ако је душа створена по слици Божијој, очигледно је да је и душа жене по слици Божијој. Дакле, тада зашто је Павле рекао: „Јер муж не треба да покрива главу, пошто је слика и слава Божија, а жена је слава мужевље-

---

77 Пс 17, 8.

78 Зах 4, 10.

79 Дап 17, 29.

80 Ис 40, 15-16. Слободан превод. Цитат је састављен из делова из више стихова и не одговара у потпуности српском преводу.

ва"[81]? Јер ако је душа жене бесмртна и непропадљива, као и душа мушкарца, зашто је Павле ово рекао са извесним разликовањем? Међутим, ако овоме супротставимо следеће, наоружавајући Мојсија против Павла: „Да начинимо човека по слици нашој и по подобију"[82], наравно, могуће је да кажемо, да оно што је речено је речено у једнини, а не за две ствари, међутим, нећемо то рећи. Ако пак додамо ово што је речено у наставку, „да владају", то што је речено иде у нашу корист. Зато што изгледа јасно, да „по слици" се односи на прво стварање. Наиме, ако кажу: Како Павле једног карактерише иконом Божијом, а жену иконом мужа? Рећи ћемо, да је од почетка жена била једнаке части са мушкарцем и била је удостојена исте власти, међутим, пошто је била крива за прворотни грех, умањила се и окрњила се њена власт, и постала је потчињена мужу. Ниси прихватила, каже, једнакост по части, прихвати онда смањивање власти. „И у мужа твога ће бити склониште твоје, и он ће ти бити господар"[83].

Стварање света се односи на власт жене пре њеног греха, док се апостолска реч односи на потчињеност жене после прворотног греха. Дакле, то да се са постављањем човека као господара свих земаљских ствари, чува „по лику", чуј Псалмопојца, онога који тумачи Божанске књиге и царске заповести и каже: „Славом и чашћу венчао си га, и поставио си га над делима руку Твојих"[84]. Јер као што је Бог Цар свих, тако је и човек цар свих земаљских ствари. Има достојанство господара, које чува царску слику у њему.

---

[81] 1 Кор 11, 7.

[82] Пост 1, 26.

[83] Пост 3, 16.

[84] Пс 8, 5-6.

То „по подобју", иако неки мисле да се не говори о истој ствари, као ово: „ја уснух и спавах"[85], и ово: „Блажен је који разуме сиромаха и убогога"[86], треба да се тумачи као следеће: Да му је Бог дао власт, да би показао врлину и да сачува подобије према Њему. Прихватио си, каже, почаст, покажи и врлину, да би прво произилазило из стварања, а друго из жеље оног који је створен. И можда ће ово да значи оно што је речено на почетку: „Да начинимо човека по нашој слици и по подобију"[87], па потом, „и створи Бог човека, по слици Божијој створи га", а да није додао и ово: „По подобију", или зато што значи исто са претходном, као што сам рекао горе, од које зависи врлина, оно што је речено да значи: „Да начинимо човека по нашој слици", да би подобије било ствар избора. Зато је ово двоје рекао пре стварања, али се једно односи на после стварања. Наиме, када је Јединородни Бог дошао, рекао је: „Будите подобни са Мојим небеским Оцем"[88], јер стварање чува ово „по слици", а избор „по подобију". Дакле, ако кажу: Како дакле, пошто је човек добио власт над свим земаљским (стварима), боји се звери? Занемарујући објашњење, било истинито или не, које су неки дали, да се у Светом Писму није навела власт над зверима, већ је додата касније од неких, одмах ћу да дам одговор. Да у почетку, када је у њему сијала слика Божија, све звери су му се потчињавале зато им је дао име, међутим када је постао непослушан, оправдано му је окрњена власт, али наравно није отпао

---

85 Пс 3, 5.

86 Пс 41, 1.

87 Пост 1, 26.

88 Мт 5, 48. Слободан превод. Овде се Грчки превод разликује од Српског. Српски гласи: „Будите дакле, ви савршени, као што је савршен Ваш Отац Небески. Грчки превод користи слични или бити по подобју.

од целе власти да не буде узалудна благодат, међутим, она се дефинитивно окрњила. Зато што није било исправно да онај који је побеђен буде овенчан победничким венцем, него са страхом од звери да се уразуми. Да је ово истинито, видело се тада када је Ноје поново очистио ову слику тиме што је задовољио праведност, и дошле су му близу све звери[89], признајући почетну потчињеност човеку, и на неки начин осуђујући оног који је на самом почетку згрешио и изгубио један део власти. И Данила су поштовали лавови[90], и огањ три младића[91], и змија није нашкодила Павлу[92]. Кроз ове који су обновили првобитну власт над животињама постаје очигледно, да и онај који ју је добио целу, делимично ју је изгубио. И толико од нас. Дакле, ако неко има да каже нешто боље, нека то каже, и нека буде саслушан.

96. – Посланица Павлу

О вештинама, и нарочито о вештини говора.

Наравно, све вештине се негују са изучавањем и постају боље, а са нерадом се губе, посебно сила речи. Јер када се обрађује и залива, постаје веома велика, а када се занемарује лако се удаљава и губи. Зашто сада ово говорим, можда није прикладно да не знаш, ти који Божанску мудрост и подвиг врлине треба допунама да их увећаш и да их учиниш да порасту.

---

89 Пост 7, 8.

90 Вил и Змај 31.

91 Дан 3, 21.

92 Дап 28, 3.

97. – Посланица Зосими

Подстицајна ка промени начина живота.

Иако си презвитер због животног доба, и називаш се тако због рукоположења, говоре да следиш нове начине живота, и да чиниш све да их на врхунцу срамоте сакријеш, и ја се речима стидим да их кажем, док ти, не знам како, чиниш их, а не црвениш од стида. И ако говоре истину, барем у старости покажи промену ка бољем, да би и они престали са исмевањем и да прославе твоје покајање.

98. – Посланица монаху Стратигију

Похвална.

Веома сам се много обрадовао сазнавши за твој напредак на боље, па сам учинио да се и пријатељи радују заједно са мном због тебе, објавивши им радосну вест коју су највише прижељкивали и волели да чују. Ако желиш још више да прослављамо зато што великом радошћу славимо твој напредак, али и самом себи да припремиш славу до небеса, немој да престанеш да тежиш томе, и Богу ће те учинити прихватљивим, а међу људима чувеним.

99. – Посланица Епископу Ермогену

О погрешном расуђивању.

Они што истинском канону додају и оне који нису канони, чиме покушавају да поред онога који заиста поштује каноне учине и друге људе таквима, не изгле-

дају ми да имају исправно расуђивање о стварима. Јер пошто су пострадали у разумном делу душе због добровољне болести, чине грешку и у вези расуђивања о стварима. Тако дакле, према праведном и храбром човеку, који је страшан онима који греше, они говоре надмене и презриве речи, настојећи овим да препрече свим љубитељима врлине пут ка њој. Јер се усуђују да кажу, да се врлина налази близу зла. Дакле, нека они осуде и лава, јер гледа на начин претећи и као цар животиња, а не као мајмун, и нека учине прихватљивим оне који опонашају смешне, јер изазивају одвратан смех.

100. – Посланица презвитеру Марону

Да опасност не прети онима којима је учињена неправда, него онима који чине неправду.

Сва опасност, пријатељу мој, не прети онима којима је учињена неправда, већ онима који чине неправду, који треба да су у агонији и да се тресу. Наиме, ако тако стоје ствари, зло није то да се трпи неправда, већ то да се чини неправда, и то да не зна да је подноси онај који је доживео неправду.

101. – Посланица истом

Да није срамотно бити сиромашан, него то да се сиромаштво не подноси са достојанством.

Речено је исправно од неког од нехришћана, да није срамотно бити сиромашан, него то да се сиромаштво

не подноси са достојанством. Иако и њему ово изгледа да је добро и исправно размишљање, да се не стидимо због сиромаштва, нити да га сматрамо срамотом, него овај страх да преобразимо због зла.

102. – Посланица схолатику Теодору

О хваљењу добрих људи и срећи.

Пошто хвалећи многе добре људе наводиш и срећну околност, са задовољством ћу те питати да сазнам, како је могуће да ово двоје постоје заједно. Зато што похвала указује на избор добра, док срећна околност не дозвољава да се добар човек похваљује, мада не спречава да се сматра блаженим. Јер и сагласно са вама, који заступате учења Грка, блаженство се разликује веома много од похвале. Зато што се блаженство рађа из срећних околности, а похвала из избора добра. Кажи ми дакле, мудри мој, како оном који се похваљује приличи говор о срећним околностима, или како њему, који, као што кажете, је постао оно што јесте због срећних околности, одговара похвала. Зато што се једно бори са другим и једно је другоме супротно. И ако је не својом вољом то што јесте, да се не похваљује, међутим, ако је постао својом вољом, срећи ту нема места. Ако је постигао победу, да се јавно хвали, међутим, ако су то постигле срећне околности, нека се не хвали. Ако се борио, да буде овенчан победничким венцима, а ако се није борио, да не не буде похваљен.

103. – Посланица Епископу Ермогену

О греху и разврату Херимона, Зосиме и Марона.

Наравно, ако си одлучио да се супротставиш Зосиму и Херимону и Марону, са циљем да силом спречиш њихов грех и разврат, потребно ти је много припрема, и помоћ Божија; међутим, ако мислиш да можеш да их надјачаш на први повик, обмањујеш самог себе а да то и не схваташ. Зато што су толико много у савезу међу собом, када треба да се супроставе неком добром човеку, колико показују надметање међу собом када нису сигурни ко је бољи у злим стварима. Јер док у стварима од заједничког интереса иду корак у корак, у личним стварима се не слажу, и показујући непобедиву силу у гашењу врлине – наравно, колико то зависи од њих – у њиховом ривалству за првенство у злоби чине непомирљиви рат међу собом.

104. – Посланица Антиоху

Да је срамотно да неко побеђује у ономе где треба да буде побеђен, а још је срамотније да буде побеђен у ономе где треба да побеђује.

Као што у стварима где треба да будемо побеђени, срамотно је да победимо, тако и у стварима где треба да победимо, то да изгубимо је још срамотније. Зато што није у свему добра победа, него она која има добар и честит повод је најбоља, а она која се тиче срамотног и злог повода је најгора. На пример да представим доказ од онога што се говори код Грка, рат са странцима чини се и исправним и потребним, а рат са истоплеменицима је и незаконит и не добија похвале онај који је победио у њему. Јер се толико више од других сти-

ди, колико је више од других учинио. Јер не постоји страшнија ствар од грађанског рата. Ако тамо где се догађа смрт тела постоји толико велика разлика, иако је природа једна, они који се са једне стране покоравају демонима, а са друге стране се наоружавају против браће, могли би да се сматрају да чине прихватљиве ствари? Ја у сваком случају то не мислим. Ако и овде не следи смрт тела што би било мање зло, већ пропаст душе, која не шаље оне који су се саблазнили у непостојање, већ их чини да живе живот страшнијим од сваке смрти и лишава их права сродства, која су већа и Божанскија. Зато нам је наређено да водимо живот достојан небеса. Зато, ако будемо ухваћени да чинимо супротно од оних који војују на земљи, који узимају оружје за одбрану своје отаџбине, и боре се против варвара, каква ће нада у спасење да постоји за нас, или ко ће да буде убеђен, да ће се спасити они који чине оно што јасно води у пропаст?

105. – Посланица Марону

О незахвалности.

Сазнајем да, иако си доживео самилост, си показао своје непомирљиво размишљање, не зато што си страдао па показао умереност, него што мрзиш оног који ти је учинио доброчинство, јер је био у стању то да учини. Дакле, ако је ово истина, свима разглашаваш да си недостојан самилости. Јер ако доброчинство не окрећеш на захвалност, већ на злопамаћење, ко ће прихватити да учини добро оном који дивљаштвом превазилази и зверове? Јер постоје и међу зверима оне које осећају доброчинство, и сећају га се, и покушавају да га узврате колико је могуће.

106. – Посланица ђакону Исидору

Да старима, како у Старом тако и у Новом Завету, Бог није говорио кроз списе, већ лично.

Слушајући можда нећеш поверовати, међутим, када боље размислиш добро знам не само да ћеш да се задивиш, него ћеш томе још и да аплаудираш. Шта је дакле то што ће у почетку да изгледа невероватно, а затим не само да ће да изгледа чудесно, него и достојно аплаудирања? То ћу рећи укратко са мало речи, показујући смисао већи од морске пучине. Старима Бог није говорио кроз списе, него директно Он сам, када би нашао њихове мисли чисте и достојне да прихвате учење без посредника. И ово је јасно од онога што је без посредства списа говорио Ноју[93], и Аврааму[94], и његовим истакнутим потомцима, од којих је један достигао највиши врх, који је одсекао сву снагу ђаволску, и уништио је његове стреле, и испразнио је његов тоболац[95], наиме, чувени Јов[96]. Међутим, када је несрећно мноштво Јудејаца сишло до бездана зла, тада је сматрао да је постала неопходна и писана реч и подсећање кроз њих. Међутим, ако мислиш да се ово десило само у Старом Завету, и у Новом се потврдило, и могао бих чак да кажем, да изгледа да се ово чак штавише дешава у Новом Завету. Јер ни божанственим апостолима није дато нешто написано, већ је уместо писане речи дато обећање благодати Духа Светога. Зато каже: „Јер он ће вас подсетити на све”[97].

---

[93] Пост 7, 1.

[94] Пост 12, 1.

[95] Део војничке опреме где стоје стреле.

[96] Јов 40, 1.

[97] Јн 14, 26.

Наиме, ако верујеш да су писани закони веродостојнији од неписаних, послушај шта каже сам Цар: „Даћу им Нови Завет, стављајући Моје законе у њихов ум, и на срцима њиховим ћу их написати”[98] – „И биће сви научени од Бога”[99]. Зато и Павле, тврдећи да му је поверена виша служба него Мојсију, говорио је да је примио закон, који није написан на каменим плочама, него утиснут на телесним плочама срца[100], кога, онај који га презире, неће бити каменован, сагласно са старим законом, него ће бити предат најгрђем паклу. Међутим, пошто време јури и трчи као најбржи коњ, једни су склизнули са правог пута због догматских учења, а други због свог живота, тако да је била неопходна исправка свих њих писаном речју. Јер пошто су прекршени неписани закони, логично се окренуо писаним законима Онај који је желео да на сваки начин своје потчињене уведе у врлински живот. Наиме, треба да разумемо колико је велика осуда, јер они који су требали да живе тако искрено да немају потребу за писаном речју, него уместо књига да уступе своје душе Божијем Духу, пошто смо изгубили ову почаст и доспели смо у такво стање да имамо потребу за писаном речју, да чак не користимо ни ово друго помоћно средство како треба. Јер ако је достојно оптужбе то да имамо потребу за списима, и да не будемо привучени учењу Светога Духа својим чистим животом, било би исправно да размотримо колико је велико зло, то да не желимо да имамо користи ни после такве и толико велике помоћи зато што каже: „Дао је закон на помоћ”[101],

---

98 Јер 32, 39-40. Слободан превод. Овде се грчки превод разликује од српског.

99 Ис 54, 13.

100 2 Кор 3, 3.

101 Ис 8, 20; Гал 3, 24.

него да презиремо Свете списе, као да су бесцињни и бескорисни, и да постанемо узрочници још веће казне.

107. – Посланица ђакону Евтонију

О причи о семену[102] и како се сеје реч.

Пошто си написао: Како је у почетку речено да се сеје реч, а затим се каже: „Ово је семе које је посејано поред пута", где лукави граби оно што је посејано, док је у причи о зрну горушичином речено да су добро семе синови Царства? Кажем ти, да свака прича пре свега треба да представља одређену тему дискусије, и да се не узима у сваком случају паралела за сваку појединост приче. Међутим, да не би дао утисак да измишљам оправдања, открићу ти то још мистичније, говорећи да је и реч семе, али и онај који је прихватио реч, који је задржава у себи, и на неки начин је поново обликује у себи. Зато што се са њом образује у нама Христос, и ми се формирамо сагласно са Христом. Зато се и сеје семе, да учини човека сличним Њему.

108. – Посланица истом

Зашто је за оне Левите, који су починили нехотично убиство, закон наредио да се преселе и да живе на другом месту[103].

Пошто си рекао, како ниси ни од кога другог сазнао, нити си сам могао да нађеш разлог, због чега је законодавац наредио пресељење за нечисте свештенике, који

[102] Мт 13, 3.

[103] Бр 25, 3.

су међу Левитима починили нехотично убиство, рекао бих, углавном да имају користи од заједничког становања и да очисте оно што мисле да је ритуална нечистоћа. После, јер су наоружали своје руке против својих сродника када су телету дали поштовање које припада Богу, поставши осветници, као да се Бог разгневио; зато су и примили свештенство, и они који су на неки начин постали слуге пресуде, иако су, а да то нису желели, убили оне који су у сваком случају требали да буду предати на суд. И ово потврђује и сам законодавац рекавши: „Он не хтеде, него му га Бог даде у руке"[104]. Дакле, ако га је Бог предао, не би требао да буде предат суду онај који је убио а да то није желео, јер је био слуга правде. Јер иако изгледа да му је рука нечиста, међутим, његова савест је чиста. Из ког је онда разлога, каже, прихватио његов бег? Не због тога што се десило зато што би га тада прогнао потпуно из обећане земље, већ да не буде без суда убијен, од рођака убијеног, јер бес побеђује разум и гнев брише пристојност. Али га није оставио до краја тако, јер му је одредио рок за изгнанство живот првосвештеника, и после његове смрти дозволио је његов повратак и вратио га је у домовину.

109. – Посланица истом

Зашто се за човека који је нехотице убио одређује временско трајање изгнанства за време живота првосвештеника.

Мислим да је закон одредио живот првосвештеника као завршетак прогонства човека који је убио упркос својој вољи, саопштавајући јасним доказом, да

[104] Изл 21, 13.

ако нехотична смрт првосвештеника враћа оне који су нехотице убили у своју отаџбину, и поклања им повратак, добровољна смрт великог Првосвештеника, која се угасила васкрсењем, ће поништити и нехотична сагрешења, и послаће све оне који верују у Њега у горњи Јерусалим. „Јер је горњи Јерусалим", каже божанствени Павле: „Слободан, који је мати свима нама"[105].

110. – Посланица ђакону Исидору

Шта значи ово: „У прву суботу после прве"[106] и шта (значи) „Субота (свих) субота".

Пошто си ме замолио да ти се протумачи ово што је речено у Јеванђељу: „Током друге суботе после прве", што је нејасно, послушај: „Другопрва" се каже, јер је била друга од Пасхе, али прва од бесквасних (хлебова). Зато што, жртвујући увече за време Пасхе, Јевреји су празновали празник бесквасних (хлебова) следеће седмице, коју су називали другопрва, јер као што сам рекао, била је друга седмица после Пасхе, међутим, прва седмица празника Бесквасних хлебова. И да је ово истинито, јасно је по томе што су оптуживали апостоле да су тргали класје и да су га јели. Јер само у том периоду је класје тешко и савија се од тежине плода, и због времена за жетву као да дозивају српове на њих. А трећег дана празника Бесквасних хлебова се приносио и руком захваћен сноп. На тај начин и време и сам догађај чине јасним оно што је тражено. Међутим, ако се каже субота, немој да се чудиш, зато што су

---

[105] Гал 4, 26.

[106] Лк 6, 1. Слободан превод. Грчки превод се разликује од српског. Српски превод: „...у другу суботу по другом дану Пасхе...".

сваки празник називали суботом. Баш зато су га називали Субота свих Субота, јер понекад или је почетак славља, или се крај подударао са суботњим даном у седмици, ствар која се пуно пута дешава и нама. Јер као када би у Недељу пало Богојављење, или празник Рођења Спаситеља по телу, чинило би дупло славље, на неки начин празник у празнику, тако и код Јевреја, ако би празник пао у Суботу, називао би се Субота свих субота.

111. – Посланица презвитеру Касију

О богаћењу оних који се старају о сиромашнима.

Многи који су предњачили у старању о сиромашнима завршавају у личном богаћењу. Њих не треба да имитирате, него или да их исправљате или у широком луку да их избегавате као корумпиране. Јер само погоршавају сиромаштво оних којима треба да служе.

112. – Посланица Алипију

О Светој Тројици.

Оно што се у Светом Писму говори у једнини је карактеристика природе Божије зато што је света и најцарскија Тројица једносушна, а оно што се износи у множини, односи се на разлику ипостаси. Јер се Божанска природа проширује у три лична својства, и опет се враћа на једну суштину, да ни многобожштво не постоји због разлике природа, нити јудејска претпоставка о једном лицу. Јер се истоветност природе дели на ипостаси, а лична својства ипостаси се ује-

дињују у једну суштину. И да не продужујемо ову посланицу стављајући све у њу, користећи један или два примера, отворићемо пут тумачења и за остале примере. Каже Бог: „Ја сам први, Ја и после овога. Пре Мене није постојао други Бог, и после мене неће постојати други"[107]. Дакле, шта би на ово могли да кажу иноверни? Ко је Тај који је то рекао? Отац или Син? Ако је рекао Отац, како говори да не постоји нико после Њега, зато што сагласно са вама, после Њега је Син. Ако је опет то Син рекао, како каже: „Пре Мене није постојао други Бог"? Наравно да се нећете усудити да укинете ипостас Оца. Пошто проповедате и Оца и Сина, то да не постоји један од Њих не би ни помислили, као што мислим, да то прихватите. А ми смо наравно, прихватајући једносушну Свету Тројицу и Њу саму и све што се на Њу односи, побожни, а ви који делите Свету Тројицу, како ћете протумачити ово што је речено? Толико нека се каже о овоме.

Међутим, хајде да дођемо и до онога што превазилази једнину. „Да начинимо", каже: „човека". И створи Бог човека по обличју Свом, по слици Божијој створи га"[108]. „Тада пусти Господ (над Содом и Гомор) од Господа (с неба дажд од огња и сумпора"[109]. И „Господ је Бог твој Господ је један"[110]. Шта би могли овде да кажу Јудејци. Јер нашем учењу ништа не противречи, пошто ми исповедамо три ипостаси и једну суштину, и јеврејска се уста зачепљују потпуно. Дакле, јасно је од овога, да је неоспорив победнички венац Цркве.

---

[107] Ис 45, 6. Слободан превод. Грчки превод се разликује од српског. Српски превод: „...нема другог Бога осим Мене, Ја сам Господ и нема другог".

[108] Пост 1, 26-27.

[109] Пост 19, 24.

[110] Пнз 6, 4.

113. – Посланица презвитеру Зосими

О презрењу спасења и доброг угледа.

Ако си у опасности, као што кажу неки, због тога што си веома презрео спасење и (добар) углед, имајући незауздана, незадржива и брбљива уста, и да опањкаваш оне које не треба, можда се и ми узалуд трудимо саветујући неумољиву звер.

114. – Посланица Лампетију

Похвална.

Блажен си и достојан дивљења бивајући онакав какво име носиш[111]. Зато што, пошто можеш да чиниш све што пожелиш, живиш чинећи само оно што је угодно Светом Писму и Божијим Законима.

115. – Посланица Евдемонију

Зашто је Јосиф, пустивши сву осталу браћу, наредио само Симеон да буде везан[112].

Дакле, пошто си ми писао питајући, из ког разлога је Јосиф, пустивши сву осталу браћу, наредио да само Симеон буде везан, да би као талац постао гарант повратка своје браће, кажем ти: Јер је био главни међу онима који су режирали ону трагедију против Јосифа. Јер да је спречио браћу заједно са најстаријим Рувимом, који је дао најбољи предлог, могао би можда да

[111] Лампетије долази од речи (Λαμπα) и значи светиљка.

[112] Пост 42, 25.

спречи и заверу против Јосифа. Зато што је био млађи од најстаријег Рувима, бивајући други по старости, и старији од све остале браће. И било би природно да и остала браћа, или из страха или од срамоте према најстаријој браћи, одустану од завере према Јосифу, и чак је и четврти по старости брат био огорчен због свега што се дешава и веома је нагињао да се не оствари ово дело. Међутим, пошто се Симеон није усудио да дигне глас у корист праведног Јосифа, овај је наредио да га вежу, да постане талац за своју браћу, не толико да би га казнио – јер недуго затим му је учинио доброчинство – већ да би га научио да више никада не покуша да учини то исто. И пошто га је довео у такву агонију и навео га на размишљање о стварима које није смео да учини, касније га је послао живог и здравог њиховом оцу.

116. – Посланица презвитеру Марону

Да су достојни похвале људи који склапају пријатељства због побожности и врлине, а оне који кваре све ово њих сматрамо одвратнима и треба да их избегавамо.

Не треба, о, ти који си најбескорснији за славна и најспособнији за најсрамотнија дела, да сматраш добрим све опасности због случајних ствари, него оне које се дешавају због побожности и врлине, и људе који због врлине склапају пријатељства, да их сматраш достојним похвала, а оне који кваре све ово, и прљају дела која су претходно постигли, да их сматраш одвратнима и да их избегаваш главом без обзира, јер су узрочници лошег угледа. Зато што људи не уобичавају да тако много истражују опасности, колико узроке, не биљке, него семе,

не гране, већ корење ствари. Дакле, многи разбојници и убице умрли су боривши се за сличне њима, и нико не би могао да их похвали, зато што су се борили за зло. Такође, многи су се жртвовали за отаџбину и родитеље и децу, и нико их не би прекорио, него би их чак и похвалио, зато што су умрли за ствари које су по својој природи праведне. Зато оне прве осуђују, а ове друге поштују са проповедањем и са споменицима.

117. – Посланица Исхириону

О стиху: „Када дакле ви, зли...."[113].

Велика је доброта Божија и свирепост људска. Јер онај који је тражио одлагање исплате, добио је и опроштај дуга, а када је од њега затражено одлагање исплате дуга, не само да није дао, него је затворио у тамницу свог колегу, и то јер му је дуговао много мање него што је он дуговао свом зајмодавцу. Зато што је први дуговао десет хиљада талената, а други педесет динара[114]. Дакле, оправдано је Јеванђељска реч, упоређујући са честитошћу Божијом доброту људи, ову последњу назвала лукавством, говорећи: „Кад дакле ви, зли будући, умете дарове добре давати деци својој"[115], не оптуживши за лукавство целу људску природу (далеко било једна таква помисао), зато што је написано: „Учини добро, Господе, добрима"[116], и, „Добар човек из добре клети износи добро"[117], него упоређујући према Божан-

[113] Мт 7, 11.

[114] Мт 18, 23-30.

[115] Мт 7, 11.

[116] Пс 125, 4.

[117] Мт 12, 35.

ској доброти људску доброту, последњу је назвао лукавством. Зато каже: „Колико ће више Отац Ваш небески дати добара онима који га моле?[118]".

118. – Посланица ђакону Исидору

О речи, врлини и побожности.

Наравно, реч је једна Божанска ствар, међутим, још Божанскија је врлина, а најбожанскија је побожност. Дакле, онај који је украшен и са речју и са делом и са вером, је ненадмашан и чувен и достојан крајњег блаженства, а онај који је лишен било које ствари од њих, је толико нижи, колико то захтева сразмера онога што му недостаје.

119. – Посланица Павлу

О стиху: „Сви који дођоше пре мене лопови су и пљачкаши"[119].

Ово: „Сви који дођоше пре мене лопови су и пљачкаши", није речено за пророке и закон, како желе да протумаче они који не прихватају Стари Завет, зато што смо се њиме руководили у вери ми који смо поверовали, слушајући Христа да показује Писмо од почетка до краја, да сведочи за њега, него за лажне пророке, за које је и сам рекао: „Нисам их слао, а они трчаше"[120]. Дакле, није рекао, сви који бѣху послати, него „који су дошли". Наиме, пророци су послати јер је Мојсије

---

[118] Мт 7, 11.

[119] Јн 10, 8.

[120] Јер 23, 21.

чуо: „Хајде да те пошаљем у Египат”[121]. И Исаија је чуо Бога да му говори: „Кога ћу послати? И ко ће ићи народу том?”[122], и одговорио је: „Ево мене, пошаљи ме”, а лажни пророци, који су трчали и господарима и покровитељима такви су били око Тевде и Јуде Галилејца, и Египћанина, који је био вођа Сикара[123], нису били послати, али бивајући разметљиви и саморукоположени, који су тежили на сваки начин да се докопају неке власти, послати су сами од себе. Наравно, да је баш за њих то рекао, показује следећи стих, зато што каже: „Лопов не долази низашта друго него да закоље и украде и уништи”[124]. Заиста, сви који су веровали у њих поклани су и изгубили су се, јер су покушали да извргну истину, и нестали су једном заувек брже од звука.

120. – Посланица ђакону Исидору

О чињењу и подучавању.

Наравно, то да чиниш и да подучаваш је неприкосновено, а то да чиниш, а да не подучаваш је ниже, зато што храмље на једну страну. Зато је човек разуман. Јер ако би чињење било исто што и подучавање, не би било речено: „А ко изврши и научи, тај ће се велики назвати у Царству Небеском”[125]. Јер шта човеку толико вреди најбољи живот, када бива борба за исправне догмате, а он брани погрешна учења, и напада са таквом силином исправне

---

121 Изл 3, 10. Слободан превод. Српски превод се мало разликује од грчког. Српски превод: „Хајде сада да те пошаљем Фараону”.

122 Ис 6, 8.

123 Један од најрадикалнијих редова зилота.

124 Јн 10, 10.

125 Мт 5, 19.

догмате? А са друге стране, то да не чини оно што говори, него само да подучава, иако се чини да има листове, нема плода, и неће избећи подсмех и исмевање и осуду.

121. – Посланица ђакону Евтонију

О слободи у говору или не.

Као што је лако да кажемо нешто оштро или тешко, а то да постигнемо средину је карактерна црта складне природе, тако треба да размислимо о томе да ли треба да говоримо о свему слободно или не. Јер једни не говоре да би донели неку добробит, него само да вређају, други опет да ласкају и да плету похвале за непостојеће способности, док они који користе најбољу меру, нити вређају, нити ласкају, него спајајући стид са слободом у говору и благост са прекоревањем, долазе до тога да на овај начин лече оне који не познају сами себе. Тако и ти, користећи ову терапију, постарај се о излечењу Исаијином, који је због своје велике уображености изгубио осећај да је само човек.

122. – Посланица Павлу

О ономе што је написано: „И нико их не може отети из руке Оца Мог”[126].

Пошто си ми писао, ако је написано: „И нико их не може отети из руке Оца Мога”, како се онда многи губе? Одговарам ти, да нико не може да отме из несавладиве и непобедиве Деснице Божије оне који су исправном

[126] Јн 10, 29.

вером и најбољим начином живота учинили себе присним са Њом, али би могао да их превари. То јест, силом и принудом неће моћи нико да их удаљи, међутим, моћи ће да их обмане нелогичностима и преварама. Дакле, ово се не дешава због непобедиве силе Његове, него због лењости људи који имају своју слободу. Јер се губитак не дешава због слабости чувара, него због лакоумног понашања оних који су чувани.

123. – Посланица Петру

Да је пожељнији, од оног који има непристојан живот и веома је јак на речима, онај човек који није добар на речима, али је сјајан у животу и истиче се по праведности и уздржању.

Од човека који има непристојан живот и веома је јак на речима, је пожељнији онај који није добар на речима, али је сјајан у свом животу, и истиче се по праведности и уздржању. Међутим, ако се неко истиче и по говору и по животу, он је ненадмашан, исповедајући практично да постоји суд, и осуђујући оне који мисле да су умртвљени према испуњавању заповести, јер сматрају да је претерано речено о Страшном суду оно што ће се у сваком случају десити.

124. – Посланица Павлу

Да неко не треба ни да помисли да учини оно што је непристојно да се чини, нити да се дружи са онима који су спремни да ово учине.

Ако се са непристојним занимањима нити бавиш, нити си у друштву оних који их чине, имаћеш добар

углед код свих. Јер то да се бавиш овим стварима је зло, а то да их не чиниш, али да се повезујеш са онима који их извршавају, уништава добар глас о теби. Дакле, не треба ни да помислиш да учиниш оно што је неприступојно да се чини, нити да се дружиш са онима који су спремни да то чине. Зато треба да се бојимо оптужби, иако нису истините, јер многи, не познајући истину, пазе на оно што се прича о некоме, и сваког сматрају истим са оним људима са којима су га видели да се дружи, извлачећи закључак о њима не само на основу дела, него и на основу људи са којима проводе време заједно. Јер ако се, као што кажу, подвизаваш у врлини, зашто хоћеш да будеш у друштву најпокваренијих људи?

125. – Посланица ђакону Исидору

О овоме што је написано: „Превaранти твоји патворе вино са водом”[127].

Много пута сам остао запрепашћен онима који погрешно тумаче Свето Писмо, и покушавају више да покажу своју вољу, него ону која постоји у Њему. Зато, мешајући чисто вино и искрену вољу Светог Писма, које може да увесели душу, са прљавом и кварљивом водом својих учења, усуђују се да патворе Божанска учења. И зато ово значи: „Превaранти твоји патворе вино са водом”. Јер иако неки мисле да је речено за њих да патворе уобичајено вино зато што је и то неразумно, али пошто суди истина, чини ми се да је вероватније речено за оне који патворе речи Божије. Зато што није речено:

[127] Ис 1, 22. Овде се грчки превод не слаже са српским. Срп. Превод: „Сребро твоје поста троска, вино твоје помеша се са водом”.

„Преваранти су помешали воду са вином", ствар коју уобичавају да чине преваранти, него „вино са водом". Јер мешајући чиста и искрена значења Светог Писма са њиховим исквареним догмама, патворе учење.

126. – Посланица Амонију

О овоме што је написано: „Ако те ко удари по твом десном образу, окрени му и други"[128].

Цар свих надземаљских и земаљских ствари и бића дошао је са неба, доносећи нам карактерне црте небеског понашања, које је поставио као спортске дисциплине насупрот Олимпијским играма. Јер на Олимпијади онај који удара и који је надмоћнији задобија победнички венац, а овде онај који прима и подноси ударце, проглашава се победником. На Олимпијади побеђује онај који узвраћа ударце, а овде онај који окрене и други образ проглашава се победником у ложи где се налазе анђели. Јер се победа проглашава не на основу одбране, него по филозофском подношењу ствари од стране такмичара. Јер је нов овај закон проглашења победника, пошто је нов и начин такмичења.

127. – Посланица Епископу Теодосију

Да је свештенство много узвишеније од царске власти.

То да је свештенство много узвишеније од царске власти, и има веће муке зато што, када се једна мука

[128] Мт 5, 39.

завршава, стално извире нова, и постоји опасност у вези најважнијих ствари зато што су свештенству поверене Божанске ствари, а царевима смртне и пролазне, мислим да не постоји нико ко ово не зна. Међутим, то да су се многи, мислећи непромишљено да сваки човек може да преузме власт над душама или телима, предали овоме, и пошто су испунили са безброј зала како себе тако и своје поданике, и касније су неславно завршили у провалији пропасти, мислим како нема никога коме ово није познато. Дакле, пошто је ово тако, веома се чудим како неки, не познајући ни сами себе добро, испуњени са много недостатака, који не треба да буду убројени ни међу лаике – један од којих је и презвитер Зосим, чијим животом, као што кажеш, се саблажњујеш па си одличио да ми пишеш – усудили су се да упадну у свештенство које је толико узвишеније од царске власти, и да купе новцем једно такво достојанство, које ни са много новца не би требало да прихвате од њих такви какви су. Али можда не знајући своје стање, и не следећи оно што је добро речено код нехришћана, као: „Спознај самог себе", и не знајући достојанство свештенства, да има опасности сразмерно његовој узвишености, мислећи да је то неконтролисана власт, а не одговорна служба, преузели су достојанство које је требало да им буде неприступачно.

128. – Посланица ђакону Исидору

О ропству Јудејаца.

Иако Јудејци нису били кажњени колико су заслужили, за све што су учинили Владици Христу, међутим, у сваком случају су кажњени. Јер су све то учини-

ли да би избегли ствари које нису желели, говорећи: „Ако Га пустимо, доћи ће Римљани и узети нам и град и народ”[129], и пошто су то учинили, ипак нису избегли оно што су мислили. Зато што је и њихов град освојен од Римљана, и храм је уништен, и сами су се расејали свугде, као неки јадници и бегунци и нечасни и скитнице. Међутим, платиће и на оном свету оно што заслужују. Пошто нису спознали Божије човекољубље, спознаће Његову власт, од које су и овде мало искусили.

129. – Посланица истом

О стиху:
„Одби душа моја да се утеши”[130].

Душу која је урођена у тугу ништа тако не може да развесели, колико сећање на Бога. И ово је очигледно оно што желиш да сазнаш: „Одби душа моја да се утеши, сетих се Бога и обрадовах се”[131]. Јер као што непрекидна и за лекаре неизлечива болест течења крви[132] је одагната у једном тренутку јер је крвоточива жена ухватила крај Христове одежде, Он је то прихватио, и болест је нестала, тако и туга, одбија људску утеху, јер јој се тешко супроставља са било каквом утехом, већ само сећањем (на) Бога одлази лако и нестаје у небиће.

---

[129] Јн 11, 48.

[130] Пс 77, 2.

[131] Пс 77, 2-3.

[132] Мт 9, 20.

130. – Посланица Епископу Ермогену

Пошто се Господ карактерише од Давида: „Красан си лепотом већма од синова људских”[133], како онда Исаија каже: „Видесмо Га и није имао нити лепоту, нити спољашњи изглед”[134]?

Свето Писмо, о свештена главо, учећи о Христу заиста не каже ништа против самога себе, него свакој ствари даје оно што јој припада и што јој треба. Зато што се једно односи на Бога, друго на очовечење, а треће на добровољно страдање. Дакле, назвало Га је светлост истине, и исијавање славе, и слика Очеве ипостаси, прво због сјаја Његове суштине, друго због Његове вечности, или још боље савечности са Оцем, и треће због Његовог ипостасног постојања и пошто се истиче због својих природних својстава. Да се не помисли да је исијавање безипостасно, карактеристично својство потврђује ипостас. Назвао Га је најлепшим од синова човечијих, и лепим према одевању, због Божанске и беспрекорне врлине у Оваплоћењу. Представило Га је да нема ни лепоту ни спољашњи изглед, из два разлога: Први, јер је сакрило владичански изглед и показало је изглед роба, и други, током страдања, које је претрпео својом вољом, покренуо се против Њега сваки облик безумног понашања. Јер је висио обешен на крсту у сред бела дана, и то у престоници и током највећег празника, када је било природно да не изостане нико са Празника. И једни су Га исмевали, други су му се ругали, а једни су Га опет осудили, други су Му принели сирће, једни су Га вређали, а други су Му проболи (бочну) страну копљем. И разбојницима који су били

[133] Пс 45, 2.

[134] Ис 53, 2.

разапети са Њиме нису учинили ништа од свега тога, а Њему су учинили толико безумности, које се не чине ни онима који су заиста криви.

131. – Посланица Епископу Лампетију

Како треба да се разуме оно што је написано у Проповеднику: „Не буди превише праведан”[135].

Као што је предуслов телесне лепоте симетрија удова, тако је и крајњи предуслов душевне лепоте симетрија врлина. Јер ако се крајности завршавају у злу, као што су рекли неки од мудрих, заиста желећи неко да буде штедљив, завршава у шкртости, а желећи да постане великодушан, пада у раскалашност, зато су одредили да су врлине средине, јер средина између непобожности и непоштовања је побожност, дакле, разумно је мудри Соломон посаветовао: „Не буди превише праведан”[136]. Такође, пошто и ово саветује, да не будеш суров и строг судија због грешака које ти чине твоји ближњи, него да превазиђеш правду добротом, дајући опроштај онима чији су преступи према теби изнад опроштаја.

132. – Посланица истом

О похвалама Епископа Ермогена.

Пошто наш ум не може да обујми предмет похвала најбољег Епископа Ермогена, нити у мој ум може да стане богатство његових успеха, немој да пропустиш да ми

---

[135] Проп 7, 16.

[136] Проп 7, 16.

опростиш. Зато што ономе коме није лако да схвати ни један део, како би било могуће да схвати целину.

133. – Посланица схоластику Петру

О власти, да ни власт ни богатство ни нешто слично не треба да се сматра извором блаженства и нешто за шта се треба борити, него да је то само ослобођење од страсти.

Треба, пријатељу мој, остављајући имена добара, да идемо ка стварним добрима. Јер царство и богатство и слава су наравно за нехришћане само имена, а за Хришћане стварности. Као и супротно, срамота и смрт и сиромаштво за нас су само имена, а за њих су стварности. И ако желиш, ставивши у средину власт, која је свима жељена и нешто је за шта се треба борити, и са њом хајде да прекоримо и све друге ствари, и да не кажемо, како власт траје кратак временски период, нити да се брзо гаси зато што су се многи са тронова власти сурвали у гробове, и плач је заменио гласове оних који су их малопре прогласили владарима, него заобишавши и то, то да су многи изгубили имања својих предака, јер су претрпели заплену, него онда када се власт налази у цвету, тада ћемо углавном да је истражимо, и да не одузмемо од проститутке провокативне ароме и шминку, него да је доведемо пред нас улепшану, да се тада покаже њена одвратност.

Хајде да ставимо пред нас њен облик, и батинаше и глас онога који проглашава владаром, и послушност целата, и то да јој се сви диве, хајде да истражимо да ли ове сјајне и жељене ствари нису само сувишне, нити само бескорисно поштовање, него су и штетне. Од које од ових ствари владар постаје бољи у телу или у души?

Зато што је то исти човек, са тим стварима или без њих. Можда постаје виши или здравији или бржи или стиче изоштренија чула? Нико не би рекао ово. Дакле, хајде да погледамо његову душу. Можда постаје од ове фантазије разумнији или блажи или мудрији? Наравно да не, него потпуно супротно. Зато што оно што се дешава у телу, обично се не дешава и у души. Јер тело није са влашћу добило ништа за своју добробит, а душа је стекла и зло. Јер се од власти на душу закаче и глупост и уображеност и суманутост и љутња и безброј других сагрешења. Наравно ако се радује и прави се важан и надима се и горди се пред свима, ово је пре свега врхунац зла, зато што нити осећа бол нити га је свестан, него се још и радује јер се повећавају његове болести. Јер ни радост није увек добра, јер се и пљачкаш радује после крађе, и грабитељ после своје похлепе, и прељубник после подривања брака свог ближњег, и убица после клања. Нека не говори да се радује, већ нека покаже да се радује због нечег корисног, и ја ћу се са њиме радовати.

Пошто једини који је најслободнији и најгосподскији и царскији и од самих царева је онај који је ослобођен од страсти, хајде да пригрлимо врлину, и хајде да ослободимо сами себе од овог злог ропства, да ни власт ни богатство ни нешто слично не треба да се сматра извором блаженства и нешто за шта се треба борити, него да је то само ослобођење од страсти.

134. – Посланица Зосими

Подстицајна у циљу избегавања зла.

Или престани да уживаш у туђим великим несрећама, будећи оно што је заспало и подстичући оно што

је изопачено на промену, или чинећи ово, да не прилазиш светом жртвенику. Зато што многе, саблажњавајући их, спречаваш да му прилазе, не прихватају да подносе да виде такву прљавштину да је смештена на неукаљаном жртвенику.

135. – Посланица Павлу

Против оних који говоре да постоји случај, то јест судбина, или такозвана срећа.

Ако се све, као што кажеш, мудри мој, дешава и говори по судбини, кажи како она себе сада кроз нас оповргава. Јер ако она чини све, онда је она сама та која нам сад проповеда да не постоји случај. Како дакле ви верујете њој, за коју кажете да постоји, а она сама говори да не постоји?

136. – Посланица Ориону

О тумачењу светих изрека.

Немој да раздиреш Свето Писмо лакомислено изговарајући својим устима неке његове речи (зато што ћеш да изазовеш подсмех због неписмености и глупости; зато неки и одлазе, јер се боје можда ће дати повод човеку који воли да се свађа), али пошто истражујеш са прецизношћу недоумице, наћи ћеш решења. Јер су тумачења недоумица слепа без истраживања.

137. – Посланица Епископу Аполонију

О ласкању.

Ја кажем да је ласкање снажније и неподношљивије од страха. Јер оно што не може да учини нужда, то ће учинити терапија. И оне који нису побеђени од страха, њих је ласкање заробило много пута. Наиме, треба и у страху и у ласкању да се понесемо као мушкарци зато што је свака страст прикладна неслободним људима, и да поштујемо само истину.

138. – Посланица истом

Да онај који напредује у животу треба да буде и богољубив и човекољубив.

Онај који напредује у животу треба да буде и богољубив и човекољубив да нити због висине врлине и одмора близу Бога не презире људе, нити због људи да запостави Бога. Зато што љубав према Богу, иако је много већа, удружена са љубављу према људима, постаје светлија.

139. – Посланица Нилу

О мудрости Даниловој и три младића.

Немој да мислиш да су три младића и Данило научили непотребно образовање Халдејаца. Јер они који су показали тако велику привржености побожности према Богу, да ни царска јела не једу, како би прихватили, и ако су им претиле безброј смрти, да се ваљају у блату неслободног образовања? Наравно, да је ово тако, веро-

достојан сведок је Свето Писмо, које каже: „И даде им Бог знање и разум у свакој књизи и мудрости"[137], то јест, прихватали су више од сваког очекивања и наде и брже образовање из књига. Зато што књиге подразумевају мудрост коју даје образовање. Да је опет ово истинито, очигледно је и из тога да се нису поклонили статуи цара, али и из тога да су Данила поштедели лавови, и а три младића је поштедео огањ. Међутим, ако кажу, да се ово десило због персијског образовања, нека одговоре: Како су оне, који су се налазили на највишим позицијама и били су образовани у свој њиховој мудрости, једне су појели лавови пре него што су додирнули тло (земље), а друге је прогутао огањ?

140. – Посланица Епископу Паладију

Да не треба да презиремо оне који нам прилазе у сиромашној одећи.

Немој да презиреш оне који ти прилазе у сиромашној одећи, него да се дивиш њиховом трпљењу, и да покажеш самилост због тога на шта су спали, размисливши, да су многи, иако царског порекла, пали у ред најамних радника. Али и безначајне од безначајних родитеља, ни тада да их се не гадиш, него да пружиш руку којима можеш, имајући на уму да је недостатак угледа због незнатног порекла нешто што није био њихов избор и зато није за осуду, јер лош углед долази само од одвратног начина живота. Чак и ако су неподношљиви, треба да уживају неопходну храну, и по људском и по Божанском закону, који не само да је наредио да дамо свакоме који тражи, него и то што се даје да бива са срдачношћу.

[137] Дан 1, 17.

141. - Посланица племићу Аетију

Против Савелијанаца.

Најбожанскији и неизрециви Син Оца, коме се клањамо, оправдано се назива Логос, не само бивајући Логос и тумач Оца, као што мисле неки, него и ствара брже од речи, и родио се бестрасно. Дакле бивајући Логос, ипостасан је и има своје лично својство. Наравно, да није без ипостаси, сам Логос каже да има речи, говорећи: „Сваки дакле који слуша моје речи и извршује их"[138]. Дакле, ако Логос има речи, није без ипостаси, већ бивајући ипостасан, пошто је произишао бестрасан, назива се Логос.

142. - Посланица Епископу Теодосију

О стиху: „Нека засија ваша светлост"[139], и да то није супротно овоме: „Да пазите на вашу милостињу"[140], и ово што је у наставку.

Не постоји, чудесни мој, ништа боље од тога да си на добром гласу, који кружи свугде, и обилази копно и море, нити ако га неко упореди са богатством Креза. Зато је писац *Прича Соломонових* рекао: „Боље је добро име него велико богатство, и од сребра и злата милост добра"[141], и Христос је заповедио: „Нека засија ваша светлост пред људима"[142]. Не да живимо због љубави према почастима

---

[138] Мт 7, 24.

[139] Мт 5, 16.

[140] Мт 6, 2. Слободан превод. Овде се грчки превод разликује од српског. Срп. Превод: „Када дакле дајеш милостињу...".

[141] Пр 22, 1.

[142] Мт 5, 16.

(далеко било!) Јер љубав према почастима свуда искорењуј, заповедајући да ни молитву, ни милостињу не чинимо јавно, већ да ниједна рука не зна оно што чини друга, да не дајемо повод да се људи с правом саблажњавају. Јер само тако, чак и да то не желимо, светлост наших дела ће да обасја оне који нас виде и подстакнуће их на славословље Бога. Јасно је да ово саопштава, јер није речено: „Да се ви прославите", него, „да виде ваша добра дела и прославе Оца Вашег који је на небесима"[143].

143. – Посланица презвитеру Зосими

Да треба да се презире све што има крај, и ако се још сматра да је светло и веома жељено.

Када видиш телесну лепоту, да поразмислиш, да оно што је сјајан цвет сутра ће постати прах, и оно што је данас огањ, следећег дана ће постати пепео. Јер све што има крај, и то веома брз, чак иако изгледа да је светло и веома жељено, треба да да се презире, посебно када изазива пакао.

144. – Посланица ипођакону Паладију

О злу и врлини.

Није мало оно што се чини да је мало, то да не додајемо грех на грех, него је веома велико. Јер је пут који води у промену на боље. Јер ако се умири струја зла која тече ка пропасти, почеће кретање ка врлини. Као што на борилиштима стајање и смиравање рађа

[143] Исто.

супротно кретање – јер ако не стане, неће моћи да настави у супротном правцу – тако и у случају зла, ако се не заустави, неће моћи да уступи место врлини.

145. – Посланица начелнику округа Петру

О једнакости и пријатељству.

Једнакост је пријатељство, најбољи мој. Јер неједнакост квари пријатељство. Наиме, немој да учиниш пријатељем човека ласкавца. Зато што га неће прихватити онај који је поставио пријатељство над једнаким и праведним основама.

146. – Посланица презвитеру Теогносту

Похвална.

Имајући много да ти кажем за чувеног Тимотеја, међутим, рећи ћу ти само једно, на шта све указује. Да бивајући истинит љубитељ врлине, увек се надметао са славом која га је пратила, бришући задивљеност због својих прошлих дела новим подвизима.

147. – Посланица ђакону Евтонију

О стиху: „Устаните да идемо (одавде)"[144].

Заустављајући тиранију погрешног предубеђења која је завладала људским родом, и тежећи да га уздигне са приземних ствари у завршетак изнад овог света,

[144] Мт 26, 46.

Спаситељ је узвикнуо: „Устаните да идемо одавде”[145]. Јер комбинујући глас и своју моћ, ојачао је снагу оних који су желели да полете у небо, да се, поздрављајући се једном заувек са погрешним предубеђењем, усред-среде на пут ка небу.

148. – Посланица истом

Да је храбар и тираноубица онај који се супроставља насиљем тиранској власти страсти.

Онај који коришћењем силе надјачава тиранску власт страсти, која се од многих сматра да не може бити савладана, треба да се слави и као храбар и као тирано-убица.

149. – Посланица истом

О Светој Тројици.

Вечност је једна врста бесмртности, зато се уобичава да се користи само за беспочетну природу, која је увек иста и непроменљива. Бесмртност може да се припише и нечему што је настало, али не умире, као на пример анђео и душа, и нераспадљивост се може приписати ономе што је створено, али је постало јаче од трулежности, међутим, вечно је углавном особина суштине Божије. Зато се по природи приписује само најцарскијој Светој Тројици, достојној поклоњења, која не допушта „пре” и „после”, нити прихвата „прво” и „друго” и „треће”. Зато што је Божанско изнад сва-

[145] Исто

ког броја и времена, и узвишеније од сваког мишљења. Јер ако се Света Тројица и дели према својствима, међутим, према достојанству и суштини се сједињује. Раздељује се, да се осуде Јудејци и Савелијанци, и сједињује се, да се посраме Арије и Евномије. Јер се проширује на ипостаси, сједињује се по суштини, којој у сваком случају следи и достојанство.

150. – Посланица Епископу Алфију

Подстицајна, да не скрнави дар свештенства који му је поверио Бог.

Пошто сви они код којих се много или мало говори о врлини верују да ти је награда свештенства поверена са Божанским одобрењем, требало би све да чиниш да не скрнавиш рукоположење од Бога са свим оним што чиниш после њега. Јер ако украсиш своју душу установом свештенства и поставиш исправно мишљење за владара и предаш му гнев као његовог пратиоца, и установиш закон за њега, да не чини ништа од онога што цар не жели, и прогнаш из својих мисли све што се предало уживањима и туговањима у злу, тада ћеш да поштујеш своје небеско изабрање.

151. – Посланица Истом

О особеностима, слободне и душе поробљене страстима.

Особености слободне душе су непоквареност, благост, човекољубље, храброст, праведност, целомудреност, дуготрпељивост, мирноћа, способност давања, да

не чини уступке, него да влада и да одлучује са праведношћу, и све друго сродно овоме. Супротно томе, особеност неслободне душе је ропство страстима супротним овим врлинама и прогон сваког доброг мишљења од ње.

152. – Посланица ђакону Исидору

Из *Књиīе Бројева*: Ако су и Арон и Марија оптужили Мојсија, зашто је само Марија кажњена[146].

Пошто си ми писао, из ког је разлога, ако су и Арон и Марија оптужили Мојсија, кажњена само Марија, бујањем лепре на њеном лицу, где вреба језик, ово ти пишем што сам чуо од једног мудрог човека, међутим, додаћу и оно што сам и ја смислио, а ти сам да прочениш шта је истинитије. Дакле, рекао је онај мудрац да: Пошто је Арон био почетак свештенства, Бог није желео да окаља почетак, да и крај не постане срамотан. Наравно, ја нећу да оповргнем ово тумачење, али не могу ни да га одобрим. И не оповргавам га, зато што не штети ни у чему, ни у врлини, ни у побожости. Али нити га прихватам, јер и пре Арона је постојало свештенство Божанскије и бескрвно, свештенство Мелхиседека, и због свештеничког достојанства Арона који је био крив, не могу, као непристрасан судија, да занемарим правду. Него више говорим то да, пошто је Свето Писмо у оптужби ставило Марију на прво место, испред мушкарца и Архијереја Арона, мислим да је она посејала семе оптужбе против Мојсија, а Арон је само следио за њом. И онај који је дао семе јасно је

[146] Бр 12, 10.

узрочник онога што је никло. Зато иако су скоро сви Јевреји направили Златно теле у пустињи, наравно, само су неки кажњени, можда они који су започели сагрешење, а некима је опроштено, онима који су им следили због бесмислености и обмане. Зато што се не испитује толико оно што се догодило, колико намера са којом се десило. Јер Судија достиже и до помисли. Дакле, мислим да то што је првооптужена Марија, а следовао је Првосвештеник, док је у другим случајевима првооптужен мушкарац а за њим и жена, није се десило због реторичког претеривања, него због тога ко је био прави узрок оптужбе против Мојсија. Зато што је женски род највећим делом брбљив и радознао. Зато је и кажњен. Зато је у свему другом Арон имао предност, а овде га је ставио на друго место, да не би морао да га оправда.

153. – Посланица Алфију

О злу Зосимовом, Паладијевом и Мароновом.

Иако је, као што си ми написао, Зосим предводник разбојничке банде и вођа оних који незаконито присвајају јавну имовину и бранилац оних који живе немарно, и тужилац оних који живе исправно, међутим, ја не осуђујем само њега, него и Паладија и Марона, који га, као што се прича, штите, и своју силу наоружавају против кроткости трпељивих. Јер су они ти који оснажују његово зло и не дозвољавају му да се угаси, него један другом дају и примају ову проклету трговину злом. Јер тиме да аплаудирају покварењацима мисле да ће и њима да се аплаудира, и у рату против пријатеља врлине очекују победу. Међутим, Бог, који мрзи зло и воли добро, неће дозволити ово.

154. – Посланица софисти Арпокру

Против оних који говоре да постоји случај, то јест судбина, или такозвана срећна околност.

Учинио си добро, иако нас још увек муче рецидиви болести, јер си ме приморао да користим лиру по којој се већ створила паучина и да отпевам мелодију, иако не гласну и чувену, већ нечујну и тиху. Дакле, изоштри свој слух и охрабри свој ум да покаже осећајност. Јер, пошто тихо појем, није лако да ме чујеш. Према томе одакле да започнем мелодију? Оданде одакле и треба. Наиме, кажем, да је постојање судбине, као што мислим, изум људи, који ни сада не чине никакво добро, нити у наставку намеравају да га чине. И да се не сматра ово што сам рекао да је моје мишљење, нека се настави ово излагање са доказима јасним и обавезујућим и неисхитреним, истражујући ствари до детаља и износећи истину на светлост дана. Пази коликим се стварима супростављају, и колико се труде да избаце из избора своје слободне воље толика добра, да задрхтиш због њихове глупости. Тврде или да не постоји Бог, или да постоји, али да није створио свет, или га је створио, али не брине о њему, или брине о њему, али се радује онима који воле зло, или се не радује, али је уступио другима своју власт, или је није уступио, али Му је одузета без Његове воље, или Му није одузета, али не жели да се супротстави злима, или жели, али не може, или може, али више воли лењост, или не воли више лењост али је побеђен кретањем звезда, или није побеђен, али жели да остане неделатан без дејствовања. И много друго, да их не би набројао све и проширио ово кратко излагање оним што свакоме одише на најгоре безумље и непобожност. И овиме оштре свој језик против Бо-

жије промисли, и одапињу своје стреле ка небу, међутим, са овим истим стварима удаљавају и оно што је на земљи добро, наиме филозофију, медицину, и све науке и уметности и истраживања, награде за врлину, и казну за злобу. Јер ако свиме влада случај, који су створили богови којима се они клањају на недозвољен начин – јер не знам како сматрају звезде боговима – не треба ни да филозофирамо, нити да доносимо законе, нити да судимо, нити да лечимо, нити да се занимамо науком или уметношћу, нити да истржујемо, нити да тежимо врлини, нити да избегавамо зло.

Дакле, све ово, блажени мој, учење о владавини случаја које се свуда шири ће оповргнути, и искорениће све добро из темеља, и ко би то могао да поднесе од људи који имају и ум и разум? И ко ће, желећи да се извуче од свега овога, поверити своје проблеме такозваној срећној околности, чију јадност желећи да обелодане они који је сликају и вајају, којима није било довољно да је представе у облику жене мада је и само то довољан доказ непромишљености и глупости, него су јој дали да држи и кормило у својим рукама, и ноге су јој поставили на кружну основу, наравно, лишили су је очију, показујући са свим овим њено безумље, збуњеност, слепоћу и несталност? Дакле, ко би, занемарујући десницу Божију која влада над свим, поверио самог себе слепој и несталној и јадној измишљотини? Међутим, пошто кажу: Како се неки богате не у складу са логиком? И нека нам кажу: Како се неки богате у складу са логиком? И ако кажу: Како се неки кажњавају неправедно? Нека нам кажу: Како се неки кажњавају и праведно? Зато, или нека неправда надвлада над свим, и нека се верује њиховој неразумној речи, или оно што се дешава у складу са разумом, нека се извини и за оно што се дешава неразумно. Јер је много боље и више од-

говарајуће и праведније да кажемо, да они најзлобнији људи, иако су и овде избегли казну, на оном свету ће у сваком случају бити кажњени, него да кажемо да (је) врлинским људима овде учињена неправда тиме што су кажњени, и никакве праведне награде неће бити у будућем животу. Зато што је оно и истинито и логично учење, и побуђује све душе ка врлини и побожности, а ово је неразумно и безбожно учење које оповргава сав исправан живот.

Дакле, они који ово говоре, нека не називају кретање звезда ни хармоничним, нити музиком, јер, као што кажу, чини живот некултурним и неусклађеним и неправилним, јер на шта све од неумесних ствари не подстиче људе, нити да обрађују земљу, нити да иду на судове тражећи помоћ, нити да прихватају лекарску помоћ, нити да похваљују филозофију, нити да осуђују зло, нити да се развијају проучавањем, нити да теже да се украсе неком другом врлином, али нека поверавају своје животе њиховој легендарној срећној околности, да спознају од самих ствари њену слабост, наиме, не само да им неће пружити богатство, већ их представља као несрећнике и непријатеље заједничке природе и чини да буду прогнани од свих. Ако чинећи све ово, јер се стиде да супротставе своје речи против оних од којих имају очигледну корист, негодују са неуспесима ствари, нека науче, да је много пута на крају изашло на зло имати успеха у многим стварима. Зато што је богатство многима донело штету, и пошто је наоштрило мач против њих, ускочило је у руке непријатеља. Такође власт и царство, око којих се сви боре, није им одузело само добар живот, него много пута и сам живот.

Нека не пазе само на ово, да ли постоји неуспех у стварима, али и није ли сиромаштво постало много

пута корисније од богатства онима који живе у њему, нека завапе ка Промисли, нити да дају сами себи власт над расуђивањем, него мудрима које они прослављају. Дакле, из ког разлога Сократ, који је био осуђен на смрт отровном биљком, није сматрао да му је учињена неправда, и Платон, који је био продат (као роб), није сматрао да је лишен слободе, и Диоген, који је живео у дроњцима, сматрао је себе богатијим од цара Персијанаца, и Антистен, који је био смрдљив и прљав, осећао је радост и оштрио је језик против оних који су водили раскошан живот, и Фокион, који је био вођен са неколико пријатеља на погубљење, када је неко од њих заплакао и испунио пут кукњавом, рекао му је: Зар се не радујеш што ћеш да умреш са Фокионом? Дакле, ако ове мудраце није узнемирила ни смрт, ни ропство, ни сиромаштво, него су се још и поносили због тога јер су знали да је живот на овом свету борилиште док ће будући живот да им поклони заслужену награду за борбу, из ког разлога они, одређујући блаженство у уживању, богатству и власти, оштре свој језик против Промисли због супротних ствари које подносе у животу, која познаје оно што је корисно за сваког, и свакоме или то дозвољава или то раздељује, да би и богаташ дао примере своје намере, и сиромах, искушан сиромаштвом као злато у огњу, да задобије победничке венце? Међутим, ако кажу: Требало би богатством и сиромаштвом да се искушају сви, одговорићемо, да су заиста многи и искушани на овај начин, и показали су се у богатству горди, а у сиромаштву страшљиви. Иако не сви, међутим у сваком случају би било могуће да са њима и остали да буду оправдани. Међутим, изузев (овога) нећу рећи ништа такво, али ћу вероватно да кажем то, да се не кваре пријатељи врлине који се муче у овом животу, јер их тамо чекају победнички венци, али штавише тада се умањује њихов венац,

када се деси да искусе у овом животу неку награду и благостање.

Наиме, нека не траже све у овом животу, већ нека размисле, да ће правда бити непристрасна, коју величају и књижевници и песници и говорници и писци. Иако нису достигли тачно знање о њој, ипак су учили да ће се у сваком случају десити.

155. – Посланица војнику Исаији

Да уживање спушта човека на дно зла.

Не подучавај животу у уживањима оног који је навикнут да користи умерену исхрану, да га не учиниш, уместо разумног, похотљивим и изопаченим, и да га не спустиш на дно зла, где можда ни сам не схваташ да и ти тамо живиш.

156. – Посланица презвитеру Архондију

Да ђаво нема моћ предзнања,
него да од покрета који се дешавају
у нама нагађа детаље.

Ђаво не зна оно што имамо у нашем уму, најплеменитији мој, зато што је ово изузетна повластица само силе Божије, која је створила срце сваког од нас посебно, него од покрета нашег тела ђаво лови жеље душе. На пример: Видео је неког да радознало гледа и да фокусира своје очи ка туђој лепоти? Прихватајући његов импулс, одмах га надражује да настави ка прељуби и блуду. Видео је неког гневног и раздражљивог? Одмах оштри његов мач и хушка га на убиство. Видео је неког који је

стекао нечастан добитак? Њега подстиче на пљачке и отимачине. Видео је човека који робује стомаку? Одмах му показује све страсти које произилазе из ропства стомаку, и нуди му материјал за остварење његовог циља. Зашто све људе не гура у исте страсти? Јер природно је да један више воли ово, а други оно, једном се свиђа ово, а другоме оно. Наиме, од покрета тела закључује (о) страстима душе, и тако плете обмане.

157. – Посланица политичару Касију

О покајању.

Наравно да је боље имати неукаљану и бестрасну лепоту душе, међутим, ако је ово тешко да се одржи, барем да претрпимо штету у неким малим стварима које се лако исправљају. Немој дакле, пошто си чуо да ти је дат опроштај, да неустрашиво напредујеш ка греху, јер ћеш у сваком случају бити исцељен, него знај, прво, да многи нису имали уопште ни прилику за покајање, јер их је стигла казна у тренутку када су учинили своје грехове, и потом покајање обично лечи страсти после пуно времена. Зато су потребне и муке и постови и бдења и милостиње и молитве, и све друго слично томе, да би се исцелиле ране које су претходно задобијене. Треће, треба да размислимо да, и када се исцеле, ожиљци обелодањују страст. Зато што није исто тело здраво и излечено, нити је иста одежда неисцепана и исцепана, иако се неком вештином може стећи утисак да се то не примећује лако. Ако се чак и врати у почетну лепоту, не обнавља се, као што сам рекао, лако, него после безброј мука и суза и казни, које самој себи намеће душа која је сгрешила.

158. – Посланица истом

Да вера без дела не спашава човека.

Веру, дивни мој, треба много више да проповедају дела, него речи. А да је ово истинито, и ван хришћанства говоре: „Дела ће то показати јасније од речи", а Апостол још драстичније: „Исповедају да познају Бога, а делима Га се одричу"[147]. И Божија реч гласно говори: „Овај народ ме поштује устима својим, а срце њихово далеко стоји од Мене. Но залуд ме поштују"[148]. Јер од дела, а не од речи, треба да постане јасно оно што је сакривено.

159. – Посланица Аетију

„Тада је устао Финес, умирио Га је и престала је погибија"[149].

Када су Мадијанци схватили да ће сусрести Јевреје који су вођени Божијом помоћу, тада дакле, пошто су саветовани од лукавог човека, оставивши оружје и (војне) машине, као и храброст и силу јер су сазнали да све ово ни Египћанима није донело жељени резултат, узели су лепе девојке, које нису наоружали, него су их улепшали, и послали су их у рат. Јер су знали да их небеска помоћ неће напустити, осим ако не склизну у блуд и одатле у многобожтво. Јер се велика сагрешења природно рађају од малих. А оне, изашавши у бој, су започеле мање чарке на даљину са њима, не носећи ни мач, нити стреле са собом, него показујући њихову ле-

147 Тит 1, 16.

148 Ис 29, 13; Мт 15, 8-9.

149 Бр 25, 7. Слободан превод. Цитат је састављен из више цитата.

поту и накит, уместо било какве ратне машине, и толико су их очарале да су Јевреји бацили оружје и препустили су им победу. Међутим, када је син Архијереја видео да су не само обични војници, него и војсковође дезертирали да би се препустили блуду, и да ће због тога да престане Божија помоћ, видно узнемирен и испуњен праведним гневом, узевши мач, посекао је једног војсковођу заједно са женом са којом је блудничио[150], и тако је зауставио не само ширење болести, која је претила да постане смртоносна, него и Божији гнев, који је кренуо да кажњава оне који су сагрешили. Дакле, онај који је зауставио непристојност, почаствован је свештенством, јер је дао пример војничког понашања. И ово је оно што си тражио да сазнаш: „Тада је устао Финес, умирио Га (је) и престала је погибија, и дело ово урачуна му се у праведност"[151]. Јер је Божанска природа почаствовала оног који се пред њом праведно огорчио, и који је са два убиства зауставио безакоње.

160. – Посланица презвитеру Агату

О Сарином[152] стрпљењу.

Када је богољубиви Авраам, због заповести Божије отишао из Персије у Палестину, и из Палестине, због велике глади, у Египат, гледајући египатски моћници његову жену да блешти женском лепотом и врлином, односећи се према њој као према некој драгоцености,

---

150 Бр 25, 8.

151 Бр 25, 7. Слободан превод наставка. Наставак не постоји у српском преводу.

152 Пост 12, 11-20.

споменули су је цару, и он ју је узео за жену, која је више сијала својом целомудреношћу него својом лепотом. Међутим, пошто се њен муж, уплашен да ће га можда убити, представио да јој је брат, издао је своју жену, али није зароптао на Божију дуготрпељивост и тада је Божија помоћ, активирајући своја оружја, вратила богољубивом Авраму његову жену нетакнуту и чисту. Дакле, током ноћи, она га је бичевала најстрашнијим искушењима и задржавајући са тескобама његова уживања, или боље речено чинећи их да прођу неиспуњена, и на овај начин је праведнику дао победнички венац. Зато и ми, ако паднемо у искушења да не ропћемо на дуготрпељивост Божију, него да јој се приљубимо, која налази излаз у безизлазу, и вешта решења у тешким ситуацијама.

161. – Посланица презвитеру Архондију

О стиху: „Прст руке"[153].

Пошто си питао: Шта значи, „прст руке", послушај: Пошто је варварин, пијан од тиранске власти, и имајући обрве уздигнуте због сујете, и главу тешку од вина, наредио да донесу свете сасуде, да их користе не само мушкарци, него и жене које су задовољавале његова уживања, појавио се део руке после лакта, пишући пресуду против њега. Дакле као што сликари – да покажем доказ због њихове дрскости, дајући тело ономе што је бестелесно – практикују да сликају само руку, која овенчава главе оних који царују земљом, да покажу да им је власт дата са неба, тако и тамо, рука се појавила по снисхођењу, да се покаже, да Цар свих

[153] Дан 5, 5.

ствари објављује своју пресуду против тиранина и да је потписује.

162. – Посланица презвитеру Мартирију

О скривању подвига побожности.

Правило је побожности и праведности, то да кријемо подвиге, јер је крај непознат, и смета онима који слушају о њима, међутим, да будемо увек спремни за борбу, пошто је наша природа склона греху, и они који слушају имају још спремније уверење и свој пристанак на зло. Зато што мало њих верује добрим људима, а много њих злима, не само јер изражавају своје мишљење о другима на основу себе, него мисле да са осуђивањем других, умањују своје сопствене грехе.

163. – Посланица истом

О двоструком начину побожности.

Начин побожности, најученији мој, је двострук. Један, најсветији и најбожанскији налази се унутар душе. Јер је жртва најлепша и најомиљенија Богу ова, то да имамо ум чист, и да осећамо присуство Божије настањено и чврсто унутар храма наше душе. Други начин се налази у чедности тела. Јер онај коме недостају оба ова начина побожности, ни ако принесе најскупоценије драгоцености са копна и мора, ни ако принесе све животиње које су раније установљене за жртвоприношење, неће учинити нешто угодно Богу.

164. – Посланица схоластику Теодору

О урођеном и неписаном закону човекољубља.

Постоји закон који је добро установљен од Бога, и неписани закон, који стреми човекољубљу, да они који су доминантни оружјем, буду побеђени од оних који их преклињу, и они који побеђују у ратовима, да се повлаче пред милосрђем. Међутим ти, као што кажу, не поштујеш ни урођене законе, нити неписане законе, и презрео си оне који су преузели заштиту робова. Знај дакле, пошто си заузео овакав положај, који си видео да су га и други заузимали, ниси доживео ништа људско, него бивајући суров, вређаш и саму људску природу и самилост.

165. – Посланица ипођакону Павлу

О ономе што је рекао Апостол: „Ако и анђео са неба вам јави Јеванђеље..."[154].

Жарки љубитељ речи – мислим на апостола Павла – не износи своју пресуду против самога себе и осталих апостола, ако се усуде да измисле неку новотарију у проповеди, него и против анђела, и то не просто анђела, него оних који долазе са неба. Није имао намеру да напада, као што мислиш, оне анђеле који се никада нису усудили, нити се усуђују, нити ће се усудити да то учине икад, него препречујући демонима преваре пут ка веродостојности, да не би то што су анђели искористили као изговор изменили проповед. Зато, шта каже: „Али ако и ми, или анђео са неба вам проповеда Јеванђеље другачије него што вам проповедасмо, проклет да буде!"[155].

---

[154] Гал 1, 8.

[155] Исто.

Тако су се и анђели радовали веродостојности проповеди, да и онај који је био послат код Корнилија, проповедао је учитеља, и није самом себи поверио ту ствар.

166. – Посланица презвитеру Архондију

О ономе што је написано: „Јер ће доћи Син човечији у слави Оца свог"[156].

Христос, пријатељу мој, је обећао да ће доћи у Очевој слави, затварајући уста јеретицима, и гасећи њихово беснило. Јер није рекао: Са таквом славом, истом са оном коју има Отац, да не би опет неко посумњао на неку славу сличну Очевој, али показујући ово што ће тачно да се догоди, каже да ће доћи у самој Очевој слави, јер се нужно верује да је то та иста слава. И код личности где је слава једна много је више и једна суштина. Међутим, ако неко не верује, нека помно истражи ово што ће се рећи. Јер ако тамо где не постоји једна суштина, постоји разлика у слави зато што је једна слава сјај Сунца, а друга Месеца, а трећа звезда. Јер се звезда разликује од звезде у слави, како би они чија је слава једна, могли да се разликују по суштини?

167. – Посланица Марону

О среброљубљу.

Скоро свака друга страст има свој врхунац, и опадање, и познаје засићење, и иде ка престанку, међутим, страшна пожуда за среброљубљем, која није уопште

[156] Мт 16, 27.

урођена, али нас напада од споља, не познаје опадање, засићеност ниподаштава, радост не зна, престанак не подноси, него је стално на врхунцу, или штавише стално продужујући врхунац, жури да постане још млађе и тиранскије него што је било. Зато што се сребролубље не надмеће само са другим страстима, него и са самим собом, и бори се да победи и само себе. Јер пре ће неко да освоји неприступачне ствари, него онај који пати од сребролубља да осети засићење. Јер сматрајући, мада не знам како, пораст богатства смањивањем и опадањем, још више разгорева огањ сребролубља, који је, као што кажу неки, окусила и твоја душа. Угаси га што брже можеш. Јер у супротном, и на овом свету ћеш проводити неподношљив живот, и и на оном свету ћеш поднети болне казне.

168. – Посланица ђакону Евтонију

О ономе што треба.

Онај што не издаје оно што треба, најмудрији мој, никад неће бити издан од помоћи Божије.

169. – Посланица Атанасију

О врлини.

Ако би се неко и хвалио да има порекло из најцарскијег краја и од рода најславнијег, и испуњен је сваком врстом богатства, и ако је достигао врх речитости, и на уснама му је сва мудрост старих, и хвали се због снаге и своје лепоте, због славе и своје власти, и ако се удостојио и самог царства, и носи круну и одежду

од порфире, али нема врлину, ја бих га сврстао међу робове. Али ако је неко мудар у погледу праведности и целомудрености, и према храбрости и разуму, њега бих прибројао најцарским људима. Дакле ако је пријатељ врлине узвишенији од овога који има све горе побројано заједно, од оног који их нема све јер није могуће да заједно сапостоје све горе побројане ствари, биће много блаженији и славнији, зато што горе побројане ствари брзо нестају, а врлина је бесмртна.

170. – Посланица Петру

О овоме што је речено:
„Ко је дакле тај верни и мудри слуга?"[157].

На основу тога да онај који промашује право време за ствари неће успети у лову на добре (ствари), јасно је, да је све добро у своје време, што учи Проповедник[158]. Дакле, ако је ово тако, зашто се изненађујеш ако је Спаситељ рекао за мудрог и верног управника имања, да ће дати јело у одговарајуће време? Зато што је неправовремено свугде жалосно, и доброчинство, ако се не деси у одговарајуће време, губи своје име. На пример: Исти хлеб је гладном сладак и веома жељен, а ситом није. И иста чаша, оном који је жедан је добродошла, а пијаном изазива одвратност. Који је, дакле, узрок који чини да се исте ствари не доживљавају увек на исти начин? Наравно да је то право време, које чини оно што се даје већим и жељенијим. Дакле, не треба само да дајемо зато што је ово можда мало, него да то дајемо у право време. Зато што ће правовремено да-

[157] Лк 12, 42.

[158] Проп 3, 1.

вање, иако је оно што се даје мало, да га учини већим. И ако је велико, учиниће га највећим. Зато и псалмопојац, објављујући доброчинства Божија, додао је и ово: „Све од тебе очекује да им дајеш храну на време (своје)"[159]. Наиме, не храни их само, него и у одговарајуће време. Јер ово значи да храни све, да се то даје тачно у своје време. Ако желиш и код плодова, који се рађају из земље, ћеш видети да се дешава исто. Уочи да не сазревају у исто време жито и вино и плодови дрвећа и разноврсног цвећа, него прво плодови са ливада, следе житарице, па наставља винова лоза, и грозд шаље земљорадника у маслињак, као неко најлепше коло састављено од различитих доба сазревања плодова, и са дужином времена сазревања одмарају ратара. Јер када би све заједно истовремено сазревало, то би отежало посао пољопривредника од скучености због кратког времена, изгубио би све и све би иструлило, јер не би имао довољно времена да сакупи све плодове истовремено.

171. – Посланица чтецу Арсенуфију

О молитви и ономе што у њој тражимо.

Наравно да треба да појемо са пажљивошћу и да се молимо са трезвеношћу и да не тражимо оно што нама изгледа да је добро, већ све оно што и сам Даватељ добара зна да је корисно и од интереса за нас. Јер су многи због богатства имали удобан живот, међутим, на крају су пали као жртве завере, и изгубили су и садашњи

[159] Пс 104, 27.

и будући живот, и пошто су се заљубили у власт која рађа поводе за крађе, јер не бих могао да их назовем добитком, ускраћени су и за оно што су имали. Када су се опет трудили да се ожене лепом женом, да би на овај начин били срећни, због тога су се уплели у опасности и ратове. Такође, они који су покушали да достигну највишу тачку телесне снаге и доброг здравља, живели су живот звери и нису познали племенитост душе, са тиме су заклонили најбоља деловања, да би на крају постали храна зверовима и имали су неславан и проклет крај. Наиме, остављајући све ово, да тражимо од Бога само оно што он зна да је корисно.

172. – Посланица истом

О богатству, сиромаштву, слави, немању угледа, власти и сили, и да не треба ове ствари да осуђујемо, јер могу да буду средства за достизање врлине или зла, него једино наш избор.

Богатство је добро оном који га користи на начин добар и може да управља њиме. Добро је сиромаштво оном који зна храбро да га подноси. Добра је и слава, оном који је користи да би заштитио оне који су потлачени. Добар је и недостак угледа, ономе који је изабрао да живи у складу са монашком мудрошћу. Добра је и власт господару који је праведан и не злоупотребљава власт да би обесправио ниже (од себе). Добра је телесна снага онима који је користе за помоћ слабијима. Дакле, хајде да не осуђујемо ствари, које могу да постану средства за постизање и врлине и зла, него свој избор, који због претеране лењости оскрнављује и лепоту ових средстава.

173. – Посланица истом

О времену које лети и губи се као сенка.

Наравно, од времена један део је прошао, а други, који изгледа да је присутан, нам неприметно бежи, а будућност, док је још чекамо, већ пролази. Јер као што бујица воде не дозвољава да буде јасно формиран осећај о њој јер брзином спречава разумевање, тако, можда и још више, протицање времена, пошто жури да стигне на одредиште, пролази лако, и не показује људима ништа значајно нити постојано и оставља иза себе нешто као сенке снова.

174. – Посланица ђакону Евтонију

О расположењу захвалног (човека) и снази душе.

Да имаш, мудри мој, расположење захвалног човека, и душу снажну, и све што се дешава ће допринети твом успеху и посрамљивању непријатеља. Међутим, ако будеш немаран, са једне стране ћеш уништити своју славу, а са друге ћеш да изазовеш славље својим непријатељима, а тугу пријатељима.

175. – Посланица најсјајнијем Доротеју

Да судија треба да буде разборит и непристрасан и узвишенији од новца и срамоте и ласкања и страха.

Код људи једни због спорости свог ума не прилазе правди, а други јој прилазе због оштроумља, али због њиховог сребролубља то злоупотребљавају, дајући

свој глас за злато, и митом претежу вагу праведности. Постоје и они који срамотом и ласкањем и страхом кваре вагу праведности. Дакле, судија треба да је разуман и непристрасан и узвишенији од новца и срамоте и ласкања и страха. Јер ако буде савладан од било које од ових страсти, покварiће све. Ако је тешко да се нађе правда, и када се нађе теже је да се не поквари, онда не треба свако да узима да суди. Међутим, ако Зосим, као што си написао, пошто је и спорог ума и љубитељ новца више од било ког другог човека, узима да суди онима који имају међусобне препирке и ако је ухваћен на делу да прима мито, и оптужен од самих учесника у спору, и много пута је од свих извикан, немој да се чудиш. Јер да је савладао све друге страсти и само био побеђен од сребролубља, можда би могао неко оправдано да се зачуди. Међутим, пошто је, као што кажеш, савладан од свих бестидних страсти у потпуности, и савладан је и од сребролубља, онда уопште не треба да се чудиш.

176. – Посланица ђакону Исидору

О ономе што је написано: „Еда ли немамо власти жену као сестру водити са собом?"[160].

Сваки од апостола, како каже реч, пошто је преузео једну земљу, организовао је Цркву у њој, међутим, Павле као хитар пољопривредник је оптрчао скоро целу васељену, и дошао је до самих крајева земље, организујући у Цркву оне који су чули реч Божију, и сејући Божију проповед онима који је још нису били

[160] 1 Кор 9, 5. У грчком преводу се користи реч „право" уместо речи „власт".

чули. Зато су осталим апостолима следиле и жене, не ради стицања деце, нити због суживота, него су од своје имовине снабдевале и храниле проповедничке нестицања имовине. Међутим Павлу, као што сам рекао, који је оптрчао све крајеве земље, није било ни дозвољено нити су могли да га следе. И шта је ту чудно, ако женски род није био присутан са Павлом, када је и један Варнава, други у двојцу са Павлом, пошто је пао с ногу на оном бескрајном путу и труду, уступио Павлу првенство? Дакле, када је био са њим, тада је Павле написао: „Можда немамо право да водимо заједно са нама жену као сестру, као што чине и други апостоли, и браћа Господња, и Петар? Или можда само ја и Варнава немамо право да не радимо својим рукама?"[161]. Не да станују заједно са женама, саветници девствености и проповедници целомудрености, који уређују дружине девица. Јер ко би их трпео када саветују о девствености, ако су ухваћени сами да се ваљају у уживањима? Не каже дакле ово јер да је рекао жена супруга, као што пишу састављачи уговора о миразу, да хране и да облаче како треба жену супругу сразмерно својој моћи, називајући је женом због њене природе, и супругом због брачног живота, него пошто су их следиле хранећи својим иметком учитеље нестицања имовине, њу су звали сестром, да покажу чистоту, и женом, да саопште њену природу. Зато што се женом назива и девица, иако је нетакнута. Жена је због припадности женском роду, иако је чиста. Жена је због њене природе, иако је непосвећена у тајну полног односа са мушкарцем. Да се ово није десило намерно, говорећи сам Павле о рођењу по телу Спаситеља

[161] 1 Кор 9, 5-6. Слободан превод. Овде се грчки превод разликује од српског. Срп. Превод: „Или једино ја и Варнава немамо власти ово чинити?".

од Свете Девице Марије, чију реч су се неки усудили да погрешно протумаче на подмукао начин, рекао је: „Који је рођен од жене”[162]. Шта радиш Павле? Називаш Девицу женом? Да, каже, њу називам женом због њене природе, али је у уму сматрам девицом. Јер је девица жена, иако је нетакнута. Жена због лепоте и њеног бића, а Девица због њене честитости и чистоће.

177. – Посланица чтецу Петру

О исцељењу рана од греха.

Иако је болница, пријатељу мој, отворена за све људе, и лекови су на располагању свима, ипак терапија није заједничка свима, јер се дешава без сагласности оних који је користе. Јер неко ко је користио лек и ставио га на рану имао је користи од терапије, а онај који је показао немар, учинио је болест већом и неподношљивијом, и скончао је још јаднијом смрћу. Дакле, да немамо болове када се лечимо, него да подносимо болне методе ове терапије, јер на крају ће уродити најслађим плодом. Јер је неопходно да грехове проузроковане лењошћу уклонимо са муком, и да се супроставимо поразима са опасностима.

178. – Посланица монаху Томи

О злочинима Херимона.

Требала је твоја преподобност, свети храме мржње према злу, да преда тишини оно што је достојно забо-

[162] Гал 4, 4.

рава и дубоке тишине, али пошто си описао на страшно трагичан начин непобожност оног који се насупрот свом бићу назива Евсевије[163], јер је Херимона – који је раније од чувеног Амонија, правог Епископа, био рашчињен због четири велика злочина – примио у Цркву прво као чтеца, и не знам како, чак га је и рукоположио за ђакона, човека који је и у складу са државним законима требао да буде осуђен, њега је припремио да приступи служењу светим даровима, због чега и нисам мислио да га осудим, иако сам то желео. Јер ако је, као што си рекао, сваки од његових злочина био тако велики, не само да је њихов починилац достојан рашчињења, него да претрпи смртну казну мачем, наравно и да све то није речено, било би много боље. Јер треба да се говори оно што је достојно да се чује и што припрема слушаоце за праведност и целомудреност.

179. – Посланица презвитеру Пимену

О скромности и умерености која води ка њој.

Попећемо се на врх скромности јер ја нећу ово окарактерисати као спуштање него као пењање, ако исушимо катастрофални карцином надмености и угасимо запаљење гордости која низводи у ад, могли смо да је угасимо, и у свему да се вежбамо у умерености, и ништа нећемо занемарити, са мишљу да нећемо претрпети никакву штету од овога. Јер нашим делима обично следује и наша душа, и природно је да узме образац и да се уобличи сагласно са оним чиме се човек бави. Да имамо појаву скромну, и поглед питом, и спуштене обрве, и ход не превише разметљив, и оде-

[163] На грчком име Евсевије значи „побожан".

ло колико је неопходно, и седење скрушено, и једноставну храну, и постељу не бољу од онога што треба, и намештај јефтиног квалитета, и такву кућу која одговара хришћанима, али и наше речи и наш глас и разговор са ближњим нашим да тежи више скромности, него запаљењу гордости. Јер на овај начин, вежбајући се у свему у умерености, попећемо се на врх неба.

180. – Посланица Алипију

О стиху: „Ко ће да јави Авраму да Сара дојИ?"[164].

Пошто си питао: Из ког је разлога Сара, која је добила дете у старости својој, и родила је када је био присутан Авраам, рекла: „Ко ће да јави Авраму да Сара дојИ дете?", јер је требала да каже, да је родила, одговарам ти, да ово: „Ко ће да јави Авраму?", значи следеће: Авраме, ко ће да јави у Персији, да Сара, неплодна и стара, дојИ? Јер не пише: Ко ће да јави њеном Авраму, него неком Авраму. И ако то неко сматра усиљеним тумачењем, можда се радило о неком имењаку Сариног Авраама, јер ни одређени члан није додат. Међутим, ако је и тада Патријарх Авраам био одсутан, то не могу да кажем. Рекао бих штавише ово, да, ако неки мисле да је за њега речено, ово се говори и за оне који су присутни, као уосталом и ово: Ко ће да јави Господу мом? Он је Господ, Он ће чути. Јер питање: Ко ће савршеном човеку да протумачи храњење несавршеног са млеком? Садржи знатижељу пре него вероватноћу. И наравно ово је доста о овим стварима. Наиме, зато није рекао: „Родила је", да се не сматра да је украдено, него је рекао: „Да дојИ". Јер извори млека у дојкама по-

[164] Пост 21, 7.

тврђују рођење од дојиље. Јер обилно течење млека је најјаснији доказ правог рођења.

181. – Посланица ђакону Евтонију

Да треба филозофирати при вређању.

Они који не желе да филозофирају када их вређају, две ствари треба да их подстакну на филозофирање. Прво, да ништа не ожалошћује оне који их вређају, колико подношење зла оних које вређају, и друго да они не могу да узврате на исти начин, јер се вежбају у врлини. Наиме, ако мени не верујеш, послушај шта је рекао неко од старих о овој теми. Дакле, када га је неко питао: Како бих могао да се супроставим свом непријатељу? Одговорио је: „Са тиме да сам будеш добар и благ". Ако, дакле, онај који се вежба у врлини и подношењу зла, наноси непријатељима болне ударце, из ког разлога не сматрамо важним ова одбрамбена средства? Међутим, ако неко опрости онима који га из зависти вређају, и нада се да ће се повратити из таквог лудила, и не само да не жели да им се супротстави, него и да састрадава са онима који су савладани од зла, он је заиста онај који зна непомућено да филозофира.

182. – Посланица Епископу Лампетију

Како се сила Божија у слабости показује[165].

Рећи ћу ти укратко како се сила показује тамо где постоји немоћ. Дакле, пошто су бичевани апостоли

[165] 2 Кор 12, 9.

побеђивали оне који су их бичевали, и када су били гоњени, надвладали су оне који су их гонили, и када су умирали учинили су живе да се промене, зато је ово и рекао. Јер то је био нов начин победе, то да побеђују супротним средствима, и никада да не буду побеђени, него као да су сами били господари над крајњим исходом, тако су стремили ка борбама. И да научиш ово што јасније, пази се подмуклих Јудејаца, који су их имали ухваћене као у мрежи, и двоумили су се и говорили: „Шта ћемо да чинимо овим људима?”[166]. Јер оно што је најдостојније дивљења и парадкоксално и што превазилази свако изненађење је било ово: Наиме, пошто су их имали у својим рукама и имали су их затворене и тукли су их, били су избезумљени и испуштали су крике побеђених, бивајући поражени истим оним средствима којим су мислили да побеђују. Јер оним чиме су мислили да им ускрате славу, то су гледали да постаје узрок славе апостола. Заиста, са немоћи апостола више је засветлела сила Божија. Зато што се нису супростављали противећи се тешким ситуацијама, нити су ковали оружје и сакупљали војнике, већ припремајући своје расположење да се злопате, и овим начином су свугде тријумфовали.

183. – Посланица Павлу

Да од тога да смо спори и немарни, пожељније је да носимо на уснама оно што су написали други.

Изгледаш, као што неки кажу, да се китиш туђим трудом, уживајући у плоду зноја других. Међутим, иако они осуђују ово, ја то ипак прихватам са смире-

166 Дап 4, 16.

ношћу, јер је много боље имати на уснама туђе списе него бити нерадник и лењивац и брбљивац.

184. – Посланица Евлогију

О ономе што је написано: „Који је син кога отац не васпитава?”[167], и да су од тврдњи делотворније оне ствари које се исказују кроз питање.

Богоносни Павле, остављајући много пута потврдне исказе, изабире питање, мислећи да доказ тако постаје блажи и још делотворнији. Јер је говорио онима који су се налазили у искушењу и негодовали су: „Који је син кога отац не васпитава”? Јер питањем чини доказ још израженијим. Тако и другде каже: „Да ли треба да се жена непокривене главе моли Богу?”[168], покушавајући да питањем јасније покаже непристојност. Јер против тврдњи многи се усуђују и да противрече, а оно што бива питањем, и убеђује и уђуткава, и о оном који овако говори стварају мишљење да је огрнут кроткошћу.

185. – Посланица схоластику Теодосију

Да професије које нису корисне за живот, нису уметности, него узалудне и лоше вештине.

Ја професије, од којих циљ није користан за живот, ни не сматрам уопште уметностима, него узалудним и лошим вештинама. Јер је уметност оно што тежи користи и заједничком добру.

---

[167] Јевр 12, 7.

[168] 1 Кор 11, 13.

186. - Посланица Епископу Теони

О ономе што је речено: „Који мисле на земаљске ствари"[169].

Апостол, најмудрији мој, осуђујући оне чије је размишљање усмерено ка земаљским стварима, је рекао: „Јер наше живљење на небесима постоји"[170], супростављајући онима који чине мале и срамотне ствари, људе који чине велика и неискварена дела. Зато што су први ситничави и ниски, а други су генијални и велики до неба. Са друге стране, суздржавајући оне који мисле против своје браће, рекао је: „Не размишљајте надмено, него се придружите скромним људима"[171], не спречавајући их да размишљају о стварима изнад овог света, него желећи да пресече надменост и уображеност. Јер једна ствар је племенитост, то јест великодушност, а друга гордост, то јест надменост. Јер прва сматра споредним све што чини наша храброст, а друга сматра све људе споредним у односу на своју ситничавост. Прва размишља о стварима изнад овог света, а друга сањари о земаљским стварима. Прва жуди за Божанском и вечном славом, а друга жели славу која се гаси.

187. - Посланица истом

О уображености и пристојности.

Није исто уображеност и пристојност. Зато што прво показује надменост, а друго разборитост. Прво

---

169 Фил 3, 19.

170 Фил 3, 20.

171 Рим 12, 16.

гордост, а друго целомудреност. Прво тежи узвишавању над ближњима, а друго томе да не занемаримо ништа од онога што треба. И прво одузима украс од оних који су украшени врлином, а друго украшава и најниже. Зато се прво мрзи, а другоме се диви, и прво се јавно одбацује, а друго се проповеда. Покушај дакле да култивишеш пристојност, то јест разборитост, а уображеност, то јест да се узвисујеш над ближњима, покушај да ишчупаш из корена.

188. – Посланица истом

Да се скромност рађа од генијалне и до неба високе душе, а гордост од ништавне и зле.

Наравно, ја мислим да се скромност рађа од генијалне и високе до неба душе, а гордост од ништавне и зле. И ово потврђују богољубиви Авраам и Фарисеј. Зато што је први, који се удостојио да разговара са Богом, називао себе прахом и пепелом[172], а други, иако га нико није подстицао, гордио се и правио важан, и настојао је да стави самог себе испред целе васељене.

189. – Посланица презвитеру Зосими

Да онај што проповеда треба да чини оно што подучава друге и тек онда да говори, а онај који то не чини, не треба ни да говори.

Наиме онај који започиње да проповеда, треба прво да чини оно што проповеда, и тек онда да поду-

[172] Пост 18, 27.

чава друге, а онај који то не чини, не треба уопште ни да проповеда. Јер ће први да заузме место међу онима који су достигли врх, а други, не само да ће бити кажњен на оном свету, него ће и овде бити исмејан. Јер ће слушаоцима његових речи постати тема за исмевање. Треба дакле, или да проповеда оно што чини, или ако то не чини, да ћути и заузда свој језик уздама захвалности, које рађају и покајање.

190. – Посланица презвитеру Зинону

Да је доказ постојаног размишљања смирен начин (понашања) који се карактерише пристојношћу.

То да је неко са пристојношћу спокојан и смирен у начину (понашања), чини, по мом мишљењу, веома велики доказ чврсте и постојане мисли.

191. – Посланица Павлу

Против оних који говоре да постоји случај, то јест судбина, или такозвана срећна околност[173].

Они који мешају све ствари заједно, и према пословици, чине папазјанију свих махунарки, не чини ми се да су здравог разума. Јер ако постоји Бог, не постоји случај, а ако постоји случај, нећу ни да изговорим супротно. Јер ће се светогрђе окренути на главе оних који чине да се ово изговара. И ако ово

[173] Што се тиче теме о судбини су посланице 134, која се упућује истом примаоцу, и посланица 154, која се упућује софисти Арпокру.

не би нико говорио, неоспоран је победнички венац Цркве. Дакле, биће довољна, као што верујем, ова победа, чак и ако би била једина. Међутим сада се потврђује оно што говоримо и многим другим победама. Ако постоји случај, не постоји закон, међутим ако постоји закон, не постоји случај. Ако постоји случај, онда не постоји поука, међутим, ако постоји поука, не постоји судбина. Ако постоји случај, онда не постоји суд, међутим ако постоји суд, онда не постоји случај. Ако постоји случај, не постоји молитва, међутим ако постоји молитва, не постоји случај. Ако постоји случај, не постоје истраживања, међутим ако постоје истраживања, не постоји случај. Ако постоји случај, не постоји филозофија, међутим ако постоји филозофија, не постоји случај. Ако постоји случај, не постоји медицина, међутим ако постоји медицина, не постоји случај. Ако постоји случај, онда не постоји пољопривреда, међутим, ако постоји пољопривреда, не постоји случај. И Премда бих могао да говорим много, то ћу сада да изоставим, и о томе ћу (поново) размислити. Да је била борба једног аргумента против другог аргумента, можда би победнички венац Цркве и могао да буде оспорен. Међутим, ако је битка између једног аргумента са једне стране, и многих и различитих аргумената са друге, победа, као што верујем, је неоспорна. И ако неправославно мишљење изгледа да ће победити један аргумент Цркве, биће побеђено од других. Рекао сам, изгледа, пошто немају сви способност да расуђују о стварима са искреношћу, или због ограничености, или због лењости, или због лошег понашања, или због предрасуде, која се граничи са смрћу. Зато што онима који имају разум и који су задобили непристрасан критеријум о стварима, истина је јасна.

192. – Посланица истом

О уживању и болестима које су произашле од ње.

Уживање, пријатељу мој, не само да протерује веома жељено здравље, које је боље и од власти и од богатства – јер када здравље недостаје они немају никакву вредност – него изазива различите и неисцељиве болести. Дакле, ако се интересујеш за своје здравље, да се постараш и о умерености. И пошто лекари разумно одређују сиромаштво мајком здравља, међутим ја, пошто се моја реч упућује теби, који и са обиљем вређаш ситост, ти упућујем радосну вест да ће умереност бити за тебе мајка многожељеног здравља.

193. – Посланица Епископу Лампетију

О Зосими, Марону и Евстатију.

Наравно ако је могуће, пошто буду уразумљени Зосим, Марон и Евстатије, који су пали у толика зла, да се врате тамо одакле су отпали, то би било веома добро, међутим ако не, одсеци их, као неизлечиве удове, који журе да заразе виталне органе.

194. – Посланица ипарху Тавру

О злу и врлини.

Проклето и бешчасно зло преовладава када власт држи тиранија, а врлина побеђује када царска власт украшава државне ствари. Јер тиранија тежи личном интересу, а царска власт интересу оних над којима се влада.

195. – Посланица комити Ермину

О благодати светог крштења.

Пошто ми је твоја великоумност написала желећи да сазна, зашто се новорођенчад, пошто су без греха, крштавају, сматрао сам неопходним да ти одговорим. Наиме, неки који су схоластички истраживали ствар кажу, да се крштавају да се очисте од нечистоће, која је због Адамовог преступа пренета на људску природу, међутим, ја верујем да се ово дешава, али не само ово зато што ово не би било тако велико, него се дају и друге многе благодати, које далеко превазилазе нашу природу. Јер човек није примио само онолико колико је требало природи за укидање греха, него је украшен и другим Божанским даровима. Јер није само ослобођен пакла и није свукао сваку злобу, већ је и поновно рођен са неба са препородом Божанским поновним рођењем од Бога које превазилази сваки разум, које као да је чудесно измишљено од Бога у трагедији људског рода, и би искупљен и би освећен, и би узнесен на усиновљење, и би оправдан, и постао је санаследник Јединородног Сина, и са његовим учествовањем у светим тајнама постао је једно тело са Сином, и налази се у Његовом телу, као што је тело сједињено са главом, тако се и човек сјединио са Њим. Ово мислећи божанствени Павле, ризничар мисли Христових, је рекао негде: „И Њега над свиме даде за главу Цркви"[174],то јест изнад свих других благодати, поклонио је и ово Цркви, да јој је Христос глава, и опет је другде рекао: „Колико ће већма они који примају изобиље благодати и дар и праведност у

[174] Еф 1, 22.

животу царовати"[175]. Није рекао „благодат", него „изобиље благодати", показујући да нисмо само узели лек сразмеран нашој рани, као што мисле неки схоластичари неосетљиви на величину Божије дарежљивости, него и лепоту и част и славу и достојанства, која много превазилазе нашу вредност.

Дакле, немој да мислиш, пријатељу мој, да крштење укида само грехове, већ проузрокује и усиновљења, и сродство са Богом, и безброј других ствари, како наведених тако и изостављених. Јер Цар свих није само искупио нашу поробљену природу, него ју је уздигао до највише почасти.

196. – Посланица Исаији

Да не треба да користимо ненадмашиву дуготрпељивост Божију као повод за лењост.

Не треба да користимо ненадмашиву дуготрпељивост Божију као повод за лењост, да нам не би био потребан већи опроштај јер грешимо у обе ствари, и због тога што показујемо неразумну лењост, и због тога што на још неразумнији начин презиремо Божију доброту.

197. – Посланица презвитеру Теогносту

О чувеном Тимотеју.

Наравно да мислим, да подмукли Евсевије није прекинуо стремљења чувеног Тимотеја према добру могао је да га учини светски познатим и славним чове-

[175] Рим 5, 17.

ком; да твоја разборитост уопште не сумња у то. Међутим, да ни на овај начин није неславно уништио његов живот, него се од свих спомиње да је међу најбољима, ово сазнај од нас. Ако пак треба да кажем и нешто достојно дивљења, можда нису толико успешни они који се увежбавају у врлини и задобијају победничке венце, колико они који су спречавани, и уопште им се не дозвољава нити да разумеју шта је врлина, нити да је увежбавају, па ипак се показују као њени истински љубитељи. Зато што је ово сурово искушавање њиховог разума.

198. – Посланица презвитеру Јераку

О смиреноумљу.

Писмо које си ми написао те оптужује за претерано смиреноумље. Ако то будеш негирао, оповргнуће те и ово што говориш, да си саставио ово писмо желећи да сазнаш нешто од мене. Јер си рекао: Пошто сам последњи од свих, и као неко недоношче, научи ме, из ког разлога је Бог кроз Исаију рекао, да грехове оних који се кају од црвених чини белим као вуна, и оне грехове који су као пурпур, учиниће их белим као снег. Међутим, ја дивећи се твоме смиреноумљу, и то да си велико преимућство Павлово носио као круну јер је и он за себе говорио да је као недоношче[176], иако је уобличавао Христов лик код друге недоношчади, и родио је други пут оне које нису имали сачуване црте Божијег лика, наставићу одмах са тумачењем. Дакле кажем, да је обећао да ће најгоре грехове да учини средњим, а средње ће да излечи потпуно.

[176] 1 Кор 15, 8.

199. – Посланица монаху Петру

О онима који се старају да гледају са радозналошћу, и да треба да ставе на очи срамоту као узду.

Не треба, блажени, да свему прилазимо са бестидним и неуздржаним очима, него као узду да ставимо на њих срамоту, да не будемо касније кажњени због лукаве жеље, која нас и овде комада горе од крвника и бичује нам разум и чини неприступачном мирну луку наше природе то јест сан, прављењем бедема који чини да непрестано пловимо по пучини и да се мучимо. Зато и Спаситељ, ослобађајући нас од тешких и непотребних мука, желећи да без њих претрчимо стазу целомудрености, онима који упорно гледају са радозналошћу је претио са неподношљивим паклом, прво исецајући корен страсти, а потом да не бисмо били рањени стрелом страсног погледа, и изазвали сами себи болест тешкоизлечиву или чак и неизлечиву. Зато не само чистије, него и лакше ће онај који не гледа да победи страсну жељу.

200. – Посланица Епископу Лампетију

О стварима које се односе на Зосиму.

Природно трпим и ја веома много за све бесмислене ствари које се догађају, међутим, не мењам мишљење.

201. – Посланица Епископу Теодосију

О будућем суду.

Наравно, то да се у овом животу не кажњавају истом казном сви они који су учинили исте ствари, потврђује учење о свеопштем суду, међутим, то што неће сви бити

сачувани за суд на оном свету подстиче духовно неосетљивије и лењије, да ће на оном свету бити кажњени у сваком случају, ако овде избегну казну. Јер ако нико не буде кажњен на оном свету, тада из ког разлога су неки били кажњени овде? Међутим, то што су праведници и они који су украшени сваком врстом врлине поднели овде много зла, указује на венце који су им припремљени на оном свету. А то што су неки од праведника били поштовани и овде, десило се за све грехољубиве људе, да се не догоди, мислећи да је врлина узрок зла, да је не избегну на сваки начин.

202. – Посланица презвитеру Агатону

Шта значи ово: „Свештеници, говорите у срце Јерусалима"[177].

Пошто реч, када није праћена делима, не допире даље од ушију, а реч која је оживљена делањем, с обзиром да је хитра и делотворна, напредује у дубину и дотачиње душу, зато је Бог дао заповест за ово што си желео да сазнаш: „Свештеници, говорите у срце Јерусалима". Јер они који говоре ушима – а њих је много – су недостојни свештенства, а они који говоре срцу, наравно, њих је мало, али су достојно овенчани службом свештенства.

203. – Посланица ђакону Евтонију

О будућем суду

Ако, чинећи и подношљива и лакоизлечива сагрешења, претрпимо овде нешто страшно, бришемо те

[177] Ис 40, 2. Овде се грчки превод разликује од српског. Српски превод: „Говорите Јерусалиму љубазно..."

грехове, међутим, ако смо учинили нечовечна и неопростива сагрешења, ако будемо кажњени овде, биће-мо кажњени и на оном свету, али блаже, али ако овде избегнемо казну, на оном свету ћемо бити незадрживо и неутешно кажњени. Ако мислиш да су ово само нагађања, увериће те Свето Писмо. Јер за оне који чине лакоизлечиве грехове, апостол каже: „Али када смо суђени, наказује нас Господ, да не будемо осуђени са светом"[178], а за оне који су неизлечиво сагрешили, и који су кажњени овде, а биће кажњени и на оном свету и сам Судија каже: „Лакше ће бити земљи содомској и гоморској"[179], као онима који су и овде примили казну, али и на оном свету, само блажу. А о онима који ће трпети неутешну и незадрживу казну, каже: Лакше ће бити земљи содомској и гоморској у дан страшног суда него ли граду оном, граду који је протерао проповеднике Божије. Јер упоређујући оне који су кажњени овде, са онима који нису кажњени, и говорећи да ће ови први бити кажњени блаже, сам Судија је показао да ће казна за грешнике који нису кажњени овде бити неопростива и најболнија могућа.

204. – Посланица ђакону Исидору

Да не треба да предајемо себе нити претераној тузи, нити таквој радости.

Потребно је да Они који су изабрали да чувају људску пристојност, размисливши о брзини склоности наше природе ка промени, утишају како неумерену радост тако и да се не предају великој тузи, нити веома

---

178 1 Кор 11, 32.

179 Мт 10, 15.

великој радости. Зато што туга, ако се не споји са размишљањем и не обузда се пристојношћу, води у смрт, док претерана радост, ако се не преда уздама очекиване промене, донеће нам пропаст и припремиће да изађемо ван оквира пристојности.

205. – Посланица граматику Нилу

Да, они који мисле да су мудри, расуђују о стварима не по њиховом исходу, него по намери, и да нити треба благостање да сматрамо врлином, нити несрећу злом.

У ратовима, када се малобројни браниоци отаџбине супротстављају многобројнијем непријатељу, они који су паметни не претендују да победе, а ако славно погину, њима се диве, и ако су непријатељима изазвали већу штету од очекиване, њих сврставају на исти пиједестал са херојима. Јер оно прво сматрају храбрим чином, а ово друго да превазилази људску природу. И, пошто је ово недостижно, не остављају оно прво, а ово друго прослављају, пошто је светло и чувено. Јер су побеђени и притиснути бројном надмоћи непријатеља, а нису савладани њиховом храброшћу. Баш то исто мисле за судске расправе они који су истраживали ту врсту умећа. Јер сматрају да је истина тешко достижна. Јер кажу: Ако се деси да се врхунски говорник прихвати случајева који се сматрају да су међу лакшима, нећемо се одушевити ако доспе близу победе, а ако не победи, њега ћемо изгрдити, и неће нам бити драго ако својом реторичком вештином прикрије трулост ових случајева, и ојача оне случајеве који изгледају неморални, и увећа муку оних који су му од почетка били противници? Нити ћемо мислити да чини злоупо-

требу, ако изазове неки страх од коначне пресуде онима који се надају да ће одмах да добију на суду, али ако их не оповргне нећемо ли му рећи да је све то глупо? И како ово није неразумно? Јер ће рећи говорник: Закопан сам, пријатељу мој, испод оволико случајева. И ја сам противнику нанео много удараца, иако је мислио да ће добити победу без труда. Победа бива због неједнакости припреме, али то да победа није била брза се дугује мојој вештини, тако да се побеђује уз неочекиване напоре.

Због чега сам све ово рекао? Да покажем да ови што мисле да су мудри расуђују о стварима не по њиховм исходу, него на основу намере, и много пута прослављају оне који изгледају да су побеђени, а оне који су победили не удостојавају никакве похвале. Јер први нису изоставили ништа од онога што је требало да буде учињено, иако нису постигли ништа од онога што су намеравали, а ови други су много пута победили на своју сопствену штету. И ти ћеш учинити боље и људскије, ако их не помешаш, него одвојиш једно од другог и истражиш свако понаособ, и намеру и крајњи исход, нити ћеш похвалити оног ко је победио неправедно, нити ћеш осудити оног коме је учињена неправда поразом, нити ћеш да окарактеришеш благостање врлином нити несрећу злом. Зато што ако је победа извојевана по нужди, онај који се усудио да се супротстави бројнијем непријатељу, али није успео, прихватио би узрок пораза. Међутим, ако тог истог нађеш да има најбољи предлог, али не и повољан исход, немој да га осуђујеш, са којим треба да саосећаш у његовом болу.

Наравно, ово је речено за тебе, који поред овога што је видљиво не знаш ништа. Јер ми, који очима вере непогрешиво гледамо будући живот, логично презиремо ратове и победе и наше почасти, који пропадају заједн-

но са садашњим животом, и војујемо онај рат, који се води против лукавих демона и страсти тела, и називамо победником оног који их савлађује вештином будности, чак иако изгледа да је неславно отишао из овога живота. Јер немање славе на овом свету рађа бесмртну славу, и добровољно сиромаштво рађа небеско богаство. Јер ће се тада показати добре ствари, када буду скончале жалосне.

206. – Посланица Епископу Аравијану

О Царству Божијем – Небеском.

Царство Божије се некима чини да је изнад и више од Царства Небеског, а другима опет да је то једно те исто, у једном случају добијајући име по Богу који царује, а у другом по онима над којима Бог царује, то јест небесима. Дакле, ко се од њих дотакао истине, припада твојој мудрости да то расуди.

207. – Посланица Епископу Асклипију

Да крај који превазилази овај свет
не дозвољава уопште осећај туге за земаљским
стварима онима који су се у садашњем животу
подвизавали живећи у складу
са Божијим законима.

Крај који превазилази овај свет, који је преплављен свим добрима и неприступачан је туговањима, ослобођен је од сваке жалости и мајка је сваке радости, која превазилази сваки језик и слух и ум, која је припремљена свима онима који су се у садашњем животу подвизавали живећи у складу са Божијим законом,

не дозвољавајући да уопште да имамо осећај туге за земаљским стварима. Зато је викао онај који је међу њима достигао врх: „Јер мислим да страдања садашњег времена нису ништа према слави која ће бити откривена у нама"[180]. Јер ако покровитељ игара умногоме надмашује уложени труд подвижника узвраћањем награда, и изазива нам толику радост, коју је логично да имају они који уживају небеско наслеђе, онда није за чуђење то да подвижници уопште не обраћају пажњу на непријатне ствари света.

208. – Посланица монаху Петру

Да човек, који побеђује природу звери, у погледу себе издаје заједно са својом природом и добро исправног избора.

Веома се чудим, како зверови, који су дивљи по својој природи, уживајући изуме људског умећа, много пута постају питомији, а човек, који њихово природно зверство преображава у неприродну питомост, своју благост коју има по природи преображава у неприродно зверство, чинећи дивље питомо, а себе питомог чини дивљим. Заиста лава кроти и чини га питомог, а свој бес чини још дивљијим и од лава. И код лава су две препреке за питомост веома велике, и то да је лишен умног дела душе, и то да је најбеснији од свих других зверова, међутим изобиљем мудрости која је дата од Бога човеку, он савлађује чак и лављу природу. Дакле, онај који у случају зверова побеђује и њихову природу, из ког разлога код себе заједно са својом природом издаје и добро исправног избора? Дакле,

[180] Рим 8, 18.

онај који поклања лаву оно што превазилази његову природу, а код себе не одржава ни живот по природи, већ онај који се са дивљим зверовима бори да их уведе у људску племенитост, спушта самог себе са трона власти и гурнут је у зверско лудило.

Ово да не прекидаш да понављаш оном о којем си писао. Можда ће некако, укротивши свој неукротиви гнев, најзад да се помири са најкроткијим стадом људи који воле врлину.

209. – Посланица ђакону Херимону

Да је жудња за Христом у нама слабија због наше незасите љубави према злату.

Зато је жудња према Христу у нама слабија, јер је жудња према злату постала јача, и сва наша снага се троши на ову сурову и тиранску и незаситу љубав. Дакле, чим је отерамо од нас, жудња према Христу ће још више разбуктати пламен у нама и испуниће нас ентузијазмом, и извешће нас изван свих ствари овога живота, и зацариће нас у небески простор.

210. – Посланица презвитеру Зосими

Саветодавна у циљу избегавања уживања, корена и мајке сваке изопачености.

Пошто чиниш нешто слично са неизлечивом болешћу, која, докопавши се власти не жали ништа од онога што жели, него, пошто си се поздравио са докторима, идеш на гозбу са онима који ти изазивају пропаст, зато ти изгледа тежак повратак у целомудреност.

Међутим, ако престанеш са животом уживања, који те залуђеног гура у еротске манијачке жудње јер је уживање корен и мајка разврата, биће угашен и пламен изопачености. Јер када се одузму дрва, очигледно је да ће бити угашен и пламен који се повећава и достиже врх са додавањем дрва. Међутим, ако ти сам стављаш дрва у огањ, како ће се окончати и како ће се зауставити? Ако ти сам будиш мирну звер, ко ће је тако разјарену и разбеснелу укротити? Размишљајући о овом, и о свему што је блиско повезано са овим, престани једном заувек да се предајеш уживањима.

211. – Посланица презвитеру Евстатију

О непријатељству и пријатељству.

Треба непријатељство да пишемо по води, да нестане одмах, а пријатељство на бакру, да се одржава заувек чврстим и непроменљивим. Наиме, ако он, који као што кажеш има размирице са тобом, чини супротно, ово да те не узнемирава да ће ти сметати код задобијања победничких венаца. Јер нам није заповеђено да нас не мрзе, јер ово не зависи од нас, можда је чак и недостижно. Јер на сваки начин зли људи мрзе најбоље, зато су и светитељи поднели ово, него да не мрзимо људе, већ само зло у њима.

212. – Посланица Павлу

О страстима среброљубља и власти.

Много пута се људи усуде да због новца и власти учине ствари које превазилазе опроштај и казну, по-

што се ниједна од ових страсти не повлачи. Јер желећи да их стекну, стичу их кроз безброј зала, и пошто се боје да ће их можда изгубити, чине још тежа зла. Јер сматрајући да је то да их изгубе страшније од тога да их не стекну, смишљају страшније ствари. Дакле, треба да савладамо страсти на њиховом почетку, да у тренутку смрти не будемо ухваћени како болујемо од неизлечиве болести.

213. – Посланица ђакону Паладију

Да се уобичава да људи када су несрећни бивају разборити, а када живе у изобиљу да се понашају непристојно.

Човечанство је у опасности, јер углавном је у несрећи разборито, а у богатству се понаша непристојно. И ово се показује веома јасно у ономе што су пропатили Јевреји. Јер када су прошли Црвено море нису претрпели никакву опасност, а када су стигли на обалу, доживели су бродолом.

214. – Посланица Епископу Лампетију

Да су Божанска суштина и ауторитет непојмљиви.

Ум треба да размишља о Божанској суштини и ауторитету, на начин примерен Богу и са великом надареношћу, и штавише и на натприродан начин, да говори побожно и корисно, и колико је могуће оно што је тешко и схватљиво и исказиво, штавише чак и неисказиво, да речима постане разумљиво онима који то

слушају и ако постоји потреба, да каже, заснован на делима Божанске промисли, да Божанска суштина и ауторитет постоје, али да се не занимаш много шта су по природи. Зато што је једно достижно и разумљиво, а друго је непостижно и неухватљиво.

215. – Посланица схоластику Ирону

Да они који замрачују истину умећем речи чине неопростиви грех.

Они који вештином речи помрачују оно што је истинито, чини ми се да су беднији од оних који не разумеју ово. Јер онима, који због духовне неспособности нису могли то да разумеју, можда ће да им буде опроштено, а они који су због свог оштроумља то разумели, али то уништавају на подмукао начин, чине неопростиви грех.

216. – Посланица ђакону Паладију

Из прве посланице Тимотеју, о стиху: „Ако ко владичанство жели...”[181].

Они који нису разумели апостолску мисао, нити са пажњом посматрају дубину мудрости, мислећи да је безопасно то што погрешно тумаче апостолске наредбе, у опасности су да упадну у бесмисленост. Дакле шта говоре пијани од властољубља? Написано је: „Ако ко владичанство жели добро дело жели”.Наравно, да је ово написано, то не бих могао да порекнем, међутим,

[181] 1 Тим 3, 1.

то да буде схваћено онако како они желе, то не прихватам. Зато што и пре тумачења, оно што следи овде реченом је страшно, не би ли спречило многе да имају ову жељу. Јер не могу сви да се прихвате ове власти, која је узвишенија и од царске власти јер прва управља Божанским стварима, а друга земаљским, него само мали број њих, који треба да се разликују толико од паства, колико пастири од оваца, да не кажем ништа више. Шта каже дакле: „Али Владика треба да је без мане, трезвен, целомудрен, пристојан, гостољубив, вредан да подучава, трпељив на увреде, не пијаница, не склон тучама, него кротак, нератоборан, несребољубац. Који својим домом добро управља, који има послушну децу са сваким достојанством ако неко не уме својим домом управљати, како ће се моћи старати за Цркву Божији? Не новокрштен, да не би постао надмен и пао на суду са ђаволом"[182].

Шта је од свега овога постигла већина епископа, један од којих си и ти, који желе ствар за њих неприступачну? Имају ли беспрекоран живот? Можда је тако велика њихова будност, да имају око душе будно? Можда су толико засијали целомудреношћу, не само да су здравог разума, већ својим ћутањем уразумљују и оне који су острашћени и полудели за нечистим сексуалним везама? Можда постоји у њима тако велика пристојност, да својим кораком и својим погледом и својим гласом могу да одушевљавају оне који их гледају? Зато што они који су достигли владичанство треба да изгледају као модел сваке врсте побожности. Или су можда толико много гостољубиви, да зову у своју кућу и непознате сиромахе да их угосте? Можда њиховим истраживањем напредују толико много у подучавању, да на њима оби-

182 1 Тим 3, 1-6.

тава и Божанска благодат, и да им се на језику налази извор духовних речи? Можда су толико засјали благошћу, да се никада нису некоме обратили ружним речима? Такође су толико несребролубиви, да и оно што праведно поседују деле потребитима? Можда су толико трпељиви, да подносе и оне који их безразложно вређају и осуђују? Можда постоје у њима и друге врлине које описује Павле карактеришући најбољег пастира? Шта је оно што их је нагнало на такво оргијачко лудило? Јер треба да буду захвални што се налазе и у реду верника јер прећуткујем да због онога што чине, да се десило бар нешто од онога што је требало, било би исправно да буду избачени и из њега, а они желе неприступачне ствари, и хране у себи љубав према владичанству, и показују сведочанство Апостола, који је покушао да излечи њихову погубну страст, као некога ко оправдава њихове болести.

Ја наравно, пошто реч жели да их нападне, и да остави узде, и да се ухвати у коштац са темама од највећег значаја, и да покаже, да не треба да буду ни међу обичним Хришћанима они који вређају Свето Писмо и играју се са оним што није играчка, уздржавао сам се због велике потребе, као што јахач зауздава коња који жели да изађе на чистину, и подстицао сам га да напредује ка тумачењу стиха. Дакле, шта је рекао Богоносни човек, ум са много очију, који је и ову власт вршио беспрекорно? „Ако ко владичанство жели”[183]. Није рекао, да свако жели да буде Епископ. Није наредио, није заповедио, није установио закон. Него је то рекао, јер је знао, да су многи опијени властољубљем, и врлину не желе, али теже власти, и да не виде зној и муке и опасности и бриге и бдења епископске власти.

[183] 1 Тим 3, 1.

Јер од њега зависи испуњење свих потреба верних. А које су оне? Искушења свештених лица, храна оних који су гладни, пиће оних који су жедни, одећа нагих, заштита оних којима је нанета неправда, старање над уплаканим сирочићима, заштита удовица, кажњавање оних који чине зло, прекори онима који покушавају да владају ван закона, терапије оних који су болесни, исправљање оних који се саблажњавају од успаљивања, ослобађања оних који се налазе у затворима, утеха оних који се налазе у великим несрећама, уразумљивање оних који падају у грешке.

Дакле, пошто све ове подвиге, и много више од ових, које нисам набројао да не би продужио реч, садржи владичанство, а неки мисле да је оно власт и удобност и уживање, и нити преиспитују своје понашање, нити размишљају о величини епископске власти, насрћу на њу, због тога је Апостол, утишавајући им жељу за њом и учећи их да не теже једној ствари која је за многе неприступачна, рекао: „Ако ко владичанство жели, добро дело жели". Није рекао: Свако да га жели, зато што чини добро (зато што би ово рекао да није желео да похвали дело, него оног који то жели), него је рекао: „Добро дело"[184]. Јер да занемарим да тешку и тешкодостижну ствар називају „дело" не само незнабожачки мудраци, него и Свето Писмо, говорећи: „Нађи човека истинитог је дело?"[185], рећи ћу ово што се подразумева од свих. Пријатељу мој, владичанство је тешко дело, а не удобност; брига, а не уживање; одговорна служба, а не неконтролисана власт; очинско старатељство, а не тиранско самовлашће; економска

[184] 1 Тим 3, 1. Овде се грчки превод разликује од српског. Српски превод: „...Добру ствар жели...".

[185] Пр 20, 6.

заштита, а не власт без подношења извештаја. Ја дело владичанства похваљујем као натприродно, зато што је Божанско, али не похваљујем велику жељу за њим, зато што је погрешна. Не кажем: Чини добро, зато што не треба ову жељу да хране у својој души ни они који су чувени у вери, него да је избегавају са сваком силом.

Види Апостола, искусног у овој борби, и обливеног бескрајним знојем и који се дружио са повредама и ударцима и заверама и суочавао се са смрћу, да се не изгуби, наравно колико је зависило од њега, нико од оних које му је поверио Бог, како плаши и изазива ужас код оних који се понашају као господари, јер су неискусни у овим борбама, стреме само почасти и скоро климајући главом од незадовољства је викао: Ако неко жели владичанство, нека види муке, и нека размисли, да ли би могао да одговори на њих. Нека види опасности зато што његов пут много пута пречавају видљиви и невидљиви непријатељи, и нека не размишља само о почасти. Нека гледа на смрт, а не на уживање. Нека размишља о заверама и бригама, и нека не нагиње ка уживању. Нека зна, да ако неко буде узведен на тај трон, рукополаже се да се подвизава у складу са Божијим законом, а не да се преда уживањима без опасности. Јер онај који се само држао части, а занемарио све друге обавезе које иду уз владичанство, у овом животу ће чути безброј оптужби, наравно постоје случајеви када ће бити рашчињен од ове власти, а у будућем животу ће бити осуђен од непристрасног Судије на оном страшном престолу, јер ће са једне стране гладни да вичу и говориће: Ми нисмо имали ни неопходну храну, а он, пошто је уживао и примио мито, остатак је потрошио на своје великодушности, а са друге стране голи оптужујући га ће рећи: Он је постао за нас неподношљивији и од зиме, а болесни: Нама је изгле-

дао тежи и од наше болести, а сирочићи: Нисмо имали никакву заштиту, а удовице: Он нам није позајмио ни реч утехе, а затвореници: Он није према нама пролио ни једну сузу саосећања, а они који се налазе у великим несрећама: Он нам није пружио руку излечења, и да рекапитулирам, сви они, којима је рукоположен за епископа, ће урликати против њега. Шта мислиш да ће онда да учини непристрасни Судија? Неће ли казнити још строжије, оног који ни са почашћу епископске власти није постао бољи? Наравно, свакоме је ово јасно. И ако неко не верује, прочитаћу му и одлуку за њега: „Расећи ће га (на пола), и место његово одредиће с неверницима"[186].

Дакле, размишљајући о свему овоме, не играјмо са Божијим стварима. Јер ми, који ћемо једва дати задовољавајући одговор пред Богом, када учинимо толико мноштво катастрофа нама самима, како ћемо се представити тамо?

217. – Посланица ђакону Серину

О среброљубљу, извору сваког зла.

Једни оштре своју душу за врлину, јер су самоникле статуе Божије филозофије, из неопходности су припојене телу и задовољавају се неопходним стварима, мрзећи узнемиравање среброљубља, јер је извор сваког зла, ослобађајући се од безброј зала. Међутим други, безумно сматрајући да је човек само тело – један од којих неки тврде да си и ти, али ја у то не верујем – болујући од незасите љубави према новцу, муче се јер

[186] Лк 12, 46.

никада не могу да се засите, и подстрекивани бескрајном жудњом, мислећи увек да живе у сиромаштву, чине оно што није дозвољено да чине. Треба дакле они, размисливши да се и највеће богатство, у поређењу са неумереним апетитима, сматра сиромаштвом, и да је у поређењу према умерености природе сиромаштво право богатство, да зауставе такво лудило.

218. – Посланица презвитеру Зосими

Саветодавна у циљу избегавања уживања.

Наравно, многи те исмевају веома страшно и са силином, и сви им верују, а ја ћу веома кратко и са веома великом пристојношћу да ти кажем, да је требало, макар на крају свог животног пута да схватиш, да што се тиче ствари у вези телесних уживања оне постају узрочници безбројних казни.

219. – Посланица чтецу Урсенуфију

Из *Друīе Самуилове*. О Авесалому и мноштву које је умрло током трајања гнева губе, и када је Давид пописао свој народ[187].

Авесалом је кажњен од Божије праведности због свргавања рођеног оца, претварајући се да је добар судија, и овим улагивањем стекао је пријатељство поданика. Јер је имао на уму да стекне власт, и организовао је телохранитеље, и утврдио је високу тиранску власт. Међутим, они који су се окупили око њега, и скоро су

[187] 2 Сам 24, 2.

изградили тиранију, зато што је један тежио власти, а други смрти, кажњени су, иако не одмах јер је Давид жалио што је лишен својих поданика, а нарочито царске власти, него мало касније су кажњени. Јер се зараза толико проширила код њих, не пузећи, нити напредујући мало по мало, него прождирући брзо сав народ, од адолесцентног доба и старије. Можда би додао и други разлог за овај помор, међутим, корен казне клијао је од оног сагрешења, и мало касније донео је плод, наиме напредовао је у дело, када је цар требао да буде кажњен, пошто је извршио попис народа упркос заповести Божијој. Јер су они убијени, у стварности због њиховог греха, али суштински због царевог греха, и он се нашао у веома великој несрећи. Зато што је желео да умре славно, а не да живи неславно, пошто је лишен својих поданика. И ако неко не верује, нека чује истог који каже: „Нека се рука Твоја обрати на мене и на дом оца мог"[188]. Зато што нису кажњени други уместо њега, као што си мислио, али је свакоме дато оно што је заслужио. Они су кажњени због греха који се малопре десио, а Давид због греха који је учинио у оном тренутку, зато што је Божији непристрасан суд нашао одговарајући тренутак, када је требало и они и он да буду кажњени.

220. – Посланица управнику Авксонију

Саветодавна у циљу растерећења оних који су запали у велике несреће.

Или само ти, или углавном ти треба да се постараш, колико то зависи до тебе, да се растерете они који су запали у велике несреће.

---

[188] 2 Сам 24, 17.

221. – Посланица Марону и Евстатију

Подстицајна за престанак злих дела.

Сазнајем да, показујући свако претеривање у злу, сматрате овај чин мањим од онога што желите да чините, и усуђујући се да чините оно што је страшно, сматрате сами себе страшљивим и плашљивим, јер не можете да покажете вашу целокупну жељу својим делима. Ако је истина то што се прича, престаните да имате ово на уму, да не би били сматрани проклетницима или човеколиким демонима.

222. – Посланица истима

О смиреноумљу.

Треба, пријатељи моји, да имате ваше мишљење умерено. Када кажем умерено, не да према надређенима буде улагивачко, већ да је према нижима снисходљиво. Не да буде покорно према надређенима, већ да буде благо према подређенима. Не пуно дволичности, већ безазлено и слободно, и које не познаје искоришћавање.

223. – Посланица презвитеру Јераку

Утешительна.

Ниси мало хваљен у целом граду, ти за кога шта год да се каже је мало. Зато што, веома тражену и веома жељену свима епископску власт, која је сада, више него икад, усадила људима снажну жељу за њом, и лако се пружа онима који је желе, ти не само да ниси о њој сањао, већ ни бивајући призван од ње ниси је послушао, нити си је отрабио када ти је предложена, верујући да је ова власт

веома велика и приличи човеку добром и благом, који може да влада самим собом, и да наметне разум гневу и уживањима. И после овога, веома си добро утврдио, да се истинска слобода налази у местима спокоја. Зато што оправдано верујеш да постоји велика неопходност једни да владају, а други да буду робови, једни да наређују, а други да слушају, једни да чине неправде, а другима да се опрашта, једни да се потчињавају а други да су надређени, и једни да их се боје, и да буду омрзнути од других. Верујући да ово важи за оне који се кажњавају, а не за оне који примају почасти, оправдано си одустао од епископске власти, и окренуо си своју ревност ка старању о својој души. Међутим, ако те неки, који немају исправан суд о овим стварима, и штавише су изгубили разум, осуђују, не треба уопште ни да буду удостојени говора, осуђујући човека који је достојан победничких венаца.

Ако је неопходно да се свађаш са њима, кажи им ово: Можда изгледате како не знате, да се достојанство благости променило у тиранију. Јер ако можете да ми покажете стару пастирску (власт), и ону која преовладава данас, требало би у сваком случају да похвалите оног који је сматрао да је нижи од функције и њу је избегао. А ако је одустао од епископске власти а био је за њу способан, не треба само да буде ослобођен од оптужбе, него да буде и оправдан. Међутим, ако се претворио у супротно, да не буде ослобођен оптужбе. Јер некада су пастири умирали да би спасили овце, а сада убијају овце, не кољући њихова тела јер би ово било мање зло, него саблажњавајући њихове душе. И некада су уразумљивали тело постовима, међутим, сада се припремају да поскакују од радости у уживањима. И некада су делили своје ствари онима који су имали потребу, а сада присвајају оно што је намењено сиромашнима. И некада су се подвизавали у врлини, а сада протерују оне

који се подвизавају у врлини. И тада су обожавали невиност, међутим сада, него не желим да кажем нешто непријатно. Јер ово сам рекао исмевајући кривце. Зато што нећу да их осуђујем све, него да покажем разлику између давнашње службе и данашње тираније, и због чега не овенчавате и не хвалите љубитеље једнакости?

224. – Презвитеру Зосими

О високоумљу.

Неки човек, од оних који се дичи философијом, сретнувши ме, страшно те је осудио, говорећи да се чуди како, иако се ниси родио од слободних родитеља, узвисујеш обрве, и уздижеш потиљак, и корачаш на прстима, и мислиш да ходаш по ваздуху, и да са свим деловима тела показујеш своје неваспитање? Насупрот томе хвалио је једну античку жену, која је рецитовала надгробни епиграм који каже: „Пореклом од човека главног врховног судије и са браћом и децом тиранима, не доспе ми ум до уображености”[189].

Дакле, ја сам сматрао исправним да треба ово да ти кажем, како би можда чак и сада спознао самог себе.

225. – Посланица монаху Стратигију

О онима који се не својом вољом злопате, и о онима који су добровољно изабрали да им се чини зло.

Наравно, већина људи мисли када неко не својом вољом претрпи нешто да је то доказ плашљивости, а то да неко добровољно изабере да претрпи неправду, то

[189] Аристотел, *Реторика*, књига 1, 9.

сматрају највећим доказом благоразумности и филозофије. У супротном, они који знају да расуђују о стварима исправно, и још више они који верују у Свето Писмо, још и ономе коме се не његовом вољом чини неправда, међутим то подноси са стрпљењем, не ускраћују му ни плату, нити похвале, што штавише потврђује и Павле који каже: „И примисте са радошћу да се разграби ваше имање, знајући да за себе имате боље и непропадљиво имање на небесима"[190]. Међутим, ако кажеш: Шта је могао да учини, у тренутку када му је онај који му је чинио зло био јачи? Рекао бих, да виче, да га осуди, да га прокуне, да га оклевета, и да га вуче по судовима. Дакле, онај који је могао све ово да учини, а није то учинио, било би оправдано ако не буде прибројан ономе који је добровољно изабрао да му буде учињено зло, оно бар да буде рангиран испод њега. Међутим, ако буде потребно да користим нешто још смелије и да говорим прецизније, можда ће још онај да га превазиђе. Јер ономе који жели да му буде учињена неправда, то доноси велику утеху зато што, ако то не би желео, не би било могуће да му буде учињено зло, док ономе који то није желео а отрпео је неправду, и није учинио ништа од онога чиме би могао да се супростави ономе који га је обесправио, показујући тест најузвишеније филозофије филозофског супростављања ствари, биће исплетен најсветлији венац.

226. – Посланица ђакону Пампретију

Да није могуће, оно што неко мисли да је исправно, да говори да се није уверио у ово.

Највећи показатељ, чудесни мој, да је слушалац поверовао речима, је његова похвала тих истих речи.

[190] Јевр 10, 34.

Зато што није могуће, оно што неко мисли да је исправно, да говори, да се није уверио у ово. Јер као што све оне ствари које сматрамо лошим, се старамо да их избегавамо, ако смо разумни, исто тако и све оно чему се дивимо, свакако то и изабиремо да чинимо. Из ког разлога ово говорим, можда то не знаш, међутим имаш обавезу да савет који си похвалио да га и реализујеш.

227. – Посланица монаху Стратигију

Да је предуслов блаженог живота умртвљење страсти.

Немој да не знаш, пријатељу мој, да је предуслов блаженог живота умртвљење страсти, од чега ништа не би могло бити жељеније и славније.

228. – Посланица истом

Похвална, и да битка са непријатељем није само једне врсте, него разноврсна и води се на више начина.

Иако те је заједнички непријатељ свих људи напао, да би те брзо савладао, и да би на препад заробио цео труд твог живота, међутим ти, као што сам сазнао, показујући будном ревношћу савез са Богом, си му изазвао много мука при опсади, и показао си да су његове преваре и машине за опсаду бескорисне, и задобио си најсветлији трофеј победе против њега. Изражавајући своју радост заједно са тобом због победе, и појући победничке песме, саветујемо ти да останеш будан и да пазиш на самог себе. Зато што непријатељ нити сра-

моту познаје, нити зна да црвени од стида због пораза, нити очајава све до смрти, и уместо оружја и опсадних машина, довољан је сам себи по својој природи, и напада у свакој прилици, а да не размишља да ће бити побеђен, него сањарећи о победи. Дакле, са сваким опрезом да чуваш своје срце. Зато што битка није само једнообразна, зато што би тада победа била лака, већ је разноврсна и бива на много начина. Када непријатељ буде побеђен разборитошћу, ратује са нама среброљубљем. И ако буде рањен, тада плете своје махинације са опчињавањем. Међутим, ако види неког да и ово побеђује, тада наоружава пријатеље. И ако би он поднео њихове нападе, тада постиче његове слуге на рат против њега. Када га ни са њима не победи, тада рађа равнодушност. И ако њу укроти, ставља у њега злопамћење. Али зашто покушавам да ти укажем на све стреле лукавога? Зато што, наравно, ово ћу остати, оним ћу само да посаветујем твоју храброст, да отвори четворе очи пазећи на саму себе, зато што непријатељ баца одасвуд своје стреле, и баца своја копља у најосетљивије мете.

229. – Посланица магистријану Леонтију

Саветодавна у циљу избегавања вређања.

Не прихватам да називаш Зосиму, који мисли да је презвитер, а уствари је срамота града и мрља Цркве и злоупотреба слободе и уништитељ људи који се друже са њим, и шта још не од најсрамотнијих ствари. Зато што, још и ако је такав, али твој језик, који је орган истине, не треба да се прља таквим речима. Престани дакле, да вређаш самога себе. Јер иако је истина ово што кажеш, и нико не може да те осуди да лажеш, међутим,

ти си пристојан човек и украшен си многим врлинама, треба да се поносиш и украсом трпељивости.

230. – Посланица презвитеру Афродисију

Похвална.

Било би речено у одговарајућем тренутку оно што је написано од тебе за оне који су те манијакално вређали да нису признали да су погрешили. Међутим, пошто признају, неблаговремено је твоје сећање на ове ствари, јер недостаје аргумент правовремности.

231. – Посланица Антиоху

О стиху: „Неће те жалити око моје..."[191].

Из ког је разлога, питао си, извор благости рекао, кроз Језекиља, за Јудејце: „Неће жалити око моје, нити ћу се смиловати"[192]. Слушај дакле: Пошто су много година чинили грехове веће од оних који могу да се опросте, нити су прихватили речи пророка, нити су се сетили доброчинстава Божијих, и тако су пали у неизлечива зла, донета је коначна одлука против њих, да буду предати Вавилонцима и постану потчињени сили њихових непријатеља, јер је знао да се неће покајати. Нећу показати, каже, никакву жалост, за оне који страдају, ствар коју сам учинио за становнике Ниниве. Јер је тамо позив на покајање и промену на боље дао време да се покају оптужени и да се опозове коначна одлука,

[191] Јез. 5, 11; 7, 9; 9, 5.

[192] Јез. 7, 9.

међутим овде, пошто нико не стреми ка добру, него сви нагињу ка горем, по нужности је коначна пресуда донета за све.

232. – Посланица монаху Павлу

Да превазилази сваку дрскост када говоре о догматима они који живе непристојно, и о написаном: „Ради су знати путеве моје, као народ који твори правду"[193].

Онај који намерава да говори о Богу треба да сија са врлинима свог живота. Јер се љубитељу зла не дозвољава ни да покрене свој језик о заповестима Његовим, јер се вређају закони Божији, када се изговарају прљавим устима. Зато каже: „Јер грешнику рече Бог: Зашто ти казујеш законе Моје, и узимаш завет Мој у уста своја?"[194]. И кроз Исаију, осуђујући оне који се не старају о најбољем животу, али осуђују Његове домостроје током владања света, каже: „Желе да спознају моје путеве, као народ који спроводи моје заповести и није напустио суд Божији"[195]. Међутим, ако би они који у детаље испитују Његове путеве, то јест Његове домостроје могли да буду окарактерисани као бестидници, како не иду ван сваког безобразлука они који говоре о самом Богу прљавим језиком, и када у детаље испитују шта је Он? Зато што не треба да истражују шта је Бог, него да тврде да постоји. И прећутаћу да Спартанци, који су разумно одредили да су речи само бледе сенке дела, ономе који је

---

193 Ис 58, 2.

194 Пс 50, 16.

195 Ис 58, 2. Слободан превод. Српски превод не одговара грчком броју цитата.

живео на бестидан начин не би дозволили да изрази ни исправно мишљење. Ако пак ти верујеш исправно и чиниш доброчинства, изнићи ће неки који ће ти сметати, али ти немој да се узнемираваш. Зато што је ово навика злих људи. Јер јасно бивају поражени грешним животом који воде, па прибегавају тумачењу Бога, чиме изазивају проблеме онима који живе како треба, и блокирају њихову искреност. Међутим они треба да размисле како они који чине грешку у овоме што је јасно, не могу да буду достојни поверења када говоре о ономе што изгледа непознато, и треба прво да исправе свој живот, а после да наставе истраживање оних ствари које су неприступачне.

233. - Посланица истом

Да треба почеци говора да буду истинити и убедљиви.

Треба почеци говора да буду истинити и убедљиви. Јер ако је претпоставка лажна, по нужности ће и закључак да буде неоснован.

234. - Посланица Епископу Алипију

О сребролубљу.

Немој да негодујеш, пријатељу мој, ако одапнем свој језик против сребролубаца. Пошто ћу рећи нешто чисто и једноставно, што нема потребу за сведочењем. Јер су толико много савладани овом болешћу, да то ни не сматрају болешћу. Јер као што небески грађани, то јест монаси који живе у планинама, ни не знају шта је похлепа, тако ни они, не слично монасима, већ супрот-

но њима. Јер монаси, пошто се налазе далеко од ове страсти, не познају болест, а ови ни не знају да је ово болест. Јер толико је далеко зло одгурнуло врлину и влада тирански, и све то чини помешаним, да се среброљубље уопште ни не сматра да је зло.

235. – Посланица презвитеру Зосими

Да је душа бесмртна.

То што сматраш да се душа уништава заједно са телом је веома смешно и глупо, и заиста је карактерна црта телесног човека, који жели да после овдашњег живота буде ништавило, и потврђује оно што се говори о теби од стране људи сваког узраста. Дакле, треба да те постиде и филозофи и песници и говорници и писци, они који су учили о бесмртности душе, које иако их не познајеш, јер си потпуно необразован, међутим требао би да научиш од оних који су образовани у тим стварима. Међутим, постидеће те и необорива логика. Јер душа је она која се стара за тело, које се непрестано мења и хаба, и чврсто држи смртност и нестабилност тела, и подиже га када пада, и даје храну оним органима који се троше, а увенулим да поново оживе, у сваком случају када се нађе сама неће изгубити своју снагу, са којом и тело одржава и спашава. Ако се ни нехришћанских мудраца не стидиш, нити си уверен у овај необориви силогизам, јер си уроњен у зло велико и неопростиво, навешћу ти једну Божанску реч, којом се најјасније проповеда бесмртност душе. Дакле шта каже она? „Не бојте се оних који убијају тело, а душу не могу убити”[196]. Немој да говориш безбожна учења на

[196] Мт 10, 28.

основу свог безбожног живота, на која утиче мноштво зала које си учинио јер, као што кажу, ниси изоставио ниједно зло које ниси учинио, него верујући да је душа бесмртна, и да ћеш много пута и овде, а у сваком случају у будућем животу, бити кажњен, зато што нећеш избећи казну, ослободи се, иако је касно, од зла.

236. – Посланица Евлогију

Похвална.

Рећи ћу ти са мало речи ово што желим да ти кажем. Неко је становницима Беотије, задиркивајући их због њиховог необразовања, рекао: „Беоћани, колико сте исувише Беоћани!". Такође је неки праведан човек, кога су замолили становници Милета да има удела у једној неправедној радњи, рекао: „Милећани, колико сте исувише Милећани!" А када су питали Александра зашто толико много поштује Антипатера, рекао је: „Јер је за мене на месту мог оца". И ја ћу да ти кажем: О Евлогије, колико си много Евлогије[197], са тиме да мене хвалиш, а да више волиш оне који су против мене.

237. – Посланица монаху Ирону

О стиху: „Сваки човек изгледа праведан"[198].

Многи људи – јер оклевам да кажем сви, иако изгледа да Свето Писмо баш ово говори – не јер воле праведност, него упоређујући се са неправеднијима, у

[197] Име Евлогије на грчком значи „благословен".

[198] Пр 21, 2.

поређењу са горима стичу изглед праведности, наравно не испитујући Божанске заповести ради њих самих и не уређујући свој живот сагласно са њиховим упутством, већ упоређујући своје понашање са понашањем својих ближњих који су лењивци. Зато је ово и речено што си желео да сазнаш: „Сваки човек себи изгледа праведан"[199]. Зато што пред врлинима својих ближњих затвара очи, а брзо види њихове мане, баш као и птице грабљивице, прелазећи много пута ливаде и вртове, бацају се на мртва тела. Зато је и додао: „Али Господ исправља срца"[200], или они који су се удаљили од овог размишљања, или они који су ускладили свој живот са Божанским заповестима, или они који су превазишли своју људску природу, и попели су се у највиши ред и достојанство својим најврлинскијим животом, сагласно са оним што је речено: „Ја рекох: Богови сте и синови Вишњега сви"[201].

238. – Посланица ђакону Пампрепију

Шта значи ово: „Свештеници, говорите у срце Јерусалима"[202].

Пошто је лако да филозофирамо речима, а да говоримо делима је тешко, и прво годи ушима, а друго поучава душе, зато Бог гласно говори онима који су овенчани службом свештенства ово што си желео да сазнаш: „Свештеници, говорите у срце Јерусалима".

---

199 Исто.

200 Исто.

201 Пс 82, 6.

202 Ис 40, 2. Овде се грчки превод разликује од српског. Српски превод: „Говорите Јерусалиму љубазно..".

Јер пошто они који филозофирају речима, не само да узнемиравају оне који их слушају, него и чине супротно од онога што говоре, па чине сами себе да буду исмејани, зато захтева од њих врлину дела, која додирује душу њихових слушалаца. Сходно томе свештеник треба да буде свет. Зато што није дозвољено да свештенослужи несвети човек.

239. – Посланица ђакону Паладију

Да је јерес страшна ствар, и да су бескорисни напори оних који су савладани од ње.

Поново задобиј себи, пријатељу мој, свој добар углед, који се није разболео и искварио и изгубио у ништавилу јер би то чак можда било мање зло, него се преобразио у јерес.

240. – Посланица Епископу Лампетију

Да они који беху удостојени веће почасти, поднеће и већу казну.

Знам наравно, храме невиности, да се оправдано љутиш, јер Зосим и Мартинијан и Марон и Евстатије, који мисле да су свештеници, људи који су учинили сами себе путевима и просторима неприступачним и непроходним ка свакој врлини, и супротно, који су мућевито припремили себе подложнима за свако могуће зло, али треба добро да знаш, колико је већа почаст којом беху удостојени, толико већа ће бити и њихова казна, јер ни због овог доброчинства се нису поправили.

241. – Посланица истом

Да, ако кажемо нешто успешно, треба Богу да се припише узрок, који много пута због добробити слушалаца чини мудрима чак и необразоване.

Ти можда мислиш да сам спреман за многе речи и размишљања, међутим, ја јасно знам, да ништа не знам. Међутим, ако се каже нешто успешно, Богу треба да се припише узрок, који још и необразоване много пута чини мудрима због добробити оних који их слушају.

242. – Посланица схоластику Ниламону

Да врлина треба да буде прихваћена, чак иако је сви прекоревају, а зло да се избегава, иако га похваљују сви љубитељи зла.

Иако, пошто си свелукав, си успео да оклеветаш одбрану пред Богом, пишући ми: Кажи ми опет, да не штети црквеном учењу превелико зло Мартинијана, Зосиме, Марона и Евстатија, чији се живот исмева у позориштима, изазивајући оговарања и изругивања најсветије вере, међутим нећу се удаљити од истине, али ћу је употребити да бих се одбранио. Јер пошто ниси имао за шта да оптужиш најбожанственију веру, окренуо си оптужбу на неколико свештеника, и твоја сплетка постала је потпуно разумљива од свих оних којима не недостаје промишљеност, који су веома похвалили Божију икономију, међутим, оптужбу су окренули ка њима самима. Наиме, ако и ти одустанеш од препирке, доказаћеш оно што је речено. Јер шта неразумно говоримо, говорећи да ова тема треба да се истражи, и ако се покаже као добра, треба да буде прихваћена, чак иако су неки од оних који мисле да следе тај начин живота пали на дно

зла, међутим, ако је непристојно, да то избегавамо, чак иако неки од њих верују да су посвећени овоме, и да изгледају да су достигли врх врлине? Зато што врлина треба да буде прихваћена, чак иако је осуђују сви они који немају исправан суд о стварима, и зло треба да се избегава, чак иако га проповедају сви они који су љубитељи зла. Треба да формирамо мишљење о стварима не од болесних, него од здравих људи. Јер ако следимо болесне, осудићемо и филозофију.

243. – Посланица Евдемону

О стиху: „Нека јој буде име човечица, јер је узета од човека"[203].

Наравно, ти си рекао да стих: „Нека јој буде име човечица, јер је узета од човека", није исказан на логички исправан начин, међутим ја кажем, не само да је логички исправан, него је написан на задивљујући начин, и чуј како. Име жена происходи из појма рађања. Она ће се звати жена, наиме плодна, јер је настала од свог мушкарца, који треба да је учини плодном. Јер мушкарац, када се полно спаја са девицом, њу чини женом, наиме плодном. Јер је и код Атињана речено, сагласно са законом о сједињењу, да оно постаје средство за рађање деце, и да они који их рађају називају се родитељи. Јер они који говоре да је жена добила име по удовима, није достојно уопште ни да се помене. Зато што се уд и део назива у поређењу према свему и целокупности, док се жена разликује у поређењу са мушкарцем, то јест у поређењу са ратаром који сеје и оре женску њиву, од које се назива, као што мислим, и сам мушкарац. Зато

[203] Пост 2, 23.

што је име човек заједничко за обоје. Жена је засејано земљиште, и зато постаје плодна. Зато мислим да је ово од „ка чему". Зато што чим кажеш мушкарац, заједно у мисао долази и појам жене, као што кад се каже име „отац" подразумева се да постоји и дете, и кад се каже „господар", подразумева се заједно са њим и роб.

244. – Посланица Диоскуру

Да треба да захваљујемо Богу не само на доброчинствима која примамо, него и за неправде које смо спречени да учинимо.

Треба да захвалиш Богу не само за доброчинства која си примио, него и за неправде које си спречен да учиниш. Зато је и ово, иако ти изгледа парадоксално, веома велика врста доброчинства.

245. – Посланица Епископу Теодосију

О граду Пилусиоћана, који је достојан оплакивања.

Оправдано, чудесни мој, оплакујеш сада град Пилусиоћана, иако си га раније сматрао срећним. Зато што се град тада, као што се мајка поноси са срећним трудовима при рођењу детета, налазио под заштитом незаборавног Амонија, правог Епископа, и оправдано је сматран срећним, јер је тада био испуњен свим Божанским и људским добрима; међутим, од тренутка када је управа над Црквом стављена у руке једне погане и стране човеколике звери град је запао у најгору пустош, па је оправдано достојан оплакивања. Јер за време његовог епископства, као што пчеле у рају окружују краљицу на

орошеним цветовима ливада, тако су Амонија сви окруживали и играли око њега. Јер је заиста у свом говору и гласу био слаткоречив и имао је шарм који је поробљавао. Међутим, током епископства ове садашње звери, иако не желим да кажем ништа непријатно, они који су остали су променили радостан изглед и сада оплакују своје велике несреће. И узрок је, као што кажу, то да је током Амонијевог епископства Божији жртвеник имао одговарајуће богослужење, јер су га опслуживали беспрекорни свештеници, док насупрот томе током епископства овог садашњег Владике, поганима се дозвољава приступ олтару, а изузетни се прогоне. Пошто су најближи олтару постали равнодушни, и све друго се покварило. Пошто погани људи газе по немоћнима, по природној логици и град је постао неприступачан многима. Дакле, немој да га само оплакујеш, о света главо, али да се молиш да се овај град поврати у стару врлину и благостање.

246. – Посланица Петру

О миру и праведности, и да је прави мир онај који је украшен праведношћу и побожношћу.

Мир помешан са праведношћу је Божанска ствар. Међутим, ако је једно без другог, уништава се лепота врлине. Зато што мир постоји и између разбојника и између вукова, код првих за малтретирање људи, а код других за истребљење оваца, мада не бих баш могао то да назовем миром, јер није украшен са праведношћу. Међутим, ако се сједини са њом, тада ће се заиста назвати мир. Зато и Христос каже: „Нисам дошао да донесем мир на земљу, него мач”[204]. Јер не одбацује сваки

[204] Мт 10, 34.

мир, него само онај који је сједињен са злом, па на другом месту каже: „Мир Свој дајем вам”[205]. Јер је прави мир онај који је украшен праведношћу и побожношћу.

247. – Посланица ђакону Евтонију

Да треба са искреношћу, ослобођеном од дрскости и помешаном са благошћу, да постигнемо оно што треба.

Немој да се плашиш, свети храме мржње према злу, оних који су немоћни да прекоревају, и избегавају да их други прекоревају, али показујући искреност ослобођену од дрскости и помешану са добротом, да се надаш да ћеш да постигнеш оно што треба. Али ако не можеш да издржиш, као што си написао, и Евсевије и они који су рукоположени од њега не на начин на који је требало, уместо да те награде те оговарају, немој да будеш савладан равнодушношћу. Зато што будно и свезнајуће око, које мрзи зло и воли добро, тебе ће да награди, а њих ће да казни.

248. – Посланица презвитеру Зосими

О врлини и злу.

Недавно је била започета дискусија са мном о врлини и злу, и пошто су многи рекли много, рекао сам и ја да мислим како сви људи имају и мане и предности, али славни и најбољи имају мале и безначајне мане, а веома велике и чудесне подвиге, док други имају или сразмерно према манама и предности, или више или мање предно-

[205] Јн 14, 27.

сти. Јер постоје људи који су нечовечни, али и разумни, или су развратни, али и милостиви, или су најдрскији, али се лако и промене, или су неправедни, али су и умерени, или су отимачи, али су и уздржани, или су неуздржани у језику, али су уздржани у уживањима, или су неуздржани у уживањима, али уздржани у језику, или су поробљени стомаку, али владају над гневом. И укратко речено, не бих могао лако да поверујем да постоји човек који нема мана, нити човек који је огољен од подвига. И да бих то показао навео сам прво као пример неправедног судију, који се ни Бога није бојао, нити се људи стидео, међутим, који је учинио добро дело, смиловавши се на удовицу која га је упорно молила и строго кажњавајући оне који су јој чинили неправду[206], а као друго стих: „Ко може да се похвали да има чисто срце или ко са смелошћу може да каже да је чист од греха свог"[207]? Сви присутни су ме похвалили и ненадано се чуо аплауз, и ја сам поцрвенео од срамоте зато што од похвала по природи често црвеним, пре него да постајем охрабрен, међутим, неко од присутних, чувен и речју и у животом, јер не бих могао да сакријем истину, иако је покушао да оповргне оно што сам рекао, дакле, смирио се мало, пријатељу Зосиме, приказујући твој живот, покушао је да оповргне моју реч, показујући, да све мане постоје у теби, а ниједан траг врлине. И како ја нисам веровао, сви присутни су потврдили да је рекао истину и да ниједан језик не би могао прецизно да изрази све твоје мане. И слушајући их ја сам заћутао, јер сам сматрао неумесним да се свађам, а они рекоше: „Не кажемо ово, најмудрији, да оповргнемо твоју реч, зато што је истинита и виша од сваке похвале, него да оповргнемо да он припада људском роду и да је постао човеколика звер, или убица де-

206 Лк 18, 3.

207 Пр 20, 9.

мон, или непријатељ наше природе". И наравно ово су рекли скоро сви, као једним устима, међутим, неколико њих ме је истрајно молило да ти то буде саопштено, можда се и покајеш. Наиме, ја сам у почетку одлагао, али после, повлачећи се пред њиховим преклињањима, обећао сам да ћу да ти пишем. Теби остаје да истражиш своја дела, да се ослободиш од исмевања, подсмеха и казне. Ако пак, мислећи да смрт води у непостојање, чиниш грешке без страха, не схваташ да обмањујеш самог себе. Јер смрт, која изгледа као да исушује племениту биљку, није ништа друго него одвајање душе и тела. Међутим, ако не верујеш, послушај Платона који говори: „Када човеку дође смрт, његов смртан део, као што је и природно, умире, а бесмртан део одлази као читав и непропадљив, одлазећи помоћу смрти".

249. – Посланица ђакону Исидору

О стиху „Биће уништено помазање"[208].

Бог је ствари, имењаче, које се тичу људског живота саставио од свештенства и од царства, иако се веома разликују међу собом, зато што је једно као душа, а друго као тело, наиме, теже једном истом циљу, спасењу поданика. Зато и кад је почела јудејска историја, свештенство је установљено као неопходније и трајало је много година. А пошто су Јудејци били веома телесни и неразумни, тражили су и царство, и оно им је дато јер је било веома корисно, и заустављало је грешке оних који су били убеђени свештенством да не чине зло. Пошто, када су имали свештенство, су се истицали, опет

[208] Дан 9, 26. Слободан превод. Српски превод се разликује од грчког. Српски превод: „...Погубљен ће бити помазаник...".

са друге стране, када су стекли царство су се спасили, а када су били укинути обоје, није им остала ниједна основа спасења, па желећи пророк Данило да покаже потпуно укидање Јудејских ствари после распећа, и да им неће остати ниједна трунка добре наде, нити ће се појавити ништа боље што би могли да очекују, рекао је: „Биће уништено помазање и неће постојати суд у њој"[209], указујући са помазањем на свештенство, а са судом на царство и на државно уређење. Са укидањем свештенства и царства укључују се и све остале ствари. Јер када је укинуто оно најважније и најглавније, није могло ништа да остане, јер је и темељ царства била вера у Бога, била вреднована по служењу Богу. Такође је речено да ће и царство скончати, предсказујући потпуно укидање Јудејске државе. И ово потврђују ове ствари које су поново дошле у бољу и Божанскију религију.

250. – Посланица истом

О ономе што је написано у закону: „Сиромаху се не смилуј у парници"[210].

Дакле, пошто ономе коме нешто треба је потребан онај који ће то да му да, а онај који се не слаже са неким потребан му је судија, сиромах не треба да се меша у туђе ствари, него да преклиње. Међутим ако се, остављајући преклињање, окрене ка клеветању, нема право да буде помилован током парнице. Зато је рекао: „Сиромаху се не смилуј у парници". Јер треба да му буде указана милост, али не као неком ко иде на суд, него као ономе

[209] Дан 9, 26. Слободан превод. Грчки превод не одговара српском преводу.

[210] Изл 23, 3.

који преклиње. Ако преклињање претвори у осуду, треба праведност да има предност над милошћу, зато што није исправно да се уништи правда.

251. – Посланица истом

Да ништа од сјајних ствари света не украшава тако много човека, колико врлина и филозофија.

Нити богатство, ни телесна снага, ни речитост, ни светла или пресветла функција, нити трон областних господара, ни одежда од порфире нити круна не чине сами по себи достојне поштовања оне који их имају, колико то чине врлина и филозофија. Дакле, из ког разлога су многи људи толико узбуђени због оних првих ствари, док се за врлину и филозофију старају веома мало? Пошто једни теже стварима које доносе репутацију пре него оним које заиста постоје, други више воле оно што им је у интересу у тренутку, него оно што ће да им користи мало касније, а трећи имају искривљени суд о стварима, док четврти уопште не верују да постоји нешто после овога живота. А љубитељи врлине и врлину поштују саму по себи, и подвизавају се у њој пошто маштају о будућим венцима.

252. – Посланица најсветлијем Доротеју

О овоме што је речено од Бога: „Јер у који дан окусите са њега..."[211].

Веома се чудим и ишчуђавам, како пријатељи греха, иако увек умиру, мисле да никада неће умрети. Зато

[211] Пост 2, 17.

и постоји питање, као што си написао, за оно што је речено првостворенима: „Јер у који дан окусите са дрвета, умрећете смрћу". Јер злочинац или убица умире углавном тада када преступи законе и учини грех, иако изгледа да живи. Јер, иако не у стварности, него је Божијом праведном пресудом већ умро, иако изгледа да још није ухваћен у мрежу закона. И ако се удаљавање Светог Духа сматра смрћу бесмртне душе зато што не може да пребива у телу обремењеним грехом, и тако треба да се схвати. Јер као што тело живи када је (у њему) присутна душа, тако и душа живи када је у њој присутан Дух Свети. И као кад оде душа, тело остаје мртво, тако и кад оде Свети Дух, душа губи блажен живот, иако се не распада у небиће, него живи живот гори од сваке смрти. Зато Христос каже: „Остави нека мртви укопавају своје мртваце"[212], и, „Јер овај мој син мртав беше и оживе"[213]. Оно што се за ово говори од неких, да су умрли пре више од хиљаду година јер је написано: „Да је један дан пред Господом као хиљаду година"[214], изгледа ми уверљиво да не треба да се не зна, и лако је прихватљиво од простијих људи.

253. – Посланица племићу Ермину

О говору „О судбини", послатом њему.

Пошто си ми писао преклињући ме да ти пошаљем један мој говор, или још боље, да кажем истину, један мој сажет говор, који је написан одавно, о томе да не постоји судбина (срећа), који је од неких обожаван, а од

---

212 Мт 8, 22.

213 Лк 15, 24.

214 Пс 90, 4; 2 Пет. 3, 8.

других је изабран међу другим списима који су пажљиво разрађивали ову тему, то сам ти и послао. Међутим, немој да изражаваш своје мишљење на основу гласина у вези говора, него потанко испитавши га истражи то са пажњом. И ако је добро, припиши то Богу, а ако ти се учини да је написано са недостацима, опрости људску слабост, што не може да изрази оно што жели.

254. – Посланица Павлу

О стиху: „Сваки који погледа на жену..."[215].

Пошто се телесна жудња рађа из гледања, зато је и Христос за онога који очима блудно прождире женска тела рекао да је прељубник, предупређујући тако не само дело, него и мисао. Тако и у случају убиства, Мојсијев закон кажњава убицу, а Христос онога који се чак и гневи. Јер Христос установљава закон за душу, а Мојсијев закон за руку, и не остављајући да клија корен предупређује и гране да не порасту. Дакле, зауздај и очи и гнев, да те прво не одведе у прељубу, а друго у убиство.

255. – Посланица племићу Ермину

О благостању и филозофији.

Нека те не промени, најбољи мој, као једног од многих, поветарац благостања, него нека те сапутница филозофија чврсто чува удруженог са пријатељима. Зато што се оно прво обично дешава вулгарним и простим људима, а ово друго веома мудрима, у чије си се друштво давно уписао.

---

215 Мт 5, 28.

256. – Посланица Евдемону

О похвалама богољубивог епископа Теодосија.

Усудићу се да узмем учешће у борби хваљења, у надметању у похвалама богољубивог Епископа Теодосија, можда, ако се не будем бојао да говорећи веома оскудно не бих умањио славу његових врлина. Али пошто се сва снага речи повлачи пред величином садржаја, оправдано сам и ја одлучио да прећутим, ако и знам, да ако онај који је хваљен има сведочанство од саме истине, стечена врлина се уопште не умањује слабошћу говорника. Зато што у претеривањима, онај који је изгледао слабији није смањио достојанство, него га је напротив показао још светлијим, показујући самог себе наткриљеног величином стварности.

257. – Посланица Павлу

О овоме што је речено: „Да ће разорити град и светињу заједно са вођом који долази”[216].

Ово што је речено од анђела Данилу, „Да ће разорити град и светињу заједно са вођом који долази”[217], иако мисле да је речено за неког другог, нека то тумаче како желе, јер истини не штети уопште, међутим, ако је Христос Онај за кога се говори у Светом Писму да долази, „Благословен који долази у име Господње”[218], и, „Јеси ли ти онај који долази, или другог да чекамо?”[219],

---

[216] Дан 9, 26. Слободан превод. Превод стиха на грчком језику не одговара преводу стиха на српском.

[217] Исто.

[218] Мт 23, 39.

[219] Мт 11, 3.

онда значи следеће: Не само да ће Отац да уништи све јудејске жртвенике и значајне грађевине, већ ће то да учини и Христос, кога они очекују као искупитеља. Јер пошто су много згрешили према самом Сину Цара, пострадаће од заслужених казни. Јер неће бити уништен само град, него и светилиште, то јест храм. И пази прецизност. Није рекао, „да ће бити уништен заједно са вођом", као што мисле неки, него ће „уништити Отац град и храм", у сарадњи са вођом, дакле са оним који је понижен од њих током свог првог доласка. И ако је ово нејасно, биће опет речено још јасније. Бог и вођа, то јест Христос, јер каже Витлејему: „Из тебе ће произићи вођа, који ће уништити град и храм"[220]. Дакле, иако је дело извршено од стране Римљана, гнев је био од Бога, и сведок је Јосиф Флавије, који каже: „Да се не чини услуга Римљанима, зато што нас је истребио рат са њима. Јер се ово није десило због силе њихове, него им је најузвишенији узрок дао да мисле да они побеђују". И који је био разлог? Онај грех Јерусалима према Спаситељу, који је учинио да јудејска држава падне на колена, или штавише да их је уништио. Међутим, ако Јудејци нису поверовали у ово тумачење, нека кажу, зашто сада подносе ропство које нема краја?

258. – Посланица презвитеру Атанасију

О Херимону и Евсевију.

Иако је Херимон, који мисли да је ђакон, скоро сличан неизлечивој болести, када задобије власт не штеди ништа што жели, него онима којима обећава да ће да их исцели – јер им жели да се опораве – од онога што

[220] Мих 5, 1. Слободан превод. Грчки превод не одговара српском.

изазива смрт, а на крају узрокује да болест сама изједе човека, међутим ја не сматрам њега узрочником тако великих зала, колико Евсевија који се усудио да му повери свете тајне. Јер онај који је дао семе је очигледно узрочник раста биљака.

259. – Посланица Епископу Ермогену

О учитељима, и да они треба ученицима да показују свој живот као неку мудро осликану слику, да је опонашају колико могу.

Мислим да у учитељу у сваком случају треба да постоје две вредности, чистоћа живота и способност речи, које је неко окарактерисао као скицирање дела, и то ми не изгледа као далеко од истине, како би могао да руководи учеником, и да уразумљује недисциплинованог ђака. Јер као што учитељи слова, узимајући писаљку, са великом лепотом урезују слова и дају почетницима да их опонашају колико им је могуће, тако и учитељи треба да показују свој живот ученицима као неку мудро осликану слику, да је опонашају колико могу. А ако они, гледајући не само непојмљив, него и чудесан живот, не буду подстакнути ка врлини, ову грешку нико не може да припише учитељу, који није занемарио ништа од онога што је требало да буде учињено, него само равнодушности ученика. Пошто се неки питају: Из ког разлога не спречавају страшним стварима ученике да чине преступе? Кажемо: И који је то страх од помоћника учитеља који ће да их уразуми? Ово и ако се спровело много пута, није донело резултат. Да их убеди штапом? Али се не дозвољава. Да их јавно прекори? И ово је достојно прекора. Да их удаљи из града? Али нема власт да ово учини. Да им

обећа Царство Небеско? Али ово се најравнодушнијима чини као празна прича. Да им припрети будућим Судом? Али смеју се када то слушају. Да их избаци из Цркве? Ово је лако, али после тога нема исправљања.

И заиста, ако је за њега, који је праведно кажњен, надаље свака црква била неприступачна, и љутили су се сви на онога који је донео ову одлуку, можда ће тада онај да се уразуми и да се покаје. Међутим сада, чим неко буде кажњен од њега, много пута налази излечење код другога, и друга Црква има отворене своје двери, и постоје и чувари и дарови, и промена места гоњеног постаће његова добит. Касније, то да је отеран, јер је кажњен, то не говори, него глуми да је отишао својом вољом. И ако га неко пита зашто? Измишља различите муке, и оно што изгледа допадљиво у цркви која га је прихватила. Дакле, узимајући ово неки који не живе исправно, и мислећи да то имају као оправдање и за своје грешке, преувеличавају та оправдања и сва их испуњавају речима које одговарају онима који су их исконструисали. Међутим, од свега тога кривац не постаје бољи, а за учитеља преовладава мишљење да је поган.

Зато, најмудрији мој, и угледни се учитељи наравно, мало је таквих, задовољавају да уразуме оне који греше, пошто они који су се на недоличан начин докопали ове власти – а многи су такви, сматрајући успех других својим великим несрећама – почињу да оповргавају мишљења оних који се оправдано љуте, да се не угаси зло, него да се још више распирује, о којима могу да наведем још горе ствари, међутим нећу то рећи, можда произађе нека исправка. Каква је корист од оплакивања оних који су се изгубили, док постоји могућност, колико то бар зависи од нас, да их спасемо када је то могуће? Јер они који не треба ни да припа-

дају реду обичних верника, усуђују се да се попну на учитељски трон, и мисле да су господари олтара, они који нису господари ни самих себе, а верују да ће моћи да постану вође других, они који ни сами собом не могу да владају, због којих су у Цркви ствари постале у тоталном хаосу.

260. – Посланица презвитеру Зосими

Законодавац сваке невиности и чистоте није дозволио свештеницима да тргују стварима, нити да гледају само на свој добитак, него је све законе установио у интересу верних.

Неки човек, који не само да се гнуша поткупљивања, него и потребитима дели од својих ствари, сазнавши да, пошто си узео мало рибе од неког кривоклетника, усудио си се, колико је зависило од тебе, да га ослободиш од његових грехова, јер је застењао дубоко, изговоривши ону Демостенову изреку, као што ми се чини. Јер иако ће ти ово што ћу ти рећи изгледати веома тешко, ја ћу то рећи и нећу прећутати: „Због ове речи је заслужено да га казне смрћу, да установи овај закон у ад за непобожне". Наравно, ово је он рекао испуњен болом, међутим, мени и другим присутнима није изгледало да је рекао нешта неразумно. Јер то да те умири даровима не ослобађа га кривице, већ то да поврати своје онај коме је кривоклетством учињена неправда. Наиме, немој да изврћеш нити да погрешно тумачиш Божије законе због нечасног добитка. Јер када се учини неправда, Божији закони не одређују да се свештеницима приносе дарови за покајање, него да враћањем отетих ствари човек тражи опроштај од оних којима је учињена неправда. Зато што, „И шта

свежеш на земљи", је речено за оне који греше, а, „и шта разрешиш", за оне који се искрено покају. И ослобађа се греха, не онај који ласка свештенику, него онај који умирује оног кога је обесправио. Јер ако мислиш да је ова власт дата свештеницима, да они који греше не журе да избришу своје грешке, овај ће се закон сматрати као тирански и да му је циљ једино материјална корист свештенства, и да уопште не говори о онима који су обесправљени, а они који су овенчани службом свештенства ће тако бити нечовечно свирепи, не опраштајући свима њихове грехе.

Али ово није исправно, није. Немој да обмањујеш самога себе, или још боље, немој да гураш самога себе и оне који те слушају у провалију, нити да понављаш зла Књижевника и Фарисеја, који су измишљали некакве утехе кривоклетницима због нечасног добитка, и наоружали су децу против својих родитеља, и погрешно су протумачили и оповргнули Божије заповести, него да следиш на беспрекоран и искрен начин оно што је установљено заповестима, за које је и свештени Апостол рекао следеће: „Јер ништа не можемо да учинимо против истине него за истину"[221]. Наиме, ако је кривоклетник богат и дао је принос свештенику, ослобађа се, међутим ако је сиромашан и није дао принос, крив је. Али ово не говорим само да то не чине, него се забрањује да им падне и на памет. Јер ће судија да ти каже: „Помислио си да ћу бити теби сличан?"[222]. И ко је такав? Јер онај који је наредио свештеницима да не прихватају дарове за невине, природно не би било могуће да им нареди ни да се прљају са нечасним добитком. Али ово је рекао, да би после извињења упућеног онима којима су одузете

[221] 2 Кор 13, 8.

[222] Пс 50, 21.

ствари, они који су оштећени се заједно молили и заједно постили са онима који су им згрешили, да би им се дао опроштај са неба, а да никако није имао на уму ово: „Дођите, да оставимо себи у наследство светилиште Божије"[223]. Јер су служитељи, а не учесници, преставници су, а не судије, посредници су, а не цареви. Јер иако они због својих грехова, као што је рекао Апостол, приносе жртве[224], неће моћи на самовољан начин да опросте грехове непокајанима, чак иако су богати.

Међутим, није дозволио свештеницима да тргују стварима, нити да гледају само на свој добитак, него је све законе донео у интересу верних, Онај који је желео да свештеници буду храм сваке невиности и чистоте; наравно то је предсказао велики Боговиделац Мојсије, али је то изјавио и Сам законодавац говорећи кроз Мојсија, преко кога је Јеврејима дао Закон: „Ако неко покраде остављени новац на чување, прво да врати оно што је узео, после да оде у храм, не да умилостиви свештеника, него судију"[225], и Он сам: „Примите Духа Светога. Којима опростите грехе, опростиће им се; и којима задржите, задржаће се"[226]. Дакле, ако су ову власт примили од Светога Духа, они који, са грховима који чине, је терају од себе, очигледно је да ову власт немају, него само они који помоћу Светог Духа знају који људи су достојни опроштаја, а који осуде. Међутим, пошто ово превазилази ум човеков, Утешитељ, који је учесник и заједничар суштине и славе Божије, постаје учитељ достојнима да га прихвате, за оно што људски ум не може да достигне.

---

223 Пс 83, 12.

224 Јевр 5, 1.

225 Изл 22, 7. Слободан превод. Српски превод не одговара грчком преводу.

226 Јн 20, 22-23.

261. – Посланица истом

О греховима.

Као што се и гује рађају смрћу своје мајке, тако се и грехови рађају уништењем оних који их рађају.

262. – Посланица Епископу Ираклију

Посредничка.

Дошао је теби (један) пријатељ, да остане као талац за свог оца и да му оца ослободиш из затвора. Дакле, сарађуј са њим, не због новца, већ из поштовања и доброг угледа према њему који се припремио за ову борбу.

263. – Посланица васпитачу Лисонију

Саветодавна у циљу исправног вршења власти.

Управљаћеш добро влашћу, најученији мој, ако постанеш чврст чувар правде и истовремено се удаљиш од неправедног непријатељства и поклона, и ако увек чуваш праведност у односима са људима, у очима сажаљивост, на уснама убедљивост, и да држиш, колико је могуће, чист мач, предухитравајући грехове претњама.

264. – Посланица истом

О (стиху): „Спустивши се заспао си као лав..."[227].

Иако ће изгледати чудно ово што ће бити речено, великодушност сматрам разумном мудрошћу. Јер не

[227] Пост 49, 9.

треба, када неко није уљагивач, да га окарактеришемо као хвалисавца, нити када је неко ласкавац и плашљив, да га сматрамо скромним, него само оног који чини оно што треба, али се не хвалише према свом ближњем, нити поставља самог себе изнад свих, него задржава за себе место које одговара слободнима од гордости. Зато треба да је великодушан, а не горд, храбар, а не дрзак, благ, а не понизан, скроман, али да не глуми смиреноумље, слободан, а не сервилан. Такав је био и богољубиви Авраам, који је презрео персијски плен, и варварско освојено оружје, и бивајући гостољубив био је скромнији од свих, чинећи посао робова, и удостојивши се да говори са Богом, рекао је: „Ја сам прах и пепео"[228]. Ово је заиста да неко истовремено спаја скромност и понизност и узвишеност, и ово је да покаже дарежљивост ослобођену од гордости. Они који окружују зла са именима врлина, и врлине са именима зала, и мешају све ствари, да врлина постане тешка за разликовање од зла, мислим да прогањају саму врлину.

265. – Посланица Епископу Аполонију

Да треба они који су постављени на учитељски трон и да увежбавају оне који се боре и да проглашавају победнике.

Наравно, у обичним борбама један је борац а други је проглашавач, који проглашује победнике, а у Божанским борбама установљено је да победник буде и проглашавач. Наиме, нека не мисле неки од оних који су постављени на учитељски трон, да су, уређујући борбу других, они ван борби, нити да мисле да им је

[228] Пост 18. 27.

довољно само да проглашавају победнике, него бивајући и сами борци и овенчани пристојношћу и сваком врлином, да припреме оне који се боре и да проглашавају победнике. Међутим, ако они мисле да треба само да присуствују у оба догађаја, сами себе варају и због овога ће бити исмејани од свих, и биће понижени као плашљивци, али ће бити прекорени и од Павла, који каже: „Него мучим своје тело и потчињавам га, да не бих ја, који сам другима проповедао, сâм постао лош”[229]. Ово што говори значи следеће: Нисам поставио самог себе на место организатора такмичења, нити у проглашаваче, нити се гордим због ових титула, али пошто сам се сматрао способним да победим у овом животу, и веома сам се трудио да постанем такав, прихватио сам и ову власт, и да је не бих срамотио, вежбам се у оном што одговара борцима, а да не нагињем ка немару пошто сам удостојен почасти, него показујући својим напрезањима да сам оправдано почаствован, одржавам чистим оно што ми је даровано, и да не бих себе предао удобностима, него зноју.

266. – Посланица ђакону Евтонију

О целомудрености.

Целомудреност се углавном дефинише као врлина која је супротна лудилу, а не толико у буквалном смислу да неко има „здрав разум”. И ово знају не само нехришћански мудраци, већ и Богонадахнути Павле. Јер када му је властелин рекао: „Зар лудујеш, Павле? Многе те књиге одводе ка лудилу”, одговорио је: „Не лудујем, честити Фисте, него речи целомудрености и

[229] 1 Кор 9, 27.

истине казујем"[230], разликујући лудило од целомудрености. И другима је опет написао: „Јер ако смо били у екстази, то је било за Бога, ако смо целомудрени, за вас смо"[231], разликујући и овде екстазу изван разумног понашања од тога да је човек при здравој памети. Целомудреност је дакле све што је безгрешно. И неки дају ову карактеристику пре свега апостолу Павлу, чинећи добро, јер је био најистакнутији међу људима по питању чистоте. Наиме, да би се разликовала од лудила целомудреност саопштава да је човек при свом разуму, а да би се разликовала од разврата показује уздржање и чистоту.

267. – Посланица истом

Да примери из Светог Писма не треба да се узимају у целини, већ да се изабере само оно што користи поређењу.

Знај, о света главо, да примери не треба да се узимају у целости, и да се у целости прилагођавају датим поређењима, зато што тада не би били примери, него истоветности, него ми треба да изаберемо оно што је корисно и односи се на оно за шта је коришћено, остављајући све остало са стране. И да бих представио један или два примера и да отворим начин тумачења и у другим случајевима, послушај шта каже патријарх Јаков за Спаситеља: „Спустивши се легао си као лав"[232]. Дакле Христу ћемо приписати сва својства ове звери? Далеко било. Него узимајући непобедиву и страшну

[230] Дап 26, 24-25.

[231] 2 Кор 5, 13.

[232] Пост 49, 9.

и царску особину лава, зверство и све друго слично што приличи лаву, чинећи исправно, то ћемо заобићи. И када каже: „Срешћу их као медведица којој узимају медведиће”[233], узећемо само кажњавање као својство медведице, и ниједно од њених других својстава. Тако треба да чинимо и са другим примерима, „Дај мудроме повода и биће још мудрији”[234].

268. – Посланица ђакону Исидору

Да је побожност врх врлина.

Склад врлина ствара лепоту праведности, која превазилази свако размишљање и мудрост, која постоји у руци и у бојама. Међутим, као што је у телу најтиранскидео лепоте лепота очију, тако и у души део који је достигао највећи врх лепоте је побожност. Међутим, ако сапостоји и склад врлина, лепота ће постати још лепша.

269. – Посланица Павлу

Да је јерес најстрашнија и да су бескорисни напори оних који су савладани њоме.

Пошто су они који су ширили јеретичка учења проузроковали већу казну онима који су им непромишљено поверовали, најбољи лек за оне којима је нанета штета је покајање.

---

[233] Ос 13, 8.

[234] Пр 9, 9.

270. – Посланица Епископу Лампетију

Саветодавна у циљу супростављања тешкој ситуацији грађана Пилусија.

Саглашавам се са тобом због љубави коју показујеш према граду, наиме, сматрао сам исправним да те посаветујем следеће: Да не тежиш да га повратиш оплакивањима, него молитвама. Јер ако је, као што си написао, заједно са Амонијевом смрћу замро и град, ипак постоји нада, превасходно уз помоћ и сагласност Божију, да га поново васкрснеш. Јер заиста, као што си рекао, раније је био богат добрим људима и новцем и украшен врлином, молитвама оног незаборавног епископа, а сада је пао у тако велико сиромаштво и у људима и економски и у зградама, тако да од оних који су остали у граду, неки су отишли из домовине, а други беху толико мучени по затворима да су тамо и преминули, јер онај који мисли да управља не показује никакву бригу, него живи живот пун уживања са оним што није дозвољено, трошећи храну неопходну за сиромашне за своје раскошне банкете, тргујући великим несрећама других, и не стидећи се туђих суза у тако великој потреби коју осећају због толико зала која су их спопала, нити пружа руку да им помогне. Пошто си ми писао јадикујући и преклињао си ме да му пишем, знај да је свака медицинска вештина немоћна пред болешћу овог човека. Јер иако је примио много и благих и енергичних писама, није било никакве користи од тога. Зато сам изабрао ћутање према њима. Наиме, ако можеш молитвама да постигнеш нешто за себе и за град, остављајући јадиковања, да се молиш, можда ће Бог који исцељује неизлечиве болести, учинити да се и он поврати од тако великог лудила, и град који је на коленима, или вероватно, као што си рекао мртав, да га васкрсне.

271. - Посланица презвитеру Афродисију

О исправном начину живота: Да су Божанске благодати непристрасне.

Пошто си написао: Зашто Божанска благодат не силази са Небеса свим људима, знај, чудесни мој, да ово чини пошто прво истражи намеру, и после силази. Јер иако се ради о благодати, не излива се тако једноставно, него прво испитујући мере оних који је примају, и тада се излива у толикој количини, колико има места суд вере који јој је принесен. Јер ако прво не би тражила нашу намеру, силазила би свима, међутим долази тек пошто истражи намеру, као и у случају најбољег Павла, зато каже, „Он је суд изабрани"[235], тако да једнима долази и остаје, а од других бежи, а трећима ни на почетку не силази.

272. - Посланица монаху Киру

Да је боље да неко буде трезвен а да се сматра да је пијан, него да је пијан а да се сматра да је трезвен.

Ако то што ниси заједно са њим савладан од лудила, епископ Евсевије то сматра и назива манијом, као што си написао, немој да се узнемираваш. Јер је боље да неко буде трезвен а да се сматра пијаним, него да буде пијан а да се сматра трезвеним. Јер пошто је у потпуности савладан оргијастичким лудилом, жели да сви буду луди да би избегао прекоре због безакоња која чини.

---

[235] Дап 9, 15.

273. – Посланица Епископу Аполонију

Празнична.

Камо среће да си дошао заједно са нама да учествујеш у надметању, да уживаш у примању победничког венца и да учествујеш у устоличењу. Јер једног пријатеља, који је љубитељ небеске филозофије, али је мало у наставку задремао, повратили смо саветом и подстицањем, а претходно је помогла и Божија сила. И сада прослављајући појемо победничке химне, и пошто смо то помешали са чашом говора и припремили ђаконије разума, угошћавамо пријатеље. Дакле, хајде да једеш са нама, и да осетиш радост заједно са њима, и да се веселиш заједно са пријатељима, и да поскакујеш од радости са врлином, и да прекореваш зло, у коме постоји толика бестидност, да напада још и оне који га избегавају.

274. – Посланица презвитеру Афродисију

Из *Премудрости Сирахове*,
о ономе што је написано:
„Немој да тражиш да постанеш судија”[236].

Веома се чудим, како још и веома јасне ствари многима изгледају нејасно. Јер стих: „Немој да тражиш да постанеш судија”, нема никакву тешкоћу, нити мудрост, него веома јасно виче: Јер правда постаје тешко разумљива. Јер многи, пошто им недостаје оштроумност, не могу да доспеју до звања судије, а многи други, који су се због своје оштроумности ума попели до тог звања, ипак или због богаћења или због страха или због срамоте или због пријатељства или због непријa-

[236] Сир 7, 6. Слободан превод цитата.

тельства, то изврћу. Међутим, ти се не ангажуј у таквом послу, који је веома тешко да га схватиш, али када га неко и схвати, посао судије постаје врло незгодан.

275. – Посланица Мартинијану, Зосими, Марону и Евстатију.

Да достојанство свештенства намеће додатну казну онима који више воле да живе недостојно ове почасти.

За све оно што вас скоро сви људи једногласно оптужују, заиста не знам како да вас окарактеришем, да вас назовем како заслужујете? Не остављају ме да се смирим, иако то желим, него као жаоке ми муче душу и подстичу ме да вам пишем. Дакле, жалите сами себе и покајте се. Јер достојанство свештенства намеће додатну казну онима који више воле да живе недостојно ове почасти.

276. – Посланица Афтонију

Да треба чинити оне ствари, која чине човека да се такмичи са светитељима.

Дакле, ако жудиш да изгледаш успешан у животним стварима, тражи да нађеш друге људе да те саветују, јер бих те ја одвратио од садашњих саветодаваца, пошто крију у себи не само непотребне него и опасности које нас наводе на пропаст и које се завршавају смрћу. Међутим, ако желиш да напредујеш у Божанским стварима, ја, и да ме ниси позвао, бих ти дао свој савет, мада не кажем да сам позван да то учиним. Дакле, ако желиш да светлиш и да будеш убеђен у моје мишљење,

изгледај да чиниш оно што те припрема за такмичење са светитељима. Јер је њима реч о овоземаљским стварима била кратка, а о стварима после нашег одласка са овог света веома дугачка, и све су то учинили стремећи небеском циљу.

277. – Посланица презвитеру Павлу

О ономе што је написано за властелина: „Да тежиш правди на праведан начин"[237].

Оне људе који започињу врлином и завршавају у злу, да им не завидиш и да их сматраш напаћенима. И ово су они који почињу од заштите сиромашних, и завршавају својим богаћењем, које оповргава закон Божији који каже: „Да тежиш правди на праведан начин"[238]. Зато што не треба, наоружани праведном бригом о сиромашнима, да ускрате сиромахе, због којих су и преузели бригу, и да присвајају оно што припада сиромашнима.

278. – Посланица презвитеру Јераку

Зашто је осуђен Фарисеј који се погордио[239], а Јов, који је рекао са великом искреношћу више и веће ствари, је похваљен[240].

Кажеш да се чудиш и да си изненађен, како је осуђен Фарисеј који се погордио, а Јов, који је рекао

---

237 Пнз 16, 20. Слободан превод стиха. Српски превод не одговара грчком преводу. Српски превод: „Сасвим иди за правдом..".

238 Исто.

239 Лк 18, 10.

240 Јов 42, 10-17.

више и веће ствари, је похваљен. Послушај дакле укратко, јер не бих могао на други начин да ти објасним. Првог, то јест Фарисеја, нико није наговарао, нити га је наљутио, а он погордивши се и мислећи да је најмудрији у целој васељени, оправдано је осуђен, зато што је патио од гордости. А онај који када живи у изобиљу крије своје подвиге, а када су га оклеветали то говори, да би се ослободио неправедних оптужби, као што је учинио незаборавни и виши од сваке похвале Јов, налази се ван сваке оптужбе, јер се кривица враћа онима који су га неправедно осудили. Јесте и изгледа хладно, то да хвалиш самога себе, и стварно тако и изгледа, када ништа не изазива потребу за тим. Међутим ако неко, слушајући оно што није истина, нежељено ступа у такав разговор, и кривица се приписује онима који су изазвали неопходност одбране. Зато је и одлука Божија да не прихвати молитву онога који је оправдао самог себе а да га нико није изазвао, и осудио је све друге, и није поштовао ни цариника који је био присутан, а Јова, који је из неопходности натеран на ово – јер шта су његови пријатељи изоставили од свега онога чиме су могли да га изазову – њега је овенчао са највећим похвалама.

279. – Посланица Петру

Утешна.

Као што и стручњаци међу лекарима на почетку болести не дају лако лекове, зато што изненадно кретање елемената течности разводњава дате лекове, него остављају болести да се мало смире, па тек тада настављају са лечењем, тако исто и када се жалост нађе на највишој својој тачки, не треба да прекоревамо оног

који је опијен жалошћу, наравно ако не заборавимо разлог, да делујући тако као да мелем учинимо бескорисним, него треба да мало жалимо заједно са њим, и сачекамо још мало да се стиша бол, и тек тада ћемо да наставимо ка терапији. Баш зато сам и ја дошао некако касно да помогнем твојој терапији. Поврати се дакле, пријатељу, од незадрживе туге, мишљу да нити си једини нити си први који је ово пропатио, него да је то општа болест, и како год и ми ћемо корачати истим путем, да дамо реч за наша дела.

280. – Посланица ђакону Евтонију

Да је немогуће да љубитељи врлине немају непријатеље, међутим, може да се то непријатељство користи за добро.

Да је немогуће да љубитељи врлине немају непријатеље, мислим да је истина, међутим, могуће је да се непријатељство користи за добро. Јер ако они који филозофирају не чине грешке, сами себи користе, а од непријатеља се бране, међутим, ако они чине прекршаје, чине корист непријатељу. Јер много пута, клевета која је изречена против нас, излечила је болест наше душе за коју нисмо ни знали или смо је занемарили. Дакле, они који напредују у животу требају или истинске пријатеље или ватрене непријатеље. Јер први са својим саветима, а други са својим оптужбама нас спречавају да грешимо. Међутим, пошто је сада пријатељство тихог гласа, или још боље речено је остало без гласа да говори са искреношћу, са исходом да брбљање и ласкање буде веома гласно, а савет и опомена нечујни, треба истину да чујемо од непријатеља, и да се исправљамо.

281. – Посланица истом

О ласкању, (и) да мудри људи треба да избегавају да ласкају, и да им се ласка.

Сматрам да не постоји ништа неподношљивије од ласкаваца, који, аминујући сваку реч богатих, се куну, да је најбоље било шта чему би богати изабрали да се диве, чак и нечему од најнеразумнијих ствари, међутим, оговарају колико год брже могу, чак и ако богати настоје да осуде и саму врлину. Они који су мудри треба да избегавају да ласкају и да им се ласка. Зато што обоје – да оставим по страни подсмех људи – изазивају и неизлечиво зло и неподношљиву казну.

282. – Посланица политичару Архондију

О непокајаности Евсевија, Мартинијана, Зосиме и Марона.

Знам веома добро, да ако те питам: Ко је од нас двојице мудрији, ја, или Павле, ово ћеш питање сматрати знаком моје уображености. Како дакле, оно што није успео он, тражиш да постигнем ја? Јер ако је поред њега, неуморног делатеља на њиви Господњој – да занемарим сваког за кога је осећао пламен да га пече[241] – и народ Галата је био привучен да нагиње ка Јудаизму, и хришћани из Азије нису обраћали пажњу на њега, и лажни апостоли су против њега водили суров рат, и нико га због свега овога не осуђује, већ га овенчава победничким венцем због његовог става, из ког разлога ме ти осуђујеш, због тога, као што кажеш, јер сам подстицао многе на врлину и убедио сам их, и многе сам отргао из канџи зла,

[241] 2 Кор 11, 29.

али Евсевије и Мартинијан, као и Зосима и Марон нису били убеђени мојим саветима? Међутим пази, можда мислећи да осуђујеш мене, привучеш на себе подсмех због глупости безумља, јер не знајући закон слободне воље, пребацујеш кривицу оних који нису били убеђени на оног који их није убедио.

283. – Посланица схоластику Теодосију

О неумереној радости.

Када је цар Јевреја Језекија, видео да побеђује против Персијанаца, и то на начин који је изнад сваког чуда, и виши од сваке људске силе и наде, баш тада је нападнут од болести, да се трептаји душе зауставе, и да га не приморају да превазиђе границе које је требао, и да чињеници победе не би следио рат због сујете. Дакле, ако је и твојој генијалности дошло изобиље више од онога што си се надао, немој да кажеш, нити да учиниш нешто неприкладно, него да ограничиш своју неумерену радост, зато што она много пута штети више од туге.

284. – Посланица Епископу Теопемтију

О стиху: „Ако је могуће, колико до вас стоји, имајте мир са свим људима”[242].

Од свих људских добара предуслов и основа је слога, и не треба ником дати повод за рат и свађу. Међутим ако видиш да се побожност штети или да се слаби обесправљују, да не волиш више мир него истину, него

[242] Рим 12, 8.

да стојиш храбро, борећи се против греха до крви. Јер је због тога речено од Апостола оно што си желео да сазнаш: „Ако је могуће, колико до вас стоји, имајте мир са свим људима". Зато што постоје ситуације када ово није могуће, као када бива борба за веру, као што сам рекао горе, или када борба настаје због оних којима се чини неправда. И зашто се чудиш што ово другим људима није свугде могуће, када је и за мужа и за жену, који чине једно тело, дао ово решење, говорећи: „Ако ли се онај који не верује раздваја, нека се разведе"[243].

285. – Посланица истом

Слично.

Ја нити сам безгрешан, нити тежим да имам безгрешне пријатеље зато што (их) нећу наћи, него оне који имају многе и веома велике врлине, и малобројне и веома мале мане, њих прихватам као своје другове; а оне који живе у супротности са овиме што сам рекао, нити их убрајам у пријатеље, нити их одбацујем. Наравно, не обухватам их, да не би донели лош глас мом друштву, зато што сви уобичавају да расуђују о људима по онима са којима се друже, али их и не одбацујем, остављајући им добру наду. Прве користим као пријатеље и саветнике, а са другима природно не ратујем, него им упућујем могући мир старајући се да применим апостолску заповест: „Ако је могуће, колико до вас стоји, имајте мир са свим људима"[244], и њих подстичем да живе далеко од зла, и да се посвећују врлини. И ако они схватају мој савет (као) повод не-

[243] 1 Кор 7, 15.

[244] Рим 12, 18.

пријатељства, изазваће ми велику тугу тиме да немају користи од савета, а не због тога што ратују са мном.

286. – Посланица Илији

О празничном поретку свих ствари током доласка Сунца Праведности.

Када се са неба појавило Сунце Праведности овде због спасења људи, баш тада, као нека плима и осека ствари, преместило је све ка побожности. Јер је све било лишено празничног лепог понашања, и гордећи се због имена празника, које људи нису поштовали због злих дела, променили су се у натприродни празник, и научени су да сматрају побожност за истинити празник, посебно када им богослужи врлина, као једна беспрекорна свештеница.

287. – Посланица презвитеру Вонту

Да мудра душа, која доноси у своја чула карактерне црте врлине, уништава наде оних који желе да покваре њену лепоту.

Као мудра жена, која стављајући на своје лице карактерне црте чистоте, спречава очекивања оних који је гледају развратно, тако и мудра душа, која доноси у своја чула карактерне црте врлине, уништава наде оних који желе да покваре њену лепоту. Јер ко, гледајући ово око да је помешано благошћу и слободом, ће се усудити да му приђе? И ко неће помислити да је један језик који је храм скромности, неприступачан његовом развратном начину говора? И ко такође, гледајући друга чула како су органи врлина, неће се упла-

шити да их саветује супротно? Дакле и ви, племенити изданци пријатеља лава, чувајте себе неприступачним према штетним дружењима, да би сте увећали славу и своју и вашег оца.

288. – Посланица Ниламону и Ниламону

Да се на телу отискују невидљиве карактеристике страсти душе.

Иста имена су вам дали родитељи, а идентичност начини вашег понашања. Јер сте ово прво добили од оних који су вас родили, а ово друго сте стекли вашим делима, која, ако би их људи видели да се изражавају у најбољим делима, био бих пресрећан, али пошто сам видео да се изражавају ка супротним стварима, веома сам се много растужио. Јер бестидно око и потиљак затегнут, стално кретање обрва и нервозан ход, и чињеница да не црвените ни због једне од срамотних ствари, показатељ је најгоре душе, која невидљиве карактеристике страсти отискује на телу.

289. – Посланица најсветлијем Теодору

О Исусу Навину. О великој мудрости Мојсијевој, да ниједног од својих синова није изабрао у односу на врлину Исуса Навина, и да не треба царство или друга власт да се даје својој деци, него само ако је њихово васпитање одговарајуће за вођство.

И у многим другим стварима се дивим богољубивом Мојсију, али посебно у овоме, јер бивајући изнад сваке страсти, постао је јачи и од природне привржености

према својим синовима. Јер имајући два сина, који су се родили од њега, али нису постали ревнитељи врлине свога оца, ниједнога није поставио за наследника вођства, него онога који је био одговарајући својом врлином, а не својим пореклом, одабирајући врлину у односу на природну повезаност, која је много пута слепа код расуђивања шта је најбоље. Јер они који мисле да власт треба да се преноси са оца на децу су слепи према истини. Награда има узрок у врлини, а не у роду. Не треба ни син цара, ако је недостојан позиције, да се сматра као достојан, него онај човек који има царску душу и може да смести у себе науку владања над народом. Ово је показало светлим благог Мојсија, који ни свог брата није поставио у свештенство чинећи му услугу. Јер онај који није сматрао достојне тако велике части ни оне који су изникли из његових бедара, већ је победио тиранску силу природе, не би било могуће да учини ни рођеном брату такву услугу да га постави за првосвештеника, него једино сагласно Божијим заповестима. Зато и они који су изразили свој гнев против њега и мислили су како није хиротонисао свога брата одлуком Божијом, него судом непотистичког размишљања, кажњени су неуобичајно строгим казнама. Зато је једне прогутала земља, а други су постали жртве небеског огња[245].

290. – Посланица ђакону Херимону

Саветодавна.

Иако Евсевије, као што си ми написао, чинећи споразум са злом, ратује са врлином, бивајући са једне стране брз да пређе из оговарања у махинације, а са

[245] Лев 10, 2.

друге спреман са недоличним подозрењима да потврди самога себе, и у кажњавањима оних који греше је неумољив, а најлењији је да награди врлинске људе, међутим, ти немаш право да га исмеваш, јер као што говоре, чиниш исте ствари заједно са њим, да не кажем и још горе. Дакле, или немој да чиниш такве ствари, или немој да исмеваш оне који их чине. Можда му се ово дешава јер то заслужује, зато што је тебе таквог рукоположио, тако да није избегао казну за то дело. Јер онај који је отворио уста која су била затворена црквеним законима, не на начин на који је требало, отворио их је, као што изгледа, против себе самога, и мислећи да је наоружао брбљив језик против оних који напредују, наоружао га је против себе самог.

291. – Посланица Герману

О онима који скромношћу и уздржањем постижу светле победе, и о онима који су тирански савладани варварским страстима тела и узвисују се због својих варварских победа.

Онај који се целомудреношћу и уздржањем јуначки бори против уживања која многима изгледају да су непобедива, имајући душу слободну од сваке срамотне страсти, треба да се украшава великим и светлим победама, а онај који је потпуно савладан поменутим уживањима и тиранишу га варварске страсти тела, он ми изгледа да је и глуп и поробљен. Јер због страшљивости и страха од већих зала – иако је парадоксално то и казати и чути – мисли како је храбар. Наиме, уплашивши се ропства, ратује или против самога себе или против своје деце.

292. – Посланица презвитеру Данилу

Да велика опасност виси над оном душом која се усуђује да изврће и да погрешно тумачи Свето Писмо.

Онај који се бави светлим задатком и покушава да протумачи смисао Светог Писма, треба да има свој језик пристојан и јасан, а мисао побожну и чисту, и њих да следи, а не да иде испред њих, нити да оцењује смисао Светог Писма да би га на силу усагласио са својом вољом. Јер онима који се дрзну да Га изврћу и погрешно тумаче њих чека највећа опасност, која се односи на њихову душу.

293. – Посланица презвитеру Ниламону

О пијанству.

За проучавање физичких феномена немам (неко) посебно интересовање, али да те не ожалостим, пишем ти, да због разлике у физиологији тела, неки од оних који се опијају постају бледи и разјарени, а други црвени и плаховити, или због помућености ума, јер се крв поново вратила у дубину и напустила је бледожуту површину лица, или пошто је кретање крви вратило топлоту дубине на површину коже. Међутим, или тако, или због другачије физиологије тела, ум може, као најбољи водич, или да не допусти да се страст уопште покрене, или ако се покрене, да то промени у хармонију и благост.

294. – Посланица Петру

О нечасном добитку, и да је веома тешка штета од овога за садашње и будуће ствари.

Бестидни Јудејци, који никада нису претрпели ропство које није имало крај, осим оног после распећа, не знам зашто не прихватају да препознају своју прелест, и иако све ово потврђују и Свето Писмо и саме те ствари, они то ипак одбацују. Њима је дозвољено да лутају по околним земљама да опевају велике несреће рата, и тумарајући по целом свету као поробљени и бичевани, да виде да свугде цвета симбол Распетога. О овоме само толико. Онима који се усуђују да чине зло сирочићима, говорим ово, да Цар над царевима и Господар над господарима каже: „Роб Навуходоносор", и, „слуги свом Давиду"[246]. Једног назива тако само због његовог царског угледа, а другог и због његовог живота. Њега радује да га називамо Оцем сирочади и Судијом заштитником удовица. За оне који се налазе високо користи име деспотије, а за смерне име старатељства. Зато што прве уверава да је Господар, а друге да је Отац.

Дакле, нико да не чини неправду сирочету, помисливши на Оца, нити да малтретира удовицу, имајући на уму Судију, нити да отима од неког другог из похлепе, сањајући непристрасног Судију. Међутим, ако је неко лишен мудрости, гледајући само садашње ствари и бивајући слеп за будуће, мислећи да су отимачине добитак, нека чује, да и овде много пута похлепе у себи крију опасности, и не лишавају човека само ствари које поседује, него (му) одузимају и саму душу. Јер није сваки добитак нешто најбоље, него само онај који сапостоји заједно са добром, а када добро недостаје, корача пра-

[246] 2 Сам 3, 18.

во у велике несреће. Јер као што у лову, то да погодимо је нешто добро, а то да промашимо је боље, наравно ако прво буде без опасности, а друго са тиме да ћемо пострадати нешто зло, тако је и са добицима. Јер нам нечасни добици натоварују срамоту и завештавају нам опасности, наравно ако произилазе из похлепе, међутим ако богатство можемо да стекнемо на праведан начин, то треба да покушамо. Међутим, ако неко каже: Ко не би хтео да узимајући постане богат? одговорио бих му: А ко би изабрао богатећи се да пропадне? Јер то да неко жели добитак од онога у чему постоји опасност, није добитак људи који теже да стекну богатство, али добитак који проузрокује бешчашће и велике несреће, јер једни добици имају срамотно порекло, а други опасну похлепу. Дакле, или за садашње или за будуће ствари, сматрајући веома великом штетом сваки добитак на зао начин, нека свом силом избегавају неправду.

295. – Посланица Херимону, Зосими и Марону

Да је душа бесмртна.

Немојте, најдражи моји, мислећи да се заједно са телом гасе и душе, да грешите без страха, са утиском да нећете бити кажњени, али сазнајући истину од Судије Христа, да су душе бесмртне и да ће им бити праведно суђено, појте ове стихове као рефрен, јер каже: „И не бојте се оних који убијају тело, а душу не могу убити"; ово је сведочанство које није могуће оповргнути, да је душа бесмртна, „него се бојте оног који може и душу и тело погубити у паклу"[247]. Ово је неоспорни доказ и васкрсења и пакла. Јер одлуку Творца треба да сматрамо чвршћом

[247] Мт 10, 28.

од сваког доказа. Међутим, да су и у Старом Завету истакнути и славни људи знали за бесмртност душе, послушајте три младића у пећи који говоре: „Благословите, духови и душе праведника, Господа"[248]. И заиста су достојни поверења они који се нису уплашили тиранина, него су, показавши велику веру, посрамили и огањ. И онај који је видео Серафима, повикавши: „Ко ће да вам објави да огањ пече?"[249], шта друго проповеда, него пакао и бесмртност душе и поновно оживљавање тела?

Наиме, немојте да сматрате митовима речи које су вам отпојане из Светог Писма, него се повратите са лошег пута. Јер је (то) могуће све док се још налазимо овде. Јер Бог не жели смрт грешнику, него да се врати са лошег пута и да живи вечни живот[250]. Јер ако доспемо до Његовог лица са исповешћу, дакле ако пре Страшног суда све грехе исповедимо добрим делима, бићемо помиловани на Страшном суду. Јер одлуку Створитеља, као што рекох, треба да сматрамо чвршћом од сваког другог доказа.

296. – Посланица презвитеру Агатону

Како треба да се разуме оно што је речено Аврааму: „Умножићу веома семе твоје"[251].

Бог је обећао Аврааму да ће његови потомци да личе на звезде небеске и песак морски, објављујући да ће се неки од њих истицати као пророци и праведни апостоли, и сви они који су им поверовали и истакли су се својим делима, за које је Спаситељ рекао: „Нека

[248] Дан 3, 86. Слободан превод стиха. Навод броја цитата није исправан.

[249] Ис 33, 14.

[250] Јез 33, 11.

[251] Пост 16, 10.

засија светлост ваша пред људима"[252], а Апостол: „у коме светлите као видела на свету"[253], док су неки поробљени земаљским и ништавним стварима, као нестабилни и привучени од сваког ветра, и биће понижени, урачунавши се као бесплодни морски песак.

297. – Посланица Павлу

Саветодавна у циљу помирења бивших пријатеља.

Ако се бивши пријатељи посвађају, али имају намеру да се помире, зло је мало, међутим, ако то чине да би тврдоглаво остали у свађи, зло је много веће. У сваком случају, у којој год ситуацији да се налазе, покушај да их што брже помириш, можда ће време учинити помирење тежим.

298. – Посланица истом

О ономе што је написано у закону: „Сиромаха не помилуј на суду"[254].

Онај који чини злоупотребу свог сиромаштва и бави се туђим стварима, не само да не треба да буде помилован, већ је достојан и мржње. Јер уместо да живи у миру и да преклиње, планира злочине. Баш зато је извор праведности одредио да сиромашан не буде помилован када му се суди, наравно, он жели да

---

252 Мат. 5, 16.

253 Фил. 2, 15.

254 Изл 23, 3.

сиромаху буде учињена милост, али му истовремено забрањује да клевета. Јер ако, остављајући изглед просјака, се усудио да узме улогу тужиоца, тада нека правда влада над оним који одлучује. Јер онај који је оптужен и победио је на суду, има право да помилује оног кога је победио, међутим, господар одлуке (судија) нема права да нанесе штету правди.

299. – Посланица Епископу Теони

Да само Бог може да исцели неизлечиве болести.

Иако је истражено и ово истинско зло Зосимово, као што си написао, и закључак је да је страшно, и упоређујући га са другим људима налази се страшнијим, због тога што он ни не зна да болује, чиме га чини најгорим случајем зла, тада зашто ме узнемираваш, као да могу да исцелим неизлечиву болест? Зато што она има потребу само за Богом, који Једини побеђује и страсти и свако зло.

300. – Посланица Петру

О храбрости Павловој током његових беседа.

Веома се дивим храбрости незаборавног Павла, који још и кад је био осуђиван је јавно говорио пред мноштвом, а када је био осуђиван, поучавао је. Јер је карактерна црта учитеља да говори као онај који има власт, међутим, када му се суди, да мери своје речи сразмерно околности. Међутим, Павле је корачао супротно, јер је имао у себи дарователља и господара мудрости.

301. – Посланица политичару Архондију

О истим стварима, али које се не изговарају са истим нагласком.

Изгледаш као да не знаш да исти глагол, иста именица и иста реч, некада се не изговарају са истим нагласком, па некад дају плод размишљања, а некад плод гнева.

302. – Посланица Алипију

Посредничка.

Твој пријатељ је стигао тамо да заустави оне који су осуђивали малодушност коју је он причинио теби. Зато што је дошао да покрије не само садашњу љубазност, него и да угаси непријатност која је претходила. Да га прихватиш широм отворених руку.

303. – Посланица граматику Агатодемону

Да гнев не треба да претходи размишљању.

Иако је некима, који ти можда ласкају, одговор изгледао да је био производ размишљања а не гнева, мени изгледа као да је плод дрскости или безобзирности. Зато те саветујем да испред гнева ставиш размишљање, и тако и да говориш и да пишеш. Јер ако гневу дозволиш да претходи размишљању, све ће побркати.

304. – Посланица ипођакону Теофилу

О доброј репутацији блаженог Тимотеја.

Наравно, то да је искуство дружења са блаженим Тимотејем превазишло и саму добру репутацију коју је уживао, и био је виши од свог угледа када се појављивао, то знају сви који су били достојни дружења са њим. Међутим, и ја бих желео да могу да говорим тако много, колико и желим, и мислим да у ово не сумња нико. Међутим, пошто је лако желети, али је теже да постигнеш или да постигнеш барем оно што привремено желиш, ја ћу заћутати, међутим, ти од свега што добро знаш, немој да заборавиш да исплетеш хвалоспев за њега.

305. – Посланица чтецу Петру

О великим несрећама Јудејаца и њиховом расејању по целом свету.

Када су непобожни Јудејци били ускраћени савезом са анђелима, пошто су учинили ону сведрску разјареност против Владике, тада дакле, пошто су били предати штитовима Римљана, толико много их је заробљено, да они који су их видели нису веровали да је неко уопште и убијен, и толико је било убијених, да су се сви двоумили да ли је неко уопште и заробљен. Јер када се лудило окренуло против њихових сународника, постајали су блажи, међутим, када се њихово лудило окренуло против Владике Христа, пошто су учинили неопростиви грех, предати су потпуној пропасти. Јер су једни постали жртве огња и гвожђа, други глади, а они који су преостали, спасили су се да оплакују тужним песмама велике несреће рата, и кружи-

вши као јадни робови по целом свету, да гледају свугде како цвета симбол Распетога.

306. – Посланица Епископу Кирилу

Да је неписани црквени закон онај свештеник који се влада (по) законима.

Као цар, када влада по законима, постаје живи закон, тако и свештеник, када се влада по законима, постаје неписани црквени закон.

307. – Посланица војнику Исаији

Да свако по самом себи износи своје мишљење и о другим људима.

Као што искрени и ватрени љубитељи скромности из своје незлобивости изражавају много пута мишљење о чистоти других људи који нису такви, и мисле како нико није развратан, тако и они који су разјарени убодом бестидности – један од којих, као што кажу, си и ти – из своје жеље за уживањима, закључују да су такви и они који у стварности нису такви. Зато што свако по самом себи износи своје мишљење за друге и о другим људима.

308. – Посланица председнику општине Амонију

О будућем суду.

И време одржавања ове светковине, потврђујући само себе, је украшено лепотом природе. И да оставим пролеће душа, које цвета после зиме греха, нити

је пролеће тела остало ван овог чуда. Јер после зимског невремена долази као друго, а испред летње жеге, да покаже, да онај који се ослободио од грехова зиме, ако не одржава пролећно и цветно стање у себи, биће предат огњу суда. Јер као што по некој нужности после пролећа долази лето, тако ће после злотрпљења свакако доћи суд.

309. – Посланица презвитеру Мартирију

О смиреноумљу.

Ако желиш, пријатељу мој, да покажеш своје велике подвиге, немој да си горд, и тада ћеш их показати још већим. Немој да мислиш да си учинио нешто велико, и тада ћеш бити још славнији. Јер ако грешник, мислећи да је то што стварно јесте, постаје праведан као и цариник, како онда праведник, сматрајући самог себе грешником, неће бити још поштованији и славнији? Ако је захвалност грешнику донела победнички венац јер није показао смиреноумље, већ је само рекао истину, како смиреноумље неће праведнику исплести безброј победничких венаца?

310. – Посланица схоластику Петру

Да зле ствари чинимо и ако нас нису њима учили, а добре ствари не чинимо иако смо њима учени.

Наравно, многи – јер није исправно да окривимо све људе – чине зле ствари иако их не уче, а добре, ни када се уче их не чују, али ове прве ствари, које одишу на каз-

ну, чине их сами, а друге, које доносе победничке венце, не чине их чак ни када су приморани. А зле ствари чине а да уопште пуно пута немају ни лоше примере, а ове добре, чак иако гледају добре примере, одмах их одбацују. Толико много се удаљавају од имитирања добрих примера. Због чега пишем ово можда то не знаш. То пишем јер си исмевао живот Зосиме и Марона.

311. – Посланица презвитеру Данилу

Да крај борби чини почетак победничких венаца.

Мудри презвитер Евстатије, због Божанске мржње према злу, и притиснут због истог имена са проклетим, као што знаш, Евстатијем, и желећи да промени своје име, отишао је из овога живота. Јер да кажем, да је умро, можда није исправно. Јер упокојење врлинских људи, један од којих је био и он, је крај тужних ствари, а почетак добрих. Јер крај борби је постављен за почетак победничких венаца.

312. – Посланица ђакону Паладију

Пријатељска.

Душа моја, пријатељу, има неку склоност да верује веома великим успесима, а да не верује у велике грехове. Јер похваљујем оне који приповедају подвиге других, а укоравам оне који приповедају туђе грехове, наравно ако могу, међутим ако не, њих заустављам растужујући се. Ако сам укорио и твог непријатеља пошто је изустио против тебе ствари које се не говоре, немој да захваљујеш мени, него Богу, који ми је

даровао ову прилику, и покушај овим што чиниш да га прекориш. Јер ћу ти ја тако дуговати услугу, ако не будем прекорен због тебе, него због речи истине коју сам изговорио.

313. – Посланица ђакону Лампетију

О доласку Цара Небеског.

О доласку Божијем знај, о, самоникла статуо мудрости, да је победоносни Цар Небески, који је учинио Свој долазак овде због спасења људи, потчинио све што је грешно као варварско, а после победе се сажалио на њих као на своје укућане.

314. – Посланица схоластику Петру

О праведном господару и законодавцу.

Човек који не само да брани оне којима се чини неправда, него се и стара да им нико не чини неправду, он ће исправно бити назван не само делотворним господарем, него и мудрим законодавцем, зато што једно чини снагом господара, а друго душевном промишљеношћу.

315. – Посланица васпитачу Лисонију

О томе ко треба да буде непристрасан судија.

Онај који ни због услуге, ни због неповољних услова, нити због мита не изврће правду, он је и најбоље мерило правде, и правичан судија оних који су осумњичени на суду.

316. – Посланица презвитеру Јераку

„Даје мудрост мудрима и разум разумнима”[255].

Ово што је речено код пророка Данила, „Даје мудрост мудрима и разум разумнима”, то је више рекао за себе. Зато што не само што му је царев сан, који он који га је видео није могао да објасни, открио Бог, него му је показан и разлог због чега се појавило то виђење, као и његово тумачење. А разлог су биле цареве мисли у сну. Јер пошто се, као што је било логично, правио важан због победа, јер није само извојевао светле победе против других народа, него и против Јудејаца, који су се хвалили да су им учињена многа добра дела, и у Египту, и у пустињи, и у Палестини, помислио је, као што је било логично, видевши многа царства која су угашена – јер беше скончало и царство Асираца – можда се деси и њему нека промена. Виђење се појавило следујући царевом виђењу. А пророк је опет прво испричао оно што је цар мислио, да би од општеприхваћених ствари постале достојне поверења и скривене ствари, и да тумачење буде лако прихватљиво. Тако је и цар прихватио оно што је речено. Не само да му је рекао оно што је имао на свом уму, помисливши да је истинито оно што говори, него се можда присетио виђења, и вратило му се у сећање због тачности ствари које је Данило рекао. И о овим стварима само толико.

И ако је сада ово рекао и о другим људима, мислим да „мудрима”назива оне који су задобили страх Божији јер каже: „Почетак је мудрости страх Господњи”[256], и „познаваоцима промишљености” карактерише оне

---

[255] Дан 2, 21.

[256] Пр 1, 7.

који познају закон Божији. Јер ако се удаље од преваре идола, следиће небеске објаве и стећи ће знање неисказивих тајни. Зато каже: „Даје мудрост мудрима", даје Божанску благодат онима који га се плаше, и „разум разумнима", дакле онима који прибегавају са промишљеношћу Њему који може ово да им открије. Или такође, даје мудрост онима који воде сами себе мудрошћу, и разум онима који гаје промишљеност, да би слободна воља привукла благодат, и да се не мисли како се даје случајно. Јер сразмерно припремама долази и благодат. Или још, ово је пророковао пошто су и многи од нехришћанских мудраца и разборитих људи, приближивши се Божанској проповеди, требали да пожњеју праву мудрост и праву разборитост.

317. – Посланица Теону

Да је људе привлачила не само снага проповеди, већ и живот оних који проповедају, а који је сагласан са проповеди.

Не само снага проповеди, чудесни мој, већ и живот оних који проповедају, и то онај који је сагласан са проповеди, је привукао људе. Јер ко би поверовао људима који једно говоре а друго раде? Јер ако су сада многи, који су били укорењени у вери, не само да су потрешени због живота учитеља, него су постали ишчупани из корена, ко би поверовао црквеној власти ако не би видео да јој живот иде у корак са оним што је речено? И све то у тренутку када заповеда да се људи удаље од богова и обичаја својих отаца, и са једне стране да мрзи богатство и раскалашност и уживање, а са друге да пригрли нестицање имовине и пост и чистоту, и да се припреми за свакодневне смрти?

318. – Посланица ђакону Исидору

Да ништа не постоји јаче и тиранскије од врлине.

Ништа није снажније од врлине, имењаче, нити ништа тиранскије. Зато што она прекорева промене ствари, не прихвата да буде контролисана од њих, него намећући све узде дужности, усмерава и води човека тамо где она жели.

319. – Посланица Епископу Асклипију

Да суд треба да следи злочинима, и после прекора да следи вера.

И немој да се чудиш ако у Евсевијевој анархији – као што си написао, јер си оправдано његову власт назвао анархијом – пре грехова претходи казна, и казне пре прекора. Јер је он биће бесмислености, и стран свакој праведности, и не оклева да узнемирава правду. Наиме, тако не треба, него да суд буде на основу злочина, и после прекора да следи прихватање, и последња да се изда коначна одлука, која ће одредити величину казне сразмерно природи прекршаја.

320. – Посланица истом

Како треба да се разуме оно што је написано у *Пройоведнику*: „Не буди сувише праведан”[257].

Пошто си желео да сазнаш, са којим смислом је ово речено: „Не буди сувише праведан”, мислим да има

[257] Проп 7, 16.

двоструко значење. Или значи да не будеш веома строг судија, него да то превазиђеш добротом. Зато што је праведно да ти не чине неправду, а то да подносиш неправду је филозофија. Или да корачаш средњим путем врлине. Јер претеривања и недовољности у врлинама, удаљавајући човека са исправног пута, завршавају у греховима. Да ка овоме тежи најмудрија поука, то ће потврдити следеће. Јер каже: „Не буди ни сувише мудар, да не би био изненађен поразом"[258]. Ово или је украо неко, као што верујем, од седам генијалних мудраца, или је дошао до истог закључка јер је крађа присвајање туђих ствари, а коинциденција случајна сличност ствари, па је неки мудрац рекао: „Мера је најбоља у свему"[259]. Други опет, парафразирајући ово је рекао: „Ништа сувишно". И не само у врлинама, већ можемо да видимо да исто важи и у побожности. Јер побожност, баш зато што се налази између непобожности и сујеверја, одбацује обоје.

321. – Посланица истом

Да су врлине средине ствари.

Пошто си желео да сазнаш како се врлине налазе у средини, знај, да се пристојност налази између простодушности и злочиначког деловања, племенитост између раскалашности и тврдичлука, великодушност између уображености и скрушености, а храброст између дрскости и плашљивости. Дакле, треба да избегавамо крајности, и да тежимо срединама.

---

258 Исто.

259 Клеобул који је живео у 6. веку пре Христа.

322. – Посланица презвитеру Мартинијану

Да не треба тражити богатство, оца злих ствари, већ врлину, која нас ослобађа од свих зала.

Немој да тражиш богатство, пријатељу, које је отац сујете, и родитељ надмености, снабдевач телесних уживања, творац сваког зла, онај који отима човека од љубави према Богу, него тражи врлину, која ослобађа од сваког зла. Иако садржи зној и муке, немој да је због тога избегаваш него управо због тога да је пригрлиш, размисливши да и у другим стварима, оно што се стекло зној ем и мукама, иако је мало је веома вољено, а оно што се стекне чистом срећом, је безначајно, иако би било велико.

323. – Посланица презвитеру Зосими

Посланица добре наде.

Пошто савети нису постигли ништа, зато што се твоје лудило у односу на зло показало јачим од исправљања, окрећем се опет жељама. Дај Боже да се удаљиш од лудила и стекнеш разборит ум.

324. – Посланица монаху Стратигију

Да љубитељи врлине и мудрости не престају да пале у себи овај Божански пламен.

Они који жуде врлини и заробљени су од мудрости, имајући незаситу жељу, не престају да пале у себи овај Божански пламен, мислећи да је ово истинско дело, а сва друга да су споредна. Дакле, њима изгледају мале

ствари оно што се од других сматра да су велике, исмевају оне ствари око којих се сви боре и ниподаштавају оне ствари ка којима сви чезну, и стреме само божанским стварима. Пошто ти више волиш да се нађеш на овом месту, бићеш исправан ако око душе држиш будним.

325. – Посланица Серину

О узурпаторима заједничког новца.

Веома се чудим како су у прошла времена ученици Божанске речи давали свој новац за заједничку добробит, а сада неки од учитеља речи – јер не би било исправно да их осудимо све – се усуђују да присвоје заједнички новац. Јер су овом глупошћу учинили и оне који имају обичај да доносе плод, да се умртве. Јер је потребно полагати блага Цркве у захвалност немоћних, а они управо ово не дозвољавају да се деси.

326. – Посланица истом

О ризници за сиромашне.

Ако се свештеници, и они због којих се врши свештенство, баве истим стварима, ко ће умилостивити Бога? Дакле, треба блага која су намењена за сиромашне да буду предата у руке верних, и да се свештеници баве само свештенослужењем, да би могли да умилостиве Бога и за себе и за вернике. Међутим, ако лаици изгубе побожност гледајући оне који су изабрани за службу свештенства да управљају свим стварима везаним за преживљавање, није могуће да

их осудимо тако много, као оне трговце и препродавце, који врше сваки неправедан начин трговине. Јер ако они исправе своје ствари, постоји нада да ће следити и дела лаика.

327. – Посланица схоластику Стратигију

Да је боље не бранити се, већ живети филозофију.

Иако си, утемељивши се у Мојсијевом закону, одлучио да се браниш, да знаш да је могуће да онај који се претерано брани учини неправду оном који га је првобитно напао. Зато, када неко наметне казне веће од прекршаја, неправда почиње опет испочетка. Према томе је боље не бранити се, већ живети филозофију, међутим, није немогуће ономе који не зна да живи филозофију да се брани на умерен начин. Јер претерана одбрана води оног који се на почетку брани на место оног који чини неправду. И оволико о овим стварима. Међутим, немој да не знаш, мудри мој, да је законодавац Мојсије, желећи да предупреди незадржив гнев Јудејаца да не би чинили неправду из страха и да не би били кажњени, вероватније је то само дозволио, него што је установио као закон.

328. – Посланица племићу Аетију

Да треба онај коме је учињено доброчинство да узврати добрим делима, а не да суделује у злим.

Они који покушавају да следе у свему оне који су од почетка учинили добра дела, иако они то оправдано

не желе, чини ми се да греше, иако мисле да учествују у једној неправедној ствари, умањиће осуду са другом праведношћу, са тиме да награде доброчинитеље. Дакле, треба онај коме је учињено доброчинство да узврати добрим делима, и да не суделује у злим. Зато што то тада није награда, већ неправда.

329. – Посланица презвитеру Макарију

О (стиху): „Појте Господу песмом новом"[260].

Када злочиначки демони, заједно са својим вођом ђаволом, нису оставили ништа да остане на свом месту, него су, испуњени сваком неправдом и похлепом, и не бивајући им довољна свака врста неправде, гурнули људе у најстрашнију од свих болести, баш тада је Цар свих, Логос Очев, пошто је замрзео тиранију демона и осећао тугу због великих несрећа људи, обукавши се у људску природу, стао у борбени поредак заједно са људима. Тако су се поново појавиле победе, од којих су неке раније постигли, друге су биле сјајне, а трећим су се надали. А варварско мноштво демона, заједно са својим вођом, стењало је због својих великих несрећа, а људска природа је отрчала натраг ка слободи. Зато је и псалмопојац препоручивао онима који су поново постали слободни да пју песму нову. Зато што је пророчким очима гледао будућност.

[260] Пс 149, 1

330. – Посланица Епископу Теодосију

Да саосећањем и благошћу треба ублажавати велике несреће оних који су пали у искушења.

Саосећањем и благошћу, најмудрији, покушај да ублажиш велике несреће оних који су пали у искушења, и да их приморaш на миран начин да буду радосни, и да ишчупаш све корене туге. Јер ако сазнају од тебе, да ако су им праведно дата искушења, допринеће олакшању сагрешења, а ако су им дата по допуштењу без да су учинили нешто зло, донеће победничке венце, не само да ће из себе избацити тугу, него ће се још и испунити радошћу.

331. – Посланица презвитеру Данилу

О блаженом Евстатију.

Наравно, да је блажени презвитер Евстатије са једне стране динамично савладао сваку жељу за нечасним добицима, а са друге стране је нагињао ка свему што је имало везу са храброшћу, тако да ни твоја мудрост не живи у незнању о томе. Међутим, када је он пренесен у небески сабор, неки ништаци – један од којих је и проклети ђакон Евстатије, због кога је наш Евстатије, носећи исто име са овим нечистим, то подносио веома тешко – су се радовали јер је умро, а пријатељи врлине су се растужили јер су ускраћени његовог друштва. Ово сазнај од мене.

332. – Посланица Ирону

О болести и оздрављењу Навуходоносора.

Када је цар Вавилоњана достигао да размишља и да говори и да дела ван људске природе, избачен је и одсечен од заједничког живота и почасти људи, и јео је и живео заједно са зверима. Међутим, када је стекао одговарајућу веру у Богу, тада је поново пронашао своју славу. Зато што је крај његове велике несреће био познање Вишњег.

333. – Посланица Мартинијану, Зосими, Марону и Евстатију

Да је лако да неко почне да безаконује, међутим, није лако да престане са овим лудилом.

Ко је дакле коме почео први да чини неправду и безакоње, нико не може то лако да каже. Тако да имате злобу за противника који доноси зло на ваше главе. Дакле, као што није лако да знамо оног који је започео зло и оног који му следи, тако није лако да се заустави ни ваше лудило, него људи мисле како је то веома тешко. Јер свако чини покушај да превазиђе другог у лукавству, без да то не зна зато што би тада могло и да се опрости, али пошто то зна, наставља са несавладивим непријатељством.

334. – Посланица презвитеру Исхириону

О ономе што је речено од Господа Самарјанки: „А ми се клањамо ономе што знамо”[261].

Уопштено, не би требало ни да одговорим онима који су поверовали Евномију, човеку који је помислио да је јак на речима, и усудио се да каже, да је Син један од оних који се са побожношћу поклањају, и није могао да разуме, или као што ја мислим, није желео, због пристрасности и због жеље за влашћу, да каже оно што је истинито, и што и мудри и глупи разумеју, да је овај одговор Христос дао као реакцију на подозрење Самарићанке, која је разговарала са Њиме мислећи да је Јудејац, и више је волела самарјанске ствари од оних јудејских, и рекла је: „Ми се клањамо ономе што знамо”, јер је јасно, да спада у оне који се поклањају. Али да не изгледамо како смо оптужени од њих због надмености, задај им силан ударац, рекавши им: Страдате од веома велике глупости, верујући у човека који се дрзнуо да проповеда да је Отац неупоредив, и који је поништио Богоносног Павла који је рекао: „Није сматрао као нешто приграбљено то што је једнак Богу”[262]. Зато што то „веће”, које наводите да би сте умањили Сина, је речено по упоређивању, а не због неупоредиве супериорности.

Јер ако је, као што кажете, настао ни из ничега, нити појам „веће” стоји сагласно са вама јер какво поређење постоји између оног који постоји увек са оним бићима која су настала ни из чега? Међутим, ако исповедате да је он био ван времена и страсти од Очеве суштине, чак иако не можете да разумете тачно значење, због чега је

---

[261] Јн 4, 22.

[262] Фил 2, 6.

речено: „Јер Отац мој је већи од мене”[263]. Јер ово није речено као учење, већ као утеха апостолима, који су умирали од страха, да би се одмах много променили, да верују то да је Христос ишао ка Оном који је апостолима изгледао већи. И јасан доказ овога је да ово није речено ни у једном другом тренутку, него само оне ноћи, током које је требао да се преда, током које је скрушено изговарао све оно што је говорио, да би рекао: „Или мислите да ја не могу сад умолити Оца свог да ми пошаље дванаест легиона анђела?”[264]. И зашто су му били потребни толики анђели, у тренутку када је у случају Језекије један анђео убио сто осамдесет пет хиљада непријатељских војника, и уништио је сву војну силу Персијанаца?[265]Али као што сам рекао, то је рекао због њихове плашљивости и подозрења. Ако не допире ваш ум до овог истинитог значења, изаберите да се удаљите од непобожности Аномијанаца, да можете да кажете, оно што је неко рекао говорећи за њих, и да „већи” стоји за Оца, јер је родитељ, и да је Син „једнак” Оцу, јер је Бог и једносуштан.

335. – Посланица истом

Да треба да упоређујемо духовне ствари са духовним, и тако ћемо да истражујемо Свето Писмо.

Пошто је Богоносни Павле установио да духовне ствари, наиме речи и имена, упоређујемо са духовним, треба и ми, потчињавајући се овом правилу, да ис-

---

263 Јн 14, 28.

264 Мт 26, 53.

265 2 Цар 19, 35.

тражујемо Свето Писмо. Дакле, прво треба да истражимо како је речено „не моћи", и касније да наставимо ка решењу траженог. Наиме, чуј прво законодавца Мојсија, јер је исправно прво да утемељимо значење из Старог Завета, а касније да га крунишемо значењем из Новог Завета. Шта каже народу? „Не можеш клати пасхе ни у једном граду свом него само на месту које изабере Господ Бог Твој"[266]. То „не можеш", стоји уместо тога да није исправно, не дозвољава се, не допушта се, не одобрава се. Међутим, да су могли да славе Пасху и у другим градовима је очигледно. Јер и сада то славе, али тиме преступају закон. Дакле, шта значи то „не можеш"? Није ти дозвољено, нећеш принети своју жртву, нећеш је сачинити. Наравно, да је са овим значењем речено, чуј и Апостоле, који следе Законодавца Мојсија и кажу: „Јер ми не можемо не говорити шта видесмо и чусмо"[267].

Шта дакле? Нису могли да заћуте? И те како јесу. Шта су онда желели да кажу? Да се не дозвољава, да не треба да буду предате ћутању ствари које су апостоли дужни да проповедају са чистоћом и јасноћом. Али и Јудејци су рекли и свакако је достојно поштовања и сведочанство непријатеља. „Било је очигледно чудо и не можемо то да порекнемо", саопштавајући са „не можемо", то да се не дозвољава. Али и оно што Апостол говори за Бога и Оца: „У којима Богу није могуће слагати"[268], не одаје никакву слабост у сведржитељској сили, него највећу могућу снагу, зато што је Отац Истине неприступачан за лаж. Али и другде, утврђујући овај смисао, је рекао: „Ако Га се одрекнемо, Он остаје веран; јер се сам себе не

[266] Пнз 16, 5-6.

[267] Дап 4, 20.

[268] Јевр 6, 18.

може одрећи"[269]. И наравно ово није показатељ слабости, него ненадмашне снаге, то да Божанска природа не дозвољава да порекне саму себе. А ако треба да наведемо и сведочанство самог Спаситеља, чије речи јеретици покушавају да тумаче на криминални начин, слушај Га шта каже: „Не могу пријатељи младожење да посте, док је младожења са њима"[270]. Уместо „не могу" може да стоји не дозвољава се, не треба, не приличи, није прихватљиво, није подесно.

Дакле, ако је ово тако речено, циљ Спаситеља је јасан. Зато што стих: „Син не може ништа чинити сам од себе"[271], не показује Његову слабост, него напротив, највећу могућу снагу, зато што му је немогуће да чини нешто супротно Оцу. Пошто су Га Јудејци сумњичили као противника Богу, и како је присвојио туђу славу, ово је рекао као да је на неки начин рекао: Немојте да мислите да радим нешто без знања Оца. Ово је немогуће да се деси. Не постоји могућност да чиним ишта супротно Његовој намери. Није ми могуће да чиним ишта супротно свом Оцу. И да ово саопштава је очигледно и по чињеници да је глагол поставио са веома великом скромношћу. Шта је дакле рекао? „Син не може чинити ништа сам од себе". Јер да је рекао, да једне ствари чини од самог себе, а друге не од самог себе, не би било неразумно да помислимо, да је због Његове слабости ово рекао, међутим, ако је рекао да не може да чини ништа, зар ово онда не присиљава и оне који не желе да размишљају високо и храбро, да одједном прихвате значење примерено Богу и достојно оне Божанске суштине, говорећи: Не чини ништа од самог себе? И наравно највећи успех,

---

269 2 Тим 2, 13.

270 Мт 9, 15. Слободан превод. Грчки превод се не подудара у потпуности са српским преводом.

271 Јн 5, 19.

и врхунац свих добара, које су патријарси наговештавали, пророци су прорицали, и небеске силе су биле изненађене, Он је то учинио. И гласно говори сасуд изабрани, ризничар Божанских тајни, мистагог проповеди, говорећи: „Који, иако у обличју Божијем, није сматрао као нешто приграбљено то што је једнак Богу, него је лишио самога себе узевши обличје слуге"[272].

Ништа не чини сам од себе? Међутим и сам виче категорички: „Тако и Син које хоће оживљује"[273]. Не чини ништа сам од себе? Међутим и капетана који Га је исповедио да Христос има царску силу и власт, њега је похвалио, потврдивши његово мишљење, да се не помисли да је оно што је речено било само мишљење капетана, већ и мишљење самог Спаситеља[274]. И губавцу који је исповедио јавно да Христос може да га исцели и обратио му се са јасном молбом да то жели и рекао је: „Ако хоћеш можеш ме очистити"[275], и веома јасно је исповедио да Христос има потпуну власт, рекао је, потврђујући његово мишљење са заповешћу: „Хоћу, очисти се"[276]. Христос дакле не чини ништа од самога себе? Наиме, и Хананејки је рекао: „Нека ти буде како хоћеш"[277]. И ветар је прекорео као и море[278], и слепцу је дао очињи вид[279]. Такође је и одузетог учинио да хода[280], а Лазара је васкрсао[281]. Ако покушамо да

[272] Фил 2, 6-7.

[273] Јн 5, 21.

[274] Лк 7, 2.

[275] Лк 5, 12.

[276] Лк 5, 13.

[277] Мт 15, 28.

[278] Мк 4, 39.

[279] Јн 9, 1.

[280] Мт 9, 2.

[281] Јн 11, 1.

прикажемо сва она места у Новом завету која говоре о власти Сина, ни кад би смо желели да престанемо, можда не бисмо могли. Зато остављајући ово, да размислимо о нашим питањима.

Христос не чини ништа од самога себе? Међутим и ми, од којих не би могло да постоји ништа више безвредније, чинимо много сами, и зло избегавамо, и врлини тежимо. Ако то не чинимо од нас самих, тада не би требало да будемо кажњени када грешимо, нити да добијамо победничке венце када постигнемо успехе. Зар не видиш да скрушеност израза када се говори са претеривањем, убеђује и незахвалне да са побожним размишљањем прихвате висину оног што је речено? Међутим, ако истражиш и супротно, видећеш да је речено тако, као што је протумачено од нас. Зато што није рекао: Син не може да чини ништа сам од себе, ако не добије моћ од Оца зато што је ово заиста требало да се разликује од тога да не може, наравно ако је требало ово што је речено да му припише слабост, али шта? „Ако не види Оца да чини нешто". Видиш како проповеда исту част и исту снагу и једносушност Сина Оцу?

336. – Посланица политичару Ирону

Да глумцима није стало да уразуме масе својим шалама, него да многе наведу да греше.

Глумци, најближи мој, улажу веома велики напор не да уразуме својим шалама, као што си рекао, варајући тако самог себе и све оне који те слушају, већ да многе наведу да греше. Јер због злобе гледалаца глумци живе у изобиљу, тако да ако гледаоци постану бољи људи, глумци ће да изгубе своје занимање. Чак иако би

изабрали да исправе грешнике, и да то искрено желе, опет им није могуће. Јер глума по својој природи доприноси штети гледалаца.

337. – Посланица Епископу Теодосију

Да онај који може да спаси неког и равнодушан је, постаје узрок његове смрти.

Као што најбољи лекар, наоружан вештином која помаже болесној природи, када различити видови болести опседају тело, бивајући спреман да похита у помоћ јер онај који занемарује да спаси пацијента, а може, је очигледно узрок његове смрти, сматра другостепеним стварима оне које могу да поднесу одлагање и премештај, можда из страха, мислећи како ће их победити, а да то није схватио већ је побеђен од оног, коју и њу, за коју је сматрао да је победа, претвара у пораз, тако и ти, спајајући са мудрошћу познавање лечења душе, окрени поглед ка ономе што је хитно. Јер ако то буде излечено, постоји нада да се исцеле заједно са овим и остали делови тела.

338. – Посланица Ориону

Шта значи: „Гневите се и не грешите”[282].

Телесна уживања су заводничка и страшна у томе да заведу и збаце размишљање са превласти и да све окрену наопачке, међутим, ако је гнев у савезништву са размишљањем и као ађутант који ће послушати

[282] Пс 4, 4.

цара, лако ће телесна уживања да буду савладана. Наиме, ако се покрене против њих праведан гнев, неће издржати претњу, него ће отићи и постаће невидљиве, дозвољавајући победу размишљању које је дужно да побеђује уживања. И ово је оно што је посаветовао Псалмопојац, а ти си желео да сазнаш: „Гневите се и не грешите"[283].

339. – Посланица схоластику Немесијану

Да не треба да тумачимо цео Стари Завет како се односи на Спаситеља.

Као што Грке и Јудејце и неке друге који су жудели за њиховим стварима карактеришем као непобожне и безумне, зато што тврде да пророци нису рекли ништа за Спаситеља, тако ни оне који покушавају да протумаче цео Стари Завет како се односи на Спаситеља, не ослобађам оптужбе, јер у борби која се дешава против нас на неки начин постају савезници са нашим противницима. Јер тиме што их непријатељи хришћанства прекоревају што на силу повезују са Спаситељем ствари које нису речене о Њему, створили су због ових ствари сумњу и у вези свих ствари које су истински и очигледно речене за Њега. Наиме, не треба да се дешава ово, већ да јасно кажемо оно што се односи на Њега, а оно што је речено за друге ствари да то оставимо да говори само за те ствари. Зато што је Он правило истине и доказа, а они који говоре о Њему оно што не треба чине да не буду прихваћене ни оне ствари које требају.

---

283 Исто.

340. – Посланица презвитеру Зосими

Да се уопште не причињава никаква штета човеку који прима свете тајне, нити се оне прљају ако је свештеник недостојан.

Неки учен човек, исправан у понашању, и сјајан у животу – јер ћу прећи преко тога да је украшен и са светлим положајем, зато што је то само сенка и сан – случајно ме сусревши ми је испричао, да је приступио светом жртвенику светих тајни да се причести, али видевши да се појављујеш пред њим, а стар си човек и свештеник по достојанству, и поред тога да се предајеш телесним уживањима и да развратом превазилазиш све познате распуснике, вратио се назад, не желевши да прими свете тајне из безбожне руке. Колико сам ја повређен у души слушајући ово, то изостављам, али ћу ти рећи оно што сам му рекао грдећи га строго. Уопште, рекао сам, најмудрији, да се не причињава никаква штета ономе који прима свете тајне, чак иако онај који их даје изгледа да је недостојан, нити се свете тајне прљају, чак иако би свештеник све људе одвео у зло. Међутим, ако не верујеш, размисли о гаврану, нечистој птици која мрзи и своје потомство, којом је храњен на небо узнесени и небески грађанин Илија. Рекао сам му и још много тога, које сам избегао да ти напишем из два разлога, да не би овој посланици додао сувишну дужину, и да не изгледа да опширно описујем твоја зла. Дакле, као што сам осудио њега, тако саветујем и тебе, или се покај, или се удаљи од светог жртвеника, да не би одбацивао својим делима оне који желе да му приђу.

341. - Посланица Павлу

О овоме што је написано: „Неће живети човек о самом хлебу"

Пошто су се Јевреји чедрдесет година хранили маном, која није достојна поверења, сагласно логици људи, за окрепљивање тела, остајали су у истом телесном здрављу и снази, а можда су имали и већу снагу, зато што душе и тела није издржавала храна, него Божанска реч, Законодавац је рекао оно што си желео да сазнаш: „Неће живети човек о самом хлебу, но о свакој речи која излази из уста Божијих"[284], коју је изговарао и Христос, супростављајући се ђаволској сплетки, и распршио је снагу кушача.

342. - Посланица Теону

О Аријанцима и Евномијанцима.

Јеретици не разумеју да са овиме што креирају, са истим тим бивају заробљени, и са оним са чим мисле да побеђују, због тих истих ствари доживљавају тежак пораз. Јер ако је Син створење, тада сагласно са њима, не стоји ни појам „већи" да опише однос Оца према Сину. Јер се „већи" односи на поређење а не на неупоредиву надмоћност. Дакле, нека нам кажу мудраци, какво поређење може да постоји између створења и Створитеља?

284 Мт 4, 4.

343. – Посланица Петру

О промишљености.

Није мало мудар слушалац, који не прекида само чудом ток речи, него и разуме сакривене ствари, и може да понуди нешто од самога себе. Наравно, да то није мало, види се у томе да, заједно са другим великим и изузетним људима, којима је Бог запретио да ће их удаљити из Јерусалима, обухватио је и мудрог слушаоца, и не би рекао ово, да скроман човек није допринео много. Зато и писац *Прича Соломонових* каже: „Уво слушаоца је жеља мудраца"[285]. Зато што мудрацу он не изазива много мука, нити зноја, него само тражи поводе и семење речи. Зато што је мудрацу за узгајање семена речи код слушаоца довољна само његова мудрост.

344. – Посланица најсветлијем Јераку

Похвална.

Знај, храме чистоте, да певају химне о теби у целом граду, јер си, постигавши невероватно дело, учинио си га још невероватнијим са брзином којом си га извршио. И ово је дело било само по себи велико, међутим, још већим га је показала брзина извршења, или још боље највећим, пошто си га украсио благодаћу и тако си га учинио још привлачнијим. Дај Боже да се истичеш у таквим подвизима, зато што ти одговарају.

[285] Пр 25, 12.

345. – Посланица софисти Арпокру

О снази Божије проповеди.

Ако је проницљивост људског духа пожељнија од знања књига, тада зашто је чудно то што су Апостоли, иако су били прости и неписмени људи, али беху пуни Божанске мудрости, победили дијалектичаре и говорнике? Јер ако је могуће за неког који чита да не разуме значење прочитаног, док је ономе који не зна слова немогуће да разуме смисао онога што је написано, међутим много пута је могуће да онај који чита не разуме значење, а онај који слуша, пошто је паметнији и разликује се у промишљености, да разуме, и ако не зна слова писаних текстова. Јер ономе коме је разумевање садржаја немогуће због незнања слова, он често боље схвата прочитано када читају други. Ако дакле спремност духа надвладава науку, како Божанска мудрост да не надвлада уметност речи?

346. – Посланица Епископу Лампетију

О жртвенику.

Пошто је свака реч око које су се сложиле супротстављене стране непобедива и неспорна, сваком народу треба да се обраћамо почињући од њима прихваћених ствари, што је непрекидно чинио апостол Павле, ризничар учења Христовог, разговарајући са Јудејцима на основу Светог Писма, док је у проповеди Атињанима започео од паганског жртвеника. Зато је и рекао: „Онима који су без закона био сам као без закона”[286]. Наиме, као да никада није чуо за закон, беседио је кре-

[286] 1 Кор 9, 21.

нувши од жртвеника, не зато што је сматрао пагански жртвеник веродостојнијим сведоком од Светог Писма, него задобијајући оне који нису веровали у Свето Писмо са њима прихваћеним догмама.

347. – Посланица градоначелнику Павлу

Да не треба да прекоревамо оне који су пали, него да их поштујемо као оне који моле и да пружимо руку помоћи онима који су заробљени.

Стара традиција и закон, којима сви људи верују, каже да је исправно да не газимо по онима који су пали у борби, нити да кољемо оне који леже рањени, него да их поштујемо као оне који моле, и да пружимо руку онима који су заробљени. Чујем такође, да и звери који имају интелигенцију, нападају онога ко им се супроставља, а поштују онога ко признаје пораз. Ако и код људи и код зверова постоје границе непријатељства и рата, које не требају да се преступају, ни ти немој да се љутиш на оне који су побеђени, нити да нападаш оне који леже доле на земљи као да су противници.

348. – Посланица Исаији

Саветодавна.

Ако, уплашивши се да не стигне да те оптужи онај против којег си се понео као пијан, и помислио си да си га предухитрио и прикрио своју кривицу и тиме умањио оптужбе против себе, заиста је „мудра", да не кажем злочиначка, и ова твоја превара, међутим, ако

заиста изабереш да чекаш, глупо си страдао. Јер нећеш бити ухапшен за злочине због којих си већ раније био ухапшен, сагласно са неспорним сведочанством оних који те оптужују.

349. – Посланица презвитеру Теодосију

О неком пријатељу.

Знај, најдивнији, да без да било шта каже нити да комуницира са мном, онај који мисли да ми је пријатељ зато што је знао да то не бих трпео, нити би му дозволио да разреши дугогодишње пријатељство, учинио је оно што је учинио. Зато се и одрекао нашег пријатељства.

350. – Посланица граматику Ермију

О стиху: „Мислећи да су мудри полудеше"[287].

У опасности си да не знаш, да антички песници, пошто нису имали људе који су се истицали у врлини, украсили су их са невероватним митовима.

351. – Посланица схоластику Антонију

О девствености и браку.

Подвиг девствености је велики, наравно и бриљантан и богоносан јер се рат води против урођене жеље тела за уживањем, а у другим подвизима ублажава

[287] Рим 1, 22.

напоре. Јер девственост лако постаје господар сребролубља и телесног улепшавања, зато што нема бриге за мужа и децу, за коју је неопходна набавка новца као што мисле они који су без знања филозофије, и неприступачна је било каквој жалости, јер није изникла гране на којима заједно цветају и бриге и туге. Јер колико деца живе, родитељи су принуђени да се старају о њима, а када им деца умру они жале. Такође девственице бораве далеко од порођајних болова и страхова, нису поробљене жељама мушкарца, нити се девственост жене прекида због јаких порођајних болова, који су толико близу смрти. Девственица не завиди када је други надмашују, нити се узнемирава када није вољена. Девственост не ласка оном који је не подноси, не мази оног који је мрзи, нити се гади оног који је вређа, него је ослобођење од свих ових неизлечивих зала битка са урођеном жељом, коју када савлада, има све остале страсти да покори пред њом. Зато и онај који је са прецизношћу истражио природу људских ствари, писао је о свима онима који подносе све могуће непријатности, само да не буду савладани беснилом телесне жеље: „Такви ће имати невоље телесне; а ја бих вас тога поштедео”[288].

Али пошто многи ниподаштавају апостолски савет, као да није сагласан са стварношћу, и придавајући истинитост уживању, говоре да они који су прихватили брак немају неспоскојство, него и задовољство и уживање, а многи чак, користећи своју речитост и сматрајући саме себе храбријима од оних који су овенчани невиношћу, неисправно говоре, да је девственост показатељ плашљиве душе. Јер посветили су сами себе у обреде безбрачности, затворили су све путеве ка

[288] 1 Кор 7, 28.

рађању, остајући непосвећени у тајне брака, и лишавањем у погледу сексуалних потреба добили су младалачку снагу да се супротставе ћудима судбине, чине нешто, веома слично као кад би се неко, ко је бестелесан, гордио да је нерањив. Зато и они, уплашивши се неразумних напада оних (ствари) које не зависе од наше воље, обешчастили су институцију рађања деце, утврђујући се својим нерађањем деце у погледу ћудљивих промена судбине и осигуравајући девственошћу своју непобедивост. Међутим ми, пошто смо предали сами себе активностима које воде у непредвидиве промене, и нисмо постављени у борбени поредак ни на месту обичних војника, остали смо ван бојног строја у битки коју води девственост са телесном жељом, али постављајући наш живот испод самих стрела, и препуштајући пријатност у овоме онима који желе да нас повреде, затворили смо пут ка девствености, да и када се повређујемо да се не плашимо, и када бацају стреле на нас да промаше мету, и кроз искуство животних тешкоћа смо потврдили истину, да је врлина слободна од промене, исказујући најтачније мишљење после детаљног испитивања.

Дакле, пошто они износе аргументе проповедајући тако нешто, наравно осетивши срамоту пошто су заостали у подвизима девствености, и мислећи да дају уверљиво оправдање, сазнаће у самом животу у вези награда, како жени мушкарац, и жена мушкарцу, и како мушкарцу старање о жени и деци чине препреку ка спасењу, као што се показује и сада, да су одведени на дно зла баш оним стварима са којима су једни очекивали да ће имати уживање и удобност, док су девственици очекивали да ће постати удостојени највећих венаца. Јер којим страстима нису подложни? Које преваре не користе? И какве одвратности подно-

се, не осећајући их? Које од добрих ствари не пролазе галопирајући поред њих? И шта то достојно похвале борави заједно са њима? И ово говорим, не унижавајући оне који воде частан брак – далеко било – већ исмевајући оне који се усуђују да брбљивим и љигавим језиком усуђују да поставе брак изнад девствености. Јер колико се разликује небо од земље, и душа од тела, толико много се разликује девственост од брака. Јер она заузима прва места у бојном поретку, и украшава чело фаланге, и постиже сјајне победе, а брак, бивајући сразмеран са малим моћима човека и дат је као подршка најслабијима, може да спаси оне који га чувају, али их неће узнети на врх девствености. Зато је и духовни закон онима који су се венчали и засадили винограде забранио да оду у рат против духова злобе.

Дакле, нека не мисле, они који су заробљени једном таквом обавезом као што је брак, да могу да се надмећу са слободним људима, зато што није могуће, да ни они који су сав свој живот посветили богаћењу и телесном украшавању, да ће задобити исте награде са онима који су посветили себе Господу и старају се за оно што је Њему угодно, него чувајући себе у реду који им припада, да не оштре свој језик против оних који су се попели на врх неба. Јер брак није зло – далеко било – него је законско и сразмерно људској слабости добро, међутим зло које се накупља у браку може да ослаби и брачно уживање. Али чак и да није случај ништа од овога, ни тада брак не треба да се упоређује са девственошћу. Али, иако се трудим, ипак ми не дозвољава да то прескочим, па ово треба да кажем, да девственост савладава и све друге страсти, а брак страда од свих других страсти. Јер ко, да би деци обезбедио храну, не чини све оно што не треба, и излаже се опасностима и отвореном мору, и постаје храна зверовима? Дакле,

они желе да се горде као храбри и победници. Међутим, ко ће их трпети? Које време ће им бити довољно да исцеле све ове ране? И ко неће осећати бол заједно са њима који су рањени толиким стрелама? Јер је толико много зала која их поседују, која није могуће ни замислити ни исказати, због њиховог мноштва.

Нека престану са овим речима, и нека не оштре језик против девствености, већ да је поштују као царицу, и нека се њој покоравају, и нека је имају и као заштитницу и преставницу. Јер треба да упоређују са Сунцем оне који се подвизавају у девствености, користићу и небеске примере, са Месецом оне који се подвизавају у уздржању, и са звездама оне који воде частан брачни живот и чувају га таквим, што штавише потврђује и божанствени Павле који каже: „Друга је слава Сунцу, а друга слава Месецу, и друга слава звездама"[289].

352. – Посланица истом

Да онај који влада страстима, стоји изнад страхова, опасности и сваке промене.

Наравно ја бих рекао да живи углавном само онај који је јачи и надмоћнији од телесних страсти. Јер онај који је потчинио самог себе страстима и води се у потпуности по њима, не само да завршава у најдубљој провалији, већ нити може овде да живи, услед жалости које произилазе услед страсти, и због страхова и због опасности и безбројног мноштва недаћа. Јер, ако чека смрт, умро је и пре смрти од страха, и ако му се дого-

289 1 Кор 15, 41.

ди болест, понижење, сиромаштво или било шта друго од неочекиваних ствари, пропао је само због страха од лошег исхода и већ је мртав. Међутим, није такав онај који је господар (својих) страсти, и стоји високо изнад страхова и опасности и сваке промене, не због тога што не осећа ништа, зато што је ово можда немогуће, него оно што је много веће и чини победу још парадоксалнијом је да, и када га све ове недаће нападају и ударају издалека и гађају стрелама, он их презире.

353. – Посланица најсветлијем Тимотеју

О Херимону, који злоупотребљава заклетве без страха од чињења неправде.

Иако Херимон, као што си ми написао, као Евсевијев телохранитељ, навикнут заједничким животом са њим, се понаша као разјарен према сваком злу и не познаје веру, већ злоупотребљава заклетве без страха од чињења неправде зато што прави савезе и тајно их крши, прави уговоре па их прекрши, заклиње се и користи заклетве као средство за чињење лукавстава, али и онај који му то допушта, по мом мишљењу, наравно, сада ужива плодове свога зла, а касније ће да ужива и додатну казну.

354. – Посланица презвитеру Павлу

О украсима свештеника.

Код свештеника богатство је украс врлина, уживање је целомудреност, раскалашност је умереност, велика радост је напредак верника у врлини. Међутим,

ако се неко, чинећи супротно од овога, горди именом свештенства, он је безбожан и недостојан свештеничке власти.

355. – Посланица презвитеру Мартирију

О Аријанцима и Евномијанцима.

Наравно, ако је Христос следовао људским страдањима приликом рођења, ствар коју није дозвољено ни да је кажемо, онај који осуђује Божанско рађање требао би да чује да, ако се у теби јавља сумња што се тиче Христовог страдања током рођења, и мени се дешава исто у вези стварања света. Јер нити се оно што се ствара – ако сам следио слабе силогизме људи – ствара без страдања. Међутим, ако се десило рођење какво одговара Богу, и ако Христос прихвата оно што приличи пречистој Божијој суштини, а оно што је неумесно то заобилази, треба наравно, ако има јак ум, да разуме, да пошто смртник рађа на страдалан начин, онај који је бесмртан не рађа тако. Наравно, као у случају стварања, човек ствара уз напор, а Бог без икаквог напора. Наиме, све ово имајући у мислима Павлов многооки ум, и као да се испунио Божанским надахнућем, заобишавши све земљске примере, оправдано је окарактерисао Сина као зрачење славе и печат ипостаси Оца[290], представљајући Сина првим описом савечним Оцу, а другим Његовим уипостазираним Сином. Јер пошто је можда првим описом код неких људи створио утисак да је био фантазија без ипостаси, а са другим је окарактерисан (као) ипостас која ствара ипостаси.

[290] Јевр 1, 3.

356. – Посланица истом

О стиху: „А тај Данило надвишаваше старешине и управитеље”[291].

Изгледа да не видиш оно што се дешава до сада и зато си ми писао, из ког разлога, када је Дарије, цар Међана, одредио три највиша управника (један од којих је био и Данило), да буду управитељи над сто двадесет сатрапа[292] који су одређени од њега, Свето Писмо је упоређујући (Данила), требало да га упоређује само са једнакима, а упоредило га је са много нижима од њега. Зато што је била довољна, рекао си, надмоћност оних који су били са њим у истом звању, и да покаже своју надмоћност над нижима од себе. Међутим, сада каже: „А тај Данило надвишаваше старешине и управитеље”[293], то јест, показао се мудрији и успешнији у управи, не само од двојице угледних, него и од оних који су дошли после њих. Дакле, објашњење које тражиш је следеће: Пошто је постојала могућност да царево расуђивање није исправно, пуно пута је постојала могућност да постави на власт веома недостојне људе, ствар која уобичава да постоји не само у царствима, него и у Црквама; и зашто да се чудимо, ако они који управљају животним стварима чине такве грешке, у тренутку где и међу свете ствари упада ова бесмисленост? Међутим, постоје и неки од оних који се истичу својом промишљеношћу, зато је по нужди учинио упоређивање Данила, не само према два управитеља, наиме, оних који воде бојне редове, и њих је поставио где им је било место, било током

---

[291] Дан 6, 3.

[292] Управник провинције.

[293] Дан 6, 3.

трајања рата, било за време мира, али је учинио поређење Данила и са свима другима, не критеријумом царског мишљења, које много пута није исправно, али овенчавајући га са истинском вредношћу Данила. Јер га је уздигао не само изнад оних који су оцењени од цара као мудри, него и од оних који су заиста били мудри. Зато га је цар поставио над целим царством, јер је уистину изгледао мудрији од других, међутим, други су одлучили да исплету против њега лукавства и завере. Јер се завист обично противи успесима других људи.

357. – Посланица Исаији

Саветодавна у циљу одбацивања уображености.

Припази! Можда једном твоја ненадмашна уображеност принуди Божанску и благу природу да покаже своју силу, која ће и овде да те преда пропасти, а на оном свету ће да ти наметне најболније казне.

358. – Посланица истом

О среброљубљу.

Онај који је изнад новца, нити према онима који су оптерећени богатством, нити према онима који се боре са звери коју је скоро немогуће укротити – мислим на сиромаштво – не прихвата да учини ништа незаконито. Јер нити првима чини неправду отимајући им новац, нити другима, кварећи правду подмићивањем судија.

359. – Посланица софронисти Лисонију

О ласкању.

Пошто је ласкање страшно у варању ума, не само код срчаних људи, него и код мудрих, зато оправдано кажем да је снажније од страха. Јер многи се стиде да се препусте страху, а од ласкања радо бивају побеђени, предајући сами себе лакомислено и непромишљено.

360. – Посланица Леонтију

О уображеном размишљању Зосиме.

Немој да се чудиш, најбољи мој, да не побегне твоја мисао даље од онога што треба, ако је Зосимова дрскост у говору, као што си написао, окружена не са неким оградама и вратима, које би неки могли и да провале, него са толико много великих злочина, међутим, и поред свега још је и брбљив. Јер, као што они који постижу подвиге имају навику да их умањују, тако и они који греше, после преступа имају навику да се поносе њима. И ако желиш да имаш доказ овога, погледај на она три младића, који су се показали вишим од огња због свог врлинског живота, шта говоре: „Згрешили смо, учинисмо безакоње, учинисмо неправду”[294]. Насупрот томе Јудејци, који нису оставили ниједан грех а да га нису учинили, и ниједну срамотну реч а да је нису изустили, су говорили: „Чували смо

[294] Дан. 3, 9, 5. Азаријева молитва 5. Слободан превод. Стих на грчком не одговара стиху на српском језику.

Твоје наредбе и Твоје заповести и сада благосиљамо странце"[295].

Дакле, немој нити да се узнемираваш, нити да говориш нешто неприлично и нескладно, знајући да је ово пре свега показатељ његове крајње лудости.

361. – Посланица најсветлијем Јераку

Похвална.

Није позлаћена бакарна икона достојна твога дела, него живот који нема краја. Јер икону уништава време, а живот овенчавају векови, који не познају крај.

362. – Посланица Епископу Ермогену

Да је боље да неко дела а не говори, него да говори а да не дела.

Као што је неостварена реч непотпуна, тако је и дело без речи. Јер од ово двоје, иако то не желе они који из бесмислености сматрају учену мудрост као неко зло и презрену ствар, карактерише се исправан и светао живот учитеља. Зато каже: „А ко изврши и научи, тај ће се велики назвати у Царству Небеском"[296]. Међутим, ако неко треба да упореди ово двоје, боље је да човек дела а да не говори, него да говори а да не дела.

---

[295] Мал 3, 13-14. Слободан превод. Стих на грчком не одговара стиху на српском језику.

[296] Мт 5, 19.

363. – Посланица Епископу Аполонију

Да није лепо да неко приморава и привлачи ка побожности оне који су створени слободни.

Пошто приморавање и привлачење ка побожности оних који су створени слободни, нити је, нити се сматра да је лепо, користећи убеђивање, када је одговарајућа прилика, просветли својим животом оне који живе у мраку.

364. – Посланица ђакону Ниламону

Да заслужују безброј казни они свештенослужитељи који чине безакоња и усуђују се да додирну прљавим рукама пречисте тајне[297].

Они који чине грехове и не усуђују се да приђу светим тајнама су разумни, и брзо ће достићи да не греше, а они који и греше, и усуђују се да додирују безбожним рукама пречисте тајне – један од којих, као што си ми написао, је и Зосим – достојни су безбројних казни. Зато што показују сами себе кривима, сагласно са неспорним Павловим речима, телу и крви Господњој. Баш зато, прве не напада много ђаво, зато што зна да греше, али знају да чувају поштовање према светим стварима, а друге, који и греше и не знају, или наравно знају, али показују презир, и усуђују се да дирају свете тајне, напада их најснажније, логично сматрајући да је ово доказ њихове безосећајности и потпуне искварености, ствар коју је учинио и у случају издајника Јуде. Јер није ушао у њега, као што мислиш, ниподаштавајући тело

[297] Свето Причешће.

Владике, него знајући веома добро Јудино лукавство, да је неизлечиво болестан, пошто је размишљао да Га изда, и није се повукао да не узме удео у светој тајни, напао га је са жестином, водећи га ка издаји. Јер, да га је видео да је богобојажљив пред Божанском тајном и да жели да избегне издају, можда, гледајући га још трезвеним, би га и заобишао, али пошто га је видео да је пијан од љубави према новцу и да више нема прибран ум, него да је од незасите опијености савладан оргијастичким лудилом, и не само (то), него и да покушава да додирне оно што не треба као такав какав је био, познајући његову равнодушност, ушао је цео у њега.

365. – Посланица помоћнику капетана Тавру

О томе каква треба да буде исправна процедура суђења.

Исправна процедура суђења се онда одржава, о непатворени критеријуму владарске врлине, када оптужби следи суђење, суђењу прекор, а прекору одлука, која одређује казну сразмерну каквоћи греха.

366. – Посланица Мартинијану, Зосими, Марону и Евстатију

Подстицајна ка ослобођању од лудила.

У опасности сте, као што сазнајем, да имате очајањем запушене уши, и као да сте већ много времена предали сами себе казнама, гневите се на оне који вас саветују најбољим стварима. Међутим, ја се надам да ћу вас повратити од овог лудила, наравно, не што ћу

претрпети штету ако се не повратите, наравно, изузев ако неко спомене тугу коју проживљавам због тога. Јер што се тиче награде нећу претрпети никакву штету, него ваше спасење ми је жељеније од уживања награда. Међутим, ако ми неко ово не верује, показаће да се налази далеко од пријатељског расположења, и биће ухваћен на делу да тежи само својим стварима. Међутим, ако се прекорен окрене дрскости, и каже да нико од људи није ово постигао, биће осуђен и од богољубивог Мојсија, и од најмудријег Павла, од којих се први молио да његово име буде избрисано из Божије књиге, ако не буде опроштено Израиљу, а други се надао да ће бити проклет[298], само да би у Христа поверовали сви Јудејци. Ако опет каже: Са оним људима упоређујеш себе? Могао бих да му кажем, да сам у погледу врлина нижи, не само од њих двојице, него и од свих других људи. Само се овога са радошћу чврсто држим, наиме да желим да се сви спасу, колико бар то зависи од мене.

367. - Посланица Ермогену и Епископу Лампетију

О Евсевијевој злоби.

Дакле, као што сте ми написали, Евсевије, бивајући најспособнији да прекорева друге, да осуђује користећи лажи, и да чини оптужбе које не стоје чврсто, је сам више крив за све оно за шта оптужује друге, и са овом преваром верује да ће се извући; међутим, нека зна, да оно што њему изгледа мудро, показаће се глупим. И пре свега нека не заборави ово, да пошто смишља начине како да избегне кривицу, више ће бити кажњен.

[298] Изл 32, 32; Рим 9, 3.

368. – Посланица презвитеру Зосими

Да треба да укротимо и умиримо разјарене и побеснеле страсти тела.

Треба да укротимо и припитомимо и умиримо разјарене и побеснеле страсти тела, и ако се не дисциплинују, да их казнимо, колико је могуће. Међутим ти, као што кажу, предавши узде овим страстима, вођен си тамо где оне желе. И природно желе да завршиш у пропасти и смрти. Дакле, да не би био бачен на дно зла, старај се да их зауздаваш.

369. – Посланица ђакону Евстатију

Саветодавна.

Да је разумна сила твоје душе оштећена још од рођења, или да је нестала због неких неизлечивих болести, можда би могло да ти се опрости ово што чиниш. Међутим, ако то ниси претрпео, него си је закопао због претеране равнодушности, и штавише си је умртвио, нећеш задобити опроштај од оних који те гледају. Јер могао си да је поново оживиш старањима која су потребна, међутим ти не само да се не стараш да се ово деси, него чиниш све да се то никад не догоди. Јер тако много је зло у теби превазишло врлину, да се више не сматра да је зло. Дакле, ако желиш да се ослободиш исмевања, подигни мало више своју главу да, спознавши колико дубоко си заглибио у злу, се постараш да се повратиш.

370. – Посланица комити Ермину

О храбрости и благости.

Многи победници, стекавши храброст, због човекољубља су спасли своје поданике, и оне које су поробили не њиховом вољом човекољубљем су их добровољно покорили. Зато што је храброст способна да стекне оно што не поседује, а благост оно што је храброст стекла да на најбољи начин то и сачува. Међутим, они који се хвале да су ученици благог Победника, и војници небеског Цара, ове људе које су наследници апостолске власти благошћу добровољно покорили својом уображеношћу, без да то они желе, терају. Јер ове људе које су они у почетку привукли својом вољом, њих, упркос њиховој вољи, својом тиранском влашћу терају. Јер се понашају према својим поданицима као уништавачи и џелати, а не као пастири. Дакле, питао си (ме) шта треба да чинимо. Ништа друго, него да увежбавамо врлину, очекујући Божански суд.

371. – Посланица презвитеру Теодосију

Да је уздржан човек светао и велики у души, али скроман у животу, а раскалашан човек је бедан и ситан у души, али раскошан у животу.

Онај који више воли живот који је праћен претераном умереношћу и скромношћу, он је у души светао и велики, а у животу је скроман. Јер, пошто је веома достојан, троши мало. Насупрот овоме онај који даје велику вредност раскалашном животу и тежи пребогатој трпези, у души је бедан и ситан и огољен од сваке привлачности, а у животу је веома расипан. Јер, пошто

није достојан ничега, троши много. Зато онај први, пошто се задовољава малим, мисли да је најбогатији, а онај други, трошећи много, пружа своје прљаве руке на имовину својих ближњих, зато и сматра самог себе најсиромашнијим. Дакле, ко од оних који имају мозга, неће завидети првом, и неће мрзети другог?

372. – Посланица презвитеру Теону

О Марону.

Веома сам се обрадовао сазнавши да је твој супарник одмах насрнуо на тебе да те победи, али би сатрт, и као на олимпијским играма, побеђен од твоје филозофије.

373. – Посланица Ермину, Доротеју и најсветлијем Јераку

Да онај који жели да учини велике подвиге, да не сматра да су они нешто велико, и тада ће заиста бити велики.

Онај који увежбава врлину има сјајан венац, међутим, онај који увежбава врлину, али не сматра да ју је постигао, имаће још сјајнији венац. Јер је исте вредности са подвизима, то да их неко постиже, али да не мисли да их је постигао. Или још боље, када је присутна скромност она подвиге показује великим, а када недостаје, и веома велике подвиге умањује до крајњих граница. Дакле онај који жели да чини веома велике подвиге, нека не мисли да су они велики, и тада ће заиста бити велики.

374. – Посланица презвитеру Архонтију

О врлини и педагогији.

Врлина обично украшава и благостање и беду, а образовање је у првом случају украс благостања, а у случају беде утеха. Дакле, ако је могуће да их имамо обоје, добро би било, међутим, ако недостаје једно од ово двоје, боље је да изаберемо врлину. Јер то да будемо најбољи, од тога да само мислимо да јесмо, је по мом мишљењу најважније.

375. – Посланица комити Ермину

Похвална.

Шире о теби неке гласине достојне дивљења они који су имали ту срећу да те виде, да си украс благости и да имаш на лицу јасну скромност, а да строгоћом својих очију сасецаш у корену оне који желе да греше, дајући смирење онима који живе исправно, а страх немарнима. Јер онима којима се чини неправда доносиш мир, а онима који чине неправде изазиваш страх. Дакле, да користиш, чудесни човече, до краја своје чудесне врлине.

376. – Посланица неком игуману

Да Реч (Логос) Божија не мрзи речи, и да Мудрост (Божија) не одбацује мудрост.

Заједно са другим називима, великим и чудесним, који обелодањују величанственост Његове Божанске природе, колико је то људском језику могуће, прихвативши да се назове и Реч (Логос), не мрзи речи, нити Мудрост (Божија) пориче мудрост, али тада избацује и

оне (речи) и ону (мудрост) ван светих порти, када похваљују зло, и допуштају идолопоклонство. Међутим, ако људске речи и људска мудрост не чине ништа од овога, њих прихвата, и чини их заједничарима у истој трпези приликом светих окупљања.

377. – Посланица комити Герману

О истинском победнику.

Не може оправдано да се назове победником онај који побеђује спољашње варваре, већ онај који побеђује у унутрашњем рату против телесних уживања. Јер многи, пошто су победили варваре, беху савладани уживањима на срамотан и јадан начин.

378. – Посланица схоластику Епимаху

Молбена.

Твој пријатељ је упао у највећу олују неприлика, и пошто је безуспешно прибегао сваком могућем решењу, као капетани, којима је олуја потопила сву вештину управљања бродом, бори се молитвама. Наиме, моли се и ти за њега, да победи морску олују.

379. – Посланица схоластику Теодору

Да не треба бити ни уображен ни ласкавац

Не треба бити ни уображен ни ласкавац, него осуђујући неумереност оба ова зла, треба бити слободан, нити нагињати дрскости, нити стропоштати се у сервилност.

380. – Посланица схоластику Тимотеју

О свађи између пријатеља и са непријатељима.

Знај, најмудрији и најречитији, оно од чега си у опасности, као што изгледа, да не знаш, да ако се деси да пријатељи међу собом имају несугласице, или да се препиру са непријатељима, не боре се на исти начин, већ пријатељи се труде да се помире, а према непријатељима да имају непрекидни рат.

381. – Посланица најсветлијем Доротеју

О племенитом и ситничавом, о сујетном и гордом, и великодушном и малодушном.

Ја смиреноумним и племенитим човеком називам онога који чини највеће подвиге, али не тежи слави због великих подвига које чини, него ћутањем крије своје врлине, и не уздиже се против својих ближњих. Јер са тиме да чини велике (ствари) показује да је племенит, а са тиме да их крије показује да је скроман. Дакле, треба да разликујемо племенитог човека од ситничавог, а не од смиреноумног. Јер о малим стварима размишља онај који сања земаљске ствари, а о великим онај који тражи натприродне. Зато се и дешава да се од великог и узвишеног ума рађа смиреноумље, а од малог и злог уображеност. И опет благоразумним, а не смиреноумним, треба да назовемо оног човека који чини прекршаје, али их исповеда и каје се за њих, као што је то био цариник, а сујетним оног који жели да буде величан за оно што не чини, славољубивим оног који се горди због онога што ради, гордим оног који чини, али се уздиже и исмева друге, великодушним

оног који благостање и беду прихвата са храброшћу, а малодушним онога који чини и проживљава супротне ствари од великодушног.

382. – Посланица истом

Саветодавна ка избегавању похвала.

Иако, као што си ми написао, је говор проузроковао аплаузе, међутим и аплаузи су оснажили говор, јер су се показали (као) подршка оном који га је одржао. Пошто много пута аплаузи ојачавају говор, али штете понашању говорника, јер га воде у немар, саветујем твој разум, прво да захвалиш Богу који ти је дао такву благодат. Наравно, ако желиш да похвалиш јер, као што си рекао, немогуће је да добар говор не буде награђен аплаузима, хвалећи говор, као што желиш, немој мени неумерено да плетеш хвалоспеве, да ме не одведеш у немар.

383. – Посланица презвитеру Диогену

О онима који прећуткују највеће подвиге, и онима који лако похваљују оне који су лишени сваке похвале.

Чини ми се како подједнако греше и они који у вези највећих подвига предају истину ћутању јер се топе од зависти, која је најстрашнија страст и неопростив грех разумним људима, и они који лако хвале оне који су лишени сваке похвале. Јер, настојећи да хвале оне који имају потребу за уразумљивањем, излазе на лош глас да су ласкавци.

384. – Посланица најсветлијем Тимотеју

Подстицајна ка увежбавању свих врлина.

Да поседујеш не безначајну благост, и храброст испуњену кроткошћу, јер човекољубље кажњава окрутност, то знамо сви, међутим, треба да се овенчаш и другим врлинама, да би се истицао у свему, научи то од мене.

385. – Посланица презвитеру Теодосију

О ђаволовим сплеткама које се плету лукавством.

Искусан гусар не напада без икаквог разлога оне који плове морем које је пуно олуја, него прво детаљно испитавши и дијагностиковавши склоности и импулсе душе, тек тада напада и плете интриге. Зашто није гурнуо Јуду у блуд, већ у издају? Јер ту Јудину страну је видео осигурану од склоности ка греху, а страна среброљубља је била склона греху и трула. Јер због крађе касе надао се да ће Јуда лако да крене и у издају. Наиме, пошто пажљиво истражи склоности и намере сваког, и не пропустививши неискоришћену ниједну прилику или погодан тренутак, тада човека снабдева материјалним подстицајима споља, и на оном месту где се осећа да је склон паду, тамо га повређује. Дакле, треба свугде да буде осигуран онај који напредује у духовном животу. Јер много је пута врлински живот, који је утврђен као град са неосвојивим зидинама, уништен са једног трулог места склоног паду, показујући бескорисним утврђивање града осталим зидовима.

386. – Посланица монаху Јелисеју

О Аријанцима и Евномијанцима.

Ако је свети пророк Данило, видевши анђела и заслепљен лепотом онога кога је видео, пао ничице, изненађен због необичног виђења, које ће оправдање имати они који се усуђују да ставе нешто између Оца и Сина, и започињу да неописиву природу меркају речима?

387. – Посланица епископу Леонтију

Да су достојни венаца они који су се удостојили почасти свештенства и учинили су достојним дивљења сами себе.

Ја ти се, храме чистоте, не дивим толико због твог свештенства, него зато што си га достојно примио. Јер су га многи на силу добили не на исправан начин, а они који су достојно примили ову почаст, и до краја живота су се не само показали вишим од прекоревања, него су постали и достојни дивљења, они треба од свих људи да буду проглашени праведнима. Пошто си и ти један од њих, пази на себе са безброј очију, можда ти нешто што си превидео уништи тако велику врлину.

388. – Посланица презвитеру Јераку

О читању Светог Писма. Против незнабожаца. О благодати Богонадахнутог (Светог) Писма и добробити од њега.

Божанске и небеске заповести изгледају онима који немају љубави према добру само као обична сло-

ва, али за боготражитеље и љубитеље боговиђења су ливаде пуне лепог цвећа, које као са небеским нектаром испуњавају све цвеће које никад не вене. Јер им је довољно и само када су ове заповести изговорене да изазивају изненађење, и онима који их разумеју не остављају времена да се одморе, него их чини да окрену сво мисаоно осећање ка њима, да прво виде добро што је испред њих, да жарко желе да виде следеће, и када и ово виде, да истраже оно што им је промакло, и када виде и треће, не могу а да им се не диве. Јер, управљајући свој ум на слово заповести, испуњавају се таквим дивљењем и благодаћу, да у њих више не може да стане ништа од земаљских ствари, чак ни ако ка њима теку све веома жељене материјалне ствари, јер је заборав победио оно чему су се раније дивили.

389. – Посланица магистру Диогену

О ономе што је написано: „Ако видиш где је непријатељу твом пао магарац под теретом својим, немој да прођеш, него му помози да га подигне”[299].

И у Старом Завету, мудри мој – пошто само о њему дискутујеш са мном, заобилазећи Нови Завет – иако најблажа природа није донела закон јасно и чисто, него нам је загонетно дала заповест да се помиримо са непријатељем, рекла је: „Ако видиш где је непријатељу твом пао магарац под теретом својим, немој да прођеш, него му помози да га подигне”[300]. Међутим, ако не стигнеш да сагледаш дубину стиха, ја ћу ти га растумачити

[299] Изл 23, 4-5.

[300] Исто.

и покушаћу да разјасним жељу Законодавца. Јер ово Бог није установио јер се стара толико за животињу, него за саме људе. Јер кренувши непријатељ да заједно подигне палу животињу, у сваком случају ће разговарати са непријатељем, и рећи ће му: Ти подигни оданде а ја ћу одавде. Разговор је почетак помирења и пут који води ка пријатељству. За три веома добре (ствари) се овде постарало Божије спокојство да буду постигнуте. Прво, то да не угине животиња. Друго, да не претрпи штету њен господар. И треће, да се спријатеље непријатељи. Јер онај коме је учињено добро дело, и кад би био безосећајнији од камена, трудиће се да узврати добрим свом доброчинитељу, и неће га више сматрати непријатељем. Видиш ли како неизрецива мудрост доноси закон имајући као крајњи циљ доброту и човекољубље?

390. – Посланица ђакону Лампетију

Да је боље, чинећи добро дело свима, да будеш кажњен као да си свима учинио лоше, него да неком учиниш зло, а да се овенчаш као да си свима учинио добро.

Иако неки мисле да је ово што је речено речено на преувеличан начин, јер знам да се многи понашају са неучтивошћу и плашљивошћу, ја ћу рећи своје мишљење. Јер постоје, мислим, неки који су то прихватили, али и да нико није то прихватио, треба да се више воли истина. Дакле, шта је ово што желим да кажем? Треба укратко рећи. Са највећом бих радошћу, ако бих свима учинио добра дела, прихватио да будем кажњен као да сам им учинио лоше, него чинећи зло једном, а да се овенчам и да будем хваљен, као да сам учинио добро дело свима.

391. – Посланица истом

О стиху у књизи *Поновљеноī Закона*, о ономе што је речено о звездама: „Које Господ Бог Твој додели свим народима”[301].

Шта значи, питао си, ово што је речено за небеска светлећа тела: „Која Господ Бог Твој додели свим народима”[302]. Дакле, слушај: Њих је доделио за поуку, за образовање и за знање, да се кроз величину и лепоту створених ствари види Створитељ, који је невидљив. Наравно ово је рекао, пошто је Јеврејима заједно са стварањем дато и учење закона, које проповеда Створитеља и уметника. Међутим, ако неки мисле да су звезде додељене да би им се људи клањали, онда тиме обележавају на јасан начин своје незнање, јер цело Свето Писмо осуђује и са жестином критикује оне који су се усудили ово да учине.

392. – Посланица најсветлијем Јераку

Већи доказ врлине је то да неко стекне добар глас, него да сабере велико богатство.

Показујеш не мали пример врлине, најбољи мој, него и највећи колико је то могуће, желећи више да стекнеш добар глас, него да сабереш велико богатство. Дакле, ако останеш постојан у овом мишљењу, нећеш бити ускраћен оних који ће те величати, него ће пренети свим људима твоју разумност.

---

[301] Пнз 4, 19.

[302] Исто.

393. – Посланица софисти Арпокру

О сили речи.

Они који не прихватају силу речи, а да и не разумеју, усуђују се да пренесу на њих срамоту свог безумља. А они који их прихватају када се заједно боре са истином, и осуђују их када сарађују са злом, они који познају људску храброст, зато што се испоштовала речју, и не превиђају непристојност злочина оних који речи не користе исправно.

394. – Посланица најсветлијем Доротеју

О епископима који предају свештенство оним људима који га купују као на пијаци, и због овога се ови више горде, него други људи због велике доброте и нестицања имовине.

Не могу да ти не верујем, међутим, саветујем те да се не саблажњаваш, него да чекаш непристрасан суд Божији. Јер саветујући исто, и другог човека који мрзи зло, сам прекинуо, када је рекао исто што и ти и изнео је аргументе против суда Божијег, и рекао је: Апостоли научени од Светога Духа, и Цркву, као невесту Господњу, су тако украсили, да јој не смета ништа од најгорих ствари, нити да постоји нешто боље, што треба да се придода њој као установи. Међутим, неки од ових који, не знам како, поседују сада епископски трон, се усуђују да уводе нове ствари, и закон који је пристојно и побожно установљен од апостола, и пошто га непоштују, више воле своје ствари, сматрајући почетни украс Цркве нечаснијим од онога што они чине. Јер да пређем преко других ствари, рећи ћу само једно, чему

тежи све ово. Јер су апостоли онога који је мислио да новцем може да купи апостолско достојанство прекорели и рекли су му: „Твој новац нека иде заједно са тобом у пропаст, зато што си смислио да новцем стекнеш дар Божији. Нема за тебе дела и удела у овој ствари"[303], док су ови данашњи епископи штавише некима дали свештенство као да су га стекли на пијаци. А није само ово страшно, иако је страшно, него се штавише и горде због овога, много више него други људи због велике доброте и нестицања имовине. И када им се чини да их због тога неки прекоревају, одмах се позивају на апостолско достојанство јер кажу, нису вређали нас, него епископско достојанство, међутим, ако затреба да учине нешто од онога што треба, тада се неће позивати на апостолско достојанство, као да они могу да буду поштовани као апостоли, а да не поступају као апостоли.

Дакле, као што је онај убеђен мојим саветом, и пошто је чуо да је најбесмисленије да се, занемарујући наше зло, са радозналошћу интересујемо за зло других, отишао је ставивши узде на свој језик и изабрао је ћутање, тако да и ти постанеш убеђен, и да се од учитеља окренеш истраживању самог себе.

395. – Посланица схоластику Петру

О истинској светковини.

Светковина, кажем ја, је углавном оно што се не прља никаквим срамотним мешањем са другим људима, него се поноси због чистоте и врлина.

[303] Дап 8, 20-21.

396. – Посланица софронисти Лисонију

Да је мудрост, ослобођена од љубави према новцу, критеријум праведности.

Мудрост је, када одбаци љубав према новцу, најистинитији критеријум праведности. Међутим, ако се приклони новцу, тада неће избећи да тргује правдом, и да преиначи пресуду.

397. – Посланица Епископу Теодосију

О искрености током лечења, и да неко треба са њом да помеша доброту, и да препусти лечење сили Божијој.

Знам, да сам пуно пута саветовао самог себе отприлике овим речима: Исидоре, пошто се велике ствари обично постижу уз велике опасности, користи искреност која је потребна. Можда ће некако поцрвенети од срамоте, они који ни када су криви не знају да поцрвене. Јер можда ћеш то и постићи. Ако и претрпиш нешто непријатно, то ћеш претрпети заједно са пророцима и апостолима и другим светитељима, са којима дај Боже да будеш прибројан као један од њих многих, ако не у подвизима, барем онда у страдањима. Али сам на питање одговорио другим питањем себи говорећи, да све друго говориш добро, и да сам спреман да у то будем убеђен, али како онда да покажем искреност? Дакле користећи неограничену искреност, или мешајући је са благошћу? Јер познајем неке који су се излечили због строгог прекоревања, али и неке друге који су прекором били раздражени и подстакнути на најстрашније зло, а други су се опет подругљиво насмејали благом савету и искрености, и нису га уопште узели у обзир. Дакле,

како ће неко толиким страстима принети само један лек? И како ће их излечити, када узроци произилазе из супростављених страсти? Рекао сам самом себи, ово што говорим сада теби: Наравно, ако си само ти требао да оманеш, требало је да се двоумиш, међутим ако су Мојсије и Илија и Јован, ти богољубиви људи, били од користи без да су били саветовани, нити су говорили са искреношћу, а да нису себи нанели штету, треба у сваком случају да помешамо искреност са благошћу, и да препустимо лечење десници Божијој. Јер зле ствари познају скоро сви људи сами по себи, а добре не желе да науче ни када их чују од других.

398. – Посланица Алипију

О ономе коме је поверено пет талената[304].

Давањем новца, пријатељу мој, се сматра учење Божанских Писама, а камата од слушања је показивање дела. Јер не постоји никаква корист од слушања, када показивање на делима не иде корак уз корак са оним што се говори. Да је ово истинито, види се по томе што следи казна оном који учи и чини оно што је речено, ако не говори, и оном који слуша, ако не примењује оно што слуша.

399. – Посланица Архондију

О стиху: „Сваки дан умирем"[305].

„Сваки дан умирем", рекао је Апостол за припрему за умирање. Јер онај који се припрема за нешто, иако

[304] Мт 25, 16.

[305] 1 Кор 15, 31.

још ово није претрпео у стварности, то трпи са ишчекивањем и ревношћу. Јер се ствари обично оцењују не по резултатима, него по покушајима, и победнички венац се плете по намери, а не по исходу. Међутим, ако је чињеница да су у опасности они који се дотичу исправног хришћанског начина живота, многима је промакло да умиру према свету тиме да умртвљују телесна уживања, тако да то научи добро. Јер је прво више могуће, а ово друго је теже.

400. – Посланица презвитеру Касију

О срамоти.

То да знамо оно чега треба да се стидимо нас заиста ослобађа од срамоте, а ако то не знамо овенчава нас бесмртном срамотом.

401. – Посланица презвитеру Зосими

О онима који живе на развратан начин.

Ако они који кроте (своје) тело постовима и лежањем на земљи и осталим тешким подвизима, и на овај начин кажњавају неразумну власт страсти, буду само једном ухваћени да их је покорила телесна жеља, неће им бити опроштено, а они који изазивају изопаченост и подстичу је уживањем – један од којих кажу да си и ти – какав опроштај би могли да добију?

402. – Посланица ђакону Касијану

Из Новог Завета, из четвртог Јеванђеља, о стиху: „У почетку беше Реч”[306].

Богослов и богољубиви Јован, истински син грома, Богоносним језиком – јер је био вођен Светим Духом – је проповедао да ипостас Логоса Бога и Његово својство и вечност и Царство нису стечени, него су Њему суштински, и са тиме што је у Прологу Јеванђеља много пута поновио, одагнао је сваку мисао на Логосово постојање „ни из чега”.

403. – Посланица истом

Да са исправношћу учења треба да спојимо филозофски начин живота.

Треба, најмудрији, са исправношћу учења да спојимо филозофски начин живота, наравно ако је истинито, а истинито је, да је вера без дела мртва. Ако је веће без мањег мртво, очигледно је како је и мање мртво без већег. Међутим, ако се споје обоје и на неки начин сједине, тада ће се дакле, видети савршен и веома узвишен напредак, сједињујући у једној ствари побожност и врлину.

404. – Посланица Марону

Да не треба да распаљујемо варнице свађа.

Пошто мали узроци много пута распаљују велике ратове, саветујем те да не распаљујеш варнице свађа.

---

[306] Јн 1, 1.

Јер већ распирене свађе искорењују свако добро из душа оних који имају размирице.

405. – Посланица ђакону Паладију

О (стиху): „Због вас се хули на Моје име међу незнабожцима"[307].

Пошто си ми написао, шта значи реч: „Због вас се хули на Моје име међу незнабожцима", кажем ти: да пошто су Јудејци грешили и падали су у ропства, а они који су их поробљавали приписивали су победу не гневу Божијем, него сили својих дрвених идола, осуђујући тако Божију свемоћну десницу због слабости, зато је ово рекао. Јер грешећи и бивајући предати у ропство, постали су узроци овог подозрења и богохуљења, јер су чинили супротне ствари од онога што им је било наређено да чине, што смо у опасности да се деси и нама. Јер имамо заповест да волимо непријатеље, а не волимо ни пријатеље, и да се подвизавамо у нестицању имовине, а не само да нам није довољно ово што имамо, него се богатимо и на великим несрећама других људи, и иако нам је заповеђено да имамо смиреност, мешамо се у туђе проблеме и сметамо онима који живе у миру. И не чинимо само ово, него настојимо да подучавамо друге људе ономе што ни сами не желимо да чинимо. Наравно, друге ствари изостављам, јер не желим да кажем ништа непријатно. Дакле, људи слушајући и гледајући вас да једно учите, а друго да чините, мисле да сте иронични према нама и играте се са стварима које нису играчке, и да оштрите

[307] Ис 52, 5. Слободан превод. Стих на грчком не одговара преводу стиху на српском.

свој језик против Божије промисли, која ће и њих, али ће много више нас казнити, јер постајемо узроци овог Богохуљења.

406. – Посланица Зосими и Марону

Да је сувишно призивање Божије помоћи, ако се не чини ништа (што је) до нас од онога што је потребно.

Ако се ствари које зависе од нас дешавају на беспрекоран начин и са сваким старањем, тада треба да призовемо и помоћ Божију за савезника. Јер ће доћи припремајући победу на сваки начин. Међутим, ако се са наше стране не деси ништа од онога што је потребно, тада је сувишно и призивање Бога. Јер Бог неће поднети иронију, нити ће доћи код оних који се радо бацају у бескрајну пучину пропасти.

407. – Посланица ђакону Диогену

Саветодавна.

Пријатељу мој, чиниш грехове које није могуће опростити, служећи, уместо правди, Евсевијевој тираније. Или живећи заједно са њим учини да он осети своју неизлечиву болест, или се удаљи отресајући са себе његову злобу.

408. – Посланица монаху Зинону

О стиху: „Доћи ће господар тога слуге, и расећи ће га, и део његов метнуће са неверницима"[308].

То да када је Црква била на врхунцу и није се још разболела, Божанске благодати су се множиле, јер је народ водио Свети Дух, и побуђивао је сваког од старешина, и учинио је Цркву небом, то је свима јасно. И то да када се Црква разболела и побунила, одлетеле су и удаљиле су се све те благодати, и не само благодати јер не би било тако страшно, да је било само ово, него и живот и врлина, и ово је свима јасно. Дакле, да пређем сада на друге ствари, од једне ствари ћу учинити наговештај и за друге. Име мира постоји свугде, међутим мира нема нигде, и тако Црква личи на жену, која је отпала од старог благостања, и задржала је само његове симболе. Наравно, има кутије и ковчежиће за чување накита, али је лишена богатства, не због немара оног који Ју је украсио од почетка, него због злобе оних који не употребљавају ствари Цркве како треба. Јер се једни усуђују да продају, а други да купују свештенство, а други чине оно што се не усуђујем ни да кажем, а трећи говоре оно што се не дозвољава ником ни да помисли. Дакле, Владика и Женик Цркве је оправдано претио онима који су такви, са овим што си тражио да сазнаш, да: „Доћи ће господар тога слуге, и расећи ће га, и део његов метнуће са неверницима"[309]. Али ова претња се сматра од њих као мит, и ова пресуда се сматра преварантском игром речи, и поред тога што свет напредује веома брзо ка крају и самом себи припрема казну.

---

[308] Лк 12, 46.

[309] Исто.

Међутим, ти, познати миљениче Цркве, немој да придајеш значење онима који доживљавају бродолом, нити да упоређујеш себе са немарнима, него учини светлост знања светлијим, ојачавајући је са врлином свог живота, и чекај Женика, који ће доћи заједно са девственицима у душама и телима, и казниће оне који су извређали достојанство девствености и свештенства са оним што су учинили.

409. – Посланица Епископу Лампетију

Молбена.

Долази ти пун радости пријатељ чинећи оно што си наредио, знајући добро, да ово што наређујеш има за циљ побожност и праведност. Дакле, пошто се радујеш због његове ревности, награди је својом благонаклоношћу.

410. – Посланица презвитеру Мартинијану

О љубави, и да не треба да тежимо нашој користи, него добробити нашег ближњег.

Ја нити сам непогрешив, нити непогрешиве пријатеље тражим зато што их нећу наћи, него оне који имају веома пуно и много врлина, а малобројне и мале недостатке – јер треба у сваком случају сваки човек да буде прекорен за сваки грех – њих сврставам у пријатеље. Јер они који због малог недостатка ома-

ловажавају и највећу врлину неког човека, нити обраћају пажњу на људске ствари, нити следују апостолу Павлу који саветује: „Носите бремена један другог, и тако ћете испунити закон Христов”[310]. Јер онај који не подноси мали недостатак свог ближњег, нити ће велико достигнуће да ужива, нити ће закон Христов, наиме љубав, да испуни. Ако опет кажеш, зар није у Старом Завету речено: „И љуби ближњега свог као самога себе”[311], рекао бих ти, да је и ову заповест у сваком случају Он установио, и после је у оваплоћеном присуству додао и нешто више, говорећи: „Нову вам заповест дајем: Да љубите један другог, као што ја вас љубих”[312]. Јер то да волимо налази се и у Старом Завету, а ово: „Као што ја вас љубих”, то је додао. Зато је то и назвао „новом заповешћу”. Јер једно је да волиш свог ближњег као самога себе, а друго је да занемариш своје ствари и да исправљаш ствари свога ближњег. Јер као што Христос није гледао на своју висину, него на добробит људи, и понизивши се сматраше почашћу да узме облик слуге, да поведе робове ка усиновљењу, тако је наредио сваком од нас да не тежимо својој корисити, него добробити нашег ближњег. Међутим, ако неко мисли да трпи штету показујући снисходљивост према другима, нека схвати да га ова снисходљивост подиже на врх почасти.

---

310 Гал 6, 2.

311 Мт 19, 19. и 22, 39; Мк 12, 31; Лк 10, 27.

312 Јн 13, 34.

411. - Посланица Петру

Зашто је закон наредио да губавци, или други који страдају од нехотичних болести, остану ван порте Храма[313].

То да се болешљива деца рађају од болешљивих родитеља, и природно је и очигледно, међутим то да се болешљива деца рађају због неуздржања својих родитеља, наравно је очигледно, али је и оправдано. Јер то да се рађају болесна деца од болесних и од родитеља који су савладани страстима, није немогуће, међутим то да се болешљива деца роде од здравих родитеља, али који живе у неуздржању, је природно, али није јасно. Зато, као што мислим, пророк Језекиљ је, заједно са другим греховима прибројао и то да мушкарац иде као грешник жени која се налази у месечном периоду очишћења. Посебно је рекао следеће: Да се држи оно што одговара природи, сматрајући да је најнеумесније да се сексуално узнемирава жена када се налази у периоду очишћења, да такви родитељи после не буду узрочници одвратних болести код деце која се рађају на овај начин. Јер када се помеша семе мушкараца са нечистом крвљу жене, рађају се тела која су подложна разним болестима. Јер су родитељи на неки начин утиснули своје неуздржање на потомство. Дакле, ако каже, старајте се за добар телесни склоп и здравље порода, и не желите да деца буду одвојена од госпоће Цркве због болести изазваних неуздржањем родитеља, да се чувате и да знате право време полног акта, да не носе ваша деца знаке вашег разврата.

[313] Лев 22, 4; Бр 5, 2.

412. – Посланица Мартинијану и Марону

О пијанству вином и новцем.

Иако је врста пијанства оних који манијачки желе вино и новац другачија јер једно настаје од вина, а друго од новца, међутим, страст је слична. Јер обоје су на исти начин савладани од безумне жеље. Јер и винопија, што више чаша испразни, толико их више жели, а среброљубац, што више сабере новца, толико више распаљује камин жеље за њим. У овоме он личи на винопију, међутим у другоме се среброљубац налази у предности у погледу греха у односу на винопију. Јер винопија, иако је достојан сваке осуде, међутим, подноси једну природну ствар јер вино, пошто је жестоко и јако, подиже урођену сувоћу организма, и чини једнима оне који су пијани, док из ког разлога среброљубац жели стално више, то не могу да кажем. Јер, када се богати (још) више, тада се пре свега налази у сиромаштву. Заиста је необјашњива ова страст, и вероватно личи на загонетку. Даље, када се лечи раздражује се, и постаје страшнија са леком који је пронађен. Због тога хајде да престанемо да бацамо дрва у огањ ових страсти, и овај који постоји, или одједанпут, или постепено да га гасимо, да не би, поставши неугасив, и овде нас спржио, и да нас не пошаље у неугасив огањ на оном свету.

413. – Посланица презвитеру Диогену

О будућем суду.

Мислим да свако оним што чини, одлучује и о будућим стварима. Нико од оних који су живели исправно и промишљено, и показали су најбоље понашање,

не пориче будући суд. Међутим немарни, савладани стрепњом своје немирне савести, не желе да постоји ни суд, нити казна за учињена дела, а оно што желе, оно и уче, не стремећи истини него потврђујући своју вољу. Пошто суд проповедају најистакнутији међу песницима и говорницима и писцима и филозофима, јер суд који се делимично дешава овде, гарантује општи суд, нико непромишљено да не пориче суд, већ подвизавајући се у врлини да очекује победничке венце, а чинећи зло, да очекује казне.

САДРЖАЈ

1. – Посланица презвитеру Зосими 5
2. – Посланица Марону 5
3. – Посланица Амонију 5
4. – Посланица ђакону Евтонију 6
5. – Посланица истом 7
6. – Посланица схоластику Ирону 7
7. – Посланица схоластику Антиоху 8
8. – Посланица презвитеру Афродизију 9
9. – Посланица Лисинију и васпитачу Дионисију 9
10. – Посланица Епископу Ираклиду 10
11. – Посланица Теоктисту 10
12. – Посланица истом 12
13. – Посланица истом 15
14. – Посланица истом 17
15. – Посланица монаху Јелисеју 17
16. – Посланица истом 18
17. – Посланица Епископу Теодосију 18
18. – Посланица презвитеру Агату 19
19. – Посланица презвитеру Атанасију 20
20. – Посланица Епископу Ермогену 20
21. – Посланица истом 21
22. – Посланица ђакону Исидору 21

23. – Посланица софисти Асклипију 21
24. – Посланица чтецу Мартирију 22
25. – Посланица Сириону 22
26. – Посланица презвитеру Касију 23
27. – Посланица презвитеру Агату 23
28. – Посланица Епископу Афтонију 24
29. – Посланица Епископу Ермогену 24
30. – Посланица презвитеру Архондију 25
31. – Посланица граматику Офелију 25
32. – Посланица војнику Исаији 28
33. – Посланица Павлу 28
34. – Посланица Евтонију 29
35. – Посланица презвитеру Јераку 30
36. – Посланица Херимону, Зосими, Марону и Евстатију 30
37. – Посланица софисти Арпокру 31
38. – Посланица Серину 32
39. – Посланица ђакону Херимону 32
40. – Посланица схоластику Теодору 33
41. – Посланица истом 33
42. – Посланица истом 34
43. – Посланица Павлу 34
44. – Посланица Епископу Серапиону 34
45. – Посланица монаху Ориону 35
46. – Посланица Епископу Лампетију 36
47. – Посланица истом 37
48. – Посланица истом 37
49. – Посланица Паладију 37

50. – Посланица Августалију Теодору 38
51. – Посланица презвитеру Павлу 38
52. – Посланица војнику Исаији 39
53. – Посланица Епископу Лампетију 40
54. – Посланица презвитеру Зосими 40
55. – Посланица Павлу 41
56. – Посланица деци Доротеја 41
57. – Посланица схоластику Исидору 41
58. – Посланица Епископу Аполонију 42
59. – Посланица презвитеру Зосими 43
60. – Посланица ђакону Евтонију 43
61. – Посланица Марону, Паладију, Евстатију и Зосими 44
62. – Посланица презвитеру Атанасију 44
63. – Посланица Теопомбију 45
64. – Посланица Павлу 45
65. – Посланица ђакону Нилу 46
66. – Посланица истом 46
67. – Посланица презвитеру Зосими 49
68. – Посланица презвитеру Теогносту 50
69. – Посланица Нилу 50
70. – Посланица граматику Офелију 50
71. – Посланица ђакону и лекару Ниламону 51
72. – Посланица Епископу Ираклију 52
73. – Посланица Паладију 52
74. – Посланица Епископу Теодосију 53
75. – Посланица истом 53
76. – Посланица посланику Архондију 54

77. – Посланица ђакону Исидору 56
78. – Посланица истом 56
79. – Посланица Паладију 57
80. – Посланица презвитеру Зосими 57
81. – Посланица истом 58
82. – Посланица Амону 59
83. – Посланица ђакону Евтонију 60
84. – Посланица презвитеру Агатону 60
85. – Посланица презвитеру Мартинијану 62
86. – Посланица библиотекару Леонтију 62
87. – Посланица Епископу Леонтију 62
88. – Посланица истом 63
89. – Посланица ђакону Исидору 64
90. – Посланица презвитеру Зосими 65
91. – Посланица ипођакону Теофилу 66
92. – Посланица граматику Офелију 66
93. – Посланица истом 68
94. – Посланица истом 68
95. – Посланица ђакону Исидору 69
96. – Посланица Павлу 73
97. – Посланица Зосими 74
98. – Посланица монаху Стратигију 74
99. – Посланица Епископу Ермогену 74
100. – Посланица презвитеру Марону 75
101. – Посланица истом 75
102. – Посланица схолатику Теодору 76
103. – Посланица Епископу Ермогену 77

104. – Посланица Антиоху 77
105. – Посланица Марону 78
106. – Посланица ђакону Исидору 79
107. – Посланица ђакону Евтонију 81
108. – Посланица истом 81
109. – Посланица истом 82
110. – Посланица ђакону Исидору 83
111. – Посланица презвитеру Касију 84
112. – Посланица Алипију 84
113. – Посланица презвитеру Зосими 86
114. – Посланица Лампетију 86
115. – Посланица Евдемонију 86
116. – Посланица презвитеру Марону 87
117. – Посланица Исхириону 88
118. – Посланица ђакону Исидору 89
119. – Посланица Павлу 89
120. – Посланица ђакону Исидору 90
121. – Посланица ђакону Евтонију 91
122. – Посланица Павлу 91
123. – Посланица Петру 92
124. – Посланица Павлу 92
125. – Посланица ђакону Исидору 93
126. – Посланица Амонију 94
127. – Посланица Епископу Теодосију 94
128. – Посланица ђакону Исидору 95
129. – Посланица истом 96
130. – Посланица Епископу Ермогену 97

131. – Посланица Епископу Лампетију 98
132. – Посланица истом 98
133. – Посланица схоластику Петру 99
134. – Посланица Зосими 100
135. – Посланица Павлу 101
136. – Посланица Ориону 101
137. – Посланица Епископу Аполонију 102
138. – Посланица истом 102
139. – Посланица Нилу 102
140. – Посланица Епископу Паладију 103
141. – Посланица племићу Аетију 104
142. – Посланица Епископу Теодосију 104
143. – Посланица презвитеру Зосими 105
144. – Посланица ипођакону Паладију 105
145. – Посланица начелнику округа Петру 106
146. – Посланица презвитеру Теогносту 106
147. – Посланица ђакону Евтонију 106
148. – Посланица истом 107
149. – Посланица истом 107
150. – Посланица Епископу Алфију 108
151. – Посланица Истом 108
152. – Посланица ђакону Исидору 109
153. – Посланица Алфију 110
154. – Посланица софисти Арпокру 111
155. – Посланица војнику Исаији 115
156. – Посланица презвитеру Архондију 115
157. – Посланица политичару Касију 116

158. – Посланица истом 117
159. – Посланица Аетију 117
160. – Посланица презвитеру Агату 118
161. – Посланица презвитеру Архондију 119
162. – Посланица презвитеру Мартирију 120
163. – Посланица истом 120
164. – Посланица схоластику Теодору 121
165. – Посланица ипођакону Павлу 121
166. – Посланица презвитеру Архондију 122
167. – Посланица Марону 122
168. – Посланица ђакону Евтонију 123
169. – Посланица Атанасију 123
170. – Посланица Петру 124
171. – Посланица чтецу Арсенуфију 125
172. – Посланица истом 126
173. – Посланица истом 127
174. – Посланица ђакону Евтонију 127
175. – Посланица најсјајнијем Доротеју 127
176. – Посланица ђакону Исидору 128
177. – Посланица чтецу Петру 130
178. – Посланица монаху Томи 130
179. – Посланица презвитеру Пимену 131
180. – Посланица Алипију 132
181. – Посланица ђакону Евтонију 133
182. – Посланица Епископу Лампетију 133
183. – Посланица Павлу 134
184. – Посланица Евлогију 135

185. – Посланица схоластику Теодосију 135
186. – Посланица Епископу Теони 136
187. – Посланица истом 136
188. – Посланица истом 137
189. – Посланица презвитеру Зосими 137
190. – Посланица презвитеру Зинону 138
191. – Посланица Павлу 138
192. – Посланица истом 140
193. – Посланица Епископу Лампетију 140
194. – Посланица ипарху Тавру 140
195. – Посланица комити Ермину 141
196. – Посланица Исаији 142
197. – Посланица презвитеру Теогносту 142
198. – Посланица презвитеру Јераку 143
199. – Посланица монаху Петру 144
200. – Посланица Епископу Лампетију 144
201. – Посланица Епископу Теодосију 144
202. – Посланица презвитеру Агатону 145
203. – Посланица ђакону Евтонију 145
204. – Посланица ђакону Исидору 146
205. – Посланица граматику Нилу 147
206. – Посланица Епископу Аравијану 149
207. – Посланица Епископу Асклипију 149
208. – Посланица монаху Петру 150
209. – Посланица ђакону Херимону 151
210. – Посланица презвитеру Зосими 151
211. – Посланица презвитеру Евстатију 152

212. – Посланица Павлу 152
213. – Посланица ђакону Паладију 153
214. – Посланица Епископу Лампетију 153
215. – Посланица схоластику Ирону 154
216. – Посланица ђакону Паладију 154
217. – Посланица ђакону Серину 159
218. – Посланица презвитеру Зосими 160
219. – Посланица чтецу Урсенуфију 160
220. – Посланица управнику Авксонију 161
221. – Посланица Марону и Евстатију 162
222. – Посланица истима 162
223. – Посланица презвитеру Јераку 162
224. – Презвитеру Зосими 164
225. – Посланица монаху Стратигију 164
226. – Посланица ђакону Пампретију 165
227. – Посланица монаху Стратигију 166
228. – Посланица истом 166
229. – Посланица магистријану Леонтију 167
230. – Посланица презвитеру Афродисију 168
231. – Посланица Антиоху 168
232. – Посланица монаху Павлу 169
233. – Посланица истом 170
234. – Посланица Епископу Алипију 170
235. – Посланица презвитеру Зосими 171
236. – Посланица Евлогију 172
237. – Посланица монаху Ирону 172
238. – Посланица ђакону Пампрепију 173

239. – Посланица ђакону Паладију 174
240. – Посланица Епископу Лампетију 174
241. – Посланица истом 175
242. – Посланица схоластику Ниламону 175
243. – Посланица Евдемону 176
244. – Посланица Диоскуру 177
245. – Посланица Епископу Теодосију 177
246. – Посланица Петру 178
247. – Посланица ђакону Евтонију 179
248. – Посланица презвитеру Зосими 179
249. – Посланица ђакону Исидору 181
250. – Посланица истом 182
251. – Посланица истом 183
252. – Посланица најсветлијем Доротеју 183
253. – Посланица племићу Ермину 184
254. – Посланица Павлу 185
255. – Посланица племићу Ермину 185
256. – Посланица Евдемону 186
257. – Посланица Павлу 186
258. – Посланица презвитеру Атанасију 187
259. – Посланица Епископу Ермогену 188
260. – Посланица презвитеру Зосими 190
261. – Посланица истом 193
262. – Посланица Епископу Ираклију 193
263. – Посланица васпитачу Лисонију 193
264. – Посланица истом 193
265. – Посланица Епископу Аполонију 194

266. – Посланица ђакону Евтонију 195
267. – Посланица истом 196
268. – Посланица ђакону Исидору 197
269. – Посланица Павлу 197
270. – Посланица Епископу Лампетију 198
271. – Посланица презвитеру Афродисију 199
272. – Посланица монаху Киру 199
273. – Посланица Епископу Аполонију 200
274. – Посланица презвитеру Афродисију 200
275. – Посланица Мартинијану, Зосими, Марону и Евстатију 201
276. – Посланица Афтонију 201
277. – Посланица презвитеру Павлу 202
278. – Посланица презвитеру Јераку 202
279. – Посланица Петру 203
280. – Посланица ђакону Евтонију 204
281. – Посланица истом 205
282. – Посланица политичару Архондију 205
283. – Посланица схоластику Теодосију 206
284. – Посланица Епископу Теопемтију 206
285. – Посланица истом 207
286. – Посланица Илији 208
287. – Посланица презвитеру Вонту 208
288. – Посланица Ниламону и Ниламону 209
289. – Посланица најсветлијем Теодору 209
290. – Посланица ђакону Херимону 210
291. – Посланица Герману 211

292. – Посланица презвитеру Данилу 212
293. – Посланица презвитеру Ниламону 212
294. – Посланица Петру 213
295. – Посланица Херимону, Зосими и Марону 214
296. – Посланица презвитеру Агатону 215
297. – Посланица Павлу 216
298. – Посланица истом 216
299. – Посланица Епископу Теони 217
300. – Посланица Петру 217
301. – Посланица политичару Архондију 218
302. – Посланица Алипију 218
303. – Посланица граматику Агатодемону 218
304. – Посланица ипођакону Теофилу 219
305. – Посланица чтецу Петру 219
306. – Посланица Епископу Кирилу 220
307. – Посланица војнику Исаији 220
308. – Посланица председнику општине Амонију 220
309. – Посланица презвитеру Мартирију 221
310. – Посланица схоластику Петру 221
311. – Посланица презвитеру Данилу 222
312. – Посланица ђакону Паладију 222
313. – Посланица ђакону Лампетију 223
314. – Посланица схоластику Петру 223
315. – Посланица васпитачу Лисонију 223
316. – Посланица презвитеру Јераку 224
317. – Посланица Теону 225
318. – Посланица ђакону Исидору 226

319. – Посланица Епископу Асклипију 226
320. – Посланица истом 226
321. – Посланица истом 227
322. – Посланица презвитеру Мартинијану 228
323. – Посланица презвитеру Зосими 228
324. – Посланица монаху Стратигију 228
325. – Посланица Серину 229
326. – Посланица истом 229
327. – Посланица схоластику Стратигију 230
328. – Посланица племићу Аетију 230
329. – Посланица презвитеру Макарију 231
330. – Посланица Епископу Теодосију 232
331. – Посланица презвитеру Данилу 232
332. – Посланица Ирону 233
333. – Посланица Мартинијану, Зосими, Марону и Евстатију 233
334. – Посланица презвитеру Исхириону 234
335. – Посланица истом 235
336. – Посланица политичару Ирону 239
337. – Посланица Епископу Теодосију 240
338. – Посланица Ориону 240
339. – Посланица схоластику Немесијану 241
340. – Посланица презвитеру Зосими 242
341. – Посланица Павлу 243
342. – Посланица Теону 243
343. – Посланица Петру 244
344. – Посланица најсветлијем Јераку 244

345. – Посланица софисти Арпокру 245
346. – Посланица Епископу Лампетију 245
347. – Посланица градоначелнику Павлу 246
348. – Посланица Исаији 246
349. – Посланица презвитеру Теодосију 247
350. – Посланица граматику Ермију 247
351. – Посланица схоластику Антонију 247
352. – Посланица истом 251
353. – Посланица најсветлијем Тимотеју 252
354. – Посланица презвитеру Павлу 252
355. – Посланица презвитеру Мартирију 253
356. – Посланица истом 254
357. – Посланица Исаији 255
358. – Посланица истом 255
359. – Посланица софронисти Лисонију 256
360. – Посланица Леонтију 256
361. – Посланица најсветлијем Јераку 257
362. – Посланица Епископу Ермогену 257
363. – Посланица Епископу Аполонију 258
364. – Посланица ђакону Ниламону 258
365. – Посланица помоћнику капетана Тавру 259
366. – Посланица Мартинијану, Зосими, Марону и Евстатију 259
367. – Посланица Ермогену и Епископу Лампетију 260
368. – Посланица презвитеру Зосими 261
369. – Посланица ђакону Евстатију 261
370. – Посланица комити Ермину 262

371. – Посланица презвитеру Теодосију 262
372. – Посланица презвитеру Теону 263
373. – Посланица Ермину, Доротеју
и најсветлијем Јераку 263
374. – Посланица презвитеру Архонтију 264
375. – Посланица комити Ермину 264
376. – Посланица неком игуману 264
377. – Посланица комити Герману 265
378. – Посланица схоластику Епимаху 265
379. – Посланица схоластику Теодору 265
380. – Посланица схоластику Тимотеју 266
381. – Посланица најсветлијем Доротеју 266
382. – Посланица истом 267
383. – Посланица презвитеру Диогену 267
384. – Посланица најсветлијем Тимотеју 268
385. – Посланица презвитеру Теодосију 268
386. – Посланица монаху Јелисеју 269
387. – Посланица епископу Леонтију 269
388. – Посланица презвитеру Јераку 269
389. – Посланица магистру Диогену 270
390. – Посланица ђакону Лампетију 271
391. – Посланица истом 272
392. – Посланица најсветлијем Јераку 272
393. – Посланица софисти Арпокру 273
394. – Посланица најсветлијем Доротеју 273
395. – Посланица схоластику Петру 274
396. – Посланица софронисти Лисонију 275

397. – Посланица Епископу Теодосију 275
398. – Посланица Алипију 276
399. – Посланица Архондију 276
400. – Посланица презвитеру Касију 277
401. – Посланица презвитеру Зосими 277
402. – Посланица ђакону Касијану 278
403. – Посланица истом 278
404. – Посланица Марону 278
405. – Посланица ђакону Паладију 279
406. – Посланица Зосими и Марону 280
407. – Посланица ђакону Диогену 280
408. – Посланица монаху Зинону 281
409. – Посланица Епископу Лампетију 282
410. – Посланица презвитеру Мартинијану 282
411. – Посланица Петру 284
412. – Посланица Мартинијану и Марону 285
413. – Посланица презвитеру Диогену 285

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

271.2-247.7-277

ПЕЛУСИОТ, Исидор, 370-449
Пет књига Посланица и тумачење Светог писма. књига трећа : (PG.78, 727-1048) / од Светог Исидора Пелусиота ; [превод са грчког језика Ђорђе Рафаиловић]. - 1. изд. - Бијељина : Издавачка кућа Епархије зворничко-тузланске Синај, 2024 (Зворник : Еурографика). - 302 стр. ; 21 cm. - (Едиција Свети Оци ; књ. 3)

Кор. ств. насл: Преподобни Исидор Пелусиот. - Превод дјела: Ισιδωρος Πηλουιωτης απαντα τα εργα. - Биљешка о аутору на превоју предњег кор. листа. - Тираж 500. - Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-99976-078-3-6

COBISS.RS-ID 140008705